ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟΥ (πρώτο τμήμα) της 10ης Μαρτίου 1992 *

Περιεχόμενα

Το ιστορικό της διαφοράς ..... II - 766

Η διαδικασία ..... II - 775

Τα αιτήματα των διαδίκων ..... II - 777

Επί της ουσίας ..... II - 778

Περί των δικαιωμάτων του αμυνομένου ..... II - 778

1. Έλλειψη αμεροληψίας κατά την κατάρτιση της Αποφάσεως ..... II - 778

2. Παράλειψη κοινοποιήσεως εγγράφων μαζί με την ανακοίνωση των αιτιάσεων ..... II - 784

3. Νέες αιτιάσεις ..... II - 789

Περί της αποδείξεως της παραβάσεως ..... II - 790

1. Οι διαπιστώσεις όσον αφορά τα πραγματικά περιστατικά ..... II - 791

Α' — Η συμφωνία επί των κατωτάτων τιμών ..... II - 791

α') Η προσβαλλόμενη πράξη ..... II - 793

β') Τα επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 796

γ') Η εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 796

Β' — Οι επαφές της προσφεύγουσας με τους συμμετέχοντες στις συναντήσεις διευθυντών και εμπειρογνωμόνων ..... II - 801

α') Η προσβαλλόμενη πράξη ..... II - 801

* Γλώσσα διαδικασίας: η αγγλική.

β') Τα επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 802

γ') Η εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 805

Γ — Οι πρωτοβουλίες καθορισμού τιμών, τα μέτρα προς διευκόλυνση της εφαρμογής αυτών των πρωτοβουλιών και οι ποσοστώσεις ..... II - 816

Γ1 — Τα έτη 1979 και 1980 ..... II - 817

α') Η προσβαλλόμενη πράξη ..... II - 817

β') Τα επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 819

γ') Η εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 823

Γ2 — Το έτος 1981 ..... II - 826

α') Η προσβαλλόμενη πράξη ..... II - 826

β') Τα επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 829

γ') Η εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 831

Γ3 — Το έτος 1982 ..... II - 841

α') Η προσβαλλόμενη πράξη ..... II - 841

β') Τα επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 844

γ') Η εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 846

Γ4 — Το έτος 1983 ..... II - 857

α') Η προσβαλλόμενη πράξη ..... II - 857

β') Τα επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 861

γ') Η εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 865

Δ' — Εκτίμηση των επιχειρημάτων γενικού χαρακτήρα ..... II - 871

2. Η εφαρμογή του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ ..... II - 878

α') Η προσβαλλόμενη πράξη ..... II - 878

β') Τα επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 879

γ') Η εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 880

3. Συμπέρασμα ..... II - 883

Επί της δυνατότητας καταλογισμού της παραβάσεως στην προσφεύγουσα (SICC) ..... II - 883

Α' — Η προσβαλλόμενη πράξη ..... II - 883

Β' — Τα επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 884

Γ' — Η εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 884

Περί της αιτιολογίας ..... II - 890

Περί του προστίμου ..... II - 891

1. Η παραγραφή ..... II - 891

2. Η διάρκεια της παραβάσεως ..... II - 892

3. Η σοβαρότητα της παραβάσεως ..... II - 893

Α' — Ο ρόλος της προσφεύγουσας ..... II - 893

Β' — Η ανεπαρκής συνεκτίμηση των συνθηκών οικονομικής κρίσεως ..... II - 897

Γ' — Η συνεκτίμηση των αποτελεσμάτων της παραβάσεως ..... II - 899

Δ' — Η έλλειψη προηγουμένης παραβάσεως ..... II - 903

Επί της επαναλήψεως της προφορικής διαδικασίας ..... II - 904

Επί των δικαστικών εξόδων ..... II - 905

Στην υπόθεση Τ-11/89,

Shell International Chemical Company Ltd, εταιρία αγγλικού δικαίου, με έδρα το Λονδίνο, εκπροσωπούμενη από τους J. F. Lever, QC, K. B. Parker, barrister, και J. W. Osborne, solicitor, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον δικηγόρο J. Hoss, 15, Côte d'Eich,

προσφεύγουσα,

κατά

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπουμένης από τον A. McClellan, κύριο νομικό σύμβουλο, και την K. Banks, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον Roberto Hayder, εκπροσωπούντα τη Νομική Υπηρεσία της Επιτροπής, Centre Wagner, Kirchberg,

καθής,

που έχει ως αντικείμενο την ακύρωση της αποφάσεως της Επιτροπής της 23ης Απριλίου 1986, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΟΚ (IV/31.149 — Πολυπροπυλένιο, ΕΕ 1986 L 230, σ. 1),

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ (πρώτο τμήμα),

συγκείμενο από τους J. L. Cruz Vilaça, Πρόεδρο, R. Schintgen, D. A. O. Edward, H. Kirschner και K. Lenaerts, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: B. Vesterdorf
γραμματέας: H. Jung

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της προφορικής διαδικασίας που διεξήχθη από τις 10 μέχρι τις 15 Δεκεμβρίου 1990,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 10ης Ιουλίου 1991,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

Το ιστορικό της διαφοράς

1 Η παρούσα υπόθεση αφορά απόφαση με την οποία η Επιτροπή επέβαλε σε δεκαπέντε παραγωγούς πολυπροπυλενίου πρόστιμο λόγω παραβάσεως του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ. Το προϊόν που αποτελεί το αντικείμενο της προσβαλλομένης αποφάσεως (στο εξής: Απόφαση) είναι μία από τις βασικές θερμοπλαστικές μάζες πολυμερών. Το πολυπροπυλένιο πωλείται από τους παραγωγούς στις επιχειρήσεις μεταποιήσεως, οι οποίες το μετατρέπουν σε τελικά ή ημιτελικά προϊόντα. Οι κυριότεροι παραγωγοί πολυπροπυλενίου παράγουν περισσότερες από εκατό διαφορετικές ποιότητες, οι οποίες καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα τελικών χρήσεων. Οι κυριότερες βασικές ποιότητες πολυπροπυλενίου είναι η "ραφίδα" (raffia), το ομοπολυμερές για χύτευση σε τύπους με έγχυση, το συμπολυμερές για χύτευση σε τύπους με έγχυση, το συμπολυμερές υψηλού βαθμού κρούσεως και οι μεμβράνες. Οι επιχειρήσεις στις οποίες απευθύνθηκε η Απόφαση είναι όλες σημαντικοί παραγωγοί πετροχημικών προϊόντων.

2 Η δυτικοευρωπαϊκή αγορά πολυπροπυλενίου εφοδιάζεται σχεδόν αποκλειστικά από παραγωγικές μονάδες εγκατεστημένες στην Ευρώπη. Πριν από το 1977, η αγορά αυτή εφοδιαζόταν από δέκα παραγωγούς, ήτοι τις εταιρίες Montedison (που εξελίχθηκε στη Montepolimeri SpA, η οποία κατέστη με τη σειρά της η Montedipe SpA), Hoechst AG, Imperial Chemical Industries plc και Shell International Chemical Company Ltd (τις αποκαλούμενες «οι τέσσερις μεγάλοι»), οι οποίες αντιπροσωπεύουν μαζί το 64 % της αγοράς, και τις εταιρίες Enichem Anic SpA στην Ιταλία, Rhône-PoulencSA στη Γαλλία, Alcudia στην Ισπανία, Chemische Werke Hüls και BASF AG στη Γερμανία και Chemie Linz AG στην Αυστρία. Το 1977, μετά τη λήξη της ισχύος των διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας της Montedison, εμφανίστηκαν στη Δυτική Ευρώπη επτά νέοι παραγωγοί: οι Amoco και Hercules Chemicals NV στο Βέλγιο, οι ATO Chimie SA και Solvay et Cie SA στη Γαλλία, η SIR στην Ιταλία, η DSM NV στις Κάτω Χώρες και η Taqsa στην Ισπανία. Η Saga Petrokjemi AS & Co, νορβηγική εταιρία παραγωγής, άρχισε να λειτουργεί στα μέσα του 1978 και η Petrofina SA το 1980. Αυτή η εμφάνιση νέων παραγωγών με ονομαστική παραγωγική ικανότητα περίπου 480 000 τόννων επέφερε σημαντική αύξηση της παραγωγικής ικανότητας στη Δυτική Ευρώπη· η αύξηση όμως αυτή, επί πολλά έτη, δεν συνοδεύτηκε από ανάλογη αύξηση της ζητήσεως, πράγμα που είχε ως συνέπεια το χαμηλό ποσοστό χρησιμοποιήσεως των παραγωγικών εγκαταστάσεων. Η κατάσταση αυτή, ωστόσο, βελτιώθηκε σταδιακά μεταξύ 1977 και 1983, το δε ποσοστό χρησιμοποιήσεως αυξήθηκε από 60 % σε 90 %. Σύμφωνα με την Απόφαση, από το 1982 και μετά, αποκαταστάθηκε μια σχετική ισορροπία μεταξύ προ-

σφοράς και ζητήσεως. Ωστόσο, κατά το μεγαλύτερο μέρος της περιόδου αναφοράς (1977-1983), η αγορά πολυπροπυλενίου χαρακτηριζόταν είτε από χαμηλή αποδοτικότητα είτε από σημαντικές ζημίες, ιδίως λόγω του υψηλού παγίου κόστους και της αυξήσεως του κόστους της πρώτης ύλης, δηλαδή του προπυλενίου. Σύμφωνα με την Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 8), το 1983 η Montepolimerikατείχε το 18 % της ευρωπαϊκής αγοράς πολυπροπυλενίου, οι Imperial Chemical Industries, Shell International Chemical Company Ltd και Hoechst AG κατείχαν η καθεμιά το 11 %, η Hercules Chemicals NV κάτι λιγότερο από το 6 %, οι ATO Chimie SA, BASF AG, DSM NV, Chemische Werke Hüls, Chemie Linz AG, Solvay et Cie SA και Saga Petrokjemi AS & Co μεταξύ 3 και 5 % καθεμία και η Petrofina SA περίπου 2 %. Το εμπορικό ρεύμα πολυπροπυλενίου μεταξύ των κρατών μελών ήταν ισχυρό, διότι κάθε ένας από τους παραγωγούς που ήσαν εγκατεστημένοι στην Κοινότητα την εποχή εκείνη πραγματοποιούσε πωλήσεις εντός όλων ή σχεδόν όλων των κρατών μελών.

3 Ο όμιλος Shell συγκαταλεγόταν μεταξύ των παραγωγών που εφοδίαζαν την αγορά πριν από το 1977 και μεταξύ των « τεσσάρων μεγάλων ». Το μερίδιό του στην αγορά κυμαινόταν μεταξύ 10,7 % και 11,7 % περίπου.

4 Στις 13 και 14 Οκτωβρίου 1983, υπάλληλοι της Επιτροπής, ενεργούντες δυνάμει του άρθρου 14, παράγραφος 3, του κανονισμού αριθ. 17 του Συμβουλίου, της 6ης Φεβρουαρίου 1962, πρώτου κανονισμού εφαρμογής των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης (ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 25, στο εξής: κανονισμός 17), πραγματοποίησαν συντονισμένους ελέγχους στις ακόλουθες επιχειρήσεις, οι οποίες παρήγαν πολυπροπυλένιο και εφοδίαζαν την κοινοτική αγορά:

— ATO Chimie SA, σήμερα Atochem (στο εξής: ATO)·

— BASF AG (στο εξής: BASF)·

— DSM NV (στο εξής: DSM)·

— Hercules Chemicals NV (στο εξής: Hercules)·

— Hoechst AG (στο εξής: Hoechst)·

— Chemische Werke Hüls (στο εξής: Hüls)·

— Imperial Chemical Industries plc (στο εξής: ICI)·

— Montepolimeri SpA, σήμερα Montedipe (στο εξής: Monte)·

— Shell International Chemical Company Ltd (στο εξής: Shell)·

— Solvay et Cie SA (στο εξής: Solvay)·

— BP Chimie (στο εξής: BP).

Στη Rhône-Poulenc SA (στο εξής: Rhône-Poulenc), όπως και στην Enichem Anic SpA, δεν πραγματοποιήθηκε κανένας έλεγχος.

5 Κατόπιν των ελέγχων αυτών, η Επιτροπή απηύθυνε αιτήσεις παροχής πληροφοριών δυνάμει του άρθρου 11 του κανονισμού αριθ. 17 (στο εξής: αιτήσεις παροχής πληροφοριών) όχι μόνο στις προαναφερθείσες επιχειρήσεις, αλλά και στις ακόλουθες:

— Amoco·

— Chemie Linz AG (στο εξής: Linz)·

— Saga Petrokjemi AS & Co, η οποία σήμερα ανήκει στην Statoil (στο εξής: Statoil)·

— Petrofina SA (στο εξής: Petrofina)·

— Enichem Anic SpA (στο εξής: Anic).

Η Linz, επιχείρηση εγκατεστημένη στην Αυστρία, αμφισβήτησε την αρμοδιότητα της Επιτροπής και αρνήθηκε να απαντήσει. Στη συνέχεια, σύμφωνα με το άρθρο 14, παράγραφος 2, του προαναφερθέντος κανονισμού, οι υπάλληλοι της Επιτροπής πραγματοποίησαν ελέγχους στην Anic και στη Saga Petrochemicals UK Ltd, αγγλική θυγατρική της Saga, καθώς και στα γραφεία πωλήσεων της Linz στο Ηνωμένο Βασίλειο και την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας. Από τη Rhône-Poulenc δεν ζητήθηκαν πληροφορίες.

6 Από τα στοιχεία που συνέλεξε στο πλαίσιο αυτών των ελέγχων και αιτήσεων παροχής πληροφοριών, η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, μεταξύ του 1977 και του 1983, οι εν λόγω παραγωγοί, λαμβάνοντας πρωτοβουλίες καθορισμού τιμών, κατά παράβαση του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΟΚ, καθόριζαν τακτικά τιμές-στόχους και οργάνωσαν ένα σύστημα ετησίου ελέγχου των πωλουμένων ποσοτήτων, με σκοπό να κατανείμουν μεταξύ τους τη διαθέσιμη αγορά βάσει συμπεφωνημένων ποσοτήτων εκφραζομένων σε τόννους ή σε ποσοστά. Έτσι, στις 30 Απριλίου 1984, η Επιτροπή αποφάσισε να κινήσει τη διαδικασία του άρθρου 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 17 και, κατά τον Μάιο του 1984, ανακοίνωσε γραπτώς τις αιτιάσεις της στις προαναφερθείσες επιχειρήσεις, εκτός της Anic και της Rhône-Poulenc. Όλες οι αποδέκτριες επιχειρήσεις απάντησαν γραπτώς.

7 Στις 24 Οκτωβρίου 1984, ο σύμβουλος που όρισε η Επιτροπή επί των ακροάσεων συγκάλεσε τους νομικούς συμβούλους των αποδεκτριών της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, για να συμφωνήσουν επί ορισμένων διαδικαστικών θεμάτων ενόψει της προβλεπομένης στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας ακροάσεως, που επρόκειτο να αρχίσει στις 12 Νοεμβρίου 1984. Εξ άλλου, κατά τη συνάντηση αυτή, η Επιτροπή ανήγγειλε ότι, ενόψει της επιχειρηματολογίας που είχαν αναπτύξει οι επιχειρήσεις με τις απαντήσεις τους στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, θα τους ανακοίνωνε σύντομα αποδεικτικά στοιχεία συμπληρωματικά εκείνων που ήδη διέθεταν όσον αφορά την ανάληψη πρωτοβουλιών καθορισμού των τιμών. Έτσι, στις 31 Οκτωβρίου 1984, η Επιτροπή απέστειλε στους νομικούς συμβούλους των επιχειρήσεων μια δέσμη εγγράφων που περιείχε αντίγραφα των οδηγιών καθορισμού των τιμών που είχαν δώσει οι παραγωγοί στα γραφεία πωλήσεών τους, καθώς και συγκεντρωτικούς πίνακες των εγγράφων αυτών. Προς διασφάλιση του απορρήτου των υποθέσεων, η Επιτροπή έθεσε

για την ανακοίνωση των στοιχείων αυτών ορισμένους όρους: ειδικότερα, τα κοινοποιούμενα έγγραφα δεν έπρεπε να περιέλθουν εις γνώση των εμπορικών τμημάτων των επιχειρήσεων. Οι δικηγόροι πολλών επιχειρήσεων αρνήθηκαν να αποδεχθούν τους όρους αυτούς και επέστρεψαν τα έγγραφα πριν από την ακρόαση.

8 Εν όψει των πληροφοριών που παρασχέθηκαν με τις γραπτές απαντήσεις στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, η Επιτροπή αποφάσισε να επεκτείνει τη διαδικασία και στις εταιρίες Anic και Rhône-Poulenc. Προς τούτο, απέστειλε στις εταιρίες αυτές, στις 25 Οκτωβρίου 1984, ανακοίνωση των αιτιάσεων όμοια με εκείνη που είχε αποστείλει στις δεκαπέντε άλλες επιχειρήσεις.

9 Μια πρώτη σειρά ακροάσεων πραγματοποιήθηκε από τις 12 έως τις 20 Νοεμβρίου 1984. Στις ακροάσεις αυτές ακούστηκαν όλες οι επιχειρήσεις εκτός της Shell (η οποία είχε αρνηθεί να μετάσχει σε οποιαδήποτε ακρόαση), της Anic, της ICI και της Rhône-Poulenc (οι οποίες θεώρησαν ότι δεν τους είχε δοθεί η δυνατότητα να προετοιμάσουν την άμυνά τους).

10 Κατά τις ακροάσεις αυτές, πολλές επιχειρήσεις αρνήθηκαν να σχολιάσουν τα ζητήματα που θίγονταν στα έγγραφα που τους είχαν αποσταλεί στις 31 Οκτωβρίου 1984, ισχυριζόμενες ότι η Επιτροπή είχε μεταβάλει ριζικά την κατεύθυνση της επιχειρηματολογίας της και ότι έπρεπε να τους δοθεί τουλάχιστον η δυνατότητα να υποβάλουν γραπτές παρατηρήσεις. Άλλες επιχειρήσεις υποστήριξαν ότι δεν είχαν αρκετό χρόνο για να μελετήσουν τα εν λόγω έγγραφα πριν από την ακρόαση. Κοινή σχετική επιστολή απεστάλη στην Επιτροπή στις 28 Νοεμβρίου 1984 από τους δικηγόρους των επιχειρήσεων BASF, DSM, Hercules, Hoechst, ICI, Linz, Monte, Petrofina και Solvay. Με επιστολή της 4ης Δεκεμβρίου 1984, η Hüls δήλωσε ότι συντάσσεται με την ανωτέρω εκφρασθείσα άποψη.

11 Για τον λόγο αυτόν, η Επιτροπή, στις 29 Μαρτίου 1985, διαβίβασε στις επιχειρήσεις νέα σειρά εγγράφων, στα οποία περιέχονταν οι οδηγίες περί καθορισμού των τιμών, οι οποίες είχαν δοθεί από τις επιχειρήσεις στα γραφεία πωλήσεών τους· τα έγγραφα αυτά συνοδεύονταν από πίνακες τιμών, καθώς και από συνοπτική έκθεση των αποδείξεων για καθεμιά από τις πρωτοβουλίες καθορισμού των τιμών για τις οποίες υπήρχαν έγγραφα στοιχεία. Η Επιτροπή κάλεσε τις επιχειρήσεις να απαντήσουν συναφώς, εγγράφως και στο πλαίσιο άλλης σειράς ακροάσεων, και διευκρίνισε ότι ήρε τους περιορισμούς που είχε προβλέψει αρχικά όσον αφορά την ανακοίνωση των εγγράφων στα εμπορικά τμήματα των επιχειρήσεων.

12 Με άλλο έγγραφο της ίδιας ημέρας, η Επιτροπή απάντησε στα επιχειρήματα που είχαν προβάλει οι δικηγόροι, ότι δηλαδή δεν είχε προσδιορίσει με επαρκή νομική σαφήνεια τη φερόμενη σύμπραξη, κατά την έννοια του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, και κάλεσε τις επιχειρήσεις να διατυπώσουν τις παρατηρήσεις τους εγγράφως και προφορικώς.

13 Μια δεύτερη σειρά ακροάσεων διεξήχθη από τις 8 έως τις 11 Ιουλίου 1985 και στις 25 Ιουλίου 1985. Οι μεν Anic, ICI και Rhône-Poulencυπέβαλαν τις παρατηρήσεις τους, οι δε λοιπές επιχειρήσεις (εκτός της Shell) σχολίασαν τα ζητήματα που θίγονταν στα από 29 Μαρτίου 1985 δύο έγγραφα της Επιτροπής.

14 Το σχέδιο πρακτικών των ακροάσεων, συνοδευόμενο από τα σχετικά έγγραφα, διαβιβάστηκε στα μέλη της Συμβουλευτικής Επιτροπής για τις Συμπράξεις και τις Δεσπόζουσες Θέσεις (στο εξής: Συμβουλευτική Επιτροπή) στις 19 Νοεμβρίου 1985 και απεστάλη στις επιχειρήσεις στις 25 Νοεμβρίου 1985. Η Συμβουλευτική Επιτροπή εξέδωσε τη γνωμοδότησή της κατά την 170ή συνεδρίασή της, στις 5 και 6 Δεκεμβρίου 1985.

15 Κατά το πέρας της διαδικασίας αυτής, η Επιτροπή εξέδωσε την επίδικη απόφαση της 23ης Απριλίου 1986, το διατακτικό της οποίας έχει ως εξής:

«*Άρθρο* 1

Οι Anic SpA, ATO Chemie SA (τώρα Atochem), BASF AG, DSM NV, Hercules Chemicals NV, Hoechst AG, Chemische Werke Hüls (τώρα Hüls AG), ICI plc, Chemische Werke Linz, Montepolimeri SpA (τώρα Montedipe), Petrofina SA, Rhône-Poulenc SA, Shell International Chemical Co. Ltd, Solvay et Cie και Saga Petrokjemi AG & Co. (τώρα τμήμα της Statoil) έχουν παραβεί το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ, συμμετέχοντας:

— στην περίπτωση της Anic, από τον Νοέμβριο περίπου του 1977 έως το τέλος του 1982 ή τις αρχές του 1983·

— στην περίπτωση της Rhône-Poulenc, από τον Νοέμβριο περίπου του 1977 έως το τέλος του 1980·

— στην περίπτωση της Petrofina, από το 1980 έως, τουλάχιστον, τον Νοέμβριο του 1983·

— στην περίπτωση των Hoechst, ICI, Montepolimeri και Shell, από τα μέσα του 1977 έως, τουλάχιστον, τον Νοέμβριο του 1983·

— στην περίπτωση των Hercules, Linz, Saga και Solvay, από τον Νοέμβριο του 1977 έως, τουλάχιστον, τον Νοέμβριο του 1983·

— στην περίπτωση της ATO, τουλάχιστον από το 1978 έως, τουλάχιστον, τον Νοέμβριο του 1983·

— στην περίπτωση των BASF, DSM και Hüls, από κάποια στιγμή μεταξύ 1977 και 1979 έως, τουλάχιστον, τον Νοέμβριο του 1983·

σε συμφωνία και εναρμονισμένη πρακτική που ανάγονται στα μέσα του 1977, βάσει των οποίων οι παραγωγοί [που] προμήθευαν πολυπροπυλένιο στο έδαφος της κοινής αγοράς:

α) είχαν επαφές μεταξύ τους και τακτικές συναντήσεις (από τις αρχές του 1981, δύο φορές τον μήνα) στο πλαίσιο σειράς μυστικών συναντήσεων που αποσκοπούσαν στη συζήτηση και στον καθορισμό της εμπορικής πολιτικής τους·

β) καθόριζαν περιοδικά "τιμές-στόχους" (ή κατώτατες τιμές) για την πώληση του προϊόντος σε κάθε κράτος μέλος της Κοινότητας·

γ) συμφώνησαν διάφορα μέτρα για τη διευκόλυνση της εφαρμογής των εν λόγω τιμών-στόχων, τα οποία περιλάμβαναν (κυρίως) περιοδικούς περιορισμούς στην παραγωγή, ανταλλαγή λεπτομερών πληροφοριών σχετικά με τις παραδόσεις, πραγματοποίηση τοπικών συναντήσεων και, από το τέλος του 1982, σύστημα "λογιστικής διαχείρισης" που αποσκοπούσε στην εφαρμογή των αυξήσεων των τιμών σε μεμονωμένους πελάτες·

δ) προέβησαν σε ταυτόχρονες αυξήσεις τιμών εφαρμόζοντας τους εν λόγω στόχους·

ε) κατένειμαν την αγορά παραχωρώντας σε κάθε παραγωγό έναν ετήσιο στόχο πωλήσεων ή "ποσοστώσεις" (1979, 1980 και, τουλάχιστον, για ένα μέρος του 1983) ή, ελλείψει οριστικής απόφασης που να καλύπτει ολόκληρο το έτος, υποχρεώνοντας τους παραγωγούς να περιορίζουν τις μηνιαίες πωλήσεις τους με αναφορά σε προηγούμενη περίοδο (1981, 1982).

Άρθρο 2

Οι επιχειρήσεις που αναφέρονται στο άρθρο 1 παύουν αμέσως τις εν λόγω παραβάσεις (εάν δεν το έχουν ήδη πράξει) και απέχουν στο εξής, όσον αφορά τις δραστηριότητές τους στον τομέα του πολυπροπυλενίου, από κάθε συμφωνία ή εναρμονισμένη πρακτική, που θα είχαν το ίδιο ή παρόμοιο αντικείμενο ή αποτέλεσμα, συμπεριλαμβανομένης κάθε ανταλλαγής πληροφοριών σε θέματα που καλύπτονται, συνήθως, από το επαγγελματικό απόρρητο, με τις οποίες οι συμμετέχοντες ενημερώνονται άμεσα ή έμμεσα σχετικά με την παραγωγή, τις παραδόσεις, τις ποσότητες αποθεμάτων, τις τιμές πωλήσεων, το κόστος ή τα επενδυτικά σχέδια άλλων μεμονωμένων παραγωγών, ή με τις οποίες έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθούν την εκτέλεση κάθε ρητής ή σιωπηρής συμφωνίας ή εναρμονισμένης πρακτικής, που αφορά τις τιμές ή την κατανομή των αγορών στην Κοινότητα. Κάθε σύστημα για την ανταλλαγή γενικών πληροφοριών στο οποίο συμμετέχουν οι παραγωγοί (όπως το FIDES) πρέπει να λειτουργεί με τρόπο ώστε να αποκλείεται κάθε πληροφορία από την οποία μπορεί να διαπιστωθεί η συμπεριφορά μεμονωμένων παραγωγών· οι επιχειρήσεις απέχουν, ειδικότερα, από την ανταλλαγή, μεταξύ τους, κάθε πρόσθετης πληροφορίας που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ανταγωνισμό και δεν καλύπτεται από ένα τέτοιο σύστημα.

Άρθρο 3

Τα ακόλουθα πρόστιμα επιβάλλονται στις επιχειρήσεις που αναφέρονται στην παρούσα απόφαση, όσον αφορά την παράβαση που διαπιστώνεται στο άρθρο 1:

i) Anic SpA, πρόστιμο 750 000 ECU, ή 1 103 692 500 λίρες Ιταλίας·

ii) Atochem, πρόστιμο 1 750 000 ECU, ή 11 973 325 γαλλικά φράγκα·

iii) BASF AG, πρόστιμο 2 500 000 ECU, ή 5 362 225 γερμανικά μάρκα·

iv) DSM NV, πρόστιμο 2 750 000 ECU, ή 6 657 640 ολλανδικά φιορίνια·

v) Hercules Chemicals NV, πρόστιμο 2 750 000 ECU, ή 120 569 620 βελγικά φράγκα·

vi) Hoechst AG, πρόστιμο 9 000 000 ECU, ή 19 304 010 γερμανικά μάρκα·

vii) Hüls AG, πρόστιμο 2 750 000 ECU, ή 5 898 447,50 γερμανικά μάρκα·

viii) ICI plc, πρόστιμο 10 000 000 ECU, ή 6 447 970 λίρες στερλίνες·

ix) Chemische Werke Linz, πρόστιμο 1 000 000 ECU, ή 1 471 590 000 λίρες Ιταλίας·

x) Montedipe, πρόστιμο 11 000 000 ECU, ή 16 187 490 000 λίρες Ιταλίας·

xi) Petrofina SA, πρόστιμο 600 000 ECU, ή 26 306 100 βελγικά φράγκα·

xii) Rhône-Poulenc SA, πρόστιμο 500 000 ECU, ή 3 420 950 γαλλικά φράγκα·

xiii) Shell International Chemical Co. Ltd, πρόστιμο 9 000 000 ECU, ή 5 803 173 λίρες στερλίνες·

xiv) Solvay & Cie, πρόστιμο 2 500 000 ECU, ή 109 608 750 βελγικά φράγκα·

xv) Statoil Den Norske Stats Oljeselskap AS (που περιλαμβάνει τώρα [την] Saga Petrokjemi), πρόστιμο 1 000 000 ECU, ή 644 797 λίρες στερλίνες.

Άρθρα 4 και 5

[παραλείπονται]»

16 Στις 8 Ιουλίου 1986, απεστάλησαν στις επιχειρήσεις τα οριστικά πρακτικά των ακροάσεων με τις διορθώσεις, τα συμπληρώματα και τις διαγραφές που οι ίδιες είχαν ζητήσει.

Η διαδικασία

17 Υπ' αυτές τις συνθήκες, η προσφεύγουσα, με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 2 Αυγούστου 1986, άσκησε την υπό κρίση προσφυγή, ζητώντας την ακύρωση της Αποφάσεως. Δεκατρείς από τις λοιπές δεκατέσσερις αποδέκτριες της εν λόγω αποφάσεως άσκησαν επίσης προσφυγή με αίτημα την ακύρωσή της (υποθέσεις T-1/89 έως T-4/89, T-6/89 έως T-10/89 και T-12/89 έως T-15/89).

18 Η έγγραφη διαδικασία διεξήχθη εξ ολοκλήρου ενώπιον του Δικαστηρίου.

19 Με Διάταξη της 15ης Νοεμβρίου 1989, το Δικαστήριο διαβίβασε την υπό κρίση υπόθεση, όπως και τις άλλες δεκατρείς, στο Πρωτοδικείο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 14

της αποφάσεως 88/591/ΕΚΑΧ,ΕΟΚ,Ευρατόμ του Συμβουλίου, της 24ης Οκτωβρίου 1988, περί ιδρύσεως Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (στο εξής: απόφαση του Συμβουλίου της 24ης Οκτωβρίου 1988· ΕΕ 1988 L 319, σ. 1).

20 Κατ' εφαρμογήν του άρθρου 2, παράγραφος 3, της αποφάσεως του Συμβουλίου της 24ης Οκτωβρίου 1988, ο Πρόεδρος του Πρωτοδικείου όρισε γενικό εισαγγελέα.

21 Με έγγραφο της 3ης Μαΐου 1990, ο Γραμματέας του Πρωτοδικείου κάλεσε τους διαδίκους να συμμετάσχουν σε άτυπη σύσκεψη προκειμένου να ρυθμιστούν οι οργανωτικές πλευρές της προφορικής διαδικασίας. Η σύσκεψη αυτή πραγματοποιήθηκε στις 28 Ιουνίου 1990.

22 Με έγγραφο της 9ης Ιουλίου 1990, ο Γραμματέας του Πρωτοδικείου ζήτησε από τους διαδίκους να διατυπώσουν τις παρατηρήσεις τους σχετικά με ενδεχόμενη συνεκδίκαση των υποθέσεων Τ-1/89 έως Τ-4/89 και Τ-6/89 έως Τ-15/89 προς διευκόλυνση της προφορικής διαδικασίας. Κανένας διάδικος δεν εξέφρασε αντιρρήσεις επ' αυτού.

23 Με Διάταξη της 25ης Σεπτεμβρίου 1990, το Πρωτοδικείο αποφάσισε να συνεκδικάσει λόγω συναφείας τις προαναφερθείσες υποθέσεις προς διευκόλυνση της προφορικής διαδικασίας, σύμφωνα με το άρθρο 43 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, ο οποίος εφαρμοζόταν τότε αναλογικώς στην ενώπιον του Πρωτοδικείου διαδικασία δυνάμει του άρθρου 11, τρίτο εδάφιο, της αποφάσεως του Συμβουλίου της 24ης Οκτωβρίου 1988.

24 Με Διάταξη της 15ης Νοεμβρίου 1990, το Πρωτοδικείο αποφάνθηκε επί των αιτήσεων εμπιστευτικού χειρισμού, τις οποίες είχαν υποβάλει οι προσφεύγουσες στις υποθέσεις Τ-2/89, Τ-3/89, Τ-9/89, Τ-11/89, Τ-12/89 και Τ-13/89 και τις οποίες δέχθηκε εν μέρει.

25 Με έγγραφα που κατέθεσαν στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου μεταξύ 9ης Οκτωβρίου και 29ης Νοεμβρίου 1990, οι διάδικοι απάντησαν στις ερωτήσεις που τους είχε θέσει το Πρωτοδικείο με τα από 19 Ιουλίου έγγραφα του Γραμματέα.

26 Εν όψει των απαντήσεων στις ερωτήσεις αυτές και κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή, το Πρωτοδικείο, αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία χωρίς προηγούμενη διεξαγωγή αποδείξεων.

27 Οι διάδικοι αγόρευσαν και απάντησαν στις ερωτήσεις του Πρωτοδικείου κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση που διεξήχθη από τις 10 έως τις 15 Δεκεμβρίου 1990.

28 Ο γενικός εισαγγελέας ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 10ης Ιουλίου 1991.

Τα αιτήματα των διαδίκων

29 Η εταιρία Shell International Chemical Company Ltd ζητεί από το Πρωτοδικείο:

1) να ακυρώσει την απόφαση της Επιτροπής της 23ης Απριλίου 1986 (IV/31.149 — Πολυπροπυλένιο), κατά το μέτρο που αφορά την προσφεύγουσα·

2) ή να ακυρώσει το πρόστιμο ή να μειώσει σε σημαντικό βαθμό το ύψος του·

3) να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έσοδα της προσφεύγουσας.

Η Επιτροπή ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να απορρίψει την προσφυγή·

— να καταδικάσει την προσφεύγουσα στα δικαστικά έξοδα.

Επί της ουσίας

30 Το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι πρέπει να εξεταστούν, *πρώτον*, οι αιτιάσεις της προσφεύγουσας περί παραβιάσεως των δικαιωμάτων του αμυνομένου, καθ' όσον η Επιτροπή παρέβη το καθήκον αμεροληψίας το οποίο υπέχει κατά την κατάρτιση της αποφάσεως (1)· καθ' όσον η Επιτροπή παρέλειψε να ανακοινώσει στην προσφεύγουσα έγγραφα στα οποία στήριξε την απόφασή της (2) και καθ' όσον δεν περιελήφθησαν στην ανακοίνωση των αιτιάσεων όλες οι αιτιάσεις οι οποίες καταλογίζονται με την Απόφαση κατά της προσφεύγουσας (3)· *δεύτερον*, οι αιτιάσεις που άπτονται της αποδείξεως της παραβάσεως και αφορούν αφενός μεν τις διαπιστώσεις της Επιτροπής όσον αφορά τα πραγματικά περιστατικά (1), αφετέρου δε την εφαρμογή του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ επί των πραγματικών αυτών περιστατικών (2)· *τρίτον*,οι αιτιάσεις περί της δυνατότητας καταλογισμού της παραβάσεως στην προσφεύγουσα· *τέταρτον*, οι αιτιάσεις περί της αιτιολογίας· *πέμπτον*, οι αιτιάσεις που αφορούν τον καθορισμό του ύψους του προστίμου, το οποίο υποστηρίζεται ότι έχει εν μέρει παραγραφεί (1) και ότι είναι δυσανάλογο και προς τη διάρκεια (2) και προς τη σοβαρότητα (3) της φερομένης παραβάσεως.

Περί των δικαιωμάτων του αμυνομένου

1. *Έλλειψη αμεροληψίας κατά την κατάρτιση της Αποφάσεως*

31 Η προσφεύγουσα διατείνεται ότι, μέχρι το 1985, η εσωτερική οργάνωση της Επιτροπής μείωνε τον κίνδυνο να ληφθούν μεροληπτικές και άδικες αποφάσεις, διότι, ήδη από το προκαταρκτικό στάδιο της διαδικασίας, η ανακριτική λειτουργία διακρινόταν από τη διωκτική. Κατά τη διοικητική διαδικασία, όμως, που διεξήχθη εν προκειμένω, η Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού είχε αναδιοργανωθεί έτσι, ώστε στον ίδιο υπάλληλο να ανατεθούν τα έργα της συλλογής πληροφοριών-επιθεωρήσεως και της ανακρίσεως-εισηγήσεως. Έτσι, οι εγγυήσεις της αμερόληπτης και δικαίας κρίσεως εξαφανίστηκαν.

32 Με το υπόμνημα απαντήσεώς της, προσθέτει ότι — αντιθέτως προς ό,τι ισχυρίζεται η Επιτροπή — το νέο σύστημα που καθιερώθηκε δεν παρέχει κατ' ανάγκην όλες τις επιθυμητές εγγυήσεις· εφόσον το σύστημα αυτό καθιερώθηκε το 1985, θα μπορούσε να μην εφαρμοστεί στην προκειμένη περίπτωση· εν πάση περιπτώσει, δεν εθεράπευσε την έλλειψη διακρίσεως των λειτουργιών από το εισαγωγικό ήδη στάδιο. Η προσφεύγουσα παραθέτει παραδείγματα, τα οποία αντλεί από την Απόφαση και από τα οποία προκύπτει ότι τα μειονεκτήματα αυτής της αναδιοργανώσεως δεν είναι καθαρά υποθετικά, εφόσον δείχνουν ότι η Επιτροπή, ενδεικτικά, ερμήνευσε ορισμένα έγγραφα κατά τρόπο ελλιπή ή μεροληπτικό. Εκθέτει, τέλος, ότι η Επιτροπή δεν ισχυρίζεται ότι το νέο σύστημα εφαρμόστηκε καθ' όλη την παρούσα διαδικασία.

33 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι, εν όψει αυτής της αναδιοργανώσεως της Γενικής Διευθύνσεως του Ανταγωνισμού, απέδιδε ιδιαίτερη σημασία στη δυνατότητα πραγματικής ασκήσεως του δικαιώματός της να ακουστεί στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας. Ο σύμβουλος, όμως, επί των ακροάσεων, στον οποίο ανατέθηκε η μέριμνα για την εύρρυθμη εξέλιξη των ακροάσεων, γνωστοποίησε στις επιχειρήσεις ότι, σύμφωνα με τις οδηγίες τις οποίες είχε λάβει, δεν θα μπορούσε να παρέμβει αποφασιστικά μετά την ακρόαση, σε περίπτωση που θα έκρινε ότι το σχέδιο αποφάσεως περιείχε σφάλματα ή ότι υπερέβαλλε, και ότι θα μπορούσε να παρέμβει μετά την ακρόαση μόνον επί διαδικαστικών ζητημάτων. Ζήτησε διευκρινίσεις για τον ρόλο του, αλλά δεν έλαβε καμμία· βρισκόταν, όπως είπε ο ίδιος, σε « άσχημη θέση ». Η Shell συνήγαγε από τις δηλώσεις αυτές ότι ο σύμβουλος επί των ακροάσεων δεν ήταν σε θέση να προστατεύσει αποφασιστικά τα δικαιώματα του αμυνομένου και να διαδραματίσει τον αμερόληπτο μεσολαβητικό του ρόλο, δηλαδή να ασκήσει αποτελεσματικά το λειτούργημα που απορρέει από την εντολή του, το περιεχόμενο της οποίας εκτίθεται στην *Δέκατη Τρίτη Έκθεση επί της πολιτικής ανταγωνισμού*. Γι' αυτό,παρ' όλες τις προετοιμασίες τις οποίες είχε κάνει προς τούτο, η προσφεύγουσα αναγκάστηκε να απόσχει απο τις ακροάσεις, φοβούμενη ότι θα εξετίθετο στον σοβαρό κίνδυνο οι δηλώσεις της να παρερμηνευθούν ή να χρησιμοποιηθούν εις βάρος της από μια διοίκηση, η αντικειμενικότητα της οποίας είχε πληγεί. Σημειώνει, τέλος, ότι η Επιτροπή δεν αμφισβητεί την ακρίβεια της εκδοχής την οποία εμφανίζει η προσφεύγουσα σχετικά με τη δήλωση του συμβούλου επί των ακροάσεων.

34 Η Επιτροπή, από την πλευρά της, εξηγεί ότι η αναδιοργάνωση της Γενικής Διευθύνσεως Ανταγωνισμού, η οποία έγινε το 1985, είχε ως σκοπό να συνδυάσει, με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, αποτελεσματικότητα και αμεροληψία. Έτσι, οι εγγυήσεις της αντικειμενικότητας, της αμεροληψίας και της συνέπειας ενισχύθηκαν με τη δημιουργία μιας νέας Διευθύνσεως, στην οποία ανατέθηκε ο συντονισμός της λήψεως αποφάσεως και η εξασφάλιση της αποφυγής των αντιφάσεων μεταξύ των αποφάσεων που αφορούν τον ίδιο τύπο αντιβαίνουσας προς τον ανταγωνισμό συμπεριφοράς στους διαφό-

ρους τομείς δραστηριότητας. Η αναδιοργάνωση αυτή περιγράφεται στη *Δέκατη Τέταρτη* και στη *Δέκατη Πέμπτη Έκθεση της Επιτροπής επί της πολιτικής ανταγωνισμού*.

35 Με το υπόμνημα ανταπαντήσεως, χαρακτηρίζει ανακριβές το ότι την παρούσα υπόθεση χειρίστηκαν οι ίδιοι υπάλληλοι από την αρχή μέχρι το τέλος της διοικητικής διαδικασίας, εφόσον πάνω από 20 πρόσωπα ασχολήθηκαν με την εξέτασή της. Αναφερόμενη στα ίδια παραδείγματα, τα οποία παρέθεσε η προσφεύγουσα για να καταδείξει την υποτιθέμενη έλλειψη αμεροληψίας της Επιτροπής, η τελευταία διατείνεται ότι τα παραδείγματα αυτά αναφέρονται στο μετά την ανακοίνωση των αιτιάσεων στάδιο της διαδικασίας και ότι δεν μπορούν, κατά συνέπεια, να στηρίξουν τη θέση ότι η μη διάκριση των λειτουργιών του εξεταστή και του εισηγητή είναι επιβλαβής. Προσθέτει ότι τα παραδείγματα αυτά δεν στηρίζουν ούτε το συμπέρασμα ότι η Επιτροπή προέβη σε εσφαλμένη ανάλυση των πραγματικών στοιχείων ή των εγγράφων ή, πολύ περισσότερο, ότι αυτή η εσφαλμένη ανάλυση οφειλόταν στην εσωτερική οργάνωση της εργασίας της Επιτροπής.

36 Η Επιτροπή υπενθυμίζει τον σκοπό τον οποίον υπηρετεί ο θεσμός του συμβούλου επί των ακροάσεων και απαριθμεί τα στοιχεία της εντολής που του έχει ανατεθεί. Βάσει αυτών των σκέψεων, παρατηρεί ότι η προσφεύγουσα δεν προσκομίζει κανένα στοιχείο για να στηρίξει την άποψη ότι η ακολουθηθείσα εν προκειμένω διαδικασία δεν ήταν η ορθή. Τον ισχυρισμό της προσφεύγουσας πως ό,τι θα έλεγε κατά την ακρόαση θα «εχρησιμοποιείτο εναντίον της» και πως οι πληροφορίες που θα παρείχοντο προφορικώς κατά την ακρόαση δεν θα εχρησιμοποιούντο κατά τρόπο αντικειμενικό τον χαρακτηρίζει ως απλή δίκη προθέσεων, αστήρικτη και άδικη. Προσθέτει ότι, εφόσον η προσφεύγουσα δεν θέλησε να αξιοποιήσει τη δυνατότητα που είχε να μετάσχει στην ακρόαση, δεν νομιμοποιείται να ισχυρίζεται ότι η παρέμβαση του συμβούλου επί των ακροάσεων θα επέτρεπε την αποφυγή των σφαλμάτων που, κατά τους ισχυρισμούς της, περιέχονται στην Απόφαση.

37 Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει, προκαταρκτικώς, ότι, με το δικόγραφο της προσφυγής της, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι τα δικαιώματά της ως αμυνομένου επλήγησαν από τη μεταβολή της εσωτερικής οργανώσεως των υπηρεσιών της Επιτροπής και την εγκατάλειψη των εγγυήσεων της αμεροληψίας τις οποίες παρείχε η συναρτώμενη με την οργάνωση αυτή παλαιά διαδικασία. Με το υπόμνημα απαντήσεως, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι δεν είναι βέβαιο πως η νέα οργάνωση και η νέα διαδικασία παρέχουν όλες τις εγγυήσεις αμεροληψίας τις οποίες τους αποδίδει με το υπόμνημα αντικρούσεως η Επιτροπή· ισχυρίζεται όμως πλέον ότι δεν μπόρεσε να τύχει των εγγυήσεων τις οποίες παρέχει η νέα διαδικασία, εφόσον αυτή δεν εφαρμόστηκε στην προκειμένη υπόθεση.

38 Για να αποφευχθεί η φαινομενική αντίφαση, που έγκειται στην επιχειρηματολογία της προσφεύγουσας, η οποία παραπονείται διαδοχικά, πρώτον, ότι δεν εφαρμόστηκε επ' αυτής η παλαιά διαδικασία και, δεύτερον, ότι δεν μπόρεσε να επωφεληθεί ούτε της νέας, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η προσφεύγουσα θεωρεί πως παραβιάστηκαν τα δικαιώματά της ως αμυνομένου, για τον λόγο ότι, εφόσον η αναδιοργάνωση των υπηρεσιών της Επιτροπής πραγματοποιήθηκε ενόσω η διοικητική διαδικασία που κατέληξε στην έκδοση της προσβαλλομένης πράξεως βρισκόταν εν εξελίξει, εφαρμόστηκαν επ' αυτής διαδοχικά η παλαιά και η νέα διαδικασία, πράγμα που κατέληξε στο να καταστήσει και τη μια και την άλλη διαδικασία κενή από τις εγγυήσεις που παρέχουν.

39 Το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι το γεγονός ότι ορισμένοι υπάλληλοι της Επιτροπής συμμετέσχαν στη διοικητική διαδικασία και ως εξεταστές και ως εισηγητές δεν καθιστά την Απόφαση παράνομη. Όπως προκύπτει, συγκεκριμένα, από τη νομολογία του Δικαστηρίου, η Επιτροπή δεν μπορεί να χαρακτηρισθεί ως « δικαιοδοτικό όργανο » κατά την έννοια του άρθρου 6 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Υποχρεούται, πάντως, η Επιτροπή, κατά την ενώπιόν της διοικητική διαδικασία, να τηρεί τις διαδικαστικές εγγυήσεις τις οποίες προβλέπει το κοινοτικό δίκαιο. Έτσι, το άρθρο 19, παράγραφος 1, του κανονισμού 17 υποχρεώνει την Επιτροπή, πριν λάβει μιαν απόφαση, να παρέχει στους ενδιαφερομένους την ευκαιρία να γνωστοποιήσουν την άποψή τους επί των αιτιάσεων τις οποίες τους καταλογίζει η Επιτροπή. Επίσης, με τον κανονισμό 99/63/ΕΟΚ, της 25ης Ιουλίου 1963, περί των ακροάσεων που προβλέπονται στο άρθρο 19 του κανονισμού 17 του Συμβουλίου (ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 37), η Επιτροπή καθιέρωσε ένα είδος αμφισβητουμένης διαδικασίας, η οποία περιέχει: ανακοίνωση των αιτιάσεων από την Επιτροπή, τη δυνατότητα των επιχειρήσεων να απαντήσουν εγγράφως σ' αυτή την ανακοίνωση εντός ορισμένης προθεσμίας, ενδεχομένως δε, και ιδίως στις υποθέσεις όπου η Επιτροπή σκέφτεται να επιβάλει πρόστιμα, ακρόαση. Κατά το άρθρο 4 του εν λόγω κανονισμού της Επιτροπής, αυτή μπορεί, με τις αποφάσεις της, να θεωρεί αποδεδειγμένες εις βάρος των αποδεκτριών επιχειρήσεων εκείνες μόνο τις αιτιάσεις επί των οποίων οι επιχειρήσεις είχαν τη δυνατότητα να καταστήσουν γνωστή την άποψή τους. Οι διατάξεις αυτές υλοποιούν θεμελιώδη αρχή του κοινοτικού δικαίου, η οποία επιβάλλει τον σεβασμό των δικαιωμάτων του αμυνομένου σε κάθε διαδικασία, έστω και διοικητικού χαρακτήρα, και προϋποθέτει ειδικότερα ότι, κατά τη διοικητική διαδικασία, έχει δοθεί στην ενδιαφερόμενη επιχείρηση η δυνατότητα να εκθέσει λυσιτελώς την άποψή της περί του αληθούς των προβαλλομένων πραγματικών περιστατικών και περί της σημασίας τους, καθώς και επί των εγγράφων τα οποία επικαλείται η Επιτροπή προς στήριξη του ισχυρισμού της περί υπάρξεως παραβάσεως της Συνθήκης ΕΟΚ (απόφαση του Δικαστηρίου της 7ης Ιουνίου 1983 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 100/80 έως 103/80, Musique Diffusion française κατά Επιτροπής, Συλλογή 1983, σ. 1825, σκέψεις 7 έως 10).

40 Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει, πάντως, ότι οι προβλεπόμενες από το κοινοτικό δίκαιο διαδικαστικές εγγυήσεις δεν επιβάλλουν στην Επιτροπή να διαρθρώνει την εσωτερική της οργάνωση κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να αποκλείει το ενδεχόμενο ένας και ο αυτός υπάλληλος να ενεργεί, στο πλαίσιο της ίδιας υποθέσεως, ως εξεταστής και ως εισηγητής.

41 Επομένως, ναι μεν η αιτίαση περί της εσωτερικής οργανώσεως της Επιτροπής δεν μπορεί να γίνει δεκτή αυτή καθαυτή, το κοινοτικό δίκαιο όμως περιέχει όλα τα στοιχεία που είναι αναγκαία για την εξέταση των αιτιάσεων της προσφεύγουσας περί παραβιάσεως των δικαιωμάτων του αμυνομένου και, αν συντρέχει λόγος, να τις δικαιώσει.

42 Εξ άλλου, επιβάλλεται να σημειωθεί ότι η προσφεύγουσα δεν μπόρεσε να διευκρινίσει γιατί οι παραβιάσεις των δικαιωμάτων της ως αμυνομένου και οι πραγματικές πλάνες τις οποίες καταλογίζει θα έπρεπε να αποδοθούν στην επικρινόμενη αναδιοργάνωση της Γενικής Διευθύνσεως Ανταγωνισμού.

43 Περαιτέρω, το Πρωτοδικείο παραθέτει τις διατάξεις, που ασκούν εδώ επιρροή, περί του περιεχομένου της εντολής του συμβούλου επί των ακροάσεων, οι οποίες είναι προσαρτημένες στην *Δέκατη Τρίτη Έκθεση επί της πολιτικής ανταγωνισμού*:

«*Άρθρο* 2

Ο σύμβουλος επί των ακροάσεων έχει σαν αποστολή να διασφαλίζει την καλή λειτουργία της ακροάσεως και έτσι να συμβάλλει στην αντικειμενικότητα τόσο της ακροάσεως, όσο και της ενδεχόμενης τελικής αποφάσεως. Προσέχει ιδίως το να λαμβάνονται υπόψη όλα τα σχετικά πραγματικά περιστατικά, τόσο τα ευνοϊκά όσο και τα δυσμενή προς τους ενδιαφερομένους, κατά την επεξεργασία των σχεδίων αποφάσεως της Επιτροπής στα θέματα του ανταγωνισμού.

Κατά την άσκηση των καθηκόντων του, επαγρυπνεί για την τήρηση των δικαιωμάτων της υπερασπίσεως, λαμβάνοντας υπόψη την ανάγκη της αποτελεσματικής εφαρμογής των κανόνων του ανταγωνισμού, σύμφωνα με τους κανονισμούς που ισχύουν και τις αρχές τις οποίες έχει το Δικαστήριο.

[...]

Άρθρο 5

Ο σύμβουλος επί των ακροάσεων ενημερώνει τον γενικό διευθυντή του ανταγωνισμού για την εξέλιξη της ακροάσεως και για τα συμπεράσματα που έχει συν[αγ]άγει. Διατυπώνει τις παρατηρήσεις του για τη συνέχεια της διαδικασίας. Οι παρατηρήσεις αυτές μπορούν να αφορούν, μεταξύ άλλων, και την ανάγκη συμπληρωματικών πληροφοριών, την εγκατάλειψη ορισμένων σημείων της προσφυγής ή την κοινοποίηση συμπληρωματικών προσφυγών.

Άρθρο 6

Κατά την άσκηση των καθηκόντων του, όπως ορίζονται στο άρθρο 2 ανωτέρω, ο σύμβουλος επί των ακροάσεων μπορεί, αν νομίζει, να διαβιβάσει κατευθείαν τις παρατηρήσεις του στο μέλος εκείνο της Επιτροπής που είναι επιφορτισμένο με τα προβλήματα του ανταγωνισμού, όταν υποβάλλει στον τελευταίο το προσχέδιο της αποφάσεως που απευθύνεται στη συμβουλευτική επιτροπή για τα θέματα των συμπράξεων και των δεσποζουσών θέσεων.

Άρθρο 7

Ανάλογα με την περίπτωση, το μέλος της Επιτροπής που είναι επιφορτισμένο με τα προβλήματα του ανταγωνισμού μπορεί να αποφασίσει, μετά από αίτηση του συμβούλου επί των ακροάσεων, να [επισυνάψει] στην τελική γνώμη που εκφέρεται από αυτόν [... σ]το σχέδιο αποφάσεως, για το οποίο έχει συγκληθεί η Επιτροπή, ώστε να εγγυηθεί ότι αυτή, όταν αποφαίνεται για μια ατομική υπόθεση ως όργανο αποφασιστικό, είναι πλήρως ενημερωμένη για όλα τα στοιχεία της υποθέσεως. »

4 Οι δηλώσεις τις οποίες η προσφεύγουσα αποδίδει στον σύμβουλο επί των ακροάσεων συνιστούν, από πλευράς του, δίκη προθέσεων έναντι της Επιτροπής και υπερβαίνουν, ως εκ τούτου, το πλαίσιο της εντολής του. Η προσφεύγουσα δεν μπορεί να δικαιολογεί την άρνησή της να συμμετάσχει στις ακροάσεις επικαλούμενη αυτή τη δίκη προθέσεων και να ισχυρίζεται, στη συνέχεια, ότι παραβιάστηκαν τα δικαιώματά της ως αμυνομένου.

45 Επομένως, η αιτίαση πρέπει να απορριφθεί.

2. *Παράλειψη κοινοποιήσεως εγγράφων μαζί με την ανακοίνωση των αιτιάσεων*

46 Η προσφεύγουσα απαριθμεί, με τα υπομνήματά της, ορισμένα έγγραφα ή σειρές εγγράφων, επί των οποίων η Επιτροπή παρέλειψε να επιστήσει την προσοχή της με την ανακοίνωση των αιτιάσεων και επί των οποίων στήριξε την Απόφαση. Θεωρεί ότι η Επιτροπή την περιήγαγε έτσι σε αδυναμία να δώσει εξηγήσεις για το περιεχόμενο αυτών των εγγράφων, παραβιάζοντας έτσι τα δικαιώματα του αμυνομένου.

47 Μεταξύ αυτών των εγγράφων, η προσφεύγουσα επισημαίνει ότι ένα έγγραφο, που φέρεται ότι αποκαλύφθηκε στη Solvay, με ημερομηνία 6 Σεπτεμβρίου 1977 και που αναφέρεται σε μια συνάντηση μεταξύ ενός υπαλλήλου της Solvay και ενός υπαλλήλου της προσφεύγουσας (Απόφαση, αιτιολογική σκέψη 16, προτελευταίο εδάφιο), και μια σειρά εγγράφων που συνελέγησαν στην ΑΤΟ και αφορούν την ανταλλαγή πληροφοριών επί των παραδόσεων εμπορευμάτων τις οποίες είχαν πραγματοποιήσει οι παραγωγοί της Γαλλίας και τη λειτουργία των ποσοστώσεων στη γαλλική αγορά το 1979 (Απόφαση, αιτιολογική σκέψη 15, στοιχείο η'), ούτε μνημονεύονται στις ανακοινώσεις αιτιάσεων που της απευθύνθηκαν ούτε είναι συνημμένα σ' αυτές.

48 Εκθέτει ακόμη ότι δύο άλλα έγγραφα τα οποία κοινοποίησε η Shell στην Επιτροπή, συνημμένα στην απάντησή της στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, χρησιμοποιήθηκαν στην Απόφαση ως αποδεικτικά εις βάρος της στοιχεία, χωρίς να μπορέσει προηγουμένως να δώσει εξηγήσεις για το περιεχόμενό τους, εφόσον δεν ήξερε ότι θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν εις βάρος της. Πρόκειται για τα πρακτικά δύο εσωτερικών συσκέψεων της Shell, που διεξήχθησαν, αντιστοίχως, στις 5 Ιουλίου και στις 12 Σεπτεμβρίου 1979 (Απόφαση, αιτιολογικές σκέψεις 29 και 31).

49 Η προσφεύγουσα συμπεραίνει ότι, καθ' όσον η Επιτροπή δεν της έδωσε τη δυνατότητα να διατυπώσει παρατηρήσεις επί της αποδεικτικής ισχύος αυτών των εγγράφων, άντλησε απ' αυτά εσφαλμένα συμπεράσματα· ειδικότερα, δεν έλαβε υπόψη τα προς απόκρουση της κατηγορίας στοιχεία τα οποία ενδεχομένως περιείχαν τα έγγραφα αυτά. Συναφώς, παρατηρεί ότι τα έγγραφα που αποκαλύφθηκαν στην ΑΤΟ δεν μνημονεύουν τη Shell Chimie (France) και υποστηρίζει πως η σιωπή αυτή αποδεικνύει ότι οι εταιρίες Shell δεν συμμετέσχαν στους διακανονισμούς περί ποσοστώσεων. Ισχυρί-

ζεται, στη συνέχεια, ότι το έγγραφο που αποκαλύφθηκε στη Solvay δεν περιέχει καμμία αναφορά περί τιμολογιακών συμφωνιών, πράγμα που διαψεύδει τη σύναψη τέτοιων συμφωνιών το 1977.

50 Εξ άλλου, διατείνεται ότι, στην Απόφαση, η Επιτροπή χρησιμοποιεί δύο έγγραφα, για να στηρίξει διαφορετικές αιτιάσεις από εκείνες που υποτίθεται ότι ήθελε να στηρίξει στην ανακοίνωση των αιτιάσεων. Πρόκειται, πρώτον, για ένα εσωτερικό σημείωμα της Shell, με ημερομηνία 20 Οκτωβρίου 1982, το οποίο αναφερόταν σε μια εσωτερική σύσκεψη της Shell της 7ης Σεπτεμβρίου 1982 και χρησιμοποιήθηκε στην απευθυνθείσα στην προσφεύγουσα ειδική ανακοίνωση των αιτιάσεων, της οποίας αποτελεί το παράρτημα 30, προς απόδειξη του ότι υπήρχε τιμολογιακή συμφωνία στα τέλη του 1982, ενώ η Απόφαση περιείχε μνεία του εγγράφου αυτού στην αιτιολογική σκέψη 68, δεύτερο εδάφιο, για να βεβαιώσει ότι η προσφεύγουσα ήταν ένας από τους « leaders » της συμπράξεως και ότι συνήψε τιμολογιακή συμφωνία με τους άλλους τρεις λεγόμενους « leaders » στα τέλη του 1982. Δεύτερον, πρόκειται για ένα εσωτερικό έγγραφο της Shell τιτλοφορούμενο « PP W. Europe Pricing » (ειδική ανακοίνωση των αιτιάσεων προς τη Shell, παράρτημα 49, στο εξής: παράρτ., αιτ. SC)· του έγγραφο αυτού έκανε μνεία η Επιτροπή στην ειδική ανακοίνωση των αιτιάσεων την οποία απηύθυνε στην προσφεύγουσα, για να αποδείξει τη συμμετοχή της σε συμφωνία ποσοστώσεων για το 1983, ενώ στην αιτιολογική σκέψη 49 της Αποφάσεως, χρησιμοποιεί το ίδιο έγγραφο για να αποδείξει τη συμμετοχή της Shell σε τιμολογιακή συμφωνία τον Ιούλιο του 1983. Η προσφεύγουσα διατείνεται ότι, δεδομένου ότι είναι αδύνατο σε μια επιχείρηση η οποία κατηγορείται από την Επιτροπή για παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ να καταγράφει κάθε έγγραφο που επισυνάπτεται στην ανακοίνωση των αιτιάσεων και να εκθέτει κάθε συμπέρασμα που, κατά τη γνώμη της, δεν μπορεί να αντληθεί απ' το καθένα, η Επιτροπή δεν μπορεί να χρησιμοποιεί στην Απόφαση έγγραφα τα οποία χρησιμοποίησε στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, για να στηρίξει αιτιάσεις διαφορετικές από εκείνες προς στήριξη των οποίων τα είχε επικαλεστεί με την εν λόγω ανακοίνωση.

51 Η Επιτροπή, από την πλευρά της, ισχυρίζεται ότι έδωσε στην προσφεύγουσα την ουσιαστική δυνατότητα να λάβει θέση επί του συνόλου των εγγράφων που την αφορούσαν και που ενδεχόταν να θεωρηθούν ως αποδεικτικά στοιχεία εις βάρος της. Εκθέτει, έτσι, ότι τα έγγραφα που αποκαλύφθηκαν στην ATO είτε ήσαν βεβαιωτικά απλώς των εγγράφων που αποκαλύφθηκαν στην ICI και της κοινοποιήθηκαν, είτε δεν αφορούσαν τη Shell και, επομένως, δεν έπρεπε να της κοινοποιηθούν.

52 Διατείνεται ότι, κατά τη διαδικασία προσβάσεως στον φάκελο, δόθηκε στην προσφεύγουσα η δυνατότητα να λάβει γνώση του εγγράφου της Solvay το οποίο μνημονεύεται στην αιτιολογική σκέψη 16, πέμπτο εδάφιο, της Αποφάσεως· έλαβε, έτσι, αυτή αντίγραφό του. Προσθέτει ότι το έγγραφο αυτό χρησιμοποιείται κυρίως στην Απόφαση για να αποδειχθεί η ημερομηνία κατά την οποία η Solvay άρχισε να συμμετέχει στις συνομιλίες για τις τιμές, επικουρικώς δε επιβεβαιώνει ότι κατ' εκείνο τον χρόνο γίνονταν σχετικές συζητήσεις.

53 Όσον αφορά τα δύο εσωτερικά έγγραφα της Shell της 5ης Ιουλίου και της 12ης Σεπτεμβρίου 1979, η Επιτροπή παρατηρεί ότι το πρώτο επιβεβαιώνει απλώς μια λεπτομέρεια σχετική με το χρονοδιάγραμμα των τιμών του 1979· εφόσον προσκομίστηκε από την ίδια την προσφεύγουσα, αυτή όφειλε να αντιληφθεί τη σημασία αυτού του εγγράφου και, επομένως, να το σχολιάσει εξ ιδίων· το ίδιο ισχύει και ως προς το δεύτερο απ' αυτά τα έγγραφα.

54 Η Επιτροπή εκθέτει, τέλος, σχετικά με τη χρήση του εγγράφου του επιγραφομένου « PP W. Europe Pricing » προς στήριξη άλλων αιτιάσεων πλην εκείνων προς στήριξη των οποίων είχε μνημονευτεί στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, ότι πράγματι το έγγραφο αυτό μνημονευόταν ειδικά, μέσα στις ανακοινώσεις των αιτιάσεων που απευθύνθηκαν στην προσφεύγουσα, μόνο αναφορικά προς τον καθορισμό των ποσοστώσεων για το 1983, ενώ στην Απόφαση χρησιμοποιείται προς απόδειξη του ότι η προσφεύγουσα συμμετέσχε στην πρωτοβουλία καθορισμού τιμών του Ιουλίου του 1983. Θεωρεί, ωστόσο, ότι, λόγω της στενής σχέσεως που συνδέει τα δύο αυτά στοιχεία, η προσφεύγουσα όφειλε να αντιληφθεί ότι η μνεία, στο έγγραφο αυτό, κάποιου « στόχου για τον Ιούλιο » θα μπορούσε να θεωρηθεί ως αποδεικτικό εις βάρος της στοιχείο.

55 Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι, όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου, εκείνο που έχει σημασία δεν είναι τα έγγραφα αυτά καθαυτά, αλλά τα συμπεράσματα που άντλησε απ' αυτά η Επιτροπή· αν τα έγγραφα αυτά δεν μνημονεύτηκαν στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, η ενεχόμενη επιχείρηση μπορούσε δικαιολογημένα να θεωρήσει ότι δεν είχαν σημασία για τη διαδικασία. Μη ενημερώνοντας την επιχείρηση για το ότι συγκεκριμένα έγγραφα θα εχρησιμοποιούντο στην απόφασή της, η Επιτροπή την εμπόδισε να εκφράσει έγκαιρα την άποψή της σχετικά με την αποδεικτική ισχύ των εν λόγω εγγράφων. Γι' αυτό, τα έγγραφα αυτά δεν μπορούν να θεωρηθούν ως έγκυρα αποδεικτικά μέσα έναντι αυτής (απόφαση της 25ης Οκτωβρίου 1983 στην υπόθεση 107/82, AEG-Telefunken κατά Επιτροπής, Συλλογή 1983, σ. 3151, σκέψη 27· βλ., τελευταία, απόφαση της 3ης Ιουλίου 1991 στην υπόθεση C-62/86, AKZO Chemie κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. I-3359, σκέψη 21).

56 Στην υπό κρίση υπόθεση, πρέπει να σημειωθεί ότι μόνο τα έγγραφα που μνημονεύονται στη γενική ή στην ειδική ανακοίνωση των αιτιάσεων ή στην επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985, ή όσα είναι συνημμένα στις παραπάνω χωρίς να μνημονεύονται ρητά σ' αυτές, μπορούν να θεωρηθούν ως αποδεικτικά μέσα δυνάμενα να προβληθούν κατά της προσφεύγουσας στο πλαίσιο της παρούσας υποθέσεως. Όσον αφορά τα έγγραφα που είναι συνημμένα στις ανακοινώσεις των αιτιάσεων χωρίς να μνημονεύονται σ' αυτές, μπορούν να ληφθούν υπόψη, στην Απόφαση, κατά της προσφεύγουσας μόνον αν αυτή μπορούσε ευλόγως να συναγάγει από τις ανακοινώσεις των αιτιάσεων τα συμπεράσματα που ήθελε να αντλήσει και η Επιτροπή.

57 Κατά συνέπεια, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι το έγγραφο που αποκαλύφθηκε στη Solvay με ημερομηνία 6 Σεπτεμβρίου 1977, το οποίο μνημονεύεται στην αιτιολογική σκέψη 16, προτελευταίο εδάφιο, της Αποφάσεως, και τα έγγραφα που συνελέγησαν στην ATO, τα οποία μνημονεύονται στην αιτιολογική σκέψη 15, στοιχείο η', της Αποφάσεως, δεν μπορούν να προβληθούν ως αποδεικτικά μέσα εις βάρος της προσφεύγουσας. Αυτό δεν εμποδίζει, πάντως, την Επιτροπή να τα χρησιμοποιήσει ως αποδεικτικά στοιχεία προς απόκρουση της κατηγορίας.

58 Το αν αυτά τα τελευταία έγγραφα συνιστούν απαραίτητο θεμέλιο των διαπιστώσεων στις οποίες προέβη, με την Απόφασή της, ως προς τα πραγματικά περιστατικά η Επιτροπή εις βάρος της προσφεύγουσας θα κριθεί μαζί με την έρευνα του βασίμου αυτών των διαπιστώσεων.

59 Αντιθέτως, τα πρακτικά δύο εσωτερικών συσκέψεων της Shell, τα οποία αυτή είχε επισυνάψει στην απάντησή της στην ανακοίνωση των αιτιάσεων και τα οποία μνημονεύονται στις αιτιολογικές σκέψεις 29 και 31 της Αποφάσεως, πρέπει να θεωρηθούν ως αποδεικτικά μέσα δυνάμενα να προβληθούν εις βάρος της προσφεύγουσας στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας. Η προσφεύγουσα δεν μπορούσε να αγνοεί ότι, προσκομίζοντας αυτά τα στοιχεία στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας, διέτρεχε τον κίνδυνο να τα θεωρήσει η Επιτροπή ως αποδεικτικά εις βάρος της στοιχεία. Όπως προκύπτει, πράγματι, από τη νομολογία του Δικαστηρίου (απόφαση της 29ης Οκτωβρίου 1980 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 209/78 έως 215/78 και 218/78, Heinz van Landewyck κατά Επιτροπής, ECR 1980, σ. 3125, σκέψη 68), η απόφαση δεν πρέπει κατ' ανάγκη να αποτελεί πιστό αντίγραφο της εκθέσεως των αιτιάσεων. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή οφείλει να λαμβάνει υπόψη τα στοιχεία που προκύπτουν από τη διοικητική διαδικασία, είτε για να εγκαταλείψει τις αιτιάσεις που αποδείχτηκαν αβάσιμες, είτε για να διευθετήσει και να συμπληρώσει τόσο την πραγματική όσο και τη νομική της επιχειρηματολογία προς στήριξη των αιτιάσεων που δέχεται. Η τελευ-

ταία αυτή δυνατότητα δεν τελεί σε αντίφαση με την αρχή της προστασίας των δικαιωμάτων του αμυνομένου, που κατοχυρώνεται με το άρθρο 4 του κανονισμού 99/63.

60 Κατά συνέπεια, η Επιτροπή μπορούσε κάλλιστα να θεωρήσει ως αποδεικτικά στοιχεία, προς στήριξη των αιτιάσεων τις οποίες είχε ήδη γνωστοποιήσει στην προσφεύγουσα, έγγραφα τα οποία η ίδια είχε προσκομίσει στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας.

61 Όσον αφορά τη χρήση, μέσα στην Απόφαση, του παραρτήματος 30 της απευθυνθείσας στην προσφεύγουσα ειδικής ανακοινώσεως των αιτιάσεων προς στήριξη αιτιάσεων άλλων πλην εκείνων που υποτίθεται ότι στήριζαν μέσα στην εν λόγω ανακοίνωση των αιτιάσεων, έχει σημασία να παρατηρηθεί ότι το πρώτο από τα έγγραφα αυτά αποτελεί το παράρτημα 100 της γενικής ανακοινώσεως των αιτιάσεων (στο εξής: γ. αιτ. παράρτ.)· το παράρτημα αυτό χρησιμοποιείται στην εν λόγω ανακοίνωση (παράγραφος 124) προς στήριξη των αιτιάσεων που συναρτώνται προς τον ιδιαίτερο ρόλο που διαδραμάτισαν οι « τέσσερις μεγάλοι », όπως χρησιμοποιείται δηλαδή και στην αιτιολογική σκέψη 68, δεύτερο εδάφιο, της Αποφάσεως.

62 Το παράρτημα 49 της ειδικής ανακοινώσεως των αιτιάσεων, το οποίο μνημονεύεται στην αιτιολογική σκέψη 49 της Αποφάσεως προς στήριξη της αιτιάσεως περί συνάψεως τιμολογιακής συμφωνίας τον Ιούλιο του 1983, ενώ στην ειδική ανακοίνωση των αιτιάσεων χρησιμοποιήθηκε προς απόδειξη του ότι η Shell συμμετέσχε σε συμφωνία περί ποσοστώσεων, μπορεί να χρησιμοποιηθεί στην Απόφαση ως αποδεικτικό κατά της προσφεύγουσας στοιχείο, μόνον αν αυτή μπορούσε ευλόγως, βάσει των ανακοινώσεων των αιτιάσεων και του περιεχομένου των εγγράφων, να συναγάγει τα συμπεράσματα που ήθελε να αντλήσει και η Επιτροπή. Εν προκειμένω, όμως, πρέπει να διαπιστωθεί, πρώτον, ότι η απευθυνθείσα στην προσφεύγουσα ειδική ανακοίνωση των αιτιάσεων αναφέρει ότι η Shell συμμετείχε στην πρωτοβουλία καθορισμού τιμών του Ιουνίου και Ιουλίου 1983 (σ. 8, στοιχείο h), πράγμα που η γενική ανακοίνωση των αιτιάσεων επίσης μνημονεύει στην παράγραφο 74· δεύτερον, από τις δύο πρώτες περιόδους του εν λόγω εγγράφου η προσφεύγουσα μπορούσε ευλόγως να συναγάγει τα συμπεράσματα που ήθελε να αντλήσει και η Επιτροπή προς στήριξη των αιτιάσεων τις οποίες είχε διατυπώσει. Συγκεκριμένα, το έγγραφο αυτό αναφέρει τα εξής:

« Despite 100 % loading of W. European PP effective industrial production capacity, prices have generally fallen from 1.85/1.95 DM/kg (" marker " grade — tape, raffia) in December 1982 to approx. 1.70 DM (gross) in May, June 1983.

This paper provides data on PP supply, demand and pricing to show the cost to the Group of failing to use the present opportunity for a general increase of prices. »

[« Παρά την κατά 100 % εκμετάλλευση της πραγματικής παραγωγικής ικανότητας της βιομηχανίας πολυπροπυλενίου στη Δυτική Ευρώπη, οι τιμές γενικά έπεσαν από 1,85/1,95 DM/kg (ταινία ποιότητας " marker ", raffia), που ήσαν τον Δεκέμβριο του 1982, σε 1,70 DM περίπου (μικτή) τον Μάιο-Ιούνιο 1983.

Το παρόν σημείωμα δίνει στοιχεία για την προσφορά, τη ζήτηση και τις τιμές του πολυπροπυλενίου, για να δείξει τί κόστος θα υποστεί ο όμιλος αν δεν χρησιμοποιήσει την ευκαιρία που του δίνεται να προχωρήσει σε μια γενική αύξηση των τιμών. »]

63 Επομένως, η Επιτροπή μπορούσε όντως να χρησιμοποιήσει αυτό το έγγραφο για να στηρίξει την αιτίαση περί συνάψεως τιμολογιακής συμφωνίας τον Ιούλιο του 1983.

3. *Νέες αιτιάσεις*

64 Η προσφεύγουσα, στην επιχειρηματολογία της σχετικά με την απόδειξη των πραγματικών περιστατικών, διατείνεται ότι η Επιτροπή διατύπωσε στην Απόφαση ορισμένες αιτιάσεις, τις οποίες δεν είχε αναπτύξει με τις ανακοινώσεις των αιτιάσεων που της είχε απευθύνει. Αυτό ισχύει όσον αφορά τη φερόμενη συμμετοχή της Shell σε πρωτοβουλία καθορισμού τιμών τον Ιούλιο του 1979 (αιτιολογική σκέψη 30 της Αποφάσεως), καθώς και τη συμμετοχή της σε συναντήσεις το 1981, την οποία συμμετοχή επικαλείται η Επιτροπή για να στηρίξει την αιτίασή της περί του ρόλου που διαδραμάτισαν οι τέσσερις μεγάλοι παραγωγοί, μεταξύ των οποίων συγκαταλεγόταν και η προσφεύγουσα (αιτιολογικές σκέψεις 19, 57, 67, 68, 78 και 109 της Αποφάσεως).

65 Η Επιτροπή, από την πλευρά της, διατείνεται ότι όλες οι καταλογιζόμενες με την Απόφαση αιτιάσεις είχαν διατυπωθεί, είτε με τη γενική ανακοίνωση των αιτιάσεων, είτε με την ειδική ανακοίνωση των αιτιάσεων που απευθύνθηκε στην προσφεύγουσα, είτε ακόμη με την επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985.

66 Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι η αιτίαση που διατυπώνεται στην αιτιολογική σκέψη 30 της Αποφάσεως μνημονευόταν στο παράρτημα Α της επιστολής της 29ης Μαρτίου 1985, την οποία απηύθυνε στην προσφεύγουσα η Επιτροπή (στο εξής: παράρτ. Α, επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985) για να διευκρινίσει και να συμπληρώσει τις προηγούμενες ανακοινώσεις των αιτιάσεων.

67 Όσον αφορά την επίκληση, στις αιτιολογικές σκέψεις 19, 57, 67, 68, 78 και 109 της Αποφάσεως, της συμμετοχής της Shell σε συναντήσεις το 1981 με την ICI και τη Monte, επίκληση στην οποία προβαίνει η Επιτροπή για να αποδείξει τον ιδιαίτερο ρόλο τον οποίο διαδραμάτισε η προσφεύγουσα στην καθοδήγηση της συμπράξεως, πρέπει να επισημανθεί ότι δεν είναι καθόλου νέα, εφόσον αναφέρεται ρητά, υπό τον τίτλο «Ιδιαίτερος ρόλος των τεσσάρων μεγάλων», στην παράγραφο 118 της γενικής ανακοινώσεως των αιτιάσεων, η οποία στρέφεται ατομικώς κατά της προσφεύγουσας, καθώς και στην παράγραφο 2, στοιχείο a, της ειδικής ανακοινώσεως των αιτιάσεων, που απευθύνθηκε σ' αυτήν.

68 Επομένως, η αιτίαση πρέπει να απορριφθεί.

Περί της αποδείξεως της παραβάσεως

69 Κατά την Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 80, πρώτο εδάφιο), από το 1977, οι παραγωγοί πολυπροπυλενίου που εφοδίαζαν την ΕΟΚ μετείχαν σε σύνολο σχεδίων, μηχανισμών και μέτρων που αποφασίζονταν στα πλαίσια ενός συστήματος τακτικών συναντήσεων και συνεχών επαφών. Η Απόφαση αναφέρει στη συνέχεια (αιτιολογική σκέψη 80, δεύτερο εδάφιο) ότι, σύμφωνα με το συνολικό σχέδιο των παραγωγών, διοργανώνονταν συναντήσεις με σκοπό την επίτευξη ρητής συμφωνίας σχετικά με επί μέρους θέματα. Προσθέτει ότι μια τέτοια συμπεριφορά μπορεί να εμπίπτει στο άρθρο 85, παράγραφος 1, ως «εναρμονισμένη πρακτική», έστω και αν τα μέρη δεν έχουν συνεννοηθεί εκ των προτέρων βάσει κοινού σχεδίου καθορίζοντος τη δράση τους στην αγορά, αλλά υιοθετούν μηχανισμούς συμπαιγνίας που διευκολύνουν τον συντονισμό της εμπορικής τους συμπεριφοράς. Από ορισμένες απόψεις, ως εκ τούτου, η συνεχής συνεργασία και συμπαιγνία των παραγωγών στην εφαρμογή της γενικής συμφωνίας μπορεί να εμφανίζει ορισμένα χαρακτηριστικά εναρμονισμένης πρακτικής (αιτιολογική σκέψη 87, τρίτο εδάφιο).

70 Υπ' αυτές τις συνθήκες, το Πρωτοδικείο πρέπει, κατ' αρχάς, να εξετάσει κατά πόσον η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμον τα πραγματικά περιστατικά που αφορούν τη συμφωνία επί των κατωτάτων τιμών του 1977 (Α'), τις επαφές της προσφεύγουσας με όσους συμμετείχαν στις συναντήσεις «διευθυντών» και «εμπειρογνωμόνων» (Β'), τις πρωτοβουλίες καθορισμού τιμών, τα μέτρα που αποσκοπούσαν στη διευκόλυνση της υλοποιήσεως των πρωτοβουλιών καθορισμού τιμών και τον καθορισμό ποσοτήτων-στόχων και ποσοστώσεων (Γ') για τα έτη 1979 και 1980 (Γ'1), 1981 (Γ'2), 1982 (Γ'3) και 1983 (Γ'4)· προς τούτο, θα εκθέτει την προσβαλλόμενη πράξη (α') και τα επιχειρήματα των διαδίκων (β') πριν προβεί στην εκτίμησή τους (γ')· στη συνέχεια, πρέπει να εξεταστεί το βάσιμο των επιχειρημάτων της προσφεύγουσας σχετικά με τις διαπιστώσεις των πραγματικών περιστατικών (Δ') και, τέλος, να ελεγχθεί η εφαρμογή του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ επί των πραγματικών αυτών περιστατικών.

1. *Οι διαπιστώσεις όσον αφορά τα πραγματικά περιστατικά*

Α' — Η συμφωνία επί των κατωτάτων τιμών

α') Η προσβαλλόμενη πράξη

71 Η Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 16, πρώτο, δεύτερο και τρίτο εδάφιο· βλ. επίσης αιτιολογική σκέψη 67, πρώτο εδάφιο), αναφέρει ότι, κατά το 1977, μετά την εμφάνιση επτά νέων παραγωγών πολυπροπυλενίου στη Δυτική Ευρώπη, οι προϋπάρχοντες παραγωγοί άρχισαν συνομιλίες, αναζητώντας τρόπο για να αποφύγουν μια ενδεχόμενη απότομη πτώση των τιμών και τις συνακόλουθες ζημίες. Κατά τις συνομιλίες αυτές, οι κυριότεροι παραγωγοί, ήτοι η Monte, η Hoechst, η ICI και η Shell, προώθησαν την πρωτοβουλία μιας «συμφωνίας κατωτάτων τιμών», η οποία θα άρχιζε να ισχύει από την 1η Αυγούστου 1977. Η αρχική συμφωνία δεν περιλάμβανε έλεγχο του όγκου, αλλά, εάν αποδεικνυόταν επιτυχής, προβλεπόταν να τεθεί σε εφαρμογή ένα σύστημα ποσοτικού περιορισμού για το 1978. Η συμφωνία αυτή θα ίσχυε κατ' αρχάς για τέσσερις μήνες, οι δε λεπτομέρειες αυτής της συμφωνίας γνωστοποιήθηκαν στους λοιπούς παραγωγούς και ιδίως στη Hercules, ο διευθυντής marketing της οποίας ανέφερε ως κατωτάτη τιμή για τις κυριότερες ποιότητες, ανά κράτος μέλος, την ενδεικτική τιμή του 1,25 γερμανικού μάρκου ανά χιλιόγραμμο (DM/kg) για την ποιότητα raffia.

72 Κατά την Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 16, πέμπτο εδάφιο), η ICI και η Shell παραδέχονται ότι είχαν επαφές με άλλους παραγωγούς για να μελετήσουν μέσα συγκρατήσεως της πτώσεως των τιμών. Κατά την ICI, ενδέχεται να είχε προταθεί ένα επίπεδο κάτω από το οποίο δεν θα επιτρεπόταν να κατέβουν οι τιμές. Η ICI και η Shell διαβεβαίωσαν ότι στις συζητήσεις δεν συμμετείχαν μόνο οι «τέσσερις μεγάλοι». Ένα έγγραφο με ημερομηνία 6 Σεπτεμβρίου 1977, το οποίο αποκαλύφθηκε στη Solvay, ανα-

φέρει ότι στις 30 Αυγούστου 1977 πραγματοποιήθηκε συνάντηση μεταξύ Solvay και Shell. Η Απόφαση επισημαίνει ότι ναι μεν η Hercules ήταν πλήρως ενήμερη των αποτελεσμάτων των συνομιλιών σχετικά με τις τιμές, αλλ' ότι δεν κατέστη δυνατόν να προσδιοριστεί η ταυτότητα των άλλων παραγωγών που συμμετείχαν τη φορά αυτή στις συνομιλίες. Προσθέτει (αιτιολογική σκέψη 78, τρίτο εδάφιο), ωστόσο, ότι η πρωτοβουλία της 1ης Δεκεμβρίου 1977, την οποία ανελαβαν η Monte, η Hoechst, η ICI και η Shell, βρήκε τη ρητή υποστήριξη άλλων πέντε τουλάχιστον παραγωγών. Δεν κατέστη δυνατόν να συγκεντρωθούν λεπτομέρειες όσον αφορά τη λειτουργία της συμφωνίας επί των κατωτάτων τιμών. Πάντως, τον Νοέμβριο του 1977, ενώ η τιμή της raffia είχε, όπως φαίνεται, πέσει γύρω στο 1,00 DM/kg, η Monte ανήγγειλε την πρόθεσή της να την ανεβάσει στο 1,30 DM/kg από 1ης Δεκεμβρίου· στις 25 Νοεμβρίου, ο εξειδικευμένος Τύπος ανήγγειλε την υποστήριξη την οποία προσέφεραν στην πρωτοβουλία αυτή οι άλλοι τρεις μεγάλοι και την πρόθεσή τους να προβούν σε παρόμοιες ανατιμήσεις από την ίδια ημερομηνία ή πάντως εντός του Δεκεμβρίου.

73 Η Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 17, πρώτο και δεύτερο εδάφιο) επισημαίνει ότι, την εποχή αυτή περίπου, άρχισε να λειτουργεί το σύστημα των περιοδικών συναντήσεων των παραγωγών πολυπροπυλενίου και ότι, κατά τους ισχυρισμούς της ICI, καμμία συνάντηση δεν είχε γίνει πριν από τον Δεκέμβριο του 1977· όπως παραδέχτηκε όμως η ICI, οι παραγωγοί διατηρούσαν ήδη στο παρελθόν επαφές, πιθανότατα τηλεφωνικές και οσάκις παρίστατο σχετική ανάγκη. Η Shell παραδέχτηκε ότι τα στελέχη της «μπορεί να είχαν συζητήσει σχετικά με τις τιμές με τη Montedison, περίπου τον Νοέμβριο του 1977, και η Montepolimeri μπορεί να πρότεινε τη δυνατότητα αύξησης τιμών και μπορεί να ζήτησε την άποψη (της Shell) σχετικά με τις αντιδράσεις της σε οποιαδήποτε αύξηση». Απ' αυτό συμπεραίνει ότι η Shell συγκαταλεγόταν μεταξύ των παραγωγών που, σύμφωνα με τη συμφωνία επί των κατωτάτων τιμών, ανέλαβαν μια πρωτοβουλία για την 1η Δεκεμβρίου 1977 (αιτιολογική σκέψη 78, τρίτο εδάφιο). Η Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 17, τρίτο εδάφιο) εκθέτει ότι, μολονότι δεν έχει αποδειχθεί με βεβαιότητα εάν πραγματοποιήθηκαν συναντήσεις της ομάδας για τον καθορισμό τιμών πριν από τον Δεκέμβριο του 1977, οι παραγωγοί είχαν ήδη αναφερθεί, κατά τη διάρκεια συναντήσεων μιας επαγγελματικής ενώσεως πελατών, της «European Association for Textile Polyolefins» (στο εξής: EATP), στην αισθητή ανάγκη να ληφθούν από κοινού μέτρα για τη βελτίωση του επιπέδου των τιμών. Τον Μάιο του 1977, η Hercules είχε τονίσει ότι την πρωτοβουλία έπρεπε να αναλάβουν οι «παραδοσιακές μεγάλες βιομηχανίες» του κλάδου, ενώ η Hoechst είχε εκφράσει την άποψη ότι οι τιμές έπρεπε να ανέλθουν κατά 30 έως 40 %.

74 Σ' αυτό το πλαίσιο η Απόφαση (αιτιολογικές σκέψεις 17, τέταρτο εδάφιο, 78, τρίτο εδάφιο, και 104, δεύτερο εδάφιο) καταλογίζει σε ορισμένους παραγωγούς, μεταξύ των οποίων δεν περιλαμβάνεται η προσφεύγουσα, ότι δήλωσαν ότι θα υποστήριζαν την πρωτοβουλία της Monte, η οποία ανήγγειλε, με άρθρο που δημοσιεύθηκε στις 18 Νοεμβρίου 1977 στον εξειδικευμένο Τύπο (*European Chemical News*, στο εξής: ECN),

την πρόθεσή της να αυξήσει από 1ης Δεκεμβρίου την τιμή της raffia σε 1,30 DM/kg. Κατά τη συνεδρίαση της EATP που πραγματοποιήθηκε στις 22 Νοεμβρίου 1977, έγιναν σχετικώς διάφορες δηλώσεις, που προκύπτουν από τα πρακτικά, περί του ότι η τιμή του 1,30 DM/kg,την οποία καθόρισε η Monte, είχε υιοθετηθεί από τους άλλους παραγωγούς ως « στόχος » για ολόκληρο τον κλάδο.

β') Τα επιχειρήματα των διαδίκων

75 Η προσφεύγουσα εξηγεί ότι, για να αποδείξει την ύπαρξη αυτής της φερόμενης συμφωνίας επί των κατωτάτων τιμών, η Επιτροπή στηρίζεται σε ένα μόνο χειρόγραφο σημείωμα, το οποίο συνέταξε ο διευθυντής marketing της Hercules, κατά το πρώτο ήμισυ του 1977 (γ. αιτ. παράρτ. 2). Το σημείωμα αυτό — το οποίο η προσφεύγουσα χαρακτήρισε, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ως « scrappy handwritten note » (« σημείωμα προχειρογραμμένο στο χέρι ») — δεν μπορεί να γίνει δεκτό ως αποδεικτικό στοιχείο, λόγω των συνθηκών υπό τις οποίες καταρτίστηκε, του αμφιβόλου περιεχομένου του και των δυσχερειών στις οποίες προσκρούει η ερμηνεία του. Συγκεκριμένα, με την απάντησή της στην αίτηση παροχής πληροφοριών (παράρτ. 1, αιτ. Her.), η Hercules άφησε να εννοηθεί ότι ο συντάκτης αυτού του σημειώματος δεν θυμόταν πλέον υπό ποιες περιστάσεις είχε συντάξει αυτό το σημείωμα, νομίζει όμως ότι επρόκειτο για σημειώσεις που είχε λάβει κατά τη διάρκεια μιας τηλεφωνικής συνδιαλέξεως που είχε με έναν άλλο παραγωγό, « πιθανόν την ICI ». Εξ άλλου, οι ισχυρισμοί που περιέχονται σ' αυτό το σημείωμα απηχούν απόψεις τρίτων και δεν είναι δυνατός ο εντοπισμός όσων μεσολάβησαν, οι οποίοι μπορεί και να είχαν πληνηθεί ή να επαναλάμβαναν απλές φήμες που κυκλοφορούσαν στην αγορά ή ακόμη και να είχαν επινοήσει την ύπαρξη συμφωνίας μεταξύ των « τεσσάρων μεγάλων » με σκοπό να πείσουν τη Hercules, που είχε πρωτοεμφανιστεί τότε και ενδιαφερόταν να εξασφαλίσει για λογαριασμό της ένα μερίδιο της αγοράς, να μην εφαρμόζει τιμές κατώτερες από εκείνες που ίσχυαν στην αγορά.

76 Εν πάση περιπτώσει, υποστηρίζει ότι τα πρακτικά των εσωτερικών συσκέψεων της Shell δείχνουν ότι οι εταιρίες του ομίλου Shell ακολουθούσαν, κατ' εκείνο τον χρόνο, την εμπορική πολιτική των « key accounts » (« βασικών πελατών »), η οποία ήταν όλως ασυμβίβαστη με τη σύναψη ή την εκτέλεση τιμολογιακής συμφωνίας. Επί πλέον, δεν αποδεικνύεται ότι παραγωγοί αποπειράθηκαν να θέσουν σε εφαρμογή την φερόμενη κατώτατη τιμή.

77 Η προσφεύγουσα υπενθυμίζει ότι το έγγραφο που αποκαλύφθηκε στη Solvay, το οποίο αναφέρει ότι η Solvay και η Shell SA, η βελγική της εταιρία εκμεταλλεύσεως, συναντήθηκαν στις 30 Αυγούστου 1977 για να συζητήσουν για την τιμή του πολυπροπυλενίου, δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως αποδεικτικό εις βάρος της στοιχείο στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας· ουδόλως αποδεικνύει, άλλωστε, την ύπαρξη αθεμίτων τιμολογιακών συμφωνιών. Το περιεχόμενό του αποδεικνύει, μάλιστα, το αντίθετο, εφόσον δεν περιέχει καμμία αναφορά σε τέτοιες συμφωνίες. Διατείνεται, εξ άλλου, ότι η Επιτροπή ισχυρίζεται πως συνάγει τη συμμετοχή της Shell στην υποτιθέμενη συμφωνία επί των κατωτάτων τιμών από την απάντηση της Shell στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, προβαίνοντας σε επιλεκτική και μεροληπτική παράθεση χωρίων της.

78 Τονίζει, περαιτέρω, ότι, αντιθέτως προς την ανακοίνωση των αιτιάσεων, η Απόφαση δεν στηρίζεται πλέον στις δηλώσεις στις οποίες προέβη η Shell κατά τις συνεδριάσεις της EATP, αλλά μόνο στις συνομιλίες για τις τιμές που έλαβαν χώρα μεταξύ Shell και Monte, καθώς και σε μια δήλωση της Shell στο ECN (γ. αιτ. παράρτ. 3), όπου έλεγε ότι ευνοούσε την άνοδο των τιμών μετά την αναγγελία ανατιμήσεως τον Νοέμβριο του 1977. Τα δύο αυτά τελευταία στοιχεία προφανώς δεν αρκούν, κατά την προσφεύγουσα, για να συναχθεί ότι οι εταιρίες Shell παρέβησαν το άρθρο 85, παράγραφος 1, τον Νοέμβριο του 1977.

79 Η προσφεύγουσα διατείνεται, τέλος, με το υπόμνημα απαντήσεως, ότι η Επιτροπή δεν μπορεί να ισχυρίζεται ενώπιον του Πρωτοδικείου πως η συμφωνία του Νοεμβρίου του 1977 ήταν απλώς η καθυστερημένη εφαρμογή της φερομένης συμφωνίας επί των κατωτάτων τιμών που συνήφθη στα μέσα του 1977. Και τούτο διότι ένας τέτοιος ισχυρισμός ουδέποτε προβλήθηκε, ούτε κατά τη διοικητική διαδικασία ούτε στην Απόφαση, και, εν πάση περιπτώσει, είναι αστήρικτος, εφόσον η φερομένη συμφωνία των μέσων του 1977, με την οποία οι τιμές καθορίστηκαν στο 1,25 DM/kg,αφορούσε το « σταμάτημα των ζημιών » και έπρεπε να τεθεί σε εφαρμογή την 1η Αυγούστου, ενώ η συμφωνία του Νοεμβρίου αποσκοπούσε στο να ανεβάσει τις τιμές στο 1,30 DM/kgγια την 1η Δεκεμβρίου. Τονίζει, σχετικώς, ότι η Επιτροπή δεν αποδεικνύει ότι υπήρχε σχέση μεταξύ των δύο αυτών φερομένων συμφωνιών.

80 Η Επιτροπή εξηγεί, από την πλευρά της, ότι το σημείωμα του διευθυντή marketing της Hercules (γ. αιτ. παράρτ. 2) δεν είναι το μόνο έγγραφο στο οποίο στηρίζεται για να αποδείξει την ύπαρξη της συμφωνίας επί των κατωτάτων τιμών· το σημείωμα αυτό πρέπει να ενταχθεί στην αλληλουχία του, η οποία χαρακτηρίζεται από επαφές μεταξύ της Shell και άλλων παραγωγών με αντικείμενο τον καθορισμό των τιμών· την

ύπαρξη των επαφών αυτών αναγνώρισε η Shell με την απάντησή της στην ανακοίνωση των αιτιάσεων (παράγραφοι 3.10 έως 3.15). Υπό το πρίσμα αυτής της αλληλουχίας, η Επιτροπή δικαιολογημένα θεώρησε ότι αυτό το σημείωμα αποδείκνυε κατά τρόπο αξιόπιστο, ακριβή και λεπτομερή την ύπαρξη συμφωνίας επί των κατωτάτων τιμών, έστω και αν η Hercules δεν είχε πληροφορηθεί από την ICI, αλλά από έναν άλλο παραγωγό. Όσο για το έγγραφο που αποκαλύφθηκε στη Solvay, η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι χρησιμοποιείται στην Απόφαση κυρίως προς απόδειξη της ημερομηνίας κατά την οποία η Solvay άρχισε να συμμετέχει στις συνομιλίες για τις τιμές, επιβεβαιώνει δε ότι όντως έγιναν συνομιλίες σχετικά με το θέμα αυτό,πράγμα άλλωστε που παραδέχτηκε η προσφεύγουσα.

81 Εκθέτει ότι τα έγγραφα που υποτίθεται ότι αποδεικνύουν την ανταγωνιστική συμπεριφορά της Shell δεν ασκούν επιρροή, διότι θεωρεί ότι μπορεί να χρησιμοποιεί έγγραφα που αναφέρονται στην ύπαρξη συμπράξεως, έστω και αν αυτά συνοδεύονται από αρνήσεις και από έγγραφα που προδίδουν την ύπαρξη σοβαρού ανταγωνισμού.

82 Η Επιτροπή υποστηρίζει, εξ άλλου, όσον αφορά τη συμφωνία του Νοεμβρίου του 1977, ότι, αφού αποδεικνύει ότι η Shell είχε συμμετάσχει στη συμφωνία επί των κατωτάτων τιμών, η Απόφαση δεν διαπιστώνει ότι υπήρξε χωριστή πρωτοβουλία καθορισμού τιμών τον Νοέμβριο του 1977, αλλά διαπιστώνει απλώς ότι η συμφωνία επί των κατωτάτων τιμών τέθηκε σε εφαρμογή κατά στάδια. Τούτο αποδεικνύει το γεγονός ότι η Απόφαση (αιτιολογικές σκέψεις 16 και 17) εντάσσει την αρχική συμφωνία επί των κατωτάτων τιμών και την πρωτοβουλία του Νοεμβρίου 1977 υπό τον ίδιο τίτλο «η αρχική " συμφωνία κατωτάτων τιμών " » και ότι, δηλαδή, δεν τις διαχώρισε.

83 Εξηγεί, τέλος, τη διαφορά στόχου (1,25 DM/kgγια το θέρος και 1,30 DM/kgγια τον Νοέμβριο) με το γεγονός οτι η Monte, διαπιστώνοντας πτώση των τιμών στο 1,00 DM/kg,αντελήφθη, εν τω μεταξύ, ότι, για να επιτευχθεί το επιθυμητό επίπεδο, θα απαιτούνταν σημαντικές προσπάθειες. Γι' αυτό καθόρισε τον στόχο λίγο παραπάνω από την τιμή που έλπιζε ότι θα επιτυγχανόταν.

γ') Η εκτίμηση του Πρωτοδικείου

84 Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι η προσφεύγουσα, με την απάντησή της στην αίτηση παροχής πληροφοριών, ανέφερε τα εξής:

« SICC/SCITCO has made enquiry of executives concerned with polypropylene in 1977. There is no record or recollection of such agreement (the alleged " floor price " agreement in June 1977). On the basis of these enquiries, it appears likely that views were exchanged in 1977 with other producers, including Montepolimeri (then Montedison), Hoechst and ICI as to how the sharp fall in prices might be checked. SICC may have urged operating companies not to sell below a price level corresponding with variable cost. Shell operating companies however, were not prepared to lose market share to give effect to any such recommendation, for at that time they were following a policy of " Key Accounts " (...) SICC does not accept that any discussions between producers in mid-1977 were limited to the " Big Four " (...) (g. g. ann. 2) itself makes clear that other companies were involved. Any such discussions were not in any way connected with subsequent multilateral meetings in the period 1978-1982, which SICC/SCITCO did not attend. With the flood of new capacity in 1977, market conditions were chaotic and producers were incurring serious financial losses. SICC does not know what level of prices may have been considered in any discussions in mid-1977, but the price of 1.25 DM/kg referred to in the Hercules note cited (...) would have barely covered variable production costs. In any event, as the Commission fairly acknowledges (paragraph 34 of the Statement of Objections), any attempt by producers to implement any such " stop-loss " floor price agreement wholly failed in the face of the continuation of unbridled price competition (...) (Concerning) the alleged price initiative of November 1977, again, the same difficulties in reconstructing events many years ago arise as in the case of the alleged floor price agreement. However, SICC' s researches indicate that executives from the service company may have had discussions concerning price with Montepolimeri in or about November 1977 and Montepolimeri may have suggested the possibility of increasing prices and may have sought SICC' s views on its reactions to any increase. Shell companies continued to lose heavily on their polypropylene businesses; SICC' s policy was to recommend the operating companies to support any moves towards increasing prices that would enable losses to be reduced but it recognised that other producers, particularly new entrants, would be likely to hold prices at uneconomic levels to win market share. In that event, Shell operating companies were obliged to meet competitors' offers to retain their market share and to ensure a minimum acceptable loading of the Shell polypropylene plants in Western Europe. For that reason and because of the Shell Group structure SICC could not give Montepolimeri or any producer a commitment that operating companies would sell at increased prices. »

[« Η SICC/SCITCO οργάνωσε μια έρευνα απευθυνόμενη στα στελέχη που ήσαν αρμόδια για το πολυπροπυλένιο το 1977. Δεν βρέθηκε κανένα γραπτό τεκμήριο μιας τέτοιας συμφωνίας, ούτε κανείς τη θυμόταν (την υποτιθέμενη συμφωνία " κατωτάτων τιμών " του Ιουνίου του 1977). Βάσει αυτής της έρευνας, φαίνεται πιθανό να αντηλλάγησαν απόψεις το 1977 με άλλους παραγωγούς, μεταξύ των οποίων ήσαν η Montepolimeri (τότε Montedison), η Hoechst και η ICI, για το πώς θα μπορούσε να τεθεί υπό έλεγχο η απότομη πτώση τιμών. Πιθανόν η SICC να κάλεσε τις εταιρίες εκμεταλλεύσεως να μη πωλούν κάτω από κάποιο επίπεδο τιμών αντίστοιχο προς τα μεταβλητά έξοδα. Οι εταιρίες εκμεταλλεύσεως της Shell, ωστόσο, δεν ήσαν διατεθειμένες να δεχτούν μείωση του μεριδίου τους στην αγορά για να συμμορφωθούν προς μια οποιαδήποτε τέτοια σύσταση, διότι ακολουθούσαν τότε την πολιτική των «βασικών πελατών» (...) Η SICC δεν δέχεται ότι, περί τα μέσα του 1977, έγιναν συζητήσεις μεταξύ παραγωγών περιοριζόμενες στους " τέσσερις μεγάλους " (...) (γ. αιτ. παράρτ. 2) η ίδια καθιστά σαφές ότι ήσαν αναμειγμένες και άλλες επιχειρήσεις. Οι συνομιλίες που τυχόν έγιναν κατά κανένα τρόπο δεν συνδέονταν με μεταγενέστερες πολυμερείς συναντήσεις της περιόδου 1978-1982, στις οποίες η SICC/SCITCOδεν παρέστη. Με την απότομη αύξηση της παραγωγικής ικανότητας που σημειώθηκε το 1977, οι συνθήκες της αγοράς ήσαν χαώδεις και οι παραγωγοί υφίσταντο σοβαρές οικονομικές ζημίες. Η SICC δεν γνωρίζει ποιο ήταν το επίπεδο των τιμών που ενδεχομένως εξετάστηκε σε τυχόν συνομιλίες στα μέσα του 1977, η τιμή όμως του 1,25 DM/kg,που μνημονεύεται στο προαναφερθέν σημείωμα της Hercules (...) θα κάλυπτε ίσα ίσα τα μεταβλητά έξοδα της παραγωγής. Εν πάση περιπτώσει, όπως ορθώς αναγνωρίζει η Επιτροπή (παράγραφος 34 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων), η οποιαδήποτε απόπειρα των παραγωγών να εφαρμόσουν μια τέτοια συμφωνία κατωτάτων τιμών για το " σταμάτημα των ζημιών " απέτυχε εξ ολοκλήρου μπροστά στη συνέχιση του αχαλίνωτου ανταγωνισμού των τιμών (...) (Σχετικά με) τη φερόμενη πρωτοβουλία καθορισμού τιμών του Νοεμβρίου του 1977, ανακύπτουν, και εδώ, οι ίδιες δυσχέρειες αναπαραστάσεως γεγονότων που συνέβησαν πριν από πολλά χρόνια, όπως και στην περίπτωση της φερομένης συμφωνίας κατωτάτων τιμών. Πάντως, η έρευνα της SICC δείχνει ότι διευθύνοντα στελέχη από την εταιρία " υπηρεσιών " ίσως είχαν συνομιλίες σχετικά με τις τιμές με τη Montepolimeri περί τον Νοέμβριο του 1977 και η Montepolimeri ίσως ήγειρε το ενδεχόμενο ανατιμήσεως και ίσως διερεύνησε πώς θα αντιδρούσε στο ενδεχόμενο αυτό η SICC. Οι εταιρίες Shell εξακολούθησαν να σημειώνουν σοβαρές ζημίες στον κλάδο πολυπροπυλενίου τους· η πολιτική της SICC ήταν να συνιστά στις εταιρίες εκμεταλλεύσεως να υποστηρίζουν οποιαδήποτε κίνηση στην κατεύθυνση της ανατιμήσεως, η οποία θα διευκόλυνε τη μείωση των ζημιών· αναγνώρισε όμως ότι ήταν πιθανόν άλλοι παραγωγοί, και ιδίως οι νεοεμφανισθέντες στην αγορά, να κρατούν τις τιμές σε οικονομικά ασύμφορα επίπεδα για να αυξήσουν το μερίδιό τους στην αγορά. Σ' αυτή την περίπτωση, οι εταιρίες εκμεταλλεύσεως της Shell αναγκάζονταν να προσαρμόζονται στις προσφορές των ανταγωνιστών τους, για να διατηρήσουν το μερίδιό τους στη αγορά και να διασφαλίσουν ένα ελάχιστο αποδεκτό όριο χρησιμοποιήσεως του παραγωγικού δυναμικού των μονάδων παραγωγής πολυπροπυλενίου της Shell στη Δυτική Ευρώπη. Γι' αυτόν τον λόγο και με δεδομένη τη δομή του Ομίλου Shell, η SICC δεν μπορούσε να αναλάβει, έναντι της Montepolimeri ή έναντι οποιουδήποτε άλλου παραγωγού, τη δέσμευση ότι οι εταιρίες εκμεταλλεύσεως θα πωλούσαν σε αυξημένες τιμές.»]

85 Υπό το πρίσμα αυτών των στοιχείων πρέπει να εξεταστεί και το σημείωμα το οποίο συνέταξε ο διευθυντής marketing της Hercules (γ. αιτ. παράρτ. 2), στο οποίο η Επιτροπή διαβλέπει την έκφραση μιας συμπτώσεως των βουλήσεων των «τεσσάρων μεγάλων». Κατά το σημείωμα αυτό:

«Major producers have made agreement (Mont., Hoechst, Shell, ICI) 1. No tonnage control; 2. System floor prices — DOM less for importers; 3. Floor prices from July 1. definitely Aug. 1st when present contracts expire; 4. Importers restrict to 20 % for 1 000 tonnes; 5. Floor prices for 4 month period only — alternative is for existing; 6. Com.(panies) to meet Oct. to review progress; 7. Subject (of the) scheme working — Tonnage restrictions would operate next year.»

[«Οι κυριότεροι παραγωγοί (Monte, Hoechst, Shell, ICI) συμφώνησαν στα εξής: 1. Όχι έλεγχο ποσοτήτων. 2. Σύστημα κατωτάτων τιμών για τους DOM (εγχωρίους παραγωγούς) πλην των εισαγωγέων. 3. Κατώτατες τιμές από 1ης Ιουλίου και οπωσδήποτε από 1ης Αυγούστου, οπότε λήγουν οι τωρινές συμβάσεις. 4. Οι εισαγωγείς περιορίζουν στο 20 % για 1 000 τόννους. 5. Κατώτατες τιμές για ένα 4μηνο μόνο — εναλλακτική λύση αποτελεί η υφιστάμενη κατάσταση. 6. Οι εταιρίες θα συναντηθούν τον Οκτώβριο για να επιθεωρήσουν την εξέλιξη. 7. Αντικείμενο του εν ενεργεία συστήματος — Οι περιορισμοί των ποσοτήτων μάλλον θα εφαρμοστούν από το επόμενο έτος.»]

(ακολουθεί τιμοκατάλογος για τρεις ποιότητες πολυπροπυλενίου σε τέσσερα εθνικά νομίσματα, όπου η τιμή της raffia είναι 1,25 DM/kg).

86 Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι οι ενδείξεις τις οποίες προβάλλει η προσφεύγουσα για να αποκρούσει την αποδεικτική ισχύ αυτού του σημειώματος του διευθυντή marketing της Hercules δεν καταρρίπτουν τα συμπεράσματα τα οποία άντλησε απ' αυτό η Επιτροπή. Συγκεκριμένα, το κείμενο αυτού του σημειώματος δεν αφήνει κανένα περι-

θώριο πολλαπλής ερμηνείας· το γεγονός ότι είναι κακογραμμένο, ανυπόγραφο και αχρονολόγητο είναι φυσικό, εφόσον πρόκειται για σημειώσεις που κρατήθηκαν κατά τη διάρκεια συνδιαλέξεως, πιθανότατα τηλεφωνικής, της οποίας το αντιβαίνον προς τον ανταγωνισμό αντικείμενο δικαιολογούσε την επιδίωξη του συντάκτη αυτού του σημειώματος να αφήσει όσο το δυνατόν λιγότερα ίχνη. Το ότι ο συντάκτης αυτού του σημειώματος δεν θυμόταν με ακρίβεια τις συνθήκες καταρτίσεώς του δεν αναιρεί την αποδεικτική του ισχύ, άπαξ το περιεχόμενό του προδίδει ότι τα στοιχεία τα οποία περιέχει δόθηκαν από έναν από τους « τέσσερις μεγάλους », χωρίς να είναι αναγκαίο να διευκρινιστεί από ποιον. Εξ άλλου, το αν τα στοιχεία αυτά προέρχονται από τρίτους είναι άνευ σημασίας, εφόσον η Επιτροπή χρησιμοποιεί, όπως η ίδια λέει, το σημείωμα αυτό ως έγγραφη και ταυτόχρονη προς τα πραγματικά περιστατικά μαρτυρία του ότι άλλοι παραγωγοί, πλην του συντάκτη αυτού του σημειώματος, συνήψαν συμφωνία. Τέλος, η ακρίβεια αυτών των στοιχείων καθιστά απίθανη την υπόθεση ότι επρόκειτο απλώς για φήμες που κυκλοφορούσαν στην αγορά ή για εντελώς εσφαλμένες ή επινοηθείσες εκ του μηδενός πληροφορίες.

87 Δεδομένου, άλλωστε, ότι η προσφεύγουσα παραδέχτηκε ότι, κατά τον χρόνο εκείνο, οι παραγωγοί συζητούσαν σχετικά με τις τιμές, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι η Επιτροπή δικαιολογημένα διαπίστωσε ότι επήλθε, σχετικά με τον καθορισμό κατωτάτων τιμών, σύμπτωση των βουλήσεων πλειόνων παραγωγών, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται και η προσφεύγουσα, χωρίς να είναι αναγκαίο να αποδειχθεί αν τις τιμές αυτές τις συνομολόγησαν και άλλοι παραγωγοί πλην των « τεσσάρων μεγάλων ».

88 Το ότι οι συνομολογηθείσες κατώτατες τιμές δεν κατέστη δυνατόν να υλοποιηθούν δεν αναιρεί το γεγονός ότι η προσφεύγουσα τις συναποδέχτηκε, καθ' όσον το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι το γεγονός αυτό, και αν ακόμη υποτεθεί ότι ήταν αποδεδειγμένο, θα έδειχνε απλώς ότι οι κατώτατες τιμές δεν εφαρμόστηκαν. Η Απόφαση όμως (αιτιολογική σκέψη 16, τελευταίο εδάφιο) ουδόλως λέει ότι οι κατώτατες τιμές υλοποιήθηκαν· επισημαίνει απλώς ότι η τιμή της raffia έπεσε στο 1,00 DM/kgπερίπου τον Νοέμβριο του 1977.

89 Ως προς το ζήτημα αν η Απόφαση συνδέει τη συμφωνία επί των κατωτάτων τιμών με την πρωτοβουλία καθορισμού τιμών του Δεκεμβρίου του 1977, πρέπει να παρατηρηθεί ότι, όπως προκύπτει από τη συνδυασμένη ανάγνωση των αιτιολογικών σκέψεων 16 και 17 αφενός και 78 αφετέρου της Αποφάσεως, αυτή θεωρεί ότι η συμφωνία επί των

κατωτάτων τιμών και η πρωτοβουλία καθορισμού τιμών των τελών του 1977 συνιστούν ένα ενιαίο σύνολο. Στηρίζεται σχετικώς στο γεγονός ότι η Shell παραδέχτηκε ότι τα στελέχη της « μπορεί να είχαν συζητήσει σχετικά με τις τιμές με τη Montedison, περίπου τον Νοέμβριο του 1977, και η Montepolimeri μπορεί να πρότεινε τη δυνατότητα αύξησης τιμών και μπορεί να ζήτησε την άποψη (της Shell) σχετικά με τις αντιδράσεις της σε οποιαδήποτε αύξηση »· από το γεγονός αυτό συνάγει (αιτιολογική σκέψη 78, τρίτο εδάφιο) ότι η Shell ήταν ένας από τους παραγωγούς οι οποίοι ανέλαβαν πρωτοβουλία για την 1η Δεκεμβρίου 1977, βάσει της συμφωνίας επί των κατωτάτων τιμών.

90 Συναφώς, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι καλώς η Επιτροπή συνήγαγε από την απάντηση της Shell στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, σε συνδυασμό προς τη συμμετοχή της στη συμφωνία επί των κατωτάτων τιμών, ότι η Shell είχε λάβει, βάσει της συμφωνίας αυτής, την εν λόγω πρωτοβουλία μαζί με τη Monte, την ICI και τη Hoechst. Συγκεκριμένα, από την απάντηση της Shell μπορεί να συναχθεί ότι, αφότου συνήφθη η συμφωνία επί των κατωτάτων τιμών και μέχρι την αναγγελία εκ μέρους της Monte στο ECN της προθέσεώς της να αυξήσει τις τιμές της από 1ης Δεκεμβρίου 1977, η Shell διατηρούσε με τη Monte επαφές που είχαν ως αντικείμενο τις ανατιμήσεις, εφόσον στην εν λόγω απάντηση αναφέρονται τα εξής:

« However, SICC' s researches indicate that executives from the service company may have had discussions concerning price with Montepolimeri in or about November 1977 and Montepolimeri may have suggested the possibility of increasing prices and may have sought SICC' s views on its reactions to any increase. »

(« Πάντως, η έρευνα της SICC δείχνει ότι διευθύνοντα στελέχη από την εταιρία " υπηρεσιών " ίσως είχαν συνομιλίες σχετικά με τις τιμές με τη Montepolimeri περί τον Νοέμβριο του 1977 και η Montepolimeri ίσως ήγειρε το ενδεχόμενο ανατιμήσεως και ίσως διερεύνησε πώς θα αντιδρούσε στο ενδεχόμενο αυτό η SICC. »)

91 Απέναντι σ' αυτά τα στοιχεία, η προσφεύγουσα δεν απέδειξε ότι στο πλαίσιο αυτών των επαφών, είχε δηλώσει στους ανταγωνιστές της ότι αρνιόταν να συμμετάσχει σε οποιαδήποτε τέτοια διαβούλευση.

92 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμον ότι η προσφεύγουσα συγκαταλέγεται μεταξύ των παραγωγών μεταξύ των οποίων επήλθε σύμπτωση βουλήσεων όσον αφορά τις κατώτατες τιμές, περί τα μέσα του 1977, στη συνέχεια δε όσον αφορά την επιδιωκόμενη τιμή του 1,30 DM/kg για την 1η Δεκεμβρίου του 1977.

Β' — Οι επαφές της προσφεύγουσας με τους συμμετέχοντες στις συναντήσεις « διευθυντών » και « εμπειρογνωμόνων »

α') Η προσβαλλόμενη πράξη

93 Η Απόφαση (αιτιολογικές σκέψεις 18, 19, τρίτο εδάφιο, και 78, τρία πρώτα εδάφια) παραδέχεται ότι η Shell δεν παρίστατο στις « ολομέλειες » των παραγωγών πολυπροπυλενίου, στις οποίες συνηντώντο αφενός μεν τα ανώτερα διευθυντικά στελέχη τα υπεύθυνα για τη διεύθυνση του κλάδου του πολυπροπυλενίου ορισμένων παραγωγών (« διευθυντές »), αφετέρου δε τα λιγότερο υψηλού επιπέδου στελέχη, που ήσαν πιο εξειδικευμένα στο marketing (« εμπειρογνώμονες »)· οι συναντήσεις αυτές αποσκοπούσαν ιδίως στον καθορισμό επιδιωκομένων τιμών και επιδιωκομένου όγκου πωλήσεων, καθώς και στον έλεγχο της τηρήσεως αυτών από τους παραγωγούς. Αναφέρει, όμως, η Απόφαση ότι η Shell αναμίχθηκε τόσο στην αρχική συμφωνία κατωτάτων τιμών, όσο και στις περί αυτήν συζητήσεις, και ότι συμμετείχε σε ad hoc συναντήσεις με τους άλλους μεγάλους παραγωγούς. Η ίδια η Shell παραδέχτηκε ότι, πριν από τις συναντήσεις « διευθυντών » και « εμπειρογνωμόνων », εκαλείτο ενίοτε να πει τη γνώμη της σχετικά με το ενδεχόμενο αυξήσεως των τιμών και ότι, μετά από αυτές τις συναντήσεις, επληροφορείτο από τη Monte και την ICI για τους προτεινόμενους στόχους και ενημέρωνε σχετικά τις εταιρίες εκμεταλλεύσεώς της. Τα εσωτερικά έγγραφα της Shell επιβεβαιώνουν ότι είχε γνώση των « πρωτοβουλιών » καθορισμού τιμών και ότι συμμετείχε σ' αυτές, σε μερικές περιπτώσεις μάλιστα δεδηλωμένα ως επί κεφαλής. Εξ άλλου, από τα τέλη του 1982, ο εκπρόσωπος της Shell συμμετείχε τακτικά στις « προσυναντήσεις » των τεσσάρων μεγαλυτέρων παραγωγών, οι οποίες διενεργούντο την παραμονή κάθε συναντήσεως των « διευθυντών ».

94 Κατά την Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 68, δεύτερο και τρίτο εδάφιο), αυτές οι αποκαλούμενες « προσυναντήσεις » προσέφεραν στους τέσσερις μεγάλους παραγωγούς το κατάλληλο πλαίσιο, όπου είχαν την ευκαιρία να διαμορφώνουν κοινές θέσεις πριν από τη σύσκεψη όλων των παραγωγών, ώστε, με την εμφάνιση ενιαίου μετώπου, να διευκολύνουν την προσπάθεια σταθεροποιήσεως των τιμών. Η ICI παραδέχτηκε ότι τα συζητούμενα κατά τις προσυναντήσεις θέματα ήσαν τα ίδια με εκείνα που εθίγοντο κατά τις επακολουθούσες συναντήσεις « διευθυντών »· η Shell, αντιθέτως, αρνήθηκε ότι οι συναντήσεις των « τεσσάρων μεγάλων » προετοίμαζαν, καθ' οιονδήποτε τρόπο, τις συναντήσεις όλων των παραγωγών ή ότι αποσκοπούσαν στο να διαμορφώσουν

κοινή στάση πριν από την επόμενη συνάντηση. Η Απόφαση διαβεβαιώνει, ωστόσο, ότι τα πρακτικά ορισμένων από αυτές τις συναντήσεις (Οκτωβρίου 1982 και Μαΐου 1983) διαψεύδουν αυτόν τον ισχυρισμό της Shell.

95 Η Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 78, δεύτερο εδάφιο) επισημαίνει, τέλος, ότι οι εταιρίες εκμεταλλεύσεως του ομίλου Shell ελάμβαναν μέρος στις τοπικές συναντήσεις, οι οποίες αφορούσαν την υλοποίηση, σε εθνικό επίπεδο, των μέτρων που είχαν συμφωνηθεί κατά τις «ολομέλειες» (Απόφαση, αιτιολογική σκέψη 20). Προτού ακόμη αρχίσει να συμμετέχει στις «προσυναντήσεις» των «τεσσάρων μεγάλων» τον Οκτώβριο του 1982, η Shell συμμετείχε σε συναντήσεις με τους άλλους μεγάλους παραγωγούς, κατά τις οποίες συζητούνταν λεπτομερώς τα θέματα που καλύπτονταν από τις τακτικές συναντήσεις «διευθυντών» και «εμπειρογνωμόνων» (Απόφαση, αιτιολογική σκέψη 109, τέταρτο εδάφιο).

96 Η Απόφαση αναφέρεται ακόμη, στις αιτιολογικές σκέψεις 16, 17, 19, 30, 31, 35, 45, 47, 48, 57, 62, 63, 67 και 109, σε διάφορες επαφές μεταξύ της Shell και των παραγωγών που συμμετείχαν στις συναντήσεις «διευθυντών» και «εμπειρογνωμόνων».

β') Τα επιχειρήματα των διαδίκων

97 Η προσφεύγουσα τονίζει ότι η Απόφαση δίνει το κύριο βάρος στην ύπαρξη συναντήσεων παραγωγών, κατά τις οποίες συνεφωνούντο διάφορα συμπαιγνιακά μέτρα. Η Επιτροπή δεν αμφισβητεί ότι οι εταιρίες Shell δεν συμμετέσχαν σε καμμία απ' αυτές τις συναντήσεις. Κατά συνέπεια, οι εταιρίες αυτές δεν έλαβαν μέρος στις συζητήσεις, οι οποίες κατέληξαν, μεταξύ άλλων, στον καθορισμό επιδιωκομένων τιμών ή επιδιωκομένου όγκου ή στη συνομολόγηση συνοδευτικών μέτρων. Έτσι, η Shell βρίσκεται στην ίδια θέση με την Amoco και με τη BP, έναντι των οποίων η Επιτροπή δεν έκρινε αποδεδειγμένη την παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ (Απόφαση, αιτιολογική σκέψη 78, τελευταίο εδάφιο).

98 Εκθέτει ότι για τη Shell ίσχυαν στην πραγματικότητα τα εξής: εγνώριζε την ύπαρξη συναντήσεων· εζητείτο ενίοτε η γνώμη της για τη γενική κατάσταση της αγοράς πριν από τις συναντήσεις· ενίοτε, αλλά όχι κατά σύστημα, ενημερωνόταν για το ότι είχαν

προταθεί συγκεκριμένοι στόχοι· διαβίβαζε αυτές τις πληροφορίες στις εταιρίες εκμεταλλεύσεως, στις οποίες ενδεχομένως έδινε τη γνώμη της για τις ενέργειες που έπρεπε να αναλάβουν, οι εταιρίες όμως αυτές παρέμεναν εντελώς ελεύθερες να λάβουν τις αποφάσεις τους.

99 Η προσφεύγουσα αναγνωρίζει, βέβαια, ότι εκπρόσωπος της Shell συμμετέσχε σε ορισμένες συναντήσεις που διεξήγοντο την παραμονή των συναντήσεων « διευθυντών » και στις οποίες παρίσταντο επίσης εκπρόσωποι της ICI, της Monte και της Hoechst. Κατά την προσφεύγουσα, όμως, οι προκαταρκτικές αυτές συναντήσεις διεξήχθησαν μόνο κατά τους δέκα τελευταίους μήνες της υπό κρίση περιόδου, η δε Shell παρέστη μόνο στις μισές περίπου απ' αυτές. Η περίσταση αυτή, επομένως, δεν μπορεί να προβληθεί εγκύρως για να αποδειχθεί ότι οι εταιρίες Shell συμμετέσχαν σε αθέμιτες συμπράξεις.

100 Προσθέτει ότι, το 1981, έγιναν δύο μόνο μεμονωμένες συναντήσεις, στις οποίες συμμετέσχαν μόνο η ICI, η Shell και η Monte, όχι όμως και η Hoechst που, ωστόσο, είναι ένας από τους « τέσσερις μεγάλους ». Κατά τις συναντήσεις αυτές, καμμία συμφωνία, διακανονισμός ή σύμπραξη δεν επιτεύχθηκε, όπως μαρτυρούν τα πρακτικά της συναντήσεως της 15ης Ιουνίου 1981 (γ. αιτ. παράρτ. 64b). Η Επιτροπή έδωσε απατηλή εντύπωση όσον αφορά τη συχνότητα και τη φύση των συναντήσεων αυτών και τους απέδωσε, στο πλαίσιο των φερομένων αθεμίτων διακανονισμών, μια σημασία την οποία στην πραγματικότητα δεν είχαν. Στα υπομνήματα που κατέθεσε ενώπιον του Πρωτοδικείου, η Επιτροπή επικαλείται ότι η προσφεύγουσα ανέπτυξε με τους άλλους « μεγάλους », από το 1977 και μετά και καθ' όλη την περίοδο, τακτικές επαφές· αυτό όμως αποτελεί νέα επιχειρηματολογία, η οποία, εν πάση περιπτώσει, περιγράφει κατά τρόπο υπερβολικό κάποιες πολύ σποραδικές συναντήσεις, οι οποίες δεν μετέβαλλαν την περιθωριακή επιρροή την οποία άσκησε η Shell στην οποιαδήποτε υποτιθέμενη αθέμιτη σύμπραξη.

101 Όσον αφορά τη συμμετοχή της σε ορισμένες προσυναντήσεις που διεξήχθησαν από τα τέλη του 1982 μέχρι τα μέσα του 1983, η προσφεύγουσα παρατηρεί ότι οι συναντήσεις αυτές άρχισαν μόλις δέκα περίπου μήνες πριν από τη λήξη της επταετίας, κατά την οποία φέρεται ότι διήρκεσε η σύμπραξη· η ίδια παρέστη σε προσυναντήσεις για τις μισές μόνο από τις συναντήσεις « διευθυντών », οι οποίες διεξήχθησαν κατά την εν λόγω περίοδο· οι ανταλλαγές απόψεων δεν ώθησαν την προσφεύγουσα να συμμετάσχει σε οποιοδήποτε αθέμιτη σύμπραξη και, τέλος, σκοπός των συναντήσεων αυτών δεν ήταν να δώσουν σε κάποιο υποτιθέμενο « διευθυντήριο » τη δυνατότητα να προετοιμάζει τις επακολουθούσες συναντήσεις « διευθυντών ».

102 Η Επιτροπή, από την πλευρά της, θεωρεί ότι δεν πρέπει να διογκώνεται η σημασία που έχουν για την Απόφαση οι συναντήσεις που χαρακτηρίζονται ως « θεσμοποιημένες ». Δεν αντιλαμβάνεται, άλλωστε, γιατί η η προσφεύγουσα δεν συγκαταλέγει, μεταξύ των « θεσμοποιημένων » συναντήσεων, όσες έλαβαν χώρα μεταξύ των « τεσσάρων μεγάλων ». Η προσφεύγουσα, είτε απευθείας, είτε μέσω της SCITCO (τμήματος της Shell), συμμετείχε σ' αυτές τις προκαταρκτικές συναντήσεις, των οποίων τη σημασία και το αντικείμενο προδίδουν τα πρακτικά τηλεφωνικών συνδιαλέξεων μεταξύ της προσφεύγουσας και της ICI (γ. αιτ. παραρτ. 95 και 96) ή μιας απ' αυτές τις συναντήσεις (γ. αιτ. παράρτ. 101).

103 Η Επιτροπή επισημαίνει ότι, πριν ακόμη αρχίσουν να διεξάγονται τακτικά οι προσυναντήσεις, περί τα τέλη του 1982, η προσφεύγουσα είχε αναπτύξει τακτικές επαφές με τους άλλους « μεγάλους », πράγμα που παραδέχτηκε και η Shell με την απάντησή της στην ανακοίνωση των αιτιάσεων (παράγραφος 3.19). Προσθέτει ότι οι τακτικές αυτές επαφές καταγγέλθηκαν, τόσο με την ανακοίνωση των αιτιάσεων, όσο και με την Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 109, τέταρτο εδάφιο). Ειδικότερα, η Επιτροπή διατείνεται ότι ένα σημείωμα σχετικό με τη συνάντηση των « τεσσάρων μεγάλων » της 15ης Ιουνίου 1981 (γ. αιτ. παράρτ. 64b) δείχνει σαφώς ότι αναγνωριζόταν η ευθύνη την οποία έφεραν στην αγορά αυτοί οι τελευταίοι, οι οποίοι μάλιστα θεωρούσαν ότι έπρεπε να ηγούνται των πρωτοβουλιών.

104 Προσθέτει ότι, καθ' ομολογία της ίδιας της Shell (γ. αιτ. παράρτ. 9, παράρτημα 2), οι εταιρίες εκμεταλλεύσεως του ομίλου Shell στα κράτη μέλη παρίσταντο στις λεγόμενες « τοπικές » συναντήσεις, οι οποίες ήσαν αφιερωμένες στις λεπτομέρειες εφαρμογής των συμφωνιών που είχαν επιτευχθεί κατά τις συναντήσεις « διευθυντών » και « εμπειρογνωμόνων ». Για τους διαφόρους αυτούς λόγους, η θέση της Shell δεν είναι συγκρίσιμη με εκείνη της Amoco ή της BP.

105 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η προσφεύγουσα μετέσχε σε όλες τις προσυναντήσεις των οποίων έλαβε γνώση η Επιτροπή· η κοινή στάση την οποία υιοθέτησαν οι « τέσσερις μεγάλοι » με σκοπό την άνοδο των τιμών ήταν συναρτημένη με τις συναντήσεις αυτές, όπου οι συνομιλίες είχαν εντελώς συγκεκριμένο αντικείμενο. Συναφώς, τα δύο έγγραφα στα οποία στηρίζεται η Απόφαση, δηλαδή το έγγραφο της ICI με τίτλο « Polypropylene Framework » (« Γενικό πλαίσιο για το πολυπροπυλένιο ») (γ. αιτ. παράρτ. 87) και το σημείωμα της Shell της 20ής Οκτωβρίου 1982 (γ. αιτ. παράρτ. 100 και παράρτ. 30, αιτ. SC), ασκούν άμεση επιρροή, αρκεί να ερμηνευθούν μέσα στην αλληλουχία των συναντήσεων και όχι μεμονωμένα το ένα από το άλλο. Η Επιτροπή

σημειώνει, επί τη ευκαιρία, ότι η συνάντηση του Οκτωβρίου 1982 συμπεριελάμβανε τους « τέσσερις μεγάλους » και αποτελούσε προκαταρκτική συνάντηση, το δε σημείωμα για τον φάκελο της 20ής Οκτωβρίου 1982 (που μνημονεύεται στην αιτιολογική σκέψη 68 της Αποφάσεως) μνημονευόταν στη γενική ανακοίνωση των αιτιάσεων (παράγραφος 124).

106 Κατά την Επιτροπή, κατά συνέπεια, το γεγονός ότι η προσφεύγουσα δεν παρέστη στις συναντήσεις « διευθυντών » και « εμπειρογνωμόνων » δεν είναι καθοριστικό· είναι εύλογο το συμπέρασμα ότι η προσφεύγουσα συνέβαλε στον καθορισμό των τιμών και τις εφάρμοσε σε συνεννόηση με τις εταιρίες του ομίλου Shell, συνεργάστηκε δε στο σύστημα ποσοστώσεων.

γ') Η εκτίμηση του Πρωτοδικείου

107 Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι καλώς η Επιτροπή συνήγαγε από τα διάφορα αποδεικτικά στοιχεία που μνημονεύονται στην Απόφαση — και ειδικότερα από την απάντηση της ICI στην αίτηση παροχής πληροφοριών (γ. αιτ. παράρτ. 8), από τα πρακτικά διαφόρων συναντήσεων και από τους πίνακες που εκθέτουν τα αριθμητικά στοιχεία των πωλήσεων και τις ποσοστώσεις διαφόρων παραγωγών — ότι από τον Δεκέμβριο του 1977 αναπτύχθηκε ένα σύστημα περιοδικών συναντήσεων παραγωγών πολυπροπυλενίου, ότι από τα τέλη του 1978 ή τις αρχές του 1979 διεξήγοντο συναντήσεις « διευθυντών » και « εμπειρογνωμόνων », ότι οι συναντήσεις αυτές, στις οποίες προέδρευε αρχικά η Monte και αργότερα η ICI, είχαν ιδίως ως σκοπό τον καθορισμό επιδιωκομένων τιμών και επιδιωκομένου όγκου πωλήσεων, καθώς και τη συνομολόγηση ποικίλων μέτρων που αποσκοπούσαν στη διευκόλυνση της εφαρμογής των επιδιωκομένων τιμών, και ότι, κατά τις συναντήσεις αυτές, επήρχετο σύμπτωση βουλήσεων ως προς αυτούς τους στόχους και αυτά τα μέτρα.

108 Πρέπει, εξ άλλου, να σημειωθεί το γεγονός ότι η Απόφαση δεν προσάπτει στην προσφεύγουσα ότι συμμετείχε στις συναντήσεις « διευθυντών » και « εμπειρογνωμόνων », αλλ' ότι τελούσε σε στενή επαφή με όσους συμμετείχαν σε αυτές τις συναντήσεις, παρέχοντας στοιχεία σχετικά με την εμπορική της πολιτική, στέλνοντας τις εθνικές της εταιρίες σε τοπικές συναντήσεις που είχαν ως αντικείμενο την εφαρμογή, σε εθνικό επίπεδο, των μέτρων που είχαν συμφωνηθεί κατά τις συναντήσεις « διευθυντών » και « εμπειρογνωμόνων », μετέχοντας σε συναντήσεις μαζί με ορισμένους απ' αυτούς που μετείχαν στις εν λόγω συναντήσεις και διατηρώντας μαζί τους διμερείς επαφές.

109 Πρέπει, επομένως, να εξεταστεί αν η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμον την ύπαρξη επαφών μεταξύ της προσφεύγουσας και όσων συμμετείχαν στις συναντήσεις « διευθυντών » και « εμπειρογνωμόνων » από τα τέλη του 1977 μέχρι τον Σεπτέμβριο του 1983.

110 Όσον αφορά ειδικά το χρονικό διάστημα από τα τέλη του 1977 μέχρι το 1978, η προσφεύγουσα, υπό το πρίσμα της συμπτώσεως βουλήσεων που επήλθε το 1977, συμμετέσχε σε δύο συνεδριάσεις της EATP· στα πρακτικά της πρώτης απ' αυτές, που διεξήχθη στις 22 Νοεμβρίου 1977 (γ. αιτ. παράρτ. 6), αναφέρεται ότι διάφοροι παραγωγοί εξέφρασαν την υποστήριξή τους στη δημόσια αναγγελία στην οποία είχε προβεί η Monte σχετικά με την αύξηση των τιμών της· η προσφεύγουσα συγκεκριμένα δήλωσε τα εξής:

« any opportunity to achieve more realistic polypropylene prices will have the full support of Shell. We also noticed the moves in Italy and I feel certain that these are going to spread across Europe »

(« κάθε ευκαιρία που παρουσιάζεται για να επιτευχθούν πιο ρεαλιστικές τιμές του πολυπροπυλενίου θα έχει την αμέριστη υποστήριξη της Shell. Παρατηρήσαμε επίσης τις κινήσεις στην Ιταλία και είμαι βέβαιος ότι αυτές θα επεκταθούν σε ολόκληρη την Ευρώπη »).

Στα πρακτικά της δεύτερης απ' αυτές τις συναντήσεις, που διεξήχθη στις 26 Μαΐου 1978 (γ. αιτ. παράρτ. 7), διαβάζει κανείς τις εκτιμήσεις τις οποίες διατύπωσαν οι διάφοροι παραγωγοί σχετικά με τα αποτελέσματα που είχαν επιτευχθεί στην αγορά μετά τη συνάντηση της 22ας Νοεμβρίου 1977. Κατά τη συνάντηση της 26ης Μαΐου 1978, η προσφεύγουσα δήλωσε:

« We have heard most people, both in the informal discussions and around the table this morning plead for stability and cooperation in the economic situation of slow growth in which we find ourselves and with the situation of low demand for our products and surplus capacity (...) Last November, I mentioned that the losses being incurred by the polymer producers, by the chemical producers of the world were reaching very large proportions. We have seen further company reports in the last 6 months which have confirmed this, and I put it to you that the magnitude of the sums of money being lost by the chemical industry and by the polymer producers over the coming years are going to lead to some fundamental thinking as (...) »

[« Ακούσαμε τους περισσότερους, τόσο στις ανεπίσημες συζητήσεις, όσο και γύρω από το τραπέζι σήμερα το πρωί, να συνηγορούν υπέρ της σταθερότητας και της συνεργασίας, στο πλαίσιο της παρούσας οικονομικής καταστάσεως, που χαρακτηρίζεται από βραδύ ρυθμό μεγεθύνσεως, χαμηλή ζήτηση για τα προϊόντα μας και πλεονάζουσα παραγωγική ικανότητα (...) Τον περασμένο Νοέμβριο, ανέφερα ότι οι ζημίες τις οποίες υπέστησαν οι παραγωγοί πολυμερούς και οι παραγωγοί της παγκόσμιας χημικής βιομηχανίας έφταναν σε υψηλά μεγέθη. Λάβαμε κι άλλες ειδήσεις εταιριών στους τελευταίους 6 μήνες, οι οποίες επιβεβαίωναν το γεγονός αυτό· μπορώ μάλιστα να ισχυριστώ πως το μέγεθος των ζημιών τις οποίες θα υποστούν, κατά τα ερχόμενα έτη, η χημική βιομηχανία και οι παραγωγοί πολυμερούς είναι τέτοιο που θα οδηγήσει σε κάποιο θεμελιώδη προβληματισμό (...) »].

111 Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει, εξ άλλου, ότι η προσφεύγουσα ανέφερε, με την απάντησή της στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, ότι, για τη χρονική περίοδο από το 1978 μέχρι τον Σεπτέμβριο του 1983,

« SICC/SCITCO knew that multilateral meetings between producers were taking place from time to time and that the subject matter of the discussions at such meetings included " target " prices. Prior to meetings SICC/SCITCO' s views were sometimes sought on general market conditions including as to the feasibility of price increases. After multilateral meetings had taken place, the service company was sometimes informed (by ICI or Montepolimeri) that particular price " targets " had been proposed, and passed this market information to the operating companies. SICC/SCITCO' s support might be sought for the proposed move, and in response the service company would make it clear that it could not commit the Shell operating companies even to work towards the goal of attaining the " target " prices (...) SICC/SCITCO informed the operating companies of the " target " price as part of a general market intelligence service that it provided to the operating companies. It did not ordinarily tender advice as to the appropriate action the operating companies should take. On occasions, however, it would commend to the operating companies moves towards higher prices as a means of reducing losses; but on other occasions SICC/SCITCO would agree with operating companies that they should hold current prices so as to retain volume and market share. The operating companies would make their own pricing decision on their evaluation of the local market, bearing in mind their volume objectives. »

[« Η SICC/SCITCO εγνώριζε ότι από καιρού εις καιρόν ελάμβαναν χώρα πολυμερείς συναντήσεις μεταξύ παραγωγών και ότι μεταξύ των θεμάτων που συνεζητούντο κατά τις συναντήσεις αυτές περιελαμβάνοντο και οι τιμές " στόχοι ". Πριν από τις συναντή-

σεις, η SICC/SCITCOερωτάτο ενίοτε για την άποψή της σχετικά με τις γενικές συνθήκες της αγοράς, και ειδικότερα σχετικά με το εφικτόν των ανατιμήσεων. Μετά την κάθε πολυμερή συνάντηση, η εταιρία "υπηρεσιών" ενημερωνόταν ενίοτε (από την ICI ή τη Montepolimeri) ότι είχαν προταθεί συγκεκριμένες τιμές "στόχοι" και διαβίβαζε αυτή τη σχετική με την αγορά πληροφορία στις εταιρίες εκμεταλλεύσεως. Ενδεχομένως εζητείτο η υποστήριξη της SICC/SCITCO για την προτεινόμενη μεταβολή· στις περιπτώσεις αυτές, η κεντρική εταιρία θα καθιστούσε σαφές ότι δεν μπορούσε να δεσμεύσει τις εταιρίες εκμεταλλεύσεως της Shell, ούτε καν να συμβάλουν στην κατεύθυνση της επιτεύξεως των τιμών "στόχων" (...) Η SICC/SCITCO ενημέρωνε τις εταιρίες εκμεταλλεύσεως για την τιμή "στόχο", στο πλαίσιο της γενικότερης πληροφορήσεως, που ήταν μία από τις υπηρεσίες τις οποίες παρείχε στις εταιρίες εκμεταλλεύσεως. Κανονικά, δεν παρείχε συμβουλές όσον αφορά την ενδεδειγμένη συμπεριφορά που θα έπρεπε να τηρήσουν οι εταιρίες εκμεταλλεύσεως. Σε ορισμένες, όμως, περιπτώσεις, θα συνιστούσε στις εταιρίες εκμεταλλεύσεως να κινηθούν προς την κατεύθυνση των υψηλοτέρων τιμών, ως μέσο μειώσεως των ζημιών· αλλά, σε άλλες περιπτώσεις, η SICC/SCITCOθα συμφωνούσε με τις εταιρίες εκμεταλλεύσεως ότι έπρεπε να κρατήσουν τις τρέχουσες τιμές, ώστε να διατηρήσουν τον όγκο των πωλήσεων και το μερίδιό τους στην αγορά. Οι εταιρίες εκμεταλλεύσεως αποφάσιζαν οι ίδιες όσον αφορά τις τιμές τους, με βάση τη δική τους εκτίμηση της τοπικής αγοράς, έχοντας κατά νουν και τον επιδιωκόμενο όγκο των πωλήσεών τους.»]

112 Έχει σημασία να επισημανθεί ότι η προσφεύγουσα επιβεβαίωσε αυτά τα στοιχεία με τα υπομνήματα τα οποία κατέθεσε ενώπιον του Πρωτοδικείου, η δε απάντηση της ICI στην αίτηση παροχής πληροφοριών (γ. αιτ. παράρτ. 8) επίσης επιβεβαιώνει ότι ήσαν αληθή, δεδομένου ότι αναφέρει τα εξής:

« The relationship between these producers (Alcudia, Amoco, BP, Hercules and Shell) and producers which participated was simply one whereby these producers would usually be advised of the upshot (if any) of meetings. »

[« Η σχέση μεταξύ των παραγωγών αυτών (Alcudia, Amoco, BP, Hercules και Shell) και των παραγωγών που συμμετείχαν συνίστατο απλώς στο γεγονός ότι οι παραγωγοί αυτοί συνήθως ενημερώνοντο για το τελικό συμπέρασμα (αν υπήρχε) των συναντήσεων. »]

113 Περαιτέρω, το Πρωτοδικείο παρατηρεί ότι τα αποδεικτικά αυτά στοιχεία επιβεβαιώνονται από έγγραφες και σύγχρονες προς τα επίδικα πραγματικά περιστατικά αποδείξεις.

114 Συγκεκριμένα, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι η ύπαρξη επαφών μεταξύ της προσφεύγουσας και όσων συμμετείχαν στις συναντήσεις « διευθυντών » και « εμπειρογνωμόνων » επιβεβαιώνεται από τη μνεία — δίπλα στο όνομα της προσφεύγουσας σε διαφόρους πίνακες (γ. αιτ. παραρτ. 55 επ., καθώς και γ. αιτ. παραρτ. 23, 25, 28 και 32) — των αριθμητικών στοιχείων των πωλήσεών της για διαφόρους μήνες και διάφορα έτη. Όπως παραδέχτηκαν, όμως, οι περισσότερες από τις προσφεύγουσες με την απάντησή τους σε γραπτή ερώτηση του Πρωτοδικείου, η κατάρτιση των πινάκων που αποκαλύφθηκαν στην ICI, την ATO και τη Hercules δεν θα ήταν δυνατή βάσει των στατιστικών του συστήματος ανταλλαγής δεδομένων Fides. Η ICI, απαντώντας στην αίτηση παροχής πληροφοριών (γ. αιτ. παράρτ. 8), δήλωσε, σχετικά με έναν από τους πίνακες αυτούς, ότι « the source of information for actual historic figures in this table would have been the producers themselves » (« η πηγή προελεύσεως των αριθμών του πίνακα αυτού, που αντιπροσωπεύουν ήδη συντελεσθείσες πράξεις, πρέπει να ήσαν οι ίδιοι οι παραγωγοί »). Δικαιολογημένα, άρα, εθεώρησε η Επιτροπή ότι τα αφορώντα τη Shell στοιχεία που περιέχονται στους πίνακες αυτούς τα είχε δώσει η ίδια η Shell.

115 Συναφώς, πρέπει να τονιστεί ότι το συμπέρασμα αυτό επιβεβαιώνεται από την απάντηση της ICI στην αίτηση παροχής πληροφοριών, διότι αυτή δεν περιέχει, έναντι της Shell, την ίδια επιφύλαξη την οποία περιέχει για την Amoco, τη Hercules και τη BP ως προς την προέλευση των αριθμητικών στοιχείων των πωλήσεών τους που εμφαίνονται στους πίνακες αυτούς· η επιφύλαξη συνίσταται στο ότι οι εν λόγω παραγωγοί

« did not report as a group, they did not report individually, and they were not represented at the meetings. In passing it should be stated that even when Hercules did attend meetings they would not report their figures.

By way of explanation, Amoco/Hercules/BP are " grouped " together in the table because, in the absence of any specific data relating to their sales volume, their sales volume was calculated by deducting from known total sales for West Europe (derived from FIDES data) the total of sales made by other producers which had declared details of their sales volume »

[« δεν έδιναν αναφορά ούτε ως ομάδα, ούτε ατομικώς, ούτε είχαν εκπροσώπους στις συναντήσεις. Δέον να σημειωθεί, εν παρόδω, ότι, ακόμη και όταν μετείχε στις συναντήσεις, η Hercules αρνείτο να γνωστοποιήσει τα αριθμητικά της στοιχεία.

Προς διευκρίνιση, οι Amoco/Hercules/BPεμφανίζονται στον πίνακα σαν ομάδα, διότι, ελλείψει οποιουδήποτε ειδικού στοιχείου σχετικά με τον όγκο των πωλήσεών τους, αυτός υπολογίστηκε δι' αφαιρέσεως από το γνωστό σύνολο των πωλήσεων για τη Δυτική Ευρώπη (το οποίο λαμβανόταν από τα δεδομένα Fides) του συνόλου των πωλήσεων των άλλων παραγωγών, οι οποίοι είχαν δηλώσει λεπτομερή στοιχεία για τον όγκο των πωλήσεών τους »].

116 Στα στοιχεία αυτά πρέπει να προστεθεί, πρώτον, ότι, όπως προκύπτει από την απάντηση της προσφεύγουσας στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, οι εταιρίες εκμεταλλεύσεως του ομίλου Shell συμμετείχαν στις τοπικές συναντήσεις για το Ηνωμένο Βασίλειο (έξι ετησίως), για το Βέλγιο (κάθε τέσσερις έως έξι εβδομάδες), για την Ιταλία (τακτικά), για τη Δανία (περιστασιακά) και για τις Κάτω Χώρες (τον Σεπτέμβριο του 1983). Παρ' όλον ότι η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι ο σκοπός της συμμετοχής σ' αυτές τις συναντήσεις ήταν η αποκόμιση πληροφοριών γενικής φύσεως για την αγορά, τα δύο μοναδικά πρακτικά αυτών των συναντήσεων τα οποία διατίθενται δείχνουν ότι αυτές είχαν ως σκοπό τη συζήτηση, σε τοπικό επίπεδο, των μέτρων που είχαν αποφασιστεί κατά τις συναντήσεις « διευθυντών » και « εμπειρογνωμόνων ». Πράγματι, τα πρακτικά της τοπικής συναντήσεως για το Ηνωμένο Βασίλειο της 18ης Οκτωβρίου 1982 (γ. αιτ. παράρτ. 10), στην οποία συμμετείχε η Shell UK, δείχνει ότι οι παραγωγοί που συμμετείχαν σ' αυτήν αντάλλαξαν πληροφορίες σχετικά με τις πωλήσεις τις οποίες είχαν πραγματοποιήσει πάνω από την τιμή-στόχο και κάτω απ' αυτήν, ότι εξέτασαν κατ' αυτήν ορισμένες ανωμαλίες της αγοράς και ανέλυσαν την κατάσταση των πελατών τους. Το περιεχόμενο των συναντήσεων αυτών επιβεβαιώνουν τα πρακτικά της συναντήσεως « εμπειρογνωμόνων » της 9ης Ιουνίου 1982 (γ. αιτ. παράρτ. 25), όπου αναφέρονται τα εξής:

« From this it was felt that it was impossible to reach the target level of 36 BFR/kg etc in June, ICI & DSM pressed for a major push in Belgium as it would have beneficial effects on the surrounder countries + bring Shell back into the fold without any producers having to put too much at stake in terms of volume. After a lot of discussions DSM agreed to call a meeting on 16th June to be attended by some marketing managers as well as local representatives. The objectives would be to quote the target levels absolutely rigidly for July. »

(« Βάσει του στοιχείου αυτού θεωρήθηκε πως ήταν αδύνατο να επιτευχθεί ο στόχος των 36 BFR/kgτον Ιούνιο· η ICI και η DSM πίεσαν για να δοθεί ιδιαίτερη ώθηση στο Βέλγιο, με τη σκέψη ότι θα επέφερε ευεργετικά αποτελέσματα και στις γύρω χώρες και θα επανέφερε τη Shell " στο μαντρί ", χωρίς να χρειαστεί να διακυβεύσει κανένας παραγωγός σοβαρό μερίδιο του όγκου του. Μετά από πολλές συζητήσεις, η DSM συμφώνησε να συγκαλέσει μια συνάντηση για τις 16 Ιουνίου, στο οποίο θα παρίσταντο ορισμένοι διευθυντές marketing, καθώς και τοπικοί αντιπρόσωποι. Σκοπός ήταν να προταθούν στην αγορά οι τιμές-στόχοι για τον Ιούλιο κατά τρόπο απόλυτα ανελαστικό. »)

Όπως προκύπτει δε από την απάντηση της προσφεύγουσας στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, αυτή συμμετέσχε στη συνάντηση που έγινε στις 16 Ιουνίου.

117 Δεύτερον, πρέπει να προστεθεί ότι η προσφεύγουσα συμμετέσχε το 1981 σε δύο συναντήσεις, στις οποίες έλαβαν μέρος, στη μεν πρώτη, της 27ης Μαΐου 1981, η Shell και η ICI, στη δε δεύτερη, της 15ης Ιουνίου 1981, η Shell, η ICI και η Monte (γ. αιτ. παράρτ. 64)· το 1982, συμμετείχε σε δύο συναντήσεις, στις οποίες έλαβαν μέρος εκπρόσωποι των « τεσσάρων μεγάλων » στις 13 Οκτωβρίου και 20 Δεκεμβρίου 1982 και, το 1983, σε πέντε τέτοιες συναντήσεις. Συναφώς, πρέπει να επισημανθεί ότι ο ισχυρισμός της προσφεύγουσας πως επρόκειτο για μέρος μόνο των συναντήσεων των « τεσσάρων μεγάλων » είναι αστήρικτος, καθ' όσον η ίδια η προσφεύγουσα ισχυρίστηκε, απαντώντας σε σχετική ερώτηση του Πρωτοδικείου, ότι δεν εγνώριζε καμμία άλλη προσυνάντηση που να έλαβε χώρα, οποτεδήποτε άλλοτε, μεταξύ της ICI, της Hoechst και της Monte.

118 Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται πως το αντικείμενο αυτών των συναντήσεων ήταν ανεξάρτητο από εκείνο των συναντήσεων « διευθυντών » και « εμπειρογνωμόνων ». Το Πρωτοδικείο, από την πλευρά του, θεωρεί, βάσει των σημειωμάτων που αφορούν τις επαφές μεταξύ της προσφεύγουσας και των άλλων « μεγάλων », ότι ο σκοπός των συναντήσεων αυτών συνδεόταν στενά με εκείνον των συναντήσεων « διευθυντών » και « εμπειρογνωμόνων ». Πράγματι, τα πρακτικά των δύο συναντήσεων του 1981 δείχνουν ότι σκοπός τους ήταν η συζήτηση του επιπέδου των τιμών και των συστημάτων ποσοστώσεων· ειδικότερα, στα πρώτα απ' αυτά αναφέρονται τα εξής (γ. αιτ. παράρτ. 64a):

« This meeting was arranged to review the polypropylene scene and to seek SICC' s views on the volume scheme put forward by Montepolimeri in Rome (...) Current price levels were compared and Shell seemed to have much the same view as ourselves »

[« Η συνάντηση αυτή οργανώθηκε για να γίνει μια επισκόπηση της αγοράς του πολυπροπυλενίου και για να ερωτηθεί η SICC ποια ήταν η άποψή της σχετικά με το σχέδιο κατανομής του όγκου το οποίο είχε προτείνει η Montepolimeristη Ρώμη (...) Συγκρίθηκαν οι τρέχουσες τιμές και η Shell φαίνεται να είχε απόψεις πολύ παραπλήσιες με τις δικές μας »]

(ακολουθεί κατάλογος τιμών)· στα δεύτερα πρακτικά (γ. αιτ. παράρτ. 64b) αναφέρονται τα εξής:

« Possible solutions included (a) sanctions (not a great success so far on PVC), (b) control production which is within the power of the bosses (L. thought propylene availability might scupper this), (c) quotas which Z. favoured but L. discounted, (d) new initiative by the 4 majors whereby they accommodated the hooligans in Europe and made up the loss by sales in ROW markets. Given that W European sales would probably not exceed 105 kt/month for the next few months and then not over 125 kt for the remainder of the year say 115 kt average for July-Sept and exports continued at 30 kt/month there would still be a surplus of capacity of 10 kt/month. Shared by the Big Four each would have to drop 2.5 kt/m in Europe equivalent to 30 kt/yr of say 2.3 % market share. I said that despite L.'s contention about ROW prices that such a proposal would be totally unacceptable to us, (e) a flat price increase of say 20 pf/kg wef 1st July — this avoids unrealistic requirements for the lowest priced business. »

[« Ως πιθανές λύσεις αναφέρθηκαν οι εξής: α') Κυρώσεις (που δεν έχουν σημειώσει και μεγάλη επιτυχία μέχρι τώρα όσον αφορά το PVC). β') Έλεγχο της παραγωγής, πράγμα που είναι εντός των ορίων της εξουσίας των διευθυντών (ο L. θεώρησε ότι αυτή η λύση θα μπορούσε να τορπιλιστεί από το διατιθέμενο προπυλένιο). γ') Ποσοστώσεις, λύση την οποία ευνοεί ο Z., αλλά δεν βρίσκει τόσο πρόσφορη ο L. δ') Νέα πρωτοβουλία των 4 μεγάλων, με την οποία θα "βόλευαν" τους "χούλιγκανς" στην Ευρώπη και θα αντιστάθμιζαν τις απώλειες με πωλήσεις σε αγορές ROW ("rest of the world" — του υπόλοιπου κόσμου). Αν θεωρηθεί ότι οι πωλήσεις στη Δυτ. Ευρώπη πιθανότατα δεν θα υπερβούν τους 105 χιλιοτόννους τον μήνα (kt/μήνα) κατά τους επόμενους μήνες και, στη συνέχεια, τους 125 kt για το υπόλοιπο του έτους, φερ' ειπείν 115 kt κατά μέσο όρο από Ιούλιο μέχρι Σεπτέμβριο, και ότι οι εξαγωγές θα συνεχίσουν να κυμαίνονται γύρω στους 30 kt/μήνα, θα εξακολουθήσει να υπάρχει ένα πλεόνασμα παραγωγικής ικανότητας 10 kt/μήνα. Αν αυτό κατανεμηθεί μεταξύ των τεσσάρων μεγάλων, θα πρέπει ο καθένας του να αφήσει 2,5 kt/μήνα στην Ευρώπη, ήτοι 30 kt/έτος, που αντιστοιχεί, φερ' ειπείν, σε μερίδιο αγοράς 2,3 %. Είπα ότι, παρά τους

ισχυρισμούς του L. για τις τιμές ROW, μια τέτοια πρόταση θα ήταν εντελώς απαράδεκτη για μας. ε') Ενιαία ανατίμηση κατά 20, φερ' ειπείν, εκατοστά του μάρκου ανά χιλιόγραμμο (pf/kg)από 1ης Ιουλίου· με τη λύση αυτή αποφεύγονται οι υπερβολικές απαιτήσεις στις συναλλαγές όπου οι τιμές είναι χαμηλότερες.»]

119 Το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι οι συναντήσεις των «τεσσάρων μεγάλων», οι οποίες γίνονταν την παραμονή των συναντήσεων «διευθυντών», αποσκοπούσαν στον προσδιορισμό των ενεργειών τις οποίες θα μπορούσαν να αναλάβουν σ' αυτές από κοινού για να επιτύχουν άνοδο των τιμών· αυτό δείχνει το συνοπτικό σημείωμα το οποίο συνέταξε ένας υπάλληλος της ICI για να ενημερώσει έναν από τους συναδέλφους του για το περιεχόμενο μιας προσυναντήσεως της 19ης Μαΐου 1983, στην οποία είχαν συμμετάσχει οι «τέσσερις μεγάλοι» (γ. αιτ. παράρτ. 101). Το σημείωμα αυτό κάνει λόγο για κάποια πρόταση, η οποία θα υποβληθεί στη συνάντηση «διευθυντών» της 20ής Μαΐου. Όπως αναφέρει δε η ICI, σχετικά με το σημείωμα αυτό, με την απάντησή της στην αίτηση παροχής πληροφοριών:

«A meeting of the "Big Four" which had taken place on 19 May 1983 immediately prior to a "Bosses" meeting held on 20 May. The "Big Four Pre-meeting" took place in Barcelona (...) the outcome of the meeting was a proposal for a "Target Price" for raffia of DM 1.85/kg with effects from 1 July 1983.»

[«Μια συνάντηση των "τεσσάρων μεγάλων", η οποία είχε διενεργηθεί στις 19 Μαΐου 1983 αμέσως πριν από μια συνάντηση "εμπειρογνωμόνων", η οποία έγινε στις 20 Μαΐου. Η "προσυνάντηση των τεσσάρων μεγάλων" έγινε στη Βαρκελώνη (...) η συνάντηση κατέληξε σε πρόταση για "τιμή-στόχο" της raffia 1,85 DM/kg από 1ης Ιουλίου 1983.»]

Περαιτέρω, πρέπει να παρατηρηθεί ότι τα πρακτικά της συναντήσεως «εμπειρογνωμόνων» της 1ης Ιουνίου 1983 (γ. αιτ. παράρτ. 40), η οποία επακολούθησε τη συνάντηση της 20ής Μαΐου, αναφέρουν τα εξής:

«those present reaffirmed complete commitment to the 1.85 move to be achieved by 1st July. Shell was reported to have committed themselves to the move and would lead publicly in ECN»

(« οι παρόντες επαναβεβαίωσαν την πλήρη δέσμευσή τους ότι ο στόχος του 1,85 έπρεπε να επιτευχθεί την 1η Ιουλίου. Αναφέρθηκε ότι η Shell είχε δεσμευτεί σ' αυτή την κίνηση και θα έδινε δημόσια το έναυσμα μέσω του ECN »).

Στο δε προαναφερθέν συνοπτικό σημείωμα αναφέρεται ότι « Shell to lead — ECN article 2 weeks. ICI informed » (« ανακοινώνει πρώτη η Shell — Άρθρο ECN σε 2 εβδομάδες. Ενημερώθηκε η ICI »).

120 Το ίδιο προκύπτει και από τις σημειώσεις που κρατήθηκαν από τις τηλεφωνικές συνδιαλέξεις τις οποίες είχε η προσφεύγουσα με την ICI στις 9 και 10 Σεπτεμβρίου 1982, όπου αναφέρονται τα εξής:

« I spoke to L. to get his reaction to the sugges(tion) that the 4 majors might operate a compensation scheme amongst themselves whilst the price initiative was being forced through. » (γ. αιτ. παράρτ. 95)

(« Μίλησα στον L. για να δω τί σκέφτεται για την πρόταση να εφαρμόσουν οι 4 μεγάλοι ένα σύστημα αντισταθμίσεων μεταξύ τους, ενόσω θα γινόταν προσπάθεια να εφαρμοστεί η πρωτοβουλία καθορισμού τιμών. »)

121 Το Πρωτοδικείο θεωρεί, κατά συνέπεια, ότι η απουσία της προσφεύγουσας από τις συναντήσεις « διευθυντών » και « εμπειρογνωμόνων » δεν ήταν τυχαία. Ήταν αποτέλεσμα εσκεμμένης πρακτικής της προσφεύγουσας, που ήταν να επωφελείται των πλεονεκτημάτων τα οποία ανέμενε απ' αυτές τις συναντήσεις, χωρίς όμως και να αναλαμβάνει τον κίνδυνο που απέρρεε από τη συμμετοχή σε συναντήσεις όπου μετείχε τόσο μεγάλος αριθμός παραγωγών· παρέμενε, έτσι, σε επαφή με αυτές χωρίς να συμμετέχει. Αυτό,πράγματι, προκύπτει από ένα εσωτερικό σημείωμα της προσφεύγουσας της 15ης Φεβρουαρίου 1982 (γ. αιτ. παράρτ. 94), στο οποίο, αφού διαπιστώνει την αναποτελεσματικότητα των πρωτοβουλιών των « τεσσάρων μεγάλων » σχετικά με τις τιμές, αναφέρει τα εξής:

« SCITCO will NOT participate in any poly-competitor meetings, but will try to keep informed of their activities & ambitions through CITP bilateral contacts. »

(« Η SCITCO δεν θα συμμετάσχει σε καμμιά πολυμερή συνάντηση των ανταγωνιστών, θα προσπαθήσει όμως να τηρείται ενήμερη για τις δραστηριότητες και τις φιλοδοξίες τους μέσω διμερών επαφών σε επίπεδο CITP. »)

Οι όροι « poly-competitor meetings » πρέπει να ερμηνευθούν στην αλληλουχία ολόκληρου του εν λόγω εγγράφου, υπό την έννοια ότι σημαίνουν όχι « polypropylene competitor meetings », αλλά « multi-competitor meetings », και τούτο για δύο λόγους. Ο πρώτος είναι ότι, σε όλα τα άλλα σημεία αυτού του εγγράφου και στα άλλα έγγραφα, ο όρος « polypropylene » αντικαθίσταται από τη σύντμηση « PP » και όχι « poly », η δε έκφραση « poly-competitor meetings » πρέπει να νοηθεί σε αντιδιαστολή προς την έκφραση « bi-lateral meetings », η οποία εμφανίζεται τέσσερις γραμμές παρακάτω στο έγγραφο. Ο δεύτερος λόγος είναι ότι την ερμηνεία αυτή του εγγράφου επιρρωννύει ένα άλλο έγγραφο, με χρονολογία 18 Οκτωβρίου 1982 (γ. αιτ. παράρτ. 96), προερχόμενο από την ICI, όπου αναφέρονται τα εξής:

« L. of SCITCO said that (...) he would be willing to attend meetings of the big four but not wider gatherings. »

[« Ο L. της SCITCO είπε ότι (...) ήταν μεν διατεθειμένος να παρίσταται σε συναντήσεις των τεσσάρων μεγάλων, αλλ' όχι και σε ευρύτερες συγκεντώσεις. »]

122 Εξ άλλου, η παρουσία των εταιριών εκμεταλλεύσεως του ομίλου Shell στις τοπικές συναντήσεις και η παρουσία της προσφεύγουσας στις συναντήσεις των « τεσσάρων μεγάλων » διευκόλυναν τον καθορισμό επιδιωκομένων τιμών και επιδιωκομένου όγκου πωλήσεων κατά τις συναντήσεις « διευθυντών » και « εμπειρογνωμόνων ».

123 Κατά συνέπεια, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι η προσφεύγουσα διατηρούσε τακτικές επαφές με όσους συμμετείχαν στις συναντήσεις « διευθυντών » και « εμπειρογνωμόνων » και ότι οι επαφές αυτές είχαν τον ίδιο σκοπό με τις εν λόγω συναντήσεις.

124 Το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι οι διαπιστώσεις αυτές δεν αναιρούνται από το γεγονός ότι η Επιτροπή δεν προέβη στις ίδιες διαπιστώσεις και εις βάρος της Amoco και της BP, των οποίων τα ονόματα επίσης φέρονται στους προαναφερθέντες πίνακες. Η περίπτωση των επιχειρήσεων αυτών διακρίνεται από την περίπτωση της προσφεύγουσας κατά το ότι οι επιχειρήσεις αυτές δεν συμμετέσχαν σε καμμιά από τις συναντήσεις παραγωγών, που είχαν ως αντικείμενο ιδίως τον καθορισμό επιδιωκομένων τιμών και επιδιωκομένου όγκου πωλήσεων, ενώ οι εταιρίες εκμεταλλεύσεως του ομίλου Shell συμμετείχαν στις τοπικές συναντήσεις, η δε προσφεύγουσα συμμετείχε σε συναντήσεις των μεγάλων παραγωγών, που έγιναν το 1981, το 1982 και το 1983. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή δικαιολογημένα εθεώρησε ότι δεν διέθετε αποχρώσες ενδείξεις για τη συμμετοχή της Amoco και της BP σε διαβούλευση στρεφόμενη κατά του ανταγωνισμού (Απόφαση, αιτιολογική σκέψη 78, τελευταίο εδάφιο). Η ύπαρξη, όμως, τέτοιας διαβουλεύσεως συνιστά τη βάση του αποδεικτικού συστήματος το οποίο ακολουθεί η Απόφαση. Εξ άλλου, η Amoco και η BP δεν συγκαταλέγονται μεταξύ των παραγωγών μεταξύ των οποίων επήλθε το 1977 σύμπτωση βουλήσεων ως προς τις κατώτατες τιμές ή ως προς την πρωτοβουλία καθορισμού τιμών από 1ης Δεκεμβρίου του ίδιου έτους. Κατά συνέπεια, η παρατηρηθείσα διαφορά μεταξύ της καταστάσεως των επιχειρήσεων αυτών και της καταστάσεως της προσφεύγουσας δικαιολογούσε και τη διαφορετική μεταχείριση που τους επιφυλάχθηκε.

125 Από τις προεκτεθείσες σκέψεις προκύπτει ότι η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμον ότι η προσφεύγουσα διατηρούσε, από το 1977 μέχρι τον Σεπτέμβριο του 1983, τακτικές επαφές με άλλους παραγωγούς πολυπροπυλενίου, οι οποίοι ενεπλέκοντο σε σύστημα περιοδικών συναντήσεων, ότι οι επαφές αυτές είχαν τον ίδιο σκοπό με τις εν λόγω συναντήσεις, ότι οι εταιρίες εκμεταλλεύσεως του ομίλου Shell συμμετείχαν σε τοπικές συναντήσεις ο σκοπός των οποίων εναρμονιζόταν με τον σκοπό των συναντήσεων «διευθυντών» και «εμπειρογνωμόνων», στις οποίες δεν μετείχε η προσφεύγουσα, και ότι η προσφεύγουσα μετείχε σε συναντήσεις μαζί με άλλους μεγάλους παραγωγούς το 1981, το 1982 και το 1983.

Γ' — Οι πρωτοβουλίες καθορισμού τιμών, τα μέτρα προς διευκόλυνση της εφαρμογής αυτών των πρωτοβουλιών και οι ποσοστώσεις

126 Κατά την Απόφαση (αιτιολογικές σκέψεις 28 έως 51), τέθηκε σε εφαρμογή ένα σύστημα καθορισμού επιδιωκομένων τιμών μέσω των πρωτοβουλιών καθορισμού τιμών, από τις οποίες κατέστη δυνατόν να εντοπιστούν έξι: η πρώτη διήρκεσε από τον Ιούλιο μέχρι τον Δεκέμβριο του 1979, η δεύτερη από τον Ιανουάριο μέχρι τον Μάιο του 1981, η τρίτη από τον Αύγουστο μέχρι τον Δεκέμβριο του 1981, η τετάρτη από τον Ιούνιο μέχρι τον Ιούλιο του 1982, η πέμπτη από τον Σεπτέμβριο μέχρι τον Νοέμβριο του 1982 και η έκτη από τον Ιούλιο μέχρι τον Νοέμβριο του 1983. Συμφωνήθηκε (Απόφαση, αιτιολογική σκέψη 26, δεύτερο εδάφιο) ότι, για να επιφέρουν αποτελέσματα οι πρωτοβουλίες καθορισμού τιμών, έπρεπε να δημιουργηθούν συνθήκες ευνοϊκές για την αύξηση των τιμών. Γι' αυτό, κατά καιρούς, γίνονταν, κατά τις συνα-

ντήσεις, συστάσεις ή επέρχονταν συμφωνίες σχετικά με διάφορα μέτρα προς διευκόλυνση της εφαρμογής της σχεδιαζόμενης πρωτοβουλίας. Εξ άλλου, οι παραγωγοί θεωρούσαν, γενικά, ότι, για να δημιουργηθούν στην αγορά όροι ευνοϊκοί για την επιτυχία των συμφωνημένων πρωτοβουλιών καθορισμού τιμών, έπρεπε να καθιερωθεί ένα πάγιο σύστημα ρυθμίσεως του προσφερομένου στην αγορά όγκου (Απόφαση, αιτιολογική σκέψη 52, πρώτο εδάφιο).

Γ1 — Τα έτη 1979 και 1980

α') Η προσβαλλόμενη πράξη

127 Σχετικά με την πρώτη πρωτοβουλία καθορισμού τιμών, η Επιτροπή παρατηρεί (Απόφαση, αιτιολογική σκέψη 29) ότι δεν διαθέτει κανένα συγκεκριμένο στοιχείο σχετικά με τις συναντήσεις που πραγματοποιήθηκαν ή τις πρωτοβουλίες που προβλέφθηκαν κατά το πρώτο ήμισυ του 1979. Από τα πρακτικά μιας συναντήσεως που πραγματοποιήθηκε στις 26 και τις 27 Σεπτεμβρίου 1979 προκύπτει, ωστόσο, ότι είχε αναληφθεί μια πρωτοβουλία καθορισμού της τιμής, για την ποιότητα raffia, των 1,90 DM/kg,που θα εφαρμοζόταν από την 1η Ιουλίου, και των 2,05 DM/kg,που θα εφαρμοζόταν από την 1η Σεπτεμβρίου. Αυτό επιβεβαιώνεται από τα πρακτικά μιας εσωτερικής συσκέψεως της Shell, η οποία διεξήχθη στις 5 Ιουλίου 1979, στα οποία αναφέρονται τα εξής: «η τιμή-στόχος για την 1η Ιουλίου 1979 είχε καθοριστεί στο 1,90 DM/kg,η τιμή αυτή όμως δεν επιτυγχάνεται, ιδίως στη Γαλλία και στη Γερμανία». Κατά τον εξειδικευμένο Τύπο, η Monte σκέφτηκε να ανεβάσει τις τιμές της στα 2,05 DM/kg την 1η Σεπτεμβρίου, με την υποστήριξη της Shell και της ICI. Η Επιτροπή είχε στην κατοχή της οδηγίες τιμών ορισμένων παραγωγών, πέραν της ICI και της Shell, από τις οποίες προκύπτει ότι οι παραγωγοί αυτοί είχαν δώσει εντολή στα γραφεία πωλήσεών τους να χρεώνουν αυτές τις τιμές — ή το ισόποσό τους στο εθνικό νόμισμα — από την 1η Σεπτεμβρίου· αυτή η εντολή δόθηκε, από τους περισσοτέρους παραγωγούς, πριν την αναγγελία της προβλεφθείσας ανόδου των τιμών στον εξειδικευμένο Τύπο (Απόφαση, αιτιολογική σκέψη 30).

128 Η Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 31) αναφέρει ότι, στα τέλη Σεπτεμβρίου του 1979, η τιμή της raffia βρισκόταν μεταξύ 1,70 και 1,75 DM/kg,δηλαδή λίγο κάτω από τον στόχο. Τα πρακτικά της συναντήσεως μιας ομάδας εργασίας της Shell για τον κλάδο του πολυπροπυλενίου, που έγινε στις 12 Σεπτεμβρίου 1979, αναφέρουν σχετικώς τα εξής: «Ο Πρόεδρος επισήμανε ότι η τιμή-στόχος για τον Σεπτέμβριο, ύψους 2,05 γερμανικών μάρκων ανά χιλιόγραμμο, δεν είχε επιτευχθεί[, πράγμα] ιδιαίτερα επιζήμιο για τη Shell, εν όψει του υψηλού επιπέδου των γενικών εξόδων (...) Ήταν δύσκολο να επιτευχθούν περαιτέρω αυξήσεις τιμών χωρίς την ώθηση που θα έδιν[ε η αύξηση των] τιμών [των μονομερών], ιδίως όταν ορισμένοι ανταγωνιστές είχαν κέρδη στα τρέχοντα επίπεδα τιμών πωλήσεως.»

129 Γι' αυτό και, λόγω των δυσχερειών στις οποίες προσέκρουε η άνοδος των τιμών, οι παραγωγοί αποφάσισαν, κατά τη συνάντηση της 26ης και 27ης Σεπτεμβρίου 1979, να αναβάλουν την ημερομηνία που είχαν προβλέψει για την επίτευξη του στόχου κατά αρκετούς μήνες, ήτοι για την 1η Δεκεμβρίου 1979· το νέο σχέδιο ήταν να « διατηρηθούν » καθ' όλο τον Οκτώβριο τα επίπεδα τιμών που είχαν ήδη επιτευχθεί, με το ενδεχόμενο μιας ενδιάμεσης αυξήσεως τον Νοέμβριο σε 1,90 ή 1,95 DM/kg (Απόφαση, αιτιολογική σκέψη 31, πρώτο και δεύτερο εδάφιο).

130 Μολονότι στην Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 32) αναγνωρίζεται ότι δεν ανευρέθηκε κανένα πρακτικό των συναντήσεων που πραγματοποιήθηκαν το 1980, βεβαιώνεται ότι οι παραγωγοί συναντήθηκαν τουλάχιστον επτά φορές κατά τη διάρκεια του έτους εκείνου (σχετική αναφορά γίνεται στον πίνακα 3 της Αποφάσεως). Κατά τις αρχές του έτους, ο εξειδικευμένος Τύπος ανήγγειλε ότι οι παραγωγοί έβλεπαν ευμενώς μια έντονη άνοδο των τιμών κατά το 1980. Παρ' όλ' αυτά, σημειώθηκε ουσιώδης μείωση των τιμών της αγοράς, οι οποίες υποχώρησαν στο επίπεδο του 1,20 DM/kg ή ακόμα χαμηλότερα, πριν σταθεροποιηθούν, περί τον Σεπτέμβριο.

131 Κατά την Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 31, τρίτο εδάφιο), « είχε αναγνωρισθεί ότι ένα αυστηρό σύστημα ποσοστώσεων ήταν σημαντικό » κατά τη συνάντηση της 26ης και 27ης Σεπτεμβρίου 1979, τα πρακτικά της οποίας μνημόνευαν κάποιο σχέδιο που είχε προταθεί ή συμφωνηθεί στη Ζυρίχη για τον περιορισμό των μηνιαίων πωλήσεων στο 80 % του μέσου όρου που είχε επιτευχθεί κατά τους οκτώ πρώτους μήνες του έτους.

132 Η Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 52) επισημαίνει ακόμα ότι διάφορα σχέδια κατανομής της αγοράς είχαν ήδη εφαρμοστεί πριν από τον Αύγουστο του 1982. Μολονότι ο προβλεπόμενος συνολικός όγκος παραγγελιών είχε επιμεριστεί σε ποσοστά μεταξύ των κατ' ιδίαν παραγωγών, δεν υπήρξε, ωστόσο, κανένας εκ των προτέρων συστηματικός περιορισμός της συνολικής παραγωγής. Έτσι, οι προβλέψεις για το σύνολο της αγοράς αναθεωρούνταν περιοδικά, οι δε πωλήσεις του κάθε παραγωγού, εκφρασμένες σε τόννους, αναπροσαρμόζονταν, ώστε να ανταποκρίνονται προς το ποσοστό που του είχε επιτραπεί.

133 Για το 1979 καθορίστηκαν στόχοι ως προς τον όγκο (εκφραζόμενοι σε τόννους)· οι στόχοι αυτοί στηρίζονταν, εν μέρει τουλάχιστον, στις πωλήσεις που είχαν πραγματοποιηθεί κατά τα τρία προηγούμενα έτη. Πίνακες που ανευρέθηκαν στην ICI ανέφεραν τον «αναπροσαρμοσμένο στόχο» ανά παραγωγό για το 1979, συγκρινόμενο προς την ποσότητα που είχε πράγματι πωληθεί κατά την περίοδο εκείνη στη Δυτική Ευρώπη (Απόφαση, αιτιολογική σκέψη 54).

134 Στα τέλη Φεβρουαρίου του 1980, οι παραγωγοί συνομολόγησαν στόχους ως προς τον όγκο πωλήσεων για το 1980, εκφρασμένους και πάλι σε τόννους, με βάση το ετήσιο σύνολο της αγοράς, που είχε εκτιμηθεί σε 1 390 000 τόννους. Κατά την Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 55), πίνακες που περιέχουν τους «συμφωνηθέντες στόχους» για κάθε παραγωγό για το 1980 βρέθηκαν στην ATO και στην ICI. Επειδή η πρώτη αυτή πρόβλεψη για το σύνολο της αγοράς αποδείχτηκε υπερβολικά αισιόδοξη, χρειάστηκε να αναθεωρηθούν προς τα κάτω οι ποσοστώσεις των κατ' ιδίαν παραγωγών, έτσι ώστε να αντιστοιχούν σε μια συνολική κατανάλωση για το εν λόγω έτος 1 200 000 τόννων μόνο. Αν εξαιρεθούν η ICI και η DSM, οι πωλήσεις που πραγματοποίησαν οι διάφοροι παραγωγοί αντιστοιχούσαν, σε γενικές γραμμές, προς τον στόχο τους.

β') Τα επιχειρήματα των διαδίκων

135 Η προσφεύγουσα αμφισβητεί το ότι έλαβε μέρος στις πρωτοβουλίες καθορισμού τιμών, οι οποίες, κατά την Απόφαση, αποφασίστηκαν κατά τις συναντήσεις «διευθυντών» και «εμπειρογνωμόνων», στις οποίες η ίδια δεν συμμετείχε.

136 Η προσφεύγουσα υπενθυμίζει ότι, κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, η Επιτροπή ποτέ δεν αναφέρθηκε σε κάποια φερόμενη πρωτοβουλία καθορισμού τιμών του Ιουλίου του 1979, ούτε στη συμμετοχή των εταιριών Shell σε μια τέτοια πρωτοβουλία· στην Απόφαση, όμως, η Επιτροπή επικαλείται τα πρακτικά μιας εσωτερικής συσκέψεως της Shell, που έγινε στις 5 Ιουλίου 1979 (παράρτημα 9 της απαντήσεως της Shell στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, στο εξής: παράρτ. απάντηση της Shell στην ανακοίνωση των αιτιάσεων), πρακτικά επί των οποίων η Shell ουδέποτε εκλήθη από την Επιτροπή να διατυπώσει τις παρατηρήσεις της. Δεν υπάρχει, επομένως, καμμία απόδειξη της αιτιάσεως ότι οι εταιρίες Shell συμμετείχαν σε συμφωνία επί των τιμών τον Ιούλιο του 1979, ιδίως αν εξεταστεί η κατάσταση της αγοράς, η οποία χαρακτηριζόταν από έντονο ανταγωνισμό.

137 Όσον αφορά τον Σεπτέμβριο του 1979, ισχυρίζεται ότι η Επιτροπή στηρίζεται αποκλειστικά στο, μη καθοριστικό, γεγονός ότι, όταν πληροφορήθηκε από τον επαγγελματικό Τύπο την ανατίμηση που προετίθετο να εφαρμόσει η Monte, η Shell δήλωσε ότι ήταν υπέρ της ανατιμήσεως αυτής με άρθρο της στο ECN της 30ής Ιουλίου 1979. Η προσφεύγουσα υπενθυμίζει ακόμη ότι οι παρατηρήσεις τις οποίες έκανε σχετικά με τα πρακτικά της συναντήσεως της 5ης Ιουλίου 1979 ισχύουν επίσης και όσον αφορά τα πρακτικά μιας εσωτερικής συσκέψεως της Shell, που έγινε στις 12 Σεπτεμβρίου 1979 (παράρτ. 10, απάντηση SC στην ανακοίνωση των αιτιάσεων), για την περίπτωση κατά την οποία η Επιτροπή θα ήθελε να τα επικαλεστεί. Περαιτέρω, το έγγραφο αυτό παρατίθεται ανακριβώς και, ως εκ τούτου, παρερμηνεύεται από την Επιτροπή.

138 Τονίζει ότι δεν υπάρχει η παραμικρή απόδειξη για το ότι συνέβαλε στο να αναβληθεί ένας στόχος του Σεπτεμβρίου για τον Δεκέμβριο του 1979 ή για το ότι έλαβε ποτέ το παραμικρό μέτρο για να θέσει σε εφαρμογή κάποιο στόχο του Σεπτεμβρίου. Αντιθέτως, οι αποδείξεις που συγκεντρώθηκαν για την περίοδο εκείνη αποδεικνύουν ότι τότε καθόριζε τις τιμές της κατά τρόπο ανεξάρτητο, μετά από κανονικές διαπραγματεύσεις με τους πελάτες της.

139 Όσον αφορά τις ποσοστώσεις, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι, με την απάντησή της στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, απέκρουσε όλες τις αιτιάσεις της Επιτροπής, ισχυριζόμενη, μεταξύ άλλων, τα εξής: οι εταιρίες του ομίλου Shell καθόριζαν κατά τρόπο αυτόνομο τους δικούς τους στόχους όσον αφορά τον όγκο· η κατάρτιση των προϋπολογισμών τους και των προγραμμάτων τους για της παραγωγή και τις πωλήσεις συνήθως προηγείτο των συναντήσεων και δεν ετίθετο εκ των υστέρων υπό αμφισβήτηση από τα αποτελέσματα αυτών των συναντήσεων, ακόμη και αν το μερίδιο αγοράς το οποίο είχαν ορίσει για τη Shell οι άλλοι παραγωγοί ήταν υψηλότερο από το μερίδιο-στόχο το οποίο η ίδια η Shell είχε ορίσει για τον εαυτό της· τα προβλεπόμενα από τις εταιρίες μεγέθη και ο όγκος πωλήσεων τον οποίον πραγματοποιούσαν διέφεραν αισθητά από εκείνα που είχαν ορίσει στη Shell οι άλλοι παραγωγοί· τέλος, οι εταιρίες Shell δεν είχαν συμμετάσχει στις συναντήσεις, η δε Shell δεν εγνώριζε τις ποσοστώσεις που ορίζονταν για τους άλλους παραγωγούς, ούτε αντάλλασσε μαζί τους πληροφορίες. Επομένως, κατά την προσφεύγουσα, οι εταιρίες Shell ακολουθούσαν τη δική τους πολιτική, την οποία καθόριζαν με πλήρη ανεξαρτησία, όσον αφορά τον όγκο των πωλήσεων.

140 Εκθέτει, ειδικότερα, ότι η αναφορά, που γίνεται σε διάφορα έγγραφα προερχόμενα από άλλους παραγωγούς, περί «στόχων» για τη Shell δεν συνιστά απόδειξη, αφενός μεν διότι τα μεγέθη αυτά μπορεί να αποδόθηκαν από τους άλλους παραγωγούς στην

προσφεύγουσα χωρίς τη συγκατάθεσή της, βάσει των διατιθεμένων στην αγορά αριθμητικών στοιχείων, αφετέρου δε διότι τα μεγέθη αυτά δεν αντιστοιχούσαν ούτε προς τους εσωτερικούς στόχους της Shell, ούτε προς τις πωλήσεις τις οποίες πραγματοποιούσε στην αγορά.

141 Η Επιτροπή, από την πλευρά της, εξηγεί, όσον αφορά την πρωτοβουλία καθορισμού τιμών Ιουλίου-Δεκεμβρίου 1979, ότι δεν επικαλέστηκε ειδικά πως υπήρξε συμφωνία για τον μήνα Ιούλιο του 1979, αλλά ότι θεώρησε πως υπήρξε μια συμφωνία και εναρμονισμένη πρακτική, της οποίας η πρωτοβουλία του Ιουλίου-Δεκεμβρίου 1979 αποτελούσε μέρος.

142 Για τον Σεπτέμβριο του 1979, η Επιτροπή παρατηρεί ότι το σύνολο των στοιχείων στα οποία στηρίζεται δείχνει καθαρά ότι η Shell διέθετε πληροφορίες σχετικά με τις ενέργειες των άλλων παραγωγών, τις οποίες δεν είναι δυνατόν να περισυνέλεξε από τον Τύπο, και συναποδεχόταν έναν κοινό στόχο, εφόσον έδινε οδηγίες καθορισμού τιμών για το Ηνωμένο Βασίλειο (παράρτ. Α, επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985), οι οποίες συμφωνούσαν απόλυτα με τις τιμές τις οποίες είχε δώσει η ICI μετά από μια συνάντηση παραγωγών (γ. αιτ. παράρτ. 12) και με τις οδηγίες καθορισμού τιμών των άλλων παραγωγών. Με το υπόμνημα ανταπαντήσεως, η Επιτροπή αναγνωρίζει ότι οι οδηγίες καθορισμού τιμών της προσφεύγουσας φέρουν την ίδια ημερομηνία με την αναγγελία της Monte στο ECN περί αυξήσεως των τιμών της· κρίνει όμως το γεγονός αυτό άνευ σημασίας, διότι η σπουδή την οποία επέδειξε η προσφεύγουσα προδίδει ότι είχαν προηγηθεί επαφές.

143 Παρατηρεί, περαιτέρω, ότι ουδέποτε ισχυρίστηκε πως είχε συναφθεί νέα τιμολογιακή συμφωνία (ούτε καν πρωτοβουλία) για τον Δεκέμβριο του 1979· ισχυρίστηκε μόνο ότι ο στόχος για τον Σεπτέμβριο είχε αναβληθεί για τον Δεκέμβριο.

144 Η Επιτροπή φρονεί ότι η συμμετοχή της προσφεύγουσας στις συμφωνίες περί ποσοστώσεων για το 1979 αποδεικνύεται από έναν αχρονολόγητο πίνακα, που ανευρέθηκε στην ICI και επιγράφεται « Producers' Sales to West Europe » (« Πωλήσεις των παραγωγών στη Δυτική Ευρώπη », γ. αιτ. παράρτ. 55)· ο πίνακας αυτός περιλαμβάνει, για όλους τους παραγωγούς πολυπροπυλενίου της Δυτικής Ευρώπης, αριθμούς πωλήσεων σε χιλιοτόννους για το 1976, το 1977 και το 1978, καθώς και αριθμούς υπό τις περιγραφές « 1979 actual » (« πωλήσεις πραγματοποιηθείσες το 1979 ») και « revised target 79 » (« αναθεωρημένος στόχος 1979 »). Στον πίνακα αυτόν αποδιδόταν στη Shell ένας « revised target » (« αναθεωρημένος στόχος ») 150,3 χιλιοτόννων και

« 1979 actual » (« πωλήσεις πραγματοποιηθείσες το 1979 ») 144,8 χιλιοτόννων. Ο πίνακας αυτός, ο οποίος περιέχει πληροφορίες που πρέπει να φυλάσσονται αυστηρώς ως επιχειρηματικά απόρρητα, δεν μπορεί να καταρτίστηκε χωρίς τη συμμετοχή της Shell.

145 Προσθέτει ότι τα πρακτικά της συναντήσεως της 26ης και 27ης Σεπτεμβρίου 1979 (γ. αιτ. παράρτ. 12) επιβεβαιώνει ότι το ζήτημα των ποσοστώσεων εξεταζόταν κατά τις συναντήσεις παραγωγών που διεξήγοντο κατ' εκείνη την περίοδο.

146 Για το 1980, υποστηρίζει ότι επίσης συνήφθη συμφωνία περί ποσοστώσεων. Τον ισχυρισμό αυτόν τον στηρίζει ουσιαστικά σε έναν πίνακα, με χρονολογία 28 Φεβρουαρίου 1980, τιτλοφορούμενο « Polypropylene— Sales target 1980 (kt) » [« Πολυπροπυλένιο — Στόχος πωλήσεων για το 1980 (σε χιλιοτόννους) » γ. αιτ. παράρτ. 60]· στον πίνακα αυτόν συγκρίνονται, για όλους τους παραγωγούς της Δυτικής Ευρώπης, τα εξής μεγέθη: « 1980 target » (« στόχος 1980 »), « opening suggestions » (« αρχικές προτάσεις »), « proposed adjustments » (« προτεινόμενες αναπροσαρμογές ») και « agreed targets 1980 » (« συμφωνηθέντες στόχοι για το 1980 »). Το έγγραφο αυτό δείχνει τον τρόπο με τον οποίο υπολογίστηκαν οι ποσοστώσεις. Η Επιτροπή διατείνεται ότι, με την απάντησή της στην αίτηση παροχής πληροφοριών (γ. αιτ. παράρτ. 8), η ICI δήλωσε, σχετικά με το έγγραφο αυτό, τα εξής: « the source of information for actual historic figures in this table would have been the producers themselves » (« η πηγή προελεύσεως των αριθμών του πίνακα αυτού, που αντιπροσωπεύουν ήδη συντελεσθείσες πράξεις, πρέπει να ήσαν οι ίδιοι οι παραγωγοί »). Την ανάλυση αυτή επιβεβαιώνουν ακόμη τα πρακτικά δύο συναντήσεων του Ιανουαρίου 1981 (γ. αιτ. παράρτ. 17), κατά τη διάρκεια των οποίων ο επιδιωκόμενος όγκος πωλήσεων συγκρίθηκε προς τις ποσότητες που πράγματι πώλησαν οι διάφοροι παραγωγοί.

147 Η Επιτροπή τονίζει ότι σκοπός του συστήματος ποσοστώσεων ήταν η παγίωση των μεριδίων αγοράς. Γι' αυτό και οι συμφωνίες αφορούσαν τα μερίδια αγοράς, τα οποία στη συνέχεια μετατρέπονταν σε ποσότητες εκφρασμένες σε τόννους, ώστε να μπορούν να χρησιμεύσουν ως μέτρο αναφοράς· διότι, χωρίς μια τέτοια μετατροπή, δεν θα ήταν δυνατόν να διαπιστωθεί από ποιο σημείο και ύστερα κάποιος από τους μετέχοντες στη σύμπραξη θα έπρεπε να ελαττώσει τις πωλήσεις του για να συμμορφωθεί προς τις συμφωνίες. Προς τον σκοπό αυτό, ήταν απαραίτητο να προβλέπεται ο συνολικός όγκος των πωλήσεων. Για το 1980, καθότι οι αρχικές προβλέψεις αποδείχτηκαν υπεραισιόδοξες, χρειάστηκε να αναπροσαρμοστεί κατ' επανάληψη ο συνολικός όγκος των πωλήσεων που είχε αρχικά προβλεφθεί· αυτό συνεπαγόταν αναπροσαρμογή της ποσότητας που είχε οριστεί για κάθε επιχείρηση χωριστά.

γ') Η εκτίμηση του Πρωτοδικείου

148 Το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι πρέπει να εξεταστεί η συμμετοχή της προσφεύγουσας στην πρωτοβουλία καθορισμού τιμών του Ιουλίου-Δεκεμβρίου 1979 και στο σύστημα ποσοστώσεων κατά τα έτη 1979 και 1980, υπό το φως των επαφών τις οποίες διατηρούσε η προσφεύγουσα με όσους συμμετείχαν στις συναντήσεις « διευθυντών » και « εμπειρογνωμόνων » και τις οποίες η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμον.

149 Πρέπει να σημειωθεί ότι, στις 30 Ιουλίου 1979, η Shell απηύθυνε στις εθνικές εταιρίες του ομίλου ένα εσωτερικό σημείωμα, τιτλοφορούμενο « Polypropylene increase — 1st September, 1979 » (« Πολυπροπυλένιο — Αύξηση — 1η Σεπτεμβρίου 1979 », παράρτημα Shell A1 της επιστολής της 29ης Μαρτίου 1985, στο εξής: παράρτ. SC A1, επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985). Το σημείωμα αυτό αναφέρεται σε τιμές όμοιες με εκείνες των ανταγωνιστών που έπρεπε να τεθούν σε ισχύ την 1η Σεπτεμβρίου 1979. Το σημείωμα αυτό παραπέμπει ρητά σε άρθρο του ECN, το οποίο δημοσιεύτηκε στις 30 Ιουλίου 1979, όπου γίνεται μνεία της αναγγελίας της Monte περί αυξήσεως των τιμών της για τα τέλη Αυγούστου και της υποστηρίξεως την οποία παρείχαν σ' αυτήν την πρωτοβουλία η ICI και η Shell. Έπεται ενός τηλετυπήματος το οποίο είχε αποστείλει η Shell στις εταιρίες εκμεταλλεύσεως του ομίλου της στις 24 Ιουλίου 1979 (παράρτημα A1 της απαντήσεως της Shell στην επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985, στο εξής: παράρτ. A1, απάντηση SC στην επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985), όπου αναφέρονται τα εξής:

« ECN have advised us that Montedison have issued a statement to the effect that they will be raising their polypropylene prices in Europe w. e. f. 27/8/79 to DM 2,05 kg (...) for homopolymer. This will be published in this week' s ECN. Montedison also indicated that there will need to be a further increase before the end of 1979 (...) »

[« Η ECN μάς ειδοποίησε ότι η Montedison μόλις προέβη στη δήλωση ότι θα αυξήσει τις τιμές της πολυπροπυλενίου στην Ευρώπη από 27 Αυγούστου 1979 στα 2,05 DM/kg (...) για το ομοπολυμερές. Η δήλωση αυτή θα δημοσιευθεί στο ECN αυτής της εβδομάδας. Η Montedison είπε ακόμη ότι θα χρειαστεί να γίνει άλλη μια αύξηση πριν από τα τέλη του 1979 (...) »].

Κατά συνέπεια, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι έγινε μεταξύ της ICI, της Monte και της Shell, είτε άμεσα, είτε με τη μεσολάβηση του ECN, διαβούλευση για την αύξηση των τιμών στα 2,05 DM/kg στα τέλη Αυγούστου/αρχές Σεπτεμβρίου· η διαβούλευση αυτή

κατέληξε σε σύμπτωση των βουλήσεων των τριών αυτών παραγωγών, η οποία δημοσιοποιήθηκε στις 30 Ιουλίου 1979 μέσω του ECN και ενός εσωτερικού σημειώματος της Shell, με την ίδια ημερομηνία, το οποίο κυκλοφόρησε ευρέως. Αυτές είναι οι μόνες αιτιάσεις που καταλογίζονται στην προσφεύγουσα στις αιτιολογικές σκέψεις 29 έως 31 της Αποφάσεως.

150 Τη διαπίστωση αυτή δεν αναιρεί το γεγονός ότι τα διάφορα προερχόμενα από την προσφεύγουσα έγγραφα δικαιολογούν την ανατίμηση βάσει διαφόρων οικονομικών παραγόντων, όπως η τιμή των πρώτων υλών ή τα εργατικά, ούτε άλλωστε το γεγονός ότι δεν κατέστη δυνατόν να υλοποιηθεί η ανατίμηση αυτή στην αγορά. Ακόμη και αν οι αναφερόμενοι οικονομικοί παράγοντες δικαιολογούσαν μια ανατίμηση, πάντως δεν δικαιολογούν το ότι αυτή ήταν ισόποση, με ακρίβεια εκατοστού του μάρκου, για όλες τις επιχειρήσεις, ούτε το ότι αυτή ετίθετο σε ισχύ από την ίδια σχεδόν ημερομηνία. Το ότι η αποφασισθείσα ανατίμηση δεν κατέστη δυνατόν να υλοποιηθεί, και αν ακόμη ήταν αποδεδειγμένο, δεν αναιρεί το γεγονός της συμμετοχής της προσφεύγουσας στον καθορισμό επιδιωκομένων τιμών· θα μπορούσε, το πολύ, να αποδείξει ότι η προσφεύγουσα δεν κατάφερε να τις εφαρμόσει. Η Απόφαση ουδόλως λέει, άλλωστε, ότι η προσφεύγουσα εφάρμοζε τιμές που αντιστοιχούσαν πάντοτε προς τις συμφωνηθείσες επιδιωκόμενες τιμές· αυτό σημαίνει περαιτέρω ότι η προσβαλλόμενη πράξη δεν στηρίζει τη συμμετοχή της προσφεύγουσας στον καθορισμό των στόχων στο ότι τους έθεσε όντως σε εφαρμογή.

151 Όσον αφορά τη συμμετοχή της προσφεύγουσας στο σύστημα ποσοστώσεων κατά τα υπό κρίσιν έτη, πρέπει να υπομνησθεί ότι η επωνυμία της περιέχεται σε διαφόρους πίνακες (γ. αιτ. παραρτ. 55 έως 61), από το περιεχόμενο των οποίων προκύπτει σαφώς ότι σκοπός τους ήταν ο ορισμός επιδιωκομένου όγκου πωλήσεων και στην κατάρτιση των οποίων η προσφεύγουσα μετέσχε ενεργά (βλ. σκέψεις 114 και 115 ανωτέρω).

152 Η ορολογία που χρησιμοποιείται στους πίνακες που αφορούν τα έτη 1979 και 1980 [όπως «revised target» («αναθεωρημένος στόχος»), «opening suggestions» («αρχικές προτάσεις»), «proposed adjustments» («προτεινόμενες αναπροσαρμογές») και «agreed targets» («συμφωνηθέντες στόχοι»)] δικαιολογεί το συμπέρασμα ότι επήλθε όντως σύμπτωση των βουλήσεων όσων συμμετείχαν στις συναντήσεις ως προς τον επιδιωκόμενο όγκο πωλήσεων και ότι η προσφεύγουσα συνέβαλε στην κατάρτισή τους, παρέχοντας τα αριθμητικά στοιχεία των πωλήσεών της, και ενημερωνόταν σχετικώς, δεδομένου ότι η ICI, με την απάντησή της στην αίτηση παροχής πληροφοριών (γ. αιτ. παράρτ. 8), ανέφερε ότι η Shell και άλλοι παραγωγοί «would

usually be advised of the upshot (if any) of meetings» [«συνήθως ενημερώνοντο για το τελικό συμπέρασμα (αν υπήρχε) των συναντήσεων»].

153 Όσον αφορά ειδικότερα το 1979, πρέπει να σημειωθεί, βάσει ολοκλήρου του κειμένου των πρακτικών της συναντήσεως της 26ης και 27ης Σεπτεμβρίου 1979 (γ. αιτ. παράρτ. 12) και βάσει του αχρονολόγητου πίνακα, ο οποίος κατασχέθηκε στην ICI (γ. αιτ. παράρτ. 55) και τιτλοφορείται «Producers' Sales to West Europe» («Πωλήσεις των παραγωγών στη Δυτική Ευρώπη»), ο οποίος περιλαμβάνει για όλους τους παραγωγούς πολυπροπυλενίου της Δυτικής Ευρώπης τους αριθμούς πωλήσεων σε χιλιοτόννους για το 1976, το 1977 και το 1978, καθώς και βάσει των αριθμών που μνημονεύονται υπό τις περιγραφές «1979 actual» («πωλήσεις πραγματοποιηθείσες το 1979»), «revised target» και «79», ότι, κατά τη συνεδρίαση αυτή, αναγνωρίστηκε η ανάγκη το σύστημα ποσοστώσεων που είχε συνομολογηθεί για το 1979 να καταστεί αυστηρότερο για τους τρεις τελευταίους μήνες του έτους αυτού. Πράγματι, ο όρος «tight» (αυστηρός), σε συνδυασμό προς τον περιορισμό στο 80 % του 1/12 των προβλεφθεισών ετησίων πωλήσεων, δείχνει ότι ο διακανονισμός που είχε αρχικά προβλεφθεί για το 1979 έπρεπε να καταστεί αυστηρότερος για τους τρεις αυτούς τελευταίους μήνες. Αυτή η ερμηνεία των πρακτικών επιρρωννύεται από τον προαναφερθέντα πίνακα, δεδομένου ότι, υπό τον τίτλο «79», ο οποίος αντιστοιχεί στην τελευταία στήλη δεξιά της στήλης που επιγράφεται «revised target», ο πίνακας αυτός περιέχει αριθμούς που πρέπει να αντιστοιχούν προς τις αρχικώς καθορισθείσες ποσοστώσεις. Αυτές χρειάστηκε να αναπροσαρμοστούν επί το αυστηρότερον, διότι είχαν καθοριστεί βάσει μιας υπερβολικά αισιόδοξης εκτιμήσεως της αγοράς, πράγμα που συνέβη, εξ άλλου, και το 1980. Οι διαπιστώσεις αυτές δεν αναιρούνται από την αναφορά που περιέχεται στην αιτιολογική σκέψη 31, τρίτο εδάφιο, της Αποφάσεως σε ένα σχέδιο «που είχε προταθεί ή συμφωνηθεί στη Ζυρίχη για να περιορίζονται μηνιαίως οι πωλήσεις στο 80 % του μέσου όρου που επιτυγχάνεται κατά τους πρώτους μήνες του έτους». Συγκεκριμένα, η αναφορά αυτή, σε συνδυασμό προς την αιτιολογική σκέψη 54 της Αποφάσεως, πρέπει να γίνει αντιληπτή υπό την έννοια ότι είχαν ήδη καθοριστεί αρχικά στόχοι για τον όγκο των πωλήσεων, για τις μηνιαίες πωλήσεις των οκτώ πρώτων μηνών του 1979.

154 Όσον αφορά το 1980, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι ο καθορισμός στόχων για τον όγκο των πωλήσεων ολοκλήρου του έτους προκύπτει από τον πίνακα με ημερομηνία 26 Φεβρουαρίου 1980, που βρέθηκε στην ATO (γ. αιτ. παράρτ. 60) και περιέχει μια στήλη «agreed targets 1980» («συμφωνηθέντες στόχοι για το 1980»), καθώς και από τα πρακτικά των συναντήσεων του Ιανουαρίου 1981 (γ. αιτ. παράρτ. 17), κατά τις οποίες παραγωγοί, μεταξύ των οποίων δεν περιλαμβάνεται η προσφεύγουσα, συνέκριναν τις πράγματι πωληθείσες ποσότητες («Actual kt») προς τους καθορισθέντες στόχους («Target kt»). Εξ άλλου, τα έγγραφα αυτά επιβεβαιώνονται και από έναν πίνακα με ημερομηνία 8 Οκτωβρίου 1980 (γ. αιτ. παράρτ. 57), όπου συγκρίνονται δύο στήλες, από τις οποίες η μία περιλαμβάνει τη «Nameplate Capacity» («ονομαστική ικανότητα παραγωγής 1980») και η άλλη την «1980 Quota» («ποσόστωση 1980») για τους καθ' έκαστον παραγωγούς.

155 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμον ότι η προσφεύγουσα συγκαταλεγόταν μεταξύ των παραγωγών πολυπροπυλενίου μεταξύ των οποίων επήλθε σύμπτωση βουλήσεων, αφενός μεν σχετικά με την επιδιωκόμενη τιμή των 2,05 DM/kg για την 1η Σεπτεμβρίου 1979 στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας καθορισμού τιμών Ιουλίου-Δεκεμβρίου 1979, αφετέρου δε σχετικά με τον επιδιωκόμενο όγκο πωλήσεων για το 1979 και το 1980.

Γ'2 — Το έτος 1981

α') Η προσβαλλόμενη πράξη

56 Όσον αφορά την πρωτοβουλία καθορισμού τιμών του Ιανουαρίου-Μαΐου 1981, όπως προκύπτει από τις οδηγίες καθορισμού τιμών τις οποίες απέστειλαν ορισμένοι παραγωγοί (η DSM, η Hoechst, η Linz, η Monte, η Saga και η ICI), για να ανορθωθούν οι τιμές στο πρότερο επίπεδό τους, καθορίστηκαν στόχοι για τον Δεκέμβριο 1980-Ιανουάριο 1981 με βάση το 1,50 DM/kg για τη raffia, το 1,70 DM/kg για τα ομοπολυμερή και το 1,95 έως 2,00 DM/kg για τα συμπολυμερή. Σε εσωτερικό έγγραφο της Solvay περιλαμβανόταν πίνακας, όπου συγκρίνονταν οι «επιτευχθείσες τιμές» του Οκτωβρίου και του Νοεμβρίου του 1980 προς τις «τιμές καταλόγου» του Ιανουαρίου του 1981, οι οποίες ορίζονταν στα 1,50/1,70/2,00DM/kg αντιστοίχως. Αρχικώς είχε προβλεφθεί να εφαρμοστούν οι τιμές αυτές από την 1η Δεκεμβρίου 1980 — έγινε σχετικώς μια συνάντηση στη Ζυρίχη από τις 13 ως τις 15 Οκτωβρίου — αλλά η πρωτοβουλία αυτή αναβλήθηκε για την 1η Ιανουαρίου 1981 (Απόφαση, αιτιολογική σκέψη 32, τρίτο εδάφιο).

157 Η Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 33) επισημαίνει ότι, τον Ιανουάριο του 1981, έγιναν δύο συναντήσεις, κατά τις οποίες κρίθηκε αναγκαία η αύξηση των τιμών, η οποία είχε καθοριστεί τον Δεκέμβριο 1980 για την 1η Φεβρουαρίου 1981, με βάση το 1,75 DM/kg για τη raffia, σε δύο στάδια: ο στόχος θα παρέμενε στο 1,75 DM/kg για τον Φεβρουάριο, ενώ από την 1η Μαρτίου θα εισαγόταν ο στόχος των 2,00 DM/kg «χωρίς εξαίρεση». Καταρτίστηκε πίνακας των τιμών-στόχων για τις έξι κυριότερες ποιότητες πολυπροπυλενίου σε έξι εθνικά νομίσματα και προβλέφθηκε ότι θα ετίθετο σε εφαρμογή την 1η Φεβρουαρίου και την 1η Μαρτίου 1981. Τα έγγραφα που συνελέγησαν στη Shell αποδεικνύουν, ειδικότερα, ότι έλαβε μέτρα για να εισαγάγει τις τιμές-στόχους που είχαν καθοριστεί για τον Φεβρουάριο και τον Μάρτιο.

158 Σύμφωνα με την Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 34), το σχέδιο κατά το οποίο οι τιμές θα ανέβαιναν στα 2,00 DM/kgτην 1η Μαρτίου φαίνεται, ωστόσο, ότι δεν είχε επιτυχία. Οι παραγωγοί μετέβαλαν τις προσδοκίες τους, ελπίζοντας να επιτύχουν την τιμή του 1,75 DM/kgτον Μάρτιο. Στις 25 Μαρτίου 1981 πραγματοποιήθηκε στο Άμστερνταμ συνάντηση των «εμπειρογνωμόνων», της οποίας δεν ανευρέθηκαν πρακτικά· αμέσως μετά, όμως, η BASF, η DSM, η ICI, η Monte και η Shell — τουλάχιστον — έδωσαν οδηγίες οι επιδιωκόμενες τιμές (ή τιμές «καταλόγου») να φθάσουν, από την 1η Μαΐου, στο επίπεδο των 2,15 DM/kgγια τη raffia. Η Hoechst έδωσε ταυτόσημες οδηγίες για την 1η Μαΐου, με καθυστέρηση τεσσάρων εβδομάδων σε σχέση με τις άλλες εταιρίες. Ορισμένοι παραγωγοί άφησαν στα γραφεία πωλήσεών τους κάποια περιθώρια χειρισμών, επιτρέποντάς τους να εφαρμόζουν «κατώτατες» τιμές ή «απολύτως κατώτατα όρια τιμών», κατά τι χαμηλότερα από τους συμφωνηθέντες στόχους. Κατά τους πρώτους μήνες του 1981, υπήρξε αισθητή αύξηση των τιμών· παρά το γεγονός, όμως, ότι η αύξηση της 1ης Μαΐου υποστηρίχθηκε έντονα από τους παραγωγούς, δεν συνεχίστηκε με τον ίδιο ρυθμό. Περί τα μέσα του έτους, οι παραγωγοί αντιμετώπισαν το ενδεχόμενο είτε να σταθεροποιήσουν τις τιμές, είτε ακόμη και να τις μειώσουν κάπως, δεδομένου ότι είχε σημειωθεί κάμψη της ζητήσεως κατά τη διάρκεια του θέρους.

159 Όσον αφορά την πρωτοβουλία καθορισμού τιμών του Αυγούστου-Δεκεμβρίου 1981, η Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 35) βεβαιώνει ότι, τον Ιούνιο του 1981, η Shell και η ICI είχαν ήδη προβλέψει μια νέα πρωτοβουλία καθορισμού τιμών για τον Σεπτέμβριο/Οκτώβριο 1981, ενώ η αύξηση των τιμών του πρώτου τριμήνου είχε σημειώσει επιβράδυνση. Στις 15 Ιουνίου 1981 συναντήθηκαν η Shell, η ICI και η Monte, προκειμένου να συζητήσουν σχετικά με τις μεθόδους που θα ακολουθούσαν για να αυξηθούν οι τιμές στην αγορά. Μερικές ημέρες μετά τη συνάντηση αυτή, η ICI και η Shell έδωσαν στα γραφεία πωλήσεών τους την οδηγία να προετοιμάσουν την αγορά για μια σημαντική αύξηση τον Σεπτέμβριο, με βάση τη νέα τιμή των 2,30 DM/kgγια τη raffia. Η Solvay υπενθύμισε επίσης στο γραφείο πωλήσεών της για τη Μπενελούξ, στις 17 Ιουλίου 1981, ότι ήταν ανάγκη να γνωστοποιήσει στους πελάτες ότι την 1η Σεπτεμβρίου θα επερχόταν σημαντική αύξηση, το ακριβές ύψος της οποίας θα καθοριζόταν κατά την τελευταία εβδομάδα του Ιουλίου, ενώ είχε προβλεφθεί συνάντηση εμπειρογνωμόνων για τις 28 Ιουλίου 1981. Το αρχικό σχέδιο με βάση την τιμή 2,30 DM/kgγια τον Σεπτέμβριο του 1981 αναθεωρήθηκε πιθανότατα κατά τη συνάντηση αυτή· η τιμή για τον Αύγουστο μειώθηκε στα 2,00 DM/kgγια τη raffia. Η τιμή για τον Σεπτέμβριο επρόκειτο να είναι 2,20 DM/kg.Σε χειρόγραφο σημείωμα που ανευρέθηκε στην Hercules με ημερομηνία 29 Ιουλίου 1981 (δηλαδή την επομένη της συναντήσεως κατά την οποία η Hercules αναμφιβόλως δεν παρέστη) παρατίθενται οι τιμές αυτές, χαρακτηριζόμενες ως «επίσημες» για τον Αύγουστο και Σεπτέμβριο και γίνεται συγκεκαλυμμένη αναφορά στην πηγή πληροφοριών. Νέες συναντήσεις πραγματοποιήθηκαν στη Γενεύη στις 4 Αυγούστου και στη Βιέννη στις 21 Αυγούστου 1981. Μετά τις συναντήσεις αυτές, οι παραγωγοί απέστειλαν νέες οδηγίες με τις οποίες ο στόχος καθοριζόταν στα 2,30 DM/kgγια την 1η Οκτωβρίου. Η BASF, η DSM, η Hoechst, η ICI, η Monte και η Shell έδωσαν περίπου ταυτόσημες οδηγίες για την εφαρμογή των τιμών αυτών τον Σεπτέμβριο και τον Οκτώβριο.

160 Σύμφωνα με την Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 36), το νέο σχέδιο προέβλεπε, για τον Σεπτέμβριο και τον Οκτώβριο του 1981, άνοδο των τιμών, με «τιμή βάσεως» τα 2,20 έως 2,30 DM/kgγια τη raffia. Ένα έγγραφο της Shell αναφέρει ότι είχε συζητηθεί ένα περαιτέρω στάδιο αυξήσεως στα 2,50 DM/kgτην 1η Νοεμβρίου, το οποίο όμως εγκαταλείφθηκε στη συνέχεια. Από εκθέσεις διαφόρων παραγωγών προκύπτει ότι οι τιμές αυξήθηκαν τον Σεπτέμβριο και ότι η πρωτοβουλία συνεχίστηκε τον Οκτώβριο του 1981, οπότε οι τιμές που επιτεύχθηκαν στην αγορά κυμαίνονταν μεταξύ 2,00 και 2,10 DM/kgγια τη raffia. Από σημείωμα της Hercules προκύπτει ότι, τον Δεκέμβριο του 1981, ο στόχος των 2,30 DM/kgαναθεωρήθηκε προς τα κάτω και καθορίστηκε στο πιο ρεαλιστικό επίπεδο των 2,15 DM/kg· στο ίδιο σημείωμα προστίθεται όμως η παρατήρηση ότι, «χάρη στην αποφασιστικότητα όλων, οι τιμές έφθασαν τα 2,05 DM/kg,ποσό δηλαδή που προσέγγισε περισσότερο από κάθε άλλη φορά τις δημοσιευμένες τιμές-στόχους (sic!)». Στα τέλη του 1981, ο εξειδικευμένος Τύπος κατέγραψε στην αγορά του πολυπροπυλενίου τιμές από 1,95 έως 2,10 DM/kg για τη raffia, δηλαδή περίπου 0,20 DM κάτω των τιμών που είχαν θέσει ως στόχο οι παραγωγοί. Όσο για την παραγωγική ικανότητα, χρησιμοποιήθηκε κατά 80 %, ποσοστό που κρίθηκε «υγιές».

161 Κατά την Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 56), η κατανομή της αγοράς για το 1981 αποτέλεσε αντικείμενο μακρών και πολυπλόκων διαπραγματεύσεων. Κατά τις συναντήσεις του Ιανουαρίου 1981, συμφωνήθηκε, ως προσωρινό μέτρο, ότι, για να υποβοηθηθεί η επίτευξη της πρωτοβουλίας καθορισμού των τιμών για τον Φεβρουάριο-Μάρτιο, κάθε παραγωγός θα περιόριζε τις μηνιαίες πωλήσεις του στο 1/12του 85 % του «στόχου» για το 1980. Εν αναμονή της καταρτίσεως κάποιου μονιμοτέρου σχεδίου, κάθε παραγωγός ανακοίνωσε στη συνάντηση την ποσότητα που έλπιζε να πωλήσει κατά το 1981. Ωστόσο, το άθροισμα των επί μέρους «φιλοδοξιών» υπερέβαινε κατά πολύ την προβλεπόμενη συνολική ζήτηση. Παρά τις διάφορες συμβιβαστικές προτάσεις που προέβαλαν η Shell και η ICI, δεν επιτεύχθηκε καμμία οριστική συμφωνία επί των ποσοστώσεων για το 1981. Στο πλαίσιο αυτών των διαπραγματεύσεων, η ICI και η Shell συναντήθηκαν τουλάχιστον δύο φορές, στις 27 Μαΐου και στις 15 Ιουνίου 1981, ενώ η Monte ήταν παρούσα σε μία από τις συναντήσεις αυτές. Η Shell διατύπωσε επιφυλάξεις σχετικά με τις προτάσεις που έγιναν κατά τις συζητήσεις αυτές, διότι εθεώρησε ότι στηρίζονταν σε υπεραισιόδοξες εκτιμήσεις για την αγορά· δήλωσε, ωστόσο, ότι θα της αρκούσε ένα μερίδιο της αγοράς της τάξεως του 11 έως 12 %. Η Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 87, τρίτο εδάφιο) αναφέρει ότι η έκφραση επιφυλάξεων εκ μέρους της Shell σχετικά με τα σχέδια ποσοστώσεων, την ίδια ώρα που δήλωνε προς την ICI τί ποσόστωση ήταν διατεθειμένη η ίδια να αποδεχθεί για τον εαυτό της, μπορεί να γίνει αντιληπτή υπό το ακόλουθο πρίσμα: σε μια σύνθετη σύμπραξη, είναι πιθανόν ορισμένοι παραγωγοί να μην έχουν εκδηλώσει, σε κάθε περίπτωση, τη ρητή τους συγκατάθεση για τη συμπεριφορά την οποία υιοθετούν οι λοιποί, παρ' όλο που δηλώνουν την υποστήριξή τους στο όλο σχέδιο και δρουν αναλόγως. Ως προσωρινό μέτρο, οι παραγωγοί καθόρισαν, για καθένα τους, την ίδια θεωρητική ποσόστωση που είχαν και για το προηγούμενο έτος και γνωστοποιούσαν τις πωλήσεις που πραγματοποιούσαν κάθε μήνα, κατά τη συνάντηση. Κατά συνέπεια,

οι πραγματοποιηθείσες πωλήσεις ελέγχονταν συγκρινόμενες προς μια θεωρητική κατανομή της διατιθέμενης αγοράς βάσει των ποσοστώσεων του 1980 (Απόφαση, αιτιολογική σκέψη 57).

β') Τα επιχειρήματα των διαδίκων

162 Η προσφεύγουσα αμφισβητεί ότι συμμετέσχε στις δύο πρωτοβουλίες καθορισμού τιμών του 1981, δηλαδή στην πρωτοβουλία Ιανουαρίου-Μαΐου του 1981 και την πρωτοβουλία Σεπτεμβρίου-Δεκεμβρίου του 1981. Για τον Ιανουάριο του 1981, η προσφεύγουσα διατείνεται ότι, με τα υπομνήματα που κατέθεσε ενώπιον του Πρωτοδικείου, η Επιτροπή τής προσάπτει ότι συμμετείχε σε τιμολογιακή συμφωνία, ενώ η Απόφαση δεν φαίνεται να διατυπώνει μια τέτοια μομφή. Η μομφή αυτή είναι αδικαιολόγητη, διότι η ομοιότητα μεταξύ της τιμής την οποία συνέστησε η προσφεύγουσα στις εταιρίες εκμεταλλεύσεως του ομίλου Shell και της τιμής που φέρεται ότι συμφωνήθηκε παρατηρείται μόνο για τη raffia. Η έλλειψη ομοιότητας μεταξύ της τιμής που υποτίθεται ότι συμφωνήθηκε και της τιμής προσφοράς του συμπολυμερούς δείχνει, εξ άλλου, ότι η ομοιότητα που παρατηρήθηκε ως προς την τιμή της raffia δεν ήταν αποτέλεσμα συμπαιγνίας.

163 Για τον Φεβρουάριο του 1981, φρονεί ότι κακώς η Επιτροπή ισχυρίζεται πως οι εταιρίες εκμεταλλεύσεως του ομίλου Shell έλαβαν μέτρα με σκοπό να επιτύχουν τις τιμές-στόχους που είχαν καθοριστεί σε μια συνάντηση παραγωγών. Αντιθέτως, οι «οδηγίες» τιμών τις οποίες έδωσε η Shell μετά τη συνάντηση αυτή, ήτοι στις 26 Ιανουαρίου 1981 (παράρτ. C1, απάντηση SC στην επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985), ώθησαν τις εταιρίες εκμεταλλεύσεως να χρεώνουν τιμές κατώτερες από τους εν λόγω στόχους.

164 Για τον Μάρτιο του 1981, η προσφεύγουσα παρατηρεί ότι μία από τις εταιρίες εκμεταλλεύσεως του ομίλου Shell (η Shell UK) προσπαθούσε να επιτύχει τιμές αισθητά κατώτερες από τις τιμές-στόχους (υπόμνημα Shell UK της 23ης Φεβρουαρίου 1981, παράρτ. C2, απάντηση SC στην επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985). Ισχυρίζεται, εξ άλλου, ότι, αν οι εταιρίες εκμεταλλεύσεως προσπάθησαν να ωθήσουν τις τιμές προς ένα επίπεδο που τυχαίνει να συμπίπτει προς την τιμή-στόχο, δεν μπορεί να συναχθεί απ' αυτό ότι η προσφεύγουσα ήθελε, με αυτόν τον τρόπο, να θέσει αυτή την τιμή-στόχο σε εφαρμογή· ένας τέτοιος ισχυρισμός θα συνιστούσε εσφαλμένη ερμηνεία των εγγράφων (παραρτ. C2 και C3, επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985).

165 Για τον Μάιο του 1981, διατείνεται ότι, με τηλετύπημα της 10ης Απριλίου 1981 (παράρτ. SC D3, επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985), συνέστησε στις εταιρίες εκμεταλλεύσεως να χρεώνουν τιμές κατώτερες των τιμών-στόχων· πολλές από τις εταιρίες αυτές υιοθέτησαν επιδιωκόμενες τιμές ακόμη κατώτερες, δηλώνοντας ότι οι τιμές-στόχοι ήσαν απρόσιτες (υπόμνημα Shell UK της 29ης και 30ής Απριλίου 1981, παράρτ. SC D2, επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985, και παράρτ. D1, απάντηση SC στην επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985)· τέλος, οι πραγματικές τιμές ήσαν σημαντικά κατώτερες.

166 Όσον αφορά την πρωτοβουλία καθορισμού τιμών Σεπτεμβρίου-Δεκεμβρίου του 1981, η προσφεύγουσα παραπέμπει στις απαντήσεις της στην ανακοίνωση των αιτιάσεων και στην επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985.

167 Όσον αφορά τις ποσοστώσεις, η προσφεύγουσα αναφέρει ότι, έστω και αν ένας διευθυντής της προσφεύγουσας εταιρίας δήλωσε πως η Shell μπορούσε να αρκεστεί σε ένα μερίδιο της αγοράς 11 έως 12 % (γ. αιτ. παράρτ. 64), η δήλωση αυτή δεν μπορεί να θεωρηθεί ως βαρύνον αποδεικτικό στοιχείο, διότι οι άλλοι παραγωγοί γνώριζαν ότι δεν μπορούσε να δεσμεύσει τις εταιρίες Shell. Τα πρακτικά των συναντήσεων του Μαΐου και Ιουνίου του 1981 (γ. αιτ. παράρτ. 64) δείχνουν σαφώς ότι οι συζητήσεις δεν αποσκοπούσαν στη σύναψη συμφωνίας ποσοστώσεων. Αν υπήρξαν εκ των υστέρων ανταλλαγές πληροφοριών σχετικά με τους κύκλους εργασιών, αυτό έγινε με σκοπό να συλλεγούν εμπορικά στοιχεία, για να αναπτυχθεί μεγαλύτερη ανταγωνιστικότητα και όχι για να ελεγχθεί αν είχε τηρηθεί κάποια συμφωνία ποσοστώσεων.

168 Η Επιτροπή, από την πλευρά της, εκθέτει ότι η συμμετοχή της προσφεύγουσας στις πρωτοβουλίες καθορισμού τιμών του 1981 προκύπτει σαφώς από τα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία προσκόμισε. Ειδικότερα, για τον Ιανουάριο του 1981, οι τιμές τις οποίες συνιστούσε η Shell ήσαν οι ίδιες με εκείνες που περιείχοντο στις οδηγίες καθορισμού τιμών των άλλων παραγωγών για τη βασική ποιότητα (τη raffia) και τα ομοπολυμερή. Η Επιτροπή ναι μεν παραδέχεται πως αυτές διέφεραν όσον αφορά το συμπολυμερές, φρονεί ωστόσο ότι αυτό δεν αρκεί για να αποδείξει ότι η Shell ακολουθούσε εντελώς ανεξάρτητη τιμολογιακή πολιτική.

169 Για τον Φεβρουάριο του 1981, η Επιτροπή διατείνεται ότι οι στόχοι είχαν καθοριστεί τον Δεκέμβριο του 1980, όταν η Shell απηύθυνε συστάσεις που περιείχαν αυτούς τους στόχους, έστω και αν είναι αλήθεια ότι, στη συνέχεια, απέστειλε νέες συστάσεις αναθεωρημένες προς τα κάτω.

170 Κατά την Επιτροπή, η ίδια αυτή πρόθεση ευθυγραμμίσεως προς τις συμφωνηθείσες τιμές παρατηρείται και για τον Μάρτιο και τον Μάιο του 1981. Έτσι, η ICI και η Shell έδωσαν ταυτόσημες οδηγίες για τον Απρίλιο και τον Μάιο του 1981 (παραρτ. C3 και D1 επ., επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985).

171 Η Επιτροπή τονίζει ότι το γεγονός ότι κάποια εταιρία εκμεταλλεύσεως του ομίλου Shell αποφάσισε να εφαρμόσει τιμή κατώτερη από την καθορισθείσα τιμή-στόχο δεν σημαίνει ότι η Shell δεν είχε αποδεχθεί αρχικά την τιμή-στόχο· η μεταβολή της στάσεώς της μπορεί να εξηγηθεί από πρόθεση παρασπονδίας.

172 Η Επιτροπή αναγνωρίζει ότι για το 1981 δεν κατέστη δυνατή η επίτευξη οριστικής συμφωνίας ποσοστώσεων. Ισχυρίζεται, ωστόσο, ότι οι παραγωγοί μπόρεσαν, στις αρχές του 1981, να συμφωνήσουν επί ενός προσωρινού συστήματος, βάσει του οποίου οι πωλήσεις κάθε μήνα έπρεπε να περιορίζονται στο 1/12 του 85 % των στόχων που είχαν συμφωνηθεί για το 1980, όπως πιστοποιούν τα πρακτικά των συναντήσεων του Ιανουαρίου του 1981 (γ. αιτ. παράρτ. 17). Δεύτερον, οι παραγωγοί παρακολουθούσαν αμοιβαία τις πραγματικές τους πωλήσεις σε μηνιαία βάση, όπως δείχνει, μεταξύ άλλων, ένας πίνακας με ημερομηνία 21 Δεκεμβρίου 1981, που αποκαλύφθηκε στην ICI και παραθέτει τις μηνιαίες πωλήσεις των κατ' ιδίαν παραγωγών το 1981 (γ. αιτ. παράρτ. 67). Τρίτον, η ICI, η Shell και η Monte συναντήθηκαν δύο φορές στις 27 Μαΐου και στις 15 Ιουνίου 1981, με σκοπό να συζητήσουν επί των προτάσεων συμφωνιών ποσοστώσεων (γ. αιτ. παράρτ. 64).

γ') Η εκτίμηση του Πρωτοδικείου

173 Το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι η συμμετοχή της προσφεύγουσας στις πρωτοβουλίες καθορισμού τιμών και στο σύστημα ποσοστώσεων κατά το 1981 πρέπει να εξεταστεί υπό το πρίσμα των επαφών τις οποίες διατηρούσε η προσφεύγουσα με όσους συμμετείχαν

στις συναντήσεις « διευθυντών » και « εμπειρογνωμόνων », της συμμετοχής της στις συναντήσεις της 27ης Μαΐου και της 15ης Ιουνίου 1981 (γ. αιτ. παράρτ. 64) και υπό το πρίσμα του περιεχομένου ενός εσωτερικού σημειώματος της Shell της 15ης Φεβρουαρίου 1982 (γ. αιτ. παράρτ. 94), το οποίο επιγράφεται « Market Quality PP. », όπου αναφέρονται τα εξής:

« Price initiatives by PP majors (Hoechst, M-E, ICI, Shell) unlikely to have much effect (as usual: there are too many PP producers with differing objectives & perceptions). »

[« Οι πρωτοβουλίες καθορισμού τιμών των " μεγάλων " του πολυπροπυλενίου (Hoechst, M-E, ICI, Shell) πιθανότατα δεν θα φέρουν σπουδαία αποτελέσματα (ως συνήθως, πολλοί είναι οι παραγωγοί πολυπροπυλενίου με διιστάμενους στόχους και αντιλήψεις. »]

174 Όσον αφορά την πρωτοβουλία καθορισμού τιμών Ιανουαρίου-Μαΐου του 1981, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι — αντίθετα απ' ό,τι ισχυρίζεται η προσφεύγουσα — η Απόφαση (πίνακας 7Β) της προσάπτει ότι συμμετείχε στον καθορισμό επιδιωκομένης τιμής για την 1η Ιανουαρίου 1981. Στηρίζεται στο ότι οι τιμές που περιέχονται σε ένα τηλετύπημα το οποίο απέστειλε η Shell στις εταιρίες εκμεταλλεύσεως του ομίλου στις 17 Δεκεμβρίου 1980 (παράρτ. SC B/C1, επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985) συμπίπτουν με τις οδηγίες καθορισμού τιμών τις οποίες έστειλαν άλλοι πέντε παραγωγοί μεταξύ 29ης Οκτωβρίου και 15ης Δεκεμβρίου 1980 για τις ποιότητες raffia και ομοπολυμερές, καθώς και με τις οδηγίες τριών από τους παραγωγούς αυτούς για το συμπολυμερές. Συναφώς, πρέπει να επισημανθεί αφενός μεν ότι, όπως προκύπτει από την οδηγία καθορισμού τιμών της ICI της 1ης Δεκεμβρίου 1980 (παράρτ. ICI B2, επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985), η ICI είχε μάθει από την αγορά ότι η Shell είχε αποφασίσει να αυξήσει τις τιμές της από τον Νοέμβριο, ήτοι πριν από τη συνάντηση της 16ης Δεκεμβρίου 1980, την οποία επικαλείται η Επιτροπή, αφετέρου δε — αντίθετα απ' ό,τι εμφαίνεται στον πίνακα 7Β της Αποφάσεως — η οδηγία καθορισμού τιμής της Shell της 17ης Δεκεμβρίου 1980 δεν συμπίπτει με κανενός άλλου παραγωγού ως προς το συμπολυμερές, εφόσον η μεν προσφεύγουσα παραθέτει την τιμή του 1,80 DM/kg,ενώ τρεις άλλοι παραγωγοί παραθέτουν την τιμή των 2,00 DM/kgκαι δύο άλλοι ακόμη την τιμή του 1,95 DM/kg,ήτοι τιμές αισθητά ανώτερες. Κατά συνέπεια, ο πίνακας 7Β της Αποφάσεως δίνει την παραπλανητική εικόνα ότι οι τιμές της προσφεύγουσας και των άλλων παραγωγών έμοιαζαν όσον αφορά την εν λόγω ποιότητα πολυπροπυλενίου. Δεδομένου ότι η Επιτροπή δεν προσκόμισε κανένα άλλο έγγραφο στο οποίο να αναφέρονται τιμές της προσφεύγουσας ίδιες με τις τιμές των άλλων παραγωγών για την ποιότητα αυτή, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι η Επιτροπή δεν μπορεί να στηρίξει τον ισχυρισμό της ότι η Shell συμμετέσχε στον καθορισμό επιδιωκομένης τιμής για την 1η Ιανουαρίου 1981 μόνο στο τηλετύπημα της προσφεύγουσας της 17ης Δεκεμβρίου 1980.

175 Για τον Φεβρουάριο του 1981, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι, για να εμπλέξει την προσφεύγουσα, η Επιτροπή στηρίχτηκε στο τηλετύπημα της Shell της 17ης Δεκεμβρίου 1980 (παράρτ. SC B/C1, επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985) και στο εσωτερικό υπόμνημα της Shell UK της 21ης Ιανουαρίου 1981 (παράρτ. SC C2, επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985), που αναφέρονται αμφότερα σε αύξηση της τιμής ίση προς εκείνη που είχαν προβλέψει οι ανταγωνιστές της. Έναντι των αποδεικτικών αυτών στοιχείων, η προσφεύγουσα προσκόμισε ένα τηλετύπημα της Shell με ημερομηνία 26 Ιανουαρίου 1981 (παράρτ. C1, απάντηση SC στην επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985), το οποίο παραθέτει τιμές για την 1η Φεβρουαρίου 1981, οι οποίες διαφέρουν τόσο από τις προηγούμενες οδηγίες και τις οδηγίες των άλλων παραγωγών, όσο και από την επιδιωκόμενη τιμή που καθορίστηκε κατά τις συναντήσεις του Ιανουαρίου του 1981 (γ. αιτ. παράρτ. 17). Προσθέτει ότι — αντίθετα απ' ό,τι ισχυρίζεται η Επιτροπή — το υπόμνημα της Shell UK της 21ης Ιανουαρίου 1981 (παράρτ. SC C2, επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985) αφορά ανατίμηση για τον Μάρτιο του 1981 και όχι για την 1η Φεβρουαρίου 1981. Το Πρωτοδικείο θεωρεί, πρώτον, ότι το προσκομισθέν από την προσφεύγουσα έγγραφο δεν είναι ικανό να καταρρίψει τα συμπεράσματα τα οποία αντλεί η Επιτροπή από τα προηγούμενα έγγραφα. Και τούτο διότι, αποτελούσε τρέχουσα πρακτική, αφού είχαν δοθεί οδηγίες καθορισμού τιμών που συνέπιπταν αυστηρά με εκείνες των ανταγωνιστών τους, οι εταιρίες εκμεταλλεύσεως του ομίλου Shell να διορθώνουν τις οδηγίες αυτές λίγες μέρες πριν τεθούν σε ισχύ, στην περίπτωση κατά την οποία εκτιμούσαν πως η αποφασισθείσα πρωτοβουλία καθορισμού τιμών είχε περιορισμένες πιθανότητες επιτυχίας. Γι' αυτόν τον λόγο οι πρωτοβουλίες καθορισμού τιμών συχνά αποτύγχαναν, οι δε τιμές τις οποίες εφάρμοζε στην αγορά η προσφεύγουσα ήσαν συχνά κατώτερες των επιδιωκομένων τιμών που είχαν καθοριστεί, πράγμα το οποίο η Επιτροπή επισημαίνει στην Απόφαση. Δεύτερον, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι — αντίθετα απ' ό,τι ισχυρίζεται η προσφεύγουσα — το υπόμνημα της Shell UK της 21ης Ιανουαρίου 1981 αναφέρει χωριστά αφενός μεν την πρόθεσή της να ακολουθήσει την ανατίμηση που είχαν αναγγείλει για τον Φεβρουάριο οι παραγωγοί της Ευρώπης, η οποία οδηγεί στην τιμή που μνημονεύεται και στο τηλετύπημά της της 17ης Δεκεμβρίου 1980 και στα πρακτικά των συναντήσεων του Ιανουαρίου του 1981 (1,75 DM/kg για τη raffia), αφετέρου δε την ανατίμηση που προβλεπόταν για τις 3 Μαρτίου. Πράγματι, η άποψη της προσφεύγουσας δεν συμβιβάζεται με τα διάφορα αριθμητικά στοιχεία τα οποία παρατίθενται στο υπόμνημα, εφόσον αυτό αναφέρει για τον Ιανουάριο την τιμή του 1,50 DM/kg, ήτοι 315 UK£/τόννο, για τον Φεβρουάριο τον στόχο του 1,75 DM/kg, ήτοι 360 έως 370 UK£/τόννο, προβλέπει δε για τις 3 Μαρτίου μια αύξηση κατά 20 UK£/τόννο.

176 Για τον Μάρτιο του 1981, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι η Επιτροπή, προς στήριξη του ισχυρισμού της ότι η Shell ήταν εμπεπλεγμένη σ' αυτό το σκέλος της υπό κρίση πρωτοβουλίας καθορισμού τιμών, επικαλείται ένα εσωτερικό υπόμνημα της Shell UK της 21ης Ιανουαρίου 1981 (παράρτ. SC C2, επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985) και σ' ένα υπόμνημα της Shell της 28ης Ιανουαρίου 1981 (παράρτ. SC C3, επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985), το οποίο αναφέρεται στην επιδιωκόμενη τιμή των 2,00 DM/kg, η οποία συμπίπτει ακριβώς με την τιμή-στόχο που καθορίστηκε κατά τις συναντήσεις

του Ιανουαρίου και με τις οδηγίες καθορισμού τιμών των ανταγωνιστών της. Έναντι αυτών των στοιχείων, η προσφεύγουσα διατείνεται ότι ένα υπόμνημα της Shell UK της 23ης Φεβρουαρίου 1981 (παράρτ. C2, απάντηση SC στην επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985) παραθέτει μια τιμή σαφώς κατώτερη αυτής. Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι ορθώς η Επιτροπή στηρίχτηκε στα προαναφερθέντα έγγραφα για να συμπεράνει ότι η προσφεύγουσα συμμετείχε σ' αυτό το σκέλος της υπό κρίση πρωτοβουλίας καθορισμού τιμών, καθ' ότι αποτελούσε τρέχουσα πρακτική της Shell να τροποποιεί, λίγες μέρες πριν τεθούν σε ισχύ, τις τιμές τις οποίες είχε καθορίσει προηγουμένως. Συναφώς, έχει σημασία να τονιστεί ότι, με υπόμνημα της 27ης Μαρτίου 1981 (παράρτ. SC D1, επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985) η Shell UK παρέπεμψε έμμεσα στο επίσης δικό της υπόμνημα της 21ης Ιανουαρίου 1981, ως σημείο αφετηρίας του υπολογισμού της τιμής-στόχου που έπρεπε να επιδιωχθεί για την 1η Απριλίου 1981, τιμής που είναι η ίδια με τις τιμές της Hoechst και της Monte (ενώ καμμία παραπομπή δεν έκανε στο υπόμνημά της της 23ης Φεβρουαρίου 1981).

177 Σχετικά με την ανατίμηση που προοριζόταν να τεθεί σε ισχύ την 1η Μαΐου 1981, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι, για να εμπλέξει την προσφεύγουσα, η Επιτροπή στηρίζεται στο υπόμνημα της Shell UK της 27ης Μαρτίου 1981 και σε ένα τηλετύπημα της Shell της 10ης Απριλίου 1981 (παράρτ. SC D3, επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985), που μνημονεύουν αμφότερα την τιμή-στόχο των 2,15 DM/kg, δίπλα στην οποία το δεύτερο προσθέτει την ελάχιστη τιμή των 2,00 DM/kg. Επισημαίνει ότι το υπόμνημα της Shell UK φέρει την ίδια ημερομηνία με τις οδηγίες καθορισμού τιμών της BASF, της ICI και της Monte, ενώ έπεται κατά δύο ημέρες μιας συναντήσεως παραγωγών που διενεργήθηκε στις 25 Μαρτίου. Έναντι των αποδεικτικών αυτών στοιχείων, η προσφεύγουσα εκθέτει ότι τα υπομνήματα της Shell UK της 29ης Απριλίου (παράρτ. SC D2, επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985), της 30ής Απριλίου και 13ης Μαΐου 1981 (παραρτ. D1 και D2, απάντηση SC στην επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985) ανέφεραν ότι οι προαναφερθείσες τιμές ήσαν απρόσιτες. Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι ορθώς η Επιτροπή συνήγαγε από το υπόμνημα της Shell UK της 27ης Μαρτίου 1981 και το τηλετύπημα της Shell της 10ης Απριλίου 1981 ότι η Shell συμμετείχε σε μια πρωτοβουλία καθορισμού τιμών που προοριζόταν να τεθεί σε ισχύ την 1η Μαΐου, παραβάλλοντας τα έγγραφα αυτά με τη συνάντηση της 25ης Μαρτίου 1981 και τις οδηγίες καθορισμού τιμών που έδωσαν η BASF, η ICI και η Monte. Τη διαπίστωση αυτή δεν αναιρεί το γεγονός ότι το τηλετύπημα της 10ης Απριλίου 1981 περιείχε μια τιμή-στόχο και μια ελάχιστη τιμή, από τις οποίες μόνον η πρώτη συνέπιπτε με τις οδηγίες τις οποίες έδωσαν οι άλλοι παραγωγοί.

178 Όσον αφορά την πρωτοβουλία καθορισμού τιμών Αυγούστου-Δεκεμβρίου του 1981, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι ορθώς η Επιτροπή έκρινε ότι η προσφεύγουσα είχε συμμετάσχει στην προετοιμασία αυτής της πρωτοβουλίας μαζί με τη Monte και την ICI κατά τις συναντήσεις της 27ης Μαΐου και της 15ης Ιουνίου 1981. Συγκεκριμένα, όπως προκύπτει από τα πρακτικά της πρώτης από τις συναντήσεις αυτές (γ. αιτ. παράρτ. 64a), οι συμμετασχόντες στη συνάντηση αυτή, μεταξύ των οποίων η Shell και η ICI,

θεωρούσαν ότι η μέση τιμή της raffia ήταν 1,80 DM/kg στα τέλη Μαΐου. Όπως προκύπτει από τα πρακτικά της δεύτερης από τις συναντήσεις αυτές (γ. αιτ. παράρτ. 64b), οι συμμετέχοντες, μεταξύ των οποίων και η Shell, η ICI και η Monte, αντιμετώπιζαν, ως πιθανή λύση απέναντι στο υπερβολικά χαμηλό επίπεδο των τιμών, μια αύξηση κατά 0,20 DM/kg από 1ης Ιουλίου· βάσει του αποτελέσματος αυτής της συναντήσεως, η Shell καθόρισε την τιμή την οποία ανακοίνωσε στις εταιρίες εκμεταλλεύσεώς της στις 17 Ιουνίου 1981 (παράρτ. SC E1, επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985), ήτοι 2,00 DM/kg από 1ης Ιουλίου (ήτοι 1,80 DM/kg + 0,20 DM/kg).

179 Για την 1η Σεπτεμβρίου, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι η Επιτροπή στηρίζει επίσης τους ισχυρισμούς της στο τηλετύπημα της Shell της 17ης Ιουνίου 1981, το οποίο προβλέπει, επί πλέον, έναν αρχικό στόχο 2,30 DM/kg τον Σεπτέμβριο. Κατά την Επιτροπή, ο στόχος αυτός πιθανότατα επανεξετάστηκε κατά τη συνάντηση της 28ης Ιουλίου 1981. Αναφέρει, στη συνέχεια, ένα υπόμνημα της Shell UK με ημερομηνία 4 Αυγούστου 1981 (παράρτ. SC E3, επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985), το οποίο κάνει λόγο για μια αύξηση της τιμής του ομοπολυμερούς και του συμπολυμερούς κατά 40 UK£/τόννο από 5ης Σεπτεμβρίου. Στα στοιχεία αυτά προσθέτει ένα τηλετύπημα της Shell της 28ης Αυγούστου 1981 (παράρτ. SC E2, επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985), το οποίο παραθέτει ως τιμή-στόχο για τον Σεπτέμβριο τα 2,20 DM/kg, ήτοι τιμή κατά 0,20 DM/kg « higher than existing target of 2.00 DM/kg » (« πάνω από τον υφιστάμενο στόχο των 2,00 DM/kg »). Η Επιτροπή θεωρεί ότι, αν παραβληθούν αυτές οι οδηγίες καθορισμού τιμών προς το περιεχόμενο των συναντήσεων της 4ης και της 21ης Αυγούστου 1981, προκύπτει ότι τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξε ήσαν βάσιμα. Απέναντι στα διάφορα αυτά αποδεικτικά στοιχεία, η προσφεύγουσα διατείνεται ότι ένα τηλετύπημα της Shell UK της 16ης Ιουλίου 1981 και ένα τηλετύπημα της Shell France της 17ης Ιουλίου 1981 (παραρτ. E2 και E3, απάντηση SC στην επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985) αναφέρουν τιμές-στόχους διαφορετικές από εκείνες που η Επιτροπή υποστηρίζει ότι καθορίστηκαν. Προσθέτει ότι τα τηλετυπήματα της Shell της 4ης και της 20ής Αυγούστου 1981 (παραρτ. E4 και E5, απάντηση SC στην επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985) επίσης αναφέρουν διαφορετικές επιδιωκόμενες τιμές για τον Σεπτέμβριο. Το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμον τη συμμετοχή της Shell στον καθορισμό επιδιωκομένης τιμής για την 1η Σεπτεμβρίου, καθ' όσον η τιμή που περιέχεται στο αρχικό τηλετύπημα της Shell της 17ης Ιουνίου 1981 συνιστούσε προφανώς στόχο πολύ μακροπρόθεσμο (« we suggest you start discussions with your customers indicating a floor PP ff level of 2.30 DM/kg »· « σας συνιστούμε να αρχίσετε συζητήσεις με τους πελάτες σας, δηλώνοντάς τους ως κατώτατη τιμή για το PP ff τα 2,30 DM/kg »), ο οποίος, συνεπώς, επιδεχόταν αναθεώρηση· το υπόμνημα της Shell UK της 4ης Αυγούστου 1981 και το υπό την αυτή ημερομηνία τηλετύπημα της Shell δείχνουν ότι, τότε, ο στόχος για τον Σεπτέμβριο είχε μειωθεί στα 2,00 DM/kg, το δε τηλετύπημα της Shell της 28ης Αυγούστου 1981 δείχνει ότι, τότε, « new business/orders should be based on a minimum of 2.20 DM for kg, 0.20 DM/kg higher than existing target of 2.00 DM per kg » (« οι νέες συμβάσεις και παραγγελίες πρέπει να λαμβάνουν ως ελάχιστο όριο το 2,20 DM/kg, κατά 0,20 DM/kg πάνω από τον υφιστάμενο στόχο των 2,00 DM/kg »). Οι διαπιστώσεις αυτές

ενισχύονται από το γεγονός ότι συναντήσεις παραγωγών έγιναν στις 28 Ιουλίου 1981, στις 4 και 21 Αυγούστου 1981 και ότι, όπως προκύπτει από την απάντηση της ICI στην αίτηση παροχής πληροφοριών (γ. αιτ. παράρτ. 8), η προσφεύγουσα ήταν ενήμερη των αποτελεσμάτων των συναντήσεων παραγωγών.

180 Για την 1η Οκτωβρίου, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι, για να εμπλέξει την προσφεύγουσα σ' αυτό το σκέλος της πρωτοβουλίας καθορισμού τιμών, η Επιτροπή στηρίζεται στο τηλετύπημα της Shell της 28ης Αυγούστου 1981 (παράρτ. SC E2, επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985), το οποίο αναφέρει ως τιμή-στόχο τα 2,20 DM/kg για την 1η Οκτωβρίου, καθώς και σ' ένα υπόμνημα της Shell UK της 8ης Σεπτεμβρίου 1981 (παράρτ. SC E4, επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985), το οποίο αναγγέλλει μια αύξηση κατά 60 UK£/τόννο για τις αρχές Οκτωβρίου. Απέναντι σ' αυτά τα στοιχεία, η προσφεύγουσα παραθέτει τα πρακτικά μιας εσωτερικής συσκέψεως της Shell της 24ης Σεπτεμβρίου 1981 (παράρτ. E6, απάντηση SC στην επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985), κατά την οποία σύσκεψη οι εταιρίες εκμεταλλεύσεως του ομίλου Shell δήλωσαν ότι έλπιζαν να φτάσουν ένα ελάχιστο επίπεδο τιμών, αισθητά υπολειπόμενο των στόχων. Προσθέτει ότι οι πράγματι επιτευχθείσες στην αγορά τιμές ήσαν σαφώς κατώτερες των στόχων. Το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι η επιχειρηματολογία της προσφεύγουσας δεν αναιρεί τις διαπιστώσεις της Επιτροπής, καθ' όσον, στο σημείωμα της 24ης Σεπτεμβρίου 1981, αναφέρεται ως επιδιωκόμενη τιμή για την 1η Οκτωβρίου η τιμή των 2,20 DM/kg, η οποία αυξήθηκε σε 2,30 DM/kg, εξισούμενη έτσι προς την τιμή την οποία επιδίωκαν οι άλλοι παραγωγοί. Πρέπει, εξ άλλου, να σημειωθεί ότι το υπόμνημα της Shell UK της 8ης Σεπτεμβρίου 1981 συνετάχθη την επομένη της ημέρας κατά την οποία η BASF και η ICI έδωσαν τις δικές τους οδηγίες καθορισμού τιμών και τέσσερις μόλις μέρες αφού η Monte και η DSM είχαν πράξει το ίδιο.

181 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμον ότι η προσφεύγουσα συντάχθηκε με τις δύο πρωτοβουλίες οι οποίες αναπτύχθηκαν κατά το 1981 και οι οποίες περιγράφονται στις αιτιολογικές σκέψεις 32 έως 36 της Αποφάσεως και στους πίνακες 7Β έως 7Ζ αυτής, με εξαίρεση την απαρχή της πρώτης από τις πρωτοβουλίες αυτές.

182 Όσον αφορά τη συμμετοχή της προσφεύγουσας στο σύστημα ποσοστώσεων, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι στους παραγωγούς προσάπτονται οι ακόλουθες αιτιάσεις: ότι συμμετείχαν στις διαπραγματεύσεις με σκοπό την επίτευξη συμφωνίας επί των ποσοστώσεων για το εν λόγω έτος· ότι, στο πλαίσιο αυτό, ανακοίνωσαν τις « φιλοδοξίες » τους, εν αναμονή δε της επιτεύξεως μιας τέτοιας συμφωνίας, ότι συμφώνησαν,

ως προσωρινό μέτρο, να μειώσουν, κατά τον Φεβρουάριο και τον Μάρτιο του 1981, τις μηνιαίες τους πωλήσεις στο 1/12του 85 % του « στόχου » που είχαν συνομολογήσει για το 1980· ότι δεσμεύτηκαν να τηρήσουν, κατά το υπόλοιπο διάστημα του έτους, την ίδια θεωρητική ποσόστωση με εκείνη του προηγουμένου έτους· ότι γνωστοποιούσαν, κάθε μήνα, κατά τις συναντήσεις, τις πωλήσεις τους και, τέλος, ότι έλεγχαν αν οι πωλήσεις τους ήσαν εντός των ορίων της θεωρητικής ποσοστώσεως που είχαν καθορίσει.

183 Η ύπαρξη διαπραγματεύσεων μεταξύ των παραγωγών για την καθιέρωση συστήματος ποσοστώσεων και η γνωστοποίηση των « φιλοδοξιών » τους κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων αυτών πιστοποιούνται από διάφορα αποδεικτικά στοιχεία, όπως: πίνακες που περιλαμβάνουν, για κάθε παραγωγό, τα αριθμητικά του στοιχεία « actual » (« πραγματοποιηθέντα ») και τους « targets » (« στόχους ») του για τα έτη 1979 και 1980, καθώς και τις « προσδοκίες » του για το 1981 (γ. αιτ. παραρτ. 59 και 61)· ένας πίνακας συντεταγμένος στα ιταλικά (γ. αιτ. παράρτ. 62), που περιέχει, για κάθε παραγωγό, την ποσόστωσή του για το 1980, τις προτάσεις άλλων παραγωγών για την ποσόστωση που πρέπει να του δοθεί για το 1981 και τις δικές του « φιλοδοξίες » για το 1981· τέλος, ένα εσωτερικό σημείωμα της ICI (γ. αιτ. παράρτ. 63), που περιγράφει την εξέλιξη αυτών των διαπραγματεύσεων και όπου αναφέρονται τα εξής:

« Taking the various alternatives discussed at yesterday' s meeting we would prefer to limit the volume to be shared to no more than the market is expected to reach in 1981, say 1.35 million tonnes. Although there has been no further discussion with Shell, the four majors could set the lead by accepting a reduction in their 1980 target market share of about 0.35 % provided the more ambitious smaller producers such as Solvay, Saga, DSM, Chemie Linz, Anic/SIR also tempered their demands. Provided the majors are in agreement the anomalies could probably be best handled by individual discussions at Senior level, if possible before the meeting in Zurich. »

(« Εξετάζοντας τις διάφορες εναλλακτικές λύσεις που συζητήθηκαν κατά τη χθεσινή συνάντηση, θα προτιμούσαμε να περιοριστεί ο προς κατανομήν όγκος σε κάποια τιμή που να μην υπερβαίνει τα όρια που αναμένεται να φθάσει η αγορά κατά το 1981, φερ' ειπείν 1,35 εκατομμ. τόννους. Καίτοι το ζήτημα δεν συζητήθηκε περαιτέρω με τη Shell, οι τέσσερις μεγάλοι θα μπορούσαν να δώσουν το παράδειγμα, αποδεχόμενοι μια μείωση του στόχου που είχε τεθεί ως προς το μερίδιό τους στην αγορά του 1980 κατά 0,35 % περίπου, υπό τον όρον ότι και οι πιο φιλόδοξοι από τους μικρότερους παραγωγούς, όπως η Solvay, η Saga, η DSM, η Chemie Linz και η Anic/SIR,θα μετριάσουν τις αξιώσεις τους. Δεδομένου ότι οι μεγάλοι είναι σύμφωνοι, τα προβλήματα θα μπορούσαν ασφαλώς να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικότερα με κατ' ιδίαν συζητήσεις σε επίπεδο " διευθυντών ", ει δυνατόν πριν από τη συνάντηση της Ζυρίχης. »)

Το έγγραφο αυτό συνοδεύεται από μια συμβιβαστική πρόταση, με αριθμητικά στοιχεία, με την οποία συγκρίνονται τα αποτελέσματα που επέτυχε ο καθένας σε σύγκριση προς το 1980 (« % of 1980 target »).

184 Η συναποδοχή προσωρινών μέτρων συνισταμένων στη μείωση, κατά τον Φεβρουάριο και τον Μάρτιο του 1981, των μηνιαίων πωλήσεων στο 1/12 του 85 % του στόχου που είχε συμφωνηθεί το προηγούμενο έτος προκύπτει από τα πρακτικά των συναντήσεων του Ιανουαρίου 1981, στις οποίες δεν συμμετέσχε η προσφεύγουσα, όπου αναφέρεται:

« In the meantime (février-mars) monthly volume would be restricted to 1/12 of 85 % of the 1980 target with a freeze on customers. »

[« Εν τω μεταξύ (Φεβρουάριος-Μάρτιος), ο μηνιαίος όγκος πωλήσεων θα περιοριζόταν στο 1/12 του 85 % του στόχου του 1980 με " πάγωμα " ως προς τους πελάτες ».]

185 Το γεγονός ότι οι παραγωγοί όρισαν στον εαυτό τους, για το υπόλοιπο του έτους, την ίδια θεωρητική ποσόστωση με εκείνη του προηγουμένου έτους και ότι έλεγχαν αν οι πωλήσεις ήσαν σύμφωνες με την ποσόστωση αυτή, ανταλλάσσοντας κάθε μήνα αριθμητικά στοιχεία σχετικά με τις πωλήσεις τους, αποδεικνύεται από τον συνδυασμό τριών εγγράφων. Πρόκειται, κατ' αρχάς, για έναν πίνακα με ημερομηνία 21 Δεκεμβρίου 1981 (γ. αιτ. παράρτ. 67), ο οποίος εμφανίζει, για κάθε παραγωγό, τις πωλήσεις του κλιμακωμένες κατά μήνα· στον πίνακα αυτόν, οι τρεις τελευταίες στήλες, που αφορούν τους μήνες Νοέμβριο και Δεκέμβριο, καθώς και το ετήσιο σύνολο, έχουν προστεθεί χειρογράφως. Πρόκειται, έπειτα, για έναν αχρονολόγητο πίνακα, που είναι συντεταγμένος στα ιταλικά και φέρει τον τίτλο « Scarti per società » (« Αποκλίσεις ανά εταιρία ») και ανευρέθηκε στην ICI (γ. αιτ. παράρτ. 65)· ο πίνακας αυτός συγκρίνει, για κάθε παραγωγό και για την περίοδο Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου 1981, τους αριθμούς των « actual » (« πραγματοποιηθεισών ») πωλήσεών του προς τους « theoretic.(al) » (« θεωρητικούς ») αριθμούς του. Τέλος, πρόκειται για έναν αχρονολόγητο πίνακα που ανευρέθηκε στην ICI (γ. αιτ. παράρτ. 68), όπου συγκρίνονται, για κάθε παραγωγό και για την περίοδο Ιανουαρίου-Νοεμβρίου 1981, τα αριθμητικά στοιχεία των πωλήσεών του και το μερίδιό του στην αγορά προς τα αντίστοιχα του 1979 και του 1980· στον πίνακα αυτόν, το υπολειπόμενο μέχρι το τέλος του έτους τμήμα καλύπτεται διά προβολής.

186 Συγκεκριμένα, ο πρώτος πίνακας δείχνει ότι οι παραγωγοί ανακοίνωναν ο ένας στον άλλον τα αριθμητικά στοιχεία τα σχετικά με τις μηνιαίες τους πωλήσεις, στοιχεία

δηλαδή τα οποία ένας ανεξάρτητος επιχειρηματίας διαφυλάσσει αυστηρώς ως επιχειρηματικό απόρρητο, και ότι τα συνέκριναν με εκείνα τα οποία είχαν επιτύχει το 1980, όπως φαίνεται από τους δύο άλλους πίνακες που αναφέρονται στην ίδια χρονική περίοδο.

87 Η συμμετοχή της προσφεύγουσας στις διάφορες αυτές δραστηριότητες προκύπτει, πρώτον, από τις επαφές τις οποίες είχε με όσους συμμετείχαν στις συναντήσεις « διευθυντών » και « εμπειρογνωμόνων ». Πρέπει να υπομνηστεί ότι, σύμφωνα με την απάντηση της ICI στην αίτηση παροχής πληροφοριών (γ. αιτ. παράρτ. 8), η προσφεύγουσα ήταν ενήμερη των αποτελεσμάτων αυτών των συναντήσεων, οι οποίες, όπως πιστοποιούν τα πρακτικά των συναντήσεων της 27ης Μαΐου και της 15ης Ιουνίου 1981 (γ. αιτ. παράρτ. 64), αφορούσαν διακανονισμούς σχετικούς με τον όγκο πωλήσεων. Συγκεκριμένα, τα πρώτα από τα πρακτικά αυτά αναφέρουν τα εξής:

« This meeting was arranged to review the polypropylene scene and to seek SICC's views on the volume scheme put forward by Montepolimeri in Rome (...) As expected, Shell were unimpressed by the volume proposals as basically they are unconvinced that they work ».

[« Η συνάντηση αυτή οργανώθηκε για να γίνει μια επισκόπηση της αγοράς του πολυπροπυλενίου και για να ερωτηθεί η SICC ποια ήταν η άποψή της σχετικά με το σχέδιο κατανομής του όγκου το οποίο είχε προτείνει η Montepolimeri στη Ρώμη (...) Όπως αναμενόταν, η Shell δεν φαίνεται να απέδωσε πολλή σημασία στις προτάσεις για τον όγκο, βασικά διότι δεν είναι πεπεισμένη ότι μπορούν να λειτουργήσουν »].

Στα δεύτερα πρακτικά, αναφέρονται τα εξής:

« L. repeated his comments about quotas and Z. said only DSM, Saga and ICI had commented on his proposals. Possible solutions included (a) sanctions (not a great success so far on PVC), (b) control production which is within the power of the bosses (L. thought propylene availability might scupper this), (c) quotas which Z. favoured but L. discounted (...) »

[« Ο L. επανέλαβε τα σχόλιά του για τις ποσοστώσεις, ο δε Z. είπε πως μόνο η DSM, η Saga και η ICI είχαν σχολιάσει τις προτάσεις του. Ως πιθανές λύσεις αναφέρθηκαν οι εξής: α') Κυρώσεις (που δεν έχουν σημειώσει και μεγάλη επιτυχία μέχρι τώρα όσον αφορά το PVC). β') Έλεγχο της παραγωγής, πράγμα που είναι εντός των ορίων της εξουσίας των διευθυντών (ο L. θεώρησε ότι αυτή η λύση θα μπορούσε να τορπιλιστεί από το διατιθέμενο προπυλένιο). γ') Ποσοστώσεις, λύση την οποία ευνοεί ο Z., αλλά δεν βρίσκει τόσο πρόσφορη ο L. (...)»]

Τα στοιχεία αυτά δείχνουν ότι η Shell, παρ' όλον ότι εξέφρασε επιφυλάξεις σχετικά με το σύστημα ποσοστώσεων, πάντως συμμετέσχε στις συζητήσεις που είχαν ως αντικείμενο την καθιέρωση ενός τέτοιου συστήματος.

188 Η συμμετοχή της προσφεύγουσας προκύπτει, δεύτερον, από τη μνεία του ονόματός της στα διάφορα προαναφερθέντα έγγραφα. Στα έγγραφα αυτά, άλλωστε, περιλαμβάνονται αριθμητικά στοιχεία, που ας υπομνησθεί ότι προσκομίστηκαν από την ίδια την προσφεύγουσα (βλ. σκέψεις 114 και 115 ανωτέρω).

189 Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι ορθώς η Επιτροπή συνήγαγε από την αλληλοεπιτήρηση κατά τις συναντήσεις «διευθυντών» και «εμπειρογνωμόνων» — την οποία κατέστησε δυνατή η προσφεύγουσα παρέχοντας τα σχετικά με τις πωλήσεις της στοιχεία — της εφαρμογής κατά το 1981 ενός συστήματος περιορισμού των μηνιαίων πωλήσεων δι' αναγωγής σε προγενέστερη περίοδο ότι το σύστημα αυτό το είχαν συναποδεχθεί οι παραγωγοί πολυπροπυλενίου.

190 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμον, με εξαίρεση την απαρχή της πρωτοβουλίας καθορισμού τιμών Ιανουαρίου-Μαΐου του 1981, ότι η προσφεύγουσα συγκαταλεγόταν μεταξύ των παραγωγών πολυπροπυλενίου μεταξύ των οποίων επήλθε σύμπτωση βουλήσεων όσον αφορά την παραπάνω πρωτοβουλία καθορισμού τιμών και την πρωτοβουλία καθορισμού τιμών Αυγούστου-Δεκεμβρίου του 1981, καθώς και όσον αφορά τον περιορισμό των μηνιαίων πωλήσεών τους δι' αναγωγής σε προγενέστερη περίοδο για το 1981.

Γ3 — Το έτος 1982

α') Η προσβαλλόμενη πράξη

191 Κατά την Απόφαση (αιτιολογικές σκέψεις 37 έως 39, πρώτο εδάφιο), η πρωτοβουλία καθορισμού τιμών του Ιουνίου-Ιουλίου 1982 εντάχθηκε στο πλαίσιο της αποκαταστάσεως της ισορροπίας μεταξύ προσφοράς και ζητήσεως στην αγορά. Η πρωτοβουλία αυτή αποφασίστηκε κατά τη συνάντηση παραγωγών της 13ης Μαΐου 1982, κατά την οποία καταρτίστηκε λεπτομερής πίνακας των επιδιωκομένων τιμών για την 1η Ιουνίου για διάφορες ποιότητες πολυπροπυλενίου και σε διάφορα εθνικά νομίσματα (2,00 DM/kg για τη raffia).

192 Τη συνάντηση της 13ης Μαΐου 1982 επακολούθησαν οδηγίες τιμών προερχόμενες από την ATO, τη BASF, την Hoechst, την Hercules, την Hüls, την ICI, τη Linz, τη Monte και τη Shell, που αντιστοιχούσαν, με κάποιες περιορισμένης σημασίας εξαιρέσεις, προς τις τιμές-στόχους που είχαν καθοριστεί κατά τη συνάντηση (Απόφαση, αιτιολογική σκέψη 39, δεύτερο εδάφιο). Κατά τη συνάντηση της 9ης Ιουνίου 1982, οι παραγωγοί ανακοίνωσαν συγκρατημένες μάλλον αυξήσεις.

193 Κατά την Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 40), η πρωτοβουλία καθορισμού τιμών του Σεπτεμβρίου-Νοεμβρίου 1982 αποφασίστηκε κατά τη συνάντηση της 20ής και 21ης Ιουλίου 1982 και απέβλεπε στην επίτευξη της τιμής των 2,00 DM/kg την 1η Σεπτεμβρίου και των 2,10 DM/kg την 1η Οκτωβρίου. Κατά τη συνάντηση της 20ής Αυγούστου 1982, η ανατίμηση που είχε προβλεφθεί για την 1η Σεπτεμβρίου αναβλήθηκε για την 1η Οκτωβρίου, η απόφαση δε αυτή επικυρώθηκε κατά τη συνάντηση της 2ας Σεπτεμβρίου 1982 (Απόφαση, αιτιολογική σκέψη 41).

194 Μετά τις συναντήσεις της 20ής Αυγούστου και της 2ας Σεπτεμβρίου 1982, η ATO, η DSM, η Hercules, η Hoechst, η Hüls, η ICI, η Linz, η Monte και η Shell έδωσαν οδηγίες τιμών σύμφωνες προς την τιμή-στόχο που είχε καθοριστεί κατά τις συναντήσεις αυτές (Απόφαση, αιτιολογική σκέψη 43).

195 Η Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 44) αναφέρει ότι, κατά τη συνάντηση της 21ης Σεπτεμβρίου 1982, εξετάστηκαν τα μέτρα που ελήφθησαν προς επίτευξη του στόχου που είχε καθοριστεί προηγουμένως, οι δε επιχειρήσεις εξέφρασαν συνολικά την υποστήριξή τους σε μια πρόταση περί αυξήσεως της τιμής στα 2,10 DM/kg για τον Νοέμβριο-Δεκέμβριο 1982. Η αύξηση αυτή επιβεβαιώθηκε κατά τη συνάντηση της 6ης Οκτωβρίου 1982.

196 Μετά τη συνάντηση της 6ης Οκτωβρίου 1982, η BASF, η DSM, η Hercules, η Hoechst, η Hüls, η ICI, η Linz, η Monte, η Shell και η Saga έδωσαν οδηγίες τιμών εφαρμόζοντας την αποφασισθείσα αύξηση (Απόφαση, αιτιολογική σκέψη 44, δεύτερο εδάφιο).

197 Η ATO, η BASF, η DSM, η Hercules, η Hoechst, η Hüls, η ICI, η Monte και η Saga προσκόμισαν στην Επιτροπή οδηγίες καθορισμού τιμών τις οποίες είχαν απευθύνει στα κατά τόπους γραφεία πωλήσεών τους και οι οποίες όχι μόνο συμπίπτουν μεταξύ τους ως προς τα ποσά και το χρονοδιάγραμμα, αλλά συμπίπτουν και με τον πίνακα των τιμών-στόχων που είναι συνημμένος στα πρακτικά της ICI από τη συνάντηση των «εμπειρογνωμόνων» της 2ας Σεπτεμβρίου 1982. Η προσφεύγουσα αναγνωρίζει ότι συμμετέσχε σε μια συνάντηση των «τεσσάρων μεγάλων» στο Heathrow στις 13 Οκτωβρίου (ήτοι μια εβδομάδα πριν από τη συνάντηση «διευθυντών» του Οκτωβρίου), διατηρούσε δε τακτικές επαφές με την ICI σχετικά με την πρωτοβουλία καθορισμού τιμών του Οκτωβρίου κατά τον Σεπτέμβριο (Απόφαση, αιτιολογική σκέψη 45).

198 Η συνάντηση του Δεκεμβρίου του 1982 κατέληξε, κατά την Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 46, δεύτερο εδάφιο), στη συμφωνία ότι οι τιμές που είχαν προβλεφθεί για τον Νοέμβριο-Δεκέμβριο θα εισάγονταν στα τέλη Ιανουαρίου 1983.

199 Εξ άλλου, η Απόφαση (άρθρο 1, στοιχείο γ', και αιτιολογική σκέψη 27· βλ. επίσης αιτιολογική σκέψη 42) προσάπτει στην προσφεύγουσα ότι συνομολόγησε με τους λοιπούς παραγωγούς διάφορα μέτρα για τη διευκόλυνση της εφαρμογής των τιμών-στόχων· τέτοια μέτρα ήσαν οι προσωρινοί περιορισμοί της παραγωγής, οι ανταλλαγές λεπτομερών πληροφοριών σχετικά με τις παραδόσεις, η πραγματοποίηση τοπικών συναντήσεων, από τον Σεπτέμβριο δε του 1982, ένα σύστημα «accountmanagement» («λογιστικής διαχειρίσεως») που αποσκοπούσε στην εφαρμογή των αυξήσεων των τιμών στους κατ' ιδίαν πελάτες.

200 Όσον αφορά το σύστημα του «account management», του οποίου η πιο πρόσφατη και εξελιγμένη μορφή, που ανάγεται στον Δεκέμβριο του 1982, είναι γνωστή ως «account leadership», η προσφεύγουσα, όπως και κάθε παραγωγός, ορίστηκε συντονιστής ή «leader» ενός τουλάχιστον μεγάλου πελάτη, του οποίου ανέλαβε να συντονίζει, με μυστικότητα, τις σχέσεις με τους προμηθευτές του. Κατ' εφαρμογήν του

συστήματος αυτού, εντοπίστηκαν πελάτες στο Βέλγιο, την Ιταλία, τη Γερμανία και το Ηνωμένο Βασίλειο, ορίστηκε δε ένας «συντονιστής» για καθέναν τους. Τον Δεκέμβριο του 1982, προτάθηκε μια πιο γενικευμένη εκδοχή του συστήματος αυτού και προβλέφθηκε ο ορισμός ενός «οδηγού» («leader»), ο οποίος θα αναλάμβανε να προσανατολίζει, να διαπραγματεύεται και να οργανώνει τις τιμολογιακές μεταβολές. Οι λοιποί παραγωγοί που είχαν τακτικές δοσοληψίες με τους πελάτες ήσαν γνωστοί ως «contenders» («ανταγωνιστές») και συνεργάζονταν με τον «account leader», όταν απηύθυναν προσφορά σε συγκεκριμένο πελάτη. Χάριν «προστασίας» του «account leader» και των «contenders», κάθε άλλος παραγωγός στον οποίο απευθυνόταν ο πελάτης έπρεπε να κάνει προσφορά σε τιμές υψηλότερες από τον επιθυμητό στόχο. Παρά τους ισχυρισμούς της ICI ότι το σχέδιο αυτό κατέρρευσε ύστερα από λίγους μόνο μήνες μερικής και αναποτελεσματικής εφαρμογής, η Απόφαση βεβαιώνει ότι τα πλήρη πρακτικά της συναντήσεως της 3ης Μαΐου 1983 ανέφεραν ότι εξετάστηκε τότε λεπτομερώς η περίπτωση διαφόρων πελατών, όπως και οι προσφορές τιμών που είχαν γίνει ή επρόκειτο να γίνουν από κάθε παραγωγό στους πελάτες αυτούς και οι παραδοθείσες ή παραγγελθείσες ποσότητες.

201 Στην Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 58) εκτίθεται ότι, για το 1982, οι παραγωγοί υπέβαλαν πολύπλοκες προτάσεις ποσοστώσεων, με τις οποίες προσπαθούσαν να συμβιβάσουν διιστάμενους παράγοντες, όπως τα παρελθόντα αποτελέσματα, τις φιλοδοξίες τους στην αγορά και τη διατιθέμενη παραγωγική ικανότητα. Η συνολική προς κατανομή αγορά υπολογίστηκε σε 1 450 000 τόννους. Ορισμένοι παραγωγοί υπέβαλαν λεπτομερή σχέδια για την κατανομή της αγοράς, άλλοι αρκέστηκαν στο να γνωστοποιήσουν τις ποσότητες που φιλοδοξούσαν αυτοί να πωλήσουν. Κατά τη συνάντηση της 10ης Μαρτίου 1982, η Monte και η ICI επιχείρησαν να καταλήξουν σε συμφωνία. Η Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 58, τελευταίο εδάφιο) επισημαίνει όμως ότι, όπως και το 1981, δεν επιτεύχθηκε οριστική συμφωνία και ότι, κατά το πρώτο εξάμηνο του έτους, οι μηνιαίες πωλήσεις κάθε παραγωγού ανακοινώνονταν κατά τις συναντήσεις και συγκρίνονταν προς το ποσοστό που είχε καταγραφεί κατά το προηγούμενο έτος. Σύμφωνα με την Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 59), κατά τη συνάντηση του Αυγούστου του 1982, συνεχίστηκαν οι συνομιλίες με σκοπό την επίτευξη συμφωνίας επί των ποσοστώσεων για το 1983, η δε ICI πραγματοποίησε, με καθέναν από τους παραγωγούς, διμερείς συζητήσεις σχετικά με το νέο σύστημα. Εν αναμονή, όμως, της εισαγωγής ενός τέτοιου συστήματος ποσοστώσεων, οι παραγωγοί εκλήθησαν να περιορίσουν τις μηνιαίες πωλήσεις τους, κατά το δεύτερο εξάμηνο του 1982, στο ποσοστό του συνόλου των πωλήσεων τις οποίες είχε πραγματοποιήσει ο καθένας τους κατά το πρώτο εξάμηνο του 1982. Έτσι, το 1982, τα μερίδια της αγοράς έφτασαν σε κάποια εξισορρόπηση (την οποία η ATO χαρακτήρισε ως «οιονεί συναίνεση»), ενώ, μεταξύ των «μεγάλων», η ICI και η Shell διατηρήθηκαν στο 11 % περίπου και η Hoechst λίγο πιο κάτω (10,5 %). Η Monte, η οποία παρέμεινε ο μεγαλύτερος παραγωγός, σημείωσε ελαφρά πρόοδο και κατέλαβε το 15 % της αγοράς, έναντι 14,2 % του προηγουμένου έτους.

β') Τα επιχειρήματα των διαδίκων

202 Με τα υπομνήματα τα οποία υπέβαλε ενώπιον του Πρωτοδικείου, η προσφεύγουσα δεν αμφισβητεί ειδικά τη συμμετοχή της στις πρωτοβουλίες καθορισμού τιμών του 1982, θεωρεί όμως ότι οι επικρίσεις της σχετικά με τις πρωτοβουλίες καθορισμού τιμών των ετών 1977, 1979, 1981 και 1983 διατυπώνονται απλώς εν είδει παραδείγματος. Παραπέμπει κατά τα λοιπά στα υπομνήματα τα οποία κατέθεσε στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας.

203 Διατείνεται — χωρίς να αποκρουστεί ως προς το σημείο αυτό από την Επιτροπή — ότι δεν συμμετείχε στις συναντήσεις της 2ας Σεπτεμβρίου 1982 (γ. αιτ. παράρτ. 29) και της 2ας Δεκεμβρίου 1982 (γ. αιτ. παράρτ. 33), κατά τις οποίες προτάθηκε και διαμορφώθηκε το σύστημα του «accountleadership», ενώ, κατά την Επιτροπή, «όλοι οι παραγωγοί που συμμετείχαν σε συναντήσεις την εποχή εκείνη [εννοείται: από τον Σεπτέμβριο του 1982] (συμπεριλαμβανομένης της Shell) [ορίστηκαν] "coordinators" ή "leaders" για έναν τουλάχιστον σημαντικό πελάτη» (Απόφαση, αιτιολογική σκέψη 27, τελευταίο εδάφιο). Δεν αποδείχτηκε, εξ άλλου, ότι οι παρόντες παραγωγοί συνεννοήθηκαν για να εφαρμόσουν το σύστημα αυτό. Εν πάση περιπτώσει, η Shell δεν πληροφορήθηκε σχετικώς, το ότι δε άλλοι παραγωγοί μελέτησαν την πιθανότητα να παρέμβουν εταιρίες του ομίλου Shell με την ιδιότητα του «account leader» δεν αρκεί για να αποδείξει ότι οι εταιρίες αυτές είχαν όντως αποδεχθεί να συμμετάσχουν σ' αυτό το σύστημα.

204 Φρονεί, εξ άλλου, ότι κακώς η Επιτροπή προσπαθεί να συναγάγει από τα πρακτικά μιας συναντήσεως παραγωγών της ανοίξεως του 1983 (γ. αιτ. παράρτ. 37) πως η προσφεύγουσα κοινολόγησε εξατομικευμένες πληροφορίες σχετικά με την πελατεία της, οι οποίες αποκτούν νόημα μόνο στο πλαίσιο ενός συστήματος «accountleadership». Στην πραγματικότητα, κανένας από τον όμιλο Shell δεν έλαβε γνώση του περιεχομένου αυτής της συναντήσεως και καμμία εταιρία Shell δεν συμμετέσχε σ' αυτήν, ούτε παρέσχε σε οποιονδήποτε στοιχεία για να χρησιμοποιηθούν στη συνάντηση αυτή. Μια σύγκριση των πρακτικών αυτής της συναντήσεως με τα αποδεδειγμένα πραγματικά στοιχεία δείχνει ότι οι αναφορές που έγιναν στη Shell στηρίζονταν σε — ανακριβείς στην πραγματικότητα — προβολές των μεγεθών των πωλήσεων που είχαν καταγράψει άλλες εταιρίες και όχι σε έκθεση κάποιας από τις εταιρίες Shell περί της πραγματικής καταστάσεως. Πράγματι, οι τιμές για την επιχείρηση BIHR, της οποίας η Shell εφέρετο ως ο «account leader», καθορίζονταν βάσει του μέσου όρου των τιμών των άλλων προμηθευτών της, πράγμα που απέκλειε το να επιφέρει η Shell αύξηση των τιμών μέσω αυτής ή να ορίσει τις τιμές που θα της χρέωνε, εφόσον αυτές μόνον εκ των υστέρων μπορούσαν να καθοριστούν.

205 Περαιτέρω, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η Επιτροπή δεν μπορεί να στηριχτεί ούτε στα πρακτικά μιας εσωτερικής συσκέψεως της Shell της 17ης Μαρτίου 1983 (γ. αιτ. παράρτ. 53), διότι τα πρακτικά αυτά δεν αποδεικνύουν τη συμμετοχή της προσφεύγουσας στο σύστημα. Εξ άλλου, η Επιτροπή παραλείπει να κάνει μνεία των πρακτικών μιας άλλης εσωτερικής συσκέψεως της Shell, της 14ης Μαρτίου 1983 (παράρτ. 42, αιτ. SC), τα οποία δείχνουν ότι η Shell πίστευε πως, ως σημαντικός προμηθευτής, δεν μπορούσε να αυξήσει τις τιμές της έναντι ενός νευραλγικού πελάτη, όπως η BIHR. Τέλος, η παρέμβαση της Shell σ' ένα τέτοιο σύστημα ήταν αντίθετη προς την πολιτική της, η οποία, εκείνη την εποχή, επικεντρωνόταν στον όγκο των πωλήσεων.

206 Όσον αφορά τις ποσοστώσεις, η προσφεύγουσα διατείνεται ότι, εφόσον η Shell αρνήθηκε να συμμετάσχει σε σύστημα αντισταθμίσεων, το σύστημα αυτό απέτυχε και δεν συνήφθη καμμία συμφωνία ποσοστώσεων. Κατά τις συζητήσεις αυτές, ένα στέλεχος της Shell δήλωσε πράγματι πως η Shell μπορούσε να αρκεστεί σε ένα μερίδιο της αγοράς 11 έως 12 %· λαμβανομένης όμως υπόψη της δομής του ομίλου Shell, εντός του οποίου η Shell δεν μπορούσε να αναλάβει δεσμεύσεις για λογαριασμό των εταιριών εκμεταλλεύσεως, αποκλείεται οι άλλες επιχειρήσεις να αντελήφθησαν τη δήλωση αυτή ως δήλωση αποδοχής μιας ποσοστώσεως. Το 1982, η Shell διέθετε μερίδιο της αγοράς άνω του 12 %, χρησιμοποίησε δε το 98 % της πραγματικής της παραγωγικής ικανότητας, πράγμα που δεν μπορούσαν να αγνοούν οι άλλοι παραγωγοί.

207 Η Επιτροπή, από την πλευρά της, αναφέρεται στα αποδεικτικά στοιχεία που μνημονεύονται στην Απόφαση προς στοιχειοθέτηση της συμμετοχής της προσφεύγουσας στις πρωτοβουλίες καθορισμού τιμών του 1982.

208 Κατά την άποψή της, υπάρχουν ακλόνητες αποδείξεις για το ότι οι εταιρίες Shell συμμετείχαν στις συναντήσεις των « τεσσάρων μεγάλων » και σε τοπικές συναντήσεις και ότι δεν μπορεί, επομένως, να παρέμειναν για πολύ καιρό εν αγνοία του συστήματος « account leadership » και του ρόλου που έπρεπε να διαδραματίσουν μέσα σ' αυτό (γ. αιτ. παραρτ. 29 και 33), εφόσον ήσαν ενήμερες του περιεχομένου των συναντήσεων, όπως ανέφερε και η ICI με την απάντησή της στην αίτηση παροχής πληροφοριών (γ. αιτ. παράρτ. 8). Αν οι άλλοι παραγωγοί την μνημόνευαν ως ενδεχόμενο « επί κεφαλής », αυτό γινόταν διότι είχαν σοβαρούς λόγους να πιστεύουν πως η Shell ήταν διατεθειμένη να συμμετάσχει στο σύστημα.

209 Κατά την Επιτροπή, τα πρακτικά μιας συναντήσεως της ανοίξεως του 1983 (γ. αιτ. παράρτ. 37), τα οποία επιβεβαιώνονται από τα εσωτερικής χρήσεως πρακτικά μιας συναντήσεως της 17ης Μαρτίου 1983 (γ. αιτ. παράρτ. 53), δείχνουν ότι η Shell παρείχε στους άλλους παραγωγούς συγκεκριμένα στοιχεία σχετικά με τους πελάτες της, στο πλαίσιο του ρόλου της ως « επί κεφαλής », ιδίως της BIHR.

210 Η Επιτροπή τονίζει ακόμη ότι το σύστημα « account leadership » αντιπροσωπεύει μία μόνο πτυχή των συμφωνιών που συνήφθησαν μεταξύ των παραγωγών.

211 Για το 1982, ισχυρίζεται ότι δεν κατέστη δυνατόν να επιτευχθεί οριστική συμφωνία ποσοστώσεων, παρά τις καταβληθείσες προσπάθειες, τις οποίες προδίδουν τα διάφορα σχέδια τα οποία αποκαλύφθηκαν. Βρέθηκε, όμως, μια προσωρινή λύση, υπό τη μορφή συγκεκριμένου προσανατολισμού των πωλήσεων βάσει των μεγεθών που είχαν καταγραφεί κατά το περασμένο έτος. Η Επιτροπή αναφέρει ότι η ύπαρξη συζητήσεων σχετικών με τον καθορισμό ποσοστώσεων προκύπτει από πολυάριθμα έγγραφα. Μεταξύ των εγγράφων αυτών, πρέπει να επισημανθούν κυρίως τα πρακτικά συναντήσεων που συνετάχθησαν από την ICI, από τα οποία προκύπτει ότι ανταλλάσσονταν πληροφορίες σχετικά με τις πωλούμενες ποσότητες (γ. αιτ. παραρτ. 24 έως 26 και 31 έως 33). Πρέπει επίσης να επισημανθούν διάφορα σχέδια που αποκαλύφθηκαν στην ICI (γ. αιτ. παραρτ. 69 και 71), καθώς και μια αρκετά πλήρης πρόταση για το 1982 προερχόμενη από την ICI (γ. αιτ. παράρτ. 70).

212 Η Επιτροπή αναφέρει ότι τα σχετικά με τη Shell στοιχεία που περιέχονται στα διάφορα αυτά έγγραφα πρέπει να κοινοποιήθηκαν από την ίδια τη Shell, όπως προκύπτει από την απάντηση της ICI στην αίτηση παροχής πληροφοριών.

γ') Η εκτίμηση του Πρωτοδικείου

213 Το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι η συμμετοχή της προσφεύγουσας στις πρωτοβουλίες καθορισμού τιμών, στα μέτρα που αποσκοπούσαν στη διευκόλυνση της εφαρμογής τους και στο σύστημα ποσοστώσεων πρέπει να εξεταστεί υπό το πρίσμα των επαφών τις οποίες διατηρούσε η προσφεύγουσα με όσους συμμετείχαν στις συναντήσεις « διευθυντών » και « εμπειρογνωμόνων », της συμμετοχής της στις συναντήσεις των « τεσσάρων μεγάλων » και της συμμετοχής των εταιριών εκμεταλλεύσεως του ομίλου Shell στις τοπικές συναντήσεις.

214 Όσον αφορά την πρωτοβουλία καθορισμού τιμών Ιουνίου-Ιουλίου 1982, η οποία περιείχε τον καθορισμό επιδιωκομένης τιμής για τις 14 Ιουνίου στο Ηνωμένο Βασίλειο και αποφασίστηκε σε μια συνάντηση « εμπειρογνωμόνων » της 13ης Μαΐου 1982 (γ. αιτ. παράρτ. 24), η Επιτροπή στηρίζεται σε ένα υπόμνημα της Shell UK της 17ης Ιουνίου 1982 (παράρτ. SC F1, επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985), το οποίο αναφέρεται σε μια ανατίμηση κατά 50 UK£/τόννο, σε μια τιμή δηλαδή ίση προς την τιμή-στόχο, για τις 21 Ιουνίου. Απέναντι σ' αυτά τα στοιχεία, η προσφεύγουσα αναφέρει ότι, εφόσον η Επιτροπή παραδέχτηκε ότι η πρωτοβουλία αυτή δεν τέθηκε σε εφαρμογή, το μόνο στοιχείο που μπορεί να προβάλει είναι το γεγονός ότι οι τιμές της του Ιουνίου παρέμειναν οι ίδιες που ήσαν και τον Μάιο. Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι το υπόμνημα της Shell ναι μεν έγινε πάνω από ένα μήνα μετά τη συνάντηση της 13ης Μαΐου 1982 και τρεις μέρες μετά την έναρξη της ισχύος της τιμής-στόχου για τον Ιούνιο, χρονολογείται όμως από την επομένη μιας τοπικής συναντήσεως, η οποία διεξήχθη στις 16 Ιουνίου 1982 και συγκλήθηκε στο Βέλγιο από τη DSM, κατόπιν αιτήματος που είχαν διατυπώσει οι άλλοι παραγωγοί κατά τη συνάντηση της 9ης Ιουνίου 1982 (γ. αιτ. παράρτ. 25). Η τοπική αυτή συνάντηση, στην οποία συμμετέσχε η Shell, είχε ως σκοπό « to quote the target levels absolutely rigidly for July » (« να προταθούν στην αγορά οι τιμές-στόχοι για τον Ιούλιο κατά τρόπο απόλυτα ανελαστικό »). Η απόφαση αυτή ελήφθη αφού οι παραγωγοί διαπίστωσαν ότι:

« It was impossible to reach the target level of 36 BFR/kg etc in June. ICI & DSM pressed for a major push in Belgium as it would have beneficial effects on the surrounder countries + bringing Shell back into the fold (without any producers having to put too much at stake in terms of volume). »

[« Ήταν αδύνατο να επιτευχθεί ο στόχος των 36 BFR/kg τον Ιούνιο. η ICI και η DSM πίεσαν για να δοθεί ιδιαίτερη ώθηση στο Βέλγιο, με τη σκέψη ότι θα επέφερε ευεργετικά αποτελέσματα και στις γύρω χώρες και θα επανέφερε τη Shell " στο μαντρί " (χωρίς να χρειαστεί να διακυβεύσει κανένας παραγωγός σοβαρό μερίδιο του όγκου του). »]

Κατά συνέπεια, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι, κατόπιν της τοπικής συναντήσεως της 16ης Ιουνίου 1982, η Shell συντάχθηκε με την εν εξελίξει πρωτοβουλία καθορισμού τιμών, το δε γεγονός ότι η πρωτοβουλία αυτή απέτυχε δεν ασκεί επιρροή.

215 Για να αποδείξει τη συμμετοχή της προσφεύγουσας στην πρωτοβουλία καθορισμού τιμών Σεπτεμβρίου-Δεκεμβρίου 1982, η Επιτροπή στηρίζεται σε ένα σημείωμα της Shell UK της 26ης Αυγούστου 1982 (παράρτ. SC G1, επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985), με

το οποίο σημείωμα το γραφείο πωλήσεως καλείται να ενημερώσει τους πελάτες του Ηνωμένου Βασιλείου σχετικά με μια ανατίμηση εφαρμοστέα από 1ης Οκτωβρίου 1982· το ίδιο σημείωμα καθορίζει τις « τιμές-στόχους », οι οποίες συμπίπτουν ακριβώς με εκείνες που απαριθμούνται στα πρακτικά της συναντήσεως « εμπειρογνωμόνων » της 2ας Σεπτεμβρίου 1982 (γ. αιτ. παράρτ. 29). Εξ άλλου, ένα σημείωμα με ημερομηνία 1η Νοεμβρίου, σχετικό με την « εμπορική πολιτική για τις πολυολεφίνες », συνιστούσε να διατηρηθεί μεν η τότε ισχύουσα δομή των κατωτάτων τιμών, αλλά να αυξηθούν αυτές στο Ηνωμένο Βασίλειο κατά 20 UK£/τόννο, ενόσω η αγορά της Benelux και η σκανδιναβική αγορά θα σταθεροποιούσαν τις τιμές τους με βάση τα 2,00 DM/kg, οι δε Ευρωπαίοι παραγωγοί θα άρχιζαν να ζητούν δέκα εκατοστά του μάρκου περισσότερα τον Νοέμβριο και τον Δεκέμβριο (παράρτ. SC. G2, επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985). Η Επιτροπή επικαλείται ακόμη ένα σημείωμα της 25ης Νοεμβρίου 1982, το οποίο συνιστά να εισαχθεί η ανατίμηση κατά 20 UK£/τόννο τον Δεκέμβριο και να ανέλθουν οι « κατώτατες τιμές » στις 490 UK£/τόννο για τη raffia, το ταχύτερο δυνατόν από τις αρχές του Δεκεμβρίου (παράρτ. SC. G3, επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985). Εξ άλλου, τα πρακτικά μιας συναντήσεως που διεξήχθη στις 30 Νοεμβρίου υπό την προεδρία της SCITCO και στην οποία παρέστησαν οι άλλες εταιρίες Shell έκαναν λόγο για « στόχους για τον Δεκέμβριο » 2,10 DM/kg για τη raffia, 2,30 DM/kg για το ομοπολυμερές και 2,50 DM/kg για το συμπολυμερές (παράρτ. SC. G4, επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985). Τέλος, ένα σημείωμα της ICI σχετικό με τις τιμολογιακές μεταβολές που ήσαν αποτέλεσμα των συναντήσεων παραγωγών του Δεκεμβρίου περιλαμβάνει μια χαρακτηριστική παρατήρηση: « Shell & ourselves have made good progress towards the UKL 490 December levels (...) » (« Η Shell και εμείς συντελέσαμε σημαντική πρόοδο προς την τιμή των 490 UK£ για τον Δεκέμβριο (...) »· γ. αιτ. παράρτ. 34) ». Η Shell εξέφρασε ωστόσο στην ICI επιφυλάξεις όσον αφορά μια μελλοντική πρωτοβουλία, γι' αυτό και ο συντάκτης του σημειώματος προσέθεσε τα εξής: « The most I could persuade them to consider was + UKL 20/t in February to UKL 510/t (...) » [« Το πιό πολύ που μπόρεσα να τους πείσω να εξετάσουν ήταν μια αύξηση κατά 20 UK£/τόννο τον Φεβρουάριο στις 510 UK£/τόννο (...) »]. Από τα πρακτικά της συναντήσεως Shell της 30ής Νοεμβρίου εμφαίνεται ότι ο στόχος της Shell UK για την 1η Φεβρουαρίου 1983 ήταν όντως 510 UK£. Απέναντι στα διάφορα αυτά στοιχεία, η προσφεύγουσα διατείνεται ότι το υπόμνημα της Shell UK της 26ης Αυγούστου 1982 συντάχθηκε μια εβδομάδα πριν από τη συνάντηση της 2ας Σεπτεμβρίου 1982, κατά την οποία, όπως υποστηρίζει η Επιτροπή, καθορίστηκε η τιμή-στόχος για τον Οκτώβριο, και ότι το υπόμνημα αυτό δεν συνιστά οδηγία καθορισμού τιμών. Προσθέτει ότι τους ισχυρισμούς της επιβεβαιώνουν αφενός μεν τα πρακτικά της εσωτερικής συσκέψεως PIM της Shell της 7ης Σεπτεμβρίου 1982 (παράρτ. 30, αιτ. SC), κατά την οποία δηλώθηκε ότι δυσχερώς θα μπορούσε να επιτευχθεί ο στόχος λόγω της αρνήσεως ορισμένων εταιριών εκμεταλλεύσεως του ομίλου Shell να υποστούν μείωση του μεριδίου τους στην αγορά για να ακολουθήσουν μια παράλογη τιμολογιακή πολιτική, αφετέρου δε τα έγγραφα που προέρχονται από άλλους παραγωγούς, σύμφωνα με τα οποία η Shell ακολουθούσε ανταγωνιστικότατη τιμολογιακή πολιτική. Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται, στη συνέχεια, ότι το σημείωμα της 1ης Νοεμβρίου δεν αναφέρεται σε καμμία ανατίμηση από πλευράς Shell, ενώ στο σημείωμα της 25ης Νοεμβρίου εξηγείται γιατί ήταν αναγκαία η ανατίμηση τον

Δεκέμβριο, διότι δηλαδή ήταν ασθενής η θέση της στερλίνας. Για να συμπληρώσει τα παραπάνω, αναφέρεται σε ένα σημείωμα της Shell UK της 14ης Δεκεμβρίου (παράρτ. G1, απάντηση SC στην επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985), κατά το οποίο η ανατίμηση αυτή ματαιώθηκε, πράγμα το οποίο επιβεβαιώνει και ένα σημείωμα της ICI, τιτλοφορούμενο « W. European Polypropylene situation December 1982 » (γ. αιτ. παράρτ. 34· « κατάσταση του πολυπροπυλενίου στη Δυτική Ευρώπη τον Δεκέμβριο 1982 »)· το σημείωμα αυτό κάνει λόγο για την επιθετική τιμολογιακή πολιτική την οποία ασκούσε η Shell. Την επιφυλακτικότητα της Shell σχετικά με την ανατίμηση καταδεικνύουν ακόμη τα πρακτικά της συναντήσεως της 30ής Νοεμβρίου 1982. Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι το υπόμνημα της 26ης Αυγούστου 1982 ναι μεν προηγείται της συναντήσεως της 2ας Σεπτεμβρίου 1982, ακολουθεί όμως τη συνάντηση « διευθυντών » της 20ής Αυγούστου 1982 και την τοπική συνάντηση της 23ης Αυγούστου 1982, η οποία αφορούσε το Βέλγιο και στην οποία συμμετέσχε μια εταιρία εκμεταλλεύσεως της προσφεύγουσας. Κατ' αυτήν δε τη συνάντηση της 20ής Αυγούστου 1982 (γ. αιτ. παράρτ. 28) καθορίστηκε ο στόχος των 2,00 DM/kg,που έπρεπε να επιτευχθεί την 1η Οκτωβρίου 1982. Όσον αφορά τα πρακτικά της εσωτερικής συσκέψεως της 7ης Σεπτεμβρίου 1982 (παράρτ. 30, αιτ. SC), πρέπει να επισημανθεί ότι αναφέρεται σ' αυτά ότι ναι μεν η οικονομική συγκυρία ευνοεί την ανατίμηση, η τιμή όμως των 2,00 DM/kgσε μερικές μόνο περιπτώσεις θα μπορέσει να επιτευχθεί. Κατά τα λοιπά, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι με την επιχειρηματολογία της η προσφεύγουσα προσπαθεί μόνο να αποδείξει πως δεν μπόρεσε να υλοποιήσει τις τιμές-στόχους στην αγορά και όχι ότι δεν συντάχθηκε με τη συμφωνία περί καθιερώσεως τιμών-στόχων.

16 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμον ότι η προσφεύγουσα συντάχθηκε με τις δύο πρωτοβουλίες οι οποίες εκδηλώθηκαν κατά το 1982 και οι οποίες περιγράφονται στις αιτιολογικές σκέψεις 37 έως 46 της Αποφάσεως και στους πίνακες 7Η και 7Ι αυτής.

17 Όσον αφορά τη συμμετοχή της προσφεύγουσας στο σύστημα του « account leadership », το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι η προσφεύγουσα δεν αμφισβητεί μόνο τη δική της συμετοχή σ' αυτό το σύστημα, αλλά και το γεγονός ότι το σύστημα αυτό συνομολογήθηκε και τέθηκε σε εφαρμογή από τους άλλους παραγωγούς. Όπως προκύπτει από τα πρακτικά των συναντήσεων της 2ας Σεπτεμβρίου 1982 (γ. αιτ. παράρτ. 29), της 2ας Δεκεμβρίου 1982 (γ. αιτ. παράρτ. 33) και της ανοίξεως του 1983 (γ. αιτ. παράρτ. 37), κατά τις συναντήσεις αυτές οι παρόντες παραγωγοί συντάχθηκαν με αυτό το σύστημα. Συναφώς, η υιοθέτηση του συστήματος του « account leadership » προκύπτει από το ακόλουθο χωρίο των πρακτικών της συναντήσεως της 2ας Σεπτεμβρίου 1982:

« about the dangers of everyone quoting exactly DM 2.00 A.'s point was accepted but rather than go below DM 2.00 it was suggested & generally agreed that others than the major producers at individual accounts should quote a few pfs higher. Whilst customer

tourism was clearly to be avoided for the next month or two it was accepted that it would be very difficult for companies to refuse to quote at all when, as was likely, customers tried to avoid paying higher prices to the regular suppliers. In such cases producers would quote but at above the minimum levels for October ».

(« σχετικά με τους κινδύνους που θα προέκυπταν αν όλοι προέτειναν ακριβώς 2.00 DM, έγινε αποδεκτή η παρατήρηση του Α.· αντί, όμως, να προτείνονται τιμές κάτω των 2.00 DM, προτάθηκε και συμφωνήθηκε από όλους ότι οι άλλοι παραγωγοί, πλην των κυρίων προμηθευτών ενός συγκεκριμένου πελάτη, οφείλουν να προτείνουν τιμές κατά μερικά pfennigs υψηλότερες. Παρ' όλο που οποιαδήποτε αναζήτηση νέων πελατών θεωρήθηκε σαφώς αποφευκτέα για τον επόμενο ένα ή δύο μήνες, έγινε δεκτό ότι θα ήταν εξαιρετικά δυσχερές για τις επιχειρήσεις να αρνηθούν να υποβάλουν προσφορές, όταν, όπως ήταν φυσικό, οι πελάτες προσπαθούσαν να αποφύγουν να πληρώσουν υψηλότερες τιμές στους τακτικούς προμηθευτές τους. Σε τέτοιες περιπτώσεις, οι παραγωγοί θα υπέβαλλαν μεν προσφορά, αλλά υψηλότερη των κατωτάτων τιμών που είχαν οριστεί για τον Οκτώβριο »).

218 Τη — μερική τουλάχιστον — θέση σε εφαρμογή αυτού του συστήματος πιστοποιούν τα πρακτικά της συναντήσεως της 3ης Μαΐου 1983 (γ. αιτ. παράρτ. 38), όπου αναφέρονται τα εξής:

« A long discussion took place on Jacob Holm who is asking for quotations for the 3rd quarter. It was agreed not to do this and to restrict offers to the end of June. April/May levels were at DKR 6.30 (DM 1.72). Hercules were definitely in and should not have been so. To protect BASF, it was agreed that CWH(üls) + ICI would quote DKR 6.75 from now to end June (DM 1.85) (...) »

[« Μακρά συζήτηση έγινε για τη Jacob Holm, η οποία ζητεί να γνωστοποιηθούν οι τιμές για το 3ο τρίμηνο. Συμφωνήθηκε να μη γίνει αυτό και να περιοριστούν οι προσφορές μέχρι τα τέλη Ιουνίου. Οι τιμές Απριλίου/Μαΐου ήσαν στις 6,30 δανικές κορώνες (DKR) (1,72 γερμανικά μάρκα (DM]. Η Hercules είναι βέβαιο ότι μετείχε, ενώ δεν έπρεπε. Χάριν προστασίας της BASF, συμφωνήθηκε ότι η CWH(üls) και η ICI θα έκαναν προσφορά στις 6,75 DKR από τώρα μέχρι τα τέλη Ιουνίου (1, 85 DM) (...) »].

Αυτή η θέση σε εφαρμογή επιβεβαιώνεται από την απάντηση της ICI στην αίτηση παροχής πληροφοριών (γ. αιτ. παράρτ. 8), η οποία αναφέρει σχετικά με τα πρακτικά αυτής της συναντήσεως:

« In the Spring of 1983 there was a partial attempt by some producers to operate the " Account Leadership " scheme (...) Since Hercules had not declared to the " Account Leader " its interest in supplying Jacob Holm, the statement was made at this meeting in relation to Jacob Holm that " Hercules were definitely in and should not have been so ". It should be made clear that this statement refers only to the Jacob Holm account and not to the Danish market. It was because of such action by Hercules and others that the " Account Leadership " scheme collapsed after at most two months of partial and ineffective operation.

The method by which Hüls and ICI should have protected BASF was by quoting a price of DKR 6.75 for the supply of raffia grade polypropylene to Jacob Holm until the end of June. »

[« Την άνοιξη του 1983, έγινε μια μερική απόπειρα από ορισμένους παραγωγούς να θέσουν σε λειτουργία το σύστημα του " Account Leadership " (...) Η δήλωση ότι " η Hercules είναι βέβαιο ότι μετείχε, ενώ δεν έπρεπε ", έγινε κατά τη συνάντηση αυτή αναφορικά με τη Jacob Holm, διότι η Hercules δεν είχε δηλώσει στον " Account Leader " ότι ενδιαφερόταν να προμηθεύσει τη Jacob Holm. Πρέπει να καταστεί σαφές ότι η δήλωση αυτή αφορά μόνο τις δοσοληψίες με τη Jacob Holm και όχι τη δανική αγορά. Λόγω δε αυτών των ενεργειών της Hercules και άλλων, το σύστημα του " Account Leadership " κατέρρευσε μετά από δύο, το πολύ, μήνες μερικής και αναποτελεσματικής εφαρμογής.

Η μέθοδος με την οποία η Hüls και η ICI έπρεπε να προστατεύσουν τη BASF συνίστατο στο να προσφέρουν τιμή 6,75 DKR για την προμήθεια πολυπροπυλενίου ποιότητας raffia στη Jacob Holm μέχρι τα τέλη Ιουνίου. »]

219 Το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι, αντιθέτως προς ό,τι ισχυρίζεται η προσφεύγουσα, τα πρακτικά της συναντήσεως της 2ας Δεκεμβρίου 1982 (γ. αιτ. παράρτ. 33) δείχνουν ότι το σύστημα του « account leadership » είχε γίνει δεκτό κατά τη συνάντηση της 2ας Σεπτεμβρίου (γ. αιτ. παράρτ. 29)· αναφέρουν, πράγματι, ότι, στις 2 Δεκεμβρίου, « the idea of account management was proposed for more general adoption » (« η ιδέα της διαχειρίσεως λογαριασμών προτάθηκε προς ευρύτερη αποδοχή »)· αυτό δείχνει ότι το σύστημα είχε ήδη γίνει δεκτό προηγουμένως σε πιο περιορισμένη κλίμακα. Όσον αφορά την αποδεικτική ισχύ της μνείας του ονόματος της προσφεύγουσας στους πίνακες που είναι συνημμένοι στα πρακτικά των δύο αυτών συναντήσεων στις οποίες

δεν συμμετείχε, πρέπει να σημειωθεί ότι το όνομα της προσφεύγουσας εμφανίζεται δίπλα στα ονόματα των πιο μεγάλων πελατών της στο Ηνωμένο Βασίλειο, τόσο στον πίνακα που είναι συνημμένος στα πρώτα πρακτικά, όσο και σ' εκείνον που είναι συνημμένος στα δεύτερα· στα δεύτερα όμως πρακτικά έχει μειωθεί ο αριθμός των πελατών της, ενώ έχει προστεθεί το όνομα του πιο μεγάλου της πελάτη στη Γαλλία. Μεταξύ των δύο αυτών συναντήσεων, μια εταιρία εκμεταλλεύσεως του ομίλου Shell συμμετέσχε σε τοπικές συναντήσεις για το Ηνωμένο Βασίλειο στις 13 Σεπτεμβρίου, 18 Οκτωβρίου και 15 Νοεμβρίου 1982, η δε προσφεύγουσα συμμετέσχε σε συνάντηση των « τεσσάρων μεγάλων » στις 13 Οκτωβρίου 1982. Εν όψει αυτών των στοιχείων, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι δεν είναι πιστευτό πως η προσφεύγουσα δεν ενημερώθηκε από τους ανταγωνιστές της, κατά τις τέσσερις αυτές συναντήσεις, περί της συναποδοχής του συστήματος του « account leadership » κατά τη συνάντηση της 2ας Σεπτεμβρίου 1982. Κατά συνέπεια, το γεγονός ότι το όνομα της Shell διατηρήθηκε στον κατάλογο των « account leaders » ορισμένων από τους μεγάλους πελάτες της στον πίνακα που είναι συνημμένος στα πρακτικά της συναντήσεως της 2ας Δεκεμβρίου 1982 δείχνει — τουλάχιστον — ότι δεν είχε διατυπώσει αντιρρήσεις αρχής όσον αφορά τη συμμετοχή της σ' αυτό το σύστημα· δεν ευσταθεί, επομένως, ότι η προσφεύγουσα ενημερώθηκε για την ύπαρξη προτάσεων σχετικών με το « account leadership » μόνο μετά τη συνάντηση της 2ας Δεκεμβρίου 1982, όπως ισχυρίζεται. Η προσφεύγουσα, μη αρνούμενη ρητώς να συμμετάσχει στο σύστημα αυτό, έδωσε στους ανταγωνιστές της — τουλάχιστον — την εντύπωση ότι αποδεχόταν τη συμμετοχή της σ' αυτό.

220 Ως προς το ζήτημα αν, κατά τη διάρκεια μιας τοπικής συναντήσεως που διεξήχθη για το Ηνωμένο Βασίλειο τον Ιανουάριο του 1983, η εταιρία εκμεταλλεύσεως της προσφεύγουσας στο Ηνωμένο Βασίλειο εναντιώθηκε στη συμμετοχή της σ' ένα τέτοιο σύστημα, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι οι ισχυρισμοί της προσφεύγουσας είναι εν προκειμένω όλως αναπόδεικτοι, εφόσον δεν προσκόμισε τα πρακτικά της τοπικής συναντήσεως κατά την οποία λέει ότι διατυπώθηκε η άρνηση αυτή.

221 Ως προς τον ισχυρισμό της προσφεύγουσας ότι της ήταν αδύνατον να διαδραματίσει τον ρόλο του « account leader » έναντι των μεγαλυτέρων πελατών της στο Ηνωμένο Βασίλειο, λόγω του ότι η προσφεύγουσα δεν μπορούσε να διακινδυνεύσει να προχωρήσει πρώτη σε αύξηση των τιμών τις οποίες εφάρμοζε στους μεγαλύτερους πελάτες της, πρέπει, κατ' αρχάς, να σημειωθεί ότι το επιχείρημα αυτό ισχύει μόνον υπό την προϋπόθεση ότι ο ανταγωνισμός λειτουργούσε κατ' εκείνο τον χρόνο ελεύθερα. Όπως, όμως, διαπίστωσε το Πρωτοδικείο, αφενός μεν οι παραγωγοί πολυπροπυλενίου συντόνιζαν την τιμολογιακή τους πολιτική, αφετέρου δε είχαν συμφωνήσει επί του συστήματος του « account leadership ». Κατά συνέπεια, η προσφεύγουσα μπορούσε να αυξάνει τις τιμές της έναντι των μεγαλυτέρων πελατών της χωρίς να διατρέχει κανέναν κίνδυνο, εφόσον ήξερε ότι και οι ανταγωνιστές της θα έπρατταν το ίδιο.

222 Ως προς τη νέα τιμολογιακή πολιτική την οποία ακολούθησε η προσφεύγουσα από τον Ιανουάριο του 1983 και η οποία συνίστατο στο να προσπαθεί να αυξάνει τον όγκο των πωλήσεών της καθορίζοντας τις τιμές των μεγάλων πελατών της βάσει των τιμών που τους είχαν τιμολογηθεί σε μια προηγούμενη περίοδο, υπό τον όρον ότι αυτοί θα διατηρούσαν ή θα αύξαναν τον όγκο των παραγγελιών τους, πολιτική την οποία πιστοποιούν δύο εσωτερικά σημειώματα της Shell UK της 26ης Ιανουαρίου 1983 και της 16ης Μαρτίου 1983 (προσαρτήματα 18 και 19 της απαντήσεως της SC στην ανακοίνωση των αιτιάσεων), το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι τα δύο σημειώματα τα οποία προσκόμισε η προσφεύγουσα ναι μεν αντανακλούν τη βούληση να ασκηθεί μια πολιτική με επίκεντρο τον όγκο των πωλήσεων, δεν παρέχουν όμως καμμία ένδειξη περί καθορισμού των τιμών σε συνάρτηση προς κάποια προηγούμενη περίοδο. Κατά συνέπεια, το επιχείρημα της προσφεύγουσας πρέπει να απορριφθεί.

223 Όσον αφορά την επιχειρηματολογία της προσφεύγουσας ότι δεν μπορούσε να είναι ο « account leader » του πελάτη της BIHR στη Γαλλία και την εκ μέρους της αμφισβήτηση της αποδεικτικής αξίας του εσωτερικού σημειώματος της Shell της 17ης Μαρτίου 1983 (παράρτ. 41, αιτ. SC) σε συνδυασμό προς τα πρακτικά μιας συναντήσεως της ανοίξεως του 1983 (γ. αιτ. παράρτ. 37), το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι η προσφεύγουσα, με την όλη επιχειρηματολογία της, προσπαθεί να αποδείξει ότι της ήταν αδύνατο να παίξει τον ρόλο του « account leader » της BIHR: πρώτον, διότι θα ήταν πολύ παρακινδυνευμένο να αυξήσει, πρώτη αυτή, τις τιμές της έναντι αυτού του πελάτη, από τον οποίο εξηρτάτο σε μεγάλο βαθμό· δεύτερον, διότι οι τιμές που ετιμολογούντο στον εν λόγω πελάτη καθορίζονταν σε συνάρτηση προς τον μέσο όρο των τιμών τις οποίες είχε καταβάλει στους άλλους προμηθευτές του κατά το προηγηθέν τρίμηνο. Πρέπει να επισημανθεί ότι η επιχειρηματολογία αυτή θα μπορούσε να γίνει δεκτή στο πλαίσιο μιας αγοράς όπου δεν περιορίζεται ο ανταγωνισμός. Υπενθυμίζει, όμως, το Πρωτοδικείο ότι οι παραγωγοί πολυπροπυλενίου όριζαν επιδιωκόμενες τιμές και είχαν συναποδεχθεί ένα σύστημα « account leadership », το οποίο είχε ως συνέπεια να προστατεύει τον κύριο προμηθευτή ενός πελάτη, όταν αυτός αύξανε τις τιμές του έναντι του πελάτη αυτού. Εξ άλλου, το σύστημα καθορισμού τιμών το οποίο εφαρμοζόταν έναντι της BIHR κατέληγε στο ίδιο αποτέλεσμα με το σύστημα του « account leadership », εφόσον είχε συμφωνηθεί ότι οι άλλοι προμηθευτές θα ζητούσαν τιμές ίσες ή υψηλότερες προς την επιδιωκόμενη τιμή-στόχο. Έτσι, οι τιμές τις οποίες κατέβαλλε αυτός ο πελάτης στην προσφεύγουσα αυξάνονταν, διότι και οι τιμές τις οποίες ζητούσαν οι ανταγωνιστές της ήσαν αυξημένες. Κατά συνέπεια, δεν υπάρχει λόγος να θεωρηθεί ότι η προσφεύγουσα δεν ορίστηκε « account leader » της BIHR.

224 Το Πρωτοδικείο, τέλος, θεωρεί ότι ο εν μέρει εσφαλμένος χαρακτήρας των στοιχείων που περιέχονται στα πρακτικά μιας συναντήσεως της ανοίξεως (γ. αιτ. παράρτ. 37),

όσον αφορά ειδικότερα τις τιμές τις οποίες εφάρμοζε η προσφεύγουσα έναντι ορισμένων πελατών, δεν πρέπει να εξηγηθεί από το γεγονός ότι τα στοιχεία αυτά δεν δόθηκαν από την προσφεύγουσα, αλλ' από το γεγονός ότι, επειδή υφίστατο συχνά επικρίσεις από τους ανταγωνιστές της λόγω της τιμολογιακής πολιτικής την οποία ακολουθούσε, ιδίως έναντι ορισμένων πελατών των οποίων είχε οριστεί « account leader » (βλ. πρακτικά της εσωτερικής συσκέψεως της Shell της 14ης Μαρτίου 1983, παράρτ. 42, αιτ. SC), η προσφεύγουσα προσπάθησε να δώσει στους ανταγωνιστές της την εντύπωση ότι εφάρμοζε τιμές εγγύτερες προς τους συμφωνηθέντες στόχους, υψηλότερες δηλαδή από εκείνες που πράγματι εφάρμοζε.

225 Όσον αφορά τις ποσοστώσεις, το Πρωτοδικείο επισημαίνει ότι, για το 1982, προσάπτεται στους παραγωγούς ότι μετείχαν στις διαπραγματεύσεις με σκοπό να καταλήξουν σε συμφωνία επί των ποσοστώσεων για το έτος αυτό· ότι, στο πλαίσιο αυτό, γνωστοποίησαν τις ποσότητες που φιλοδοξούσαν να πωλήσουν· ότι, μη επιτευχθείσης οριστικής συμφωνίας, ανακοίνωναν κατά τις συναντήσεις τα αριθμητικά στοιχεία των μηνιαίων πωλήσεών τους του πρώτου εξαμήνου, συγκρίνοντάς τα προς το ποσοστό που είχαν καταγράψει κατά το προηγούμενο έτος· τέλος, ότι, κατά το δεύτερο εξάμηνο, προσπάθησαν να περιορίσουν τις μηνιαίες πωλήσεις τους στο συνολικό ποσοστό της αγοράς που είχαν πραγματοποιήσει κατά το πρώτο εξάμηνο του έτους αυτού.

226 Η ύπαρξη διαπραγματεύσεων μεταξύ των παραγωγών για την καθιέρωση συστήματος ποσοστώσεων και η γνωστοποίηση των « φιλοδοξιών » τους κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων αυτών πιστοποιούνται, πρώτον, από ένα έγγραφο που τιτλοφορείται « Scheme for discussions " quota system 1982 " » (« Διάγραμμα για τις συζητήσεις για ένα σύστημα ποσοστώσεων για το 1982 »· γ. αιτ. παράρτ. 69), στο οποίο εμφανίζεται, για όλους τους αποδέκτες της Αποφάσεως, με εξαίρεση τη Hercules, η ποσότητα που έκαστος θεωρούσε ότι δικαιούνταν, επί πλέον δε, για ορισμένους (όλους πλην της Anic, της Linz, της Petrofina, της Shell και της Solvay) η ποσότητα που, κατ' αυτούς, θα έπρεπε να ορισθεί στους άλλους παραγωγούς· δεύτερον, από ένα έγγραφο της ICI, τιτλοφορούμενο « Polypropylene 1982, Guidelines » (« Πολυπροπυλένιο 1982, κατευθυντήριες γραμμές »· γ. αιτ. παράρτ. 70, a), όπου η ICI αναλύει τις διεξαγόμενες διαπραγματεύσεις· τρίτον, από έναν πίνακα με ημερομηνία 17 Φεβρουαρίου 1982 (γ. αιτ. παράρτ. 70, b), όπου συγκρίνονται διάφορες προτάσεις για την κατανομή των πωλήσεων — από τις οποίες η μία, με τίτλο « ICI Original Scheme » (« Αρχικό σχέδιο της ICI »), συνοδεύεται από έναν άλλο χειρόγραφο πίνακα, με περιορισμένης εκτάσεως προσαρμογές, τις οποίες επέφερε η Monte, σε μια στήλη με τίτλο « Milliavacca27/1/82 »(πρόκειται για το όνομα ενός υπαλλήλου της Monte· γ. αιτ. παράρτ. 70, c) — και, τέλος, από έναν πίνακα συντεταγμένο στα ιταλικά (γ. αιτ. παράρτ. 71), ο οποίος συνιστά μια περίπλοκη πρόταση (η οποία περιγράφεται στην αιτιολογική σκέψη 58, τρίτο εδάφιο, εν τέλει, της Αποφάσεως).

227 Τα μέτρα που ελήφθησαν κατά το πρώτο εξάμηνο του 1982 αποδεικνύονται από τα πρακτικά της συναντήσεως της 13ης Μαΐου 1982 (γ. αιτ. παράρτ. 24), όπου αναφέρονται, μεταξύ άλλων, τα εξής:

« To support the move a number of other actions are needed a) limit sales volume to some agreed prop. of normal sales. »

[« Για τη στήριξη της πρωτοβουλίας, απαιτούνται μια σειρά από άλλα μέτρα: α') να περιοριστεί ο όγκος των πωλήσεων σε ορισμένη συμπεφωνημένη αναλογία επί των κανονικών πωλήσεων. »]

Η εκτέλεση αυτών των μέτρων πιστοποιείται από τα πρακτικά της συναντήσεως της 9ης Ιουνίου 1982 (γ. αιτ. παράρτ. 25), στα οποία είναι συνημμένος ένας πίνακας που περιέχει, για κάθε παραγωγό, έναν αριθμό « actual » των πωλήσεών του για τους μήνες Ιανουάριο έως Απρίλιο του 1982, συγκρινόμενο προς τον αριθμό « theoretical based on 1981 av[erage] market share » (« θεωρητικό στηριζόμενο στο μέσο μερίδιο της αγοράς του 1981 »)· πιστοποιείται επίσης από τα πρακτικά της συναντήσεως της 20ής και 21ης Ιουλίου 1982 (γ. αιτ. παράρτ. 26), όσον αφορά την περίοδο Ιανουαρίου-Μαΐου 1982, καθώς και από τα πρακτικά της 20ής Αυγούστου 1982 (γ. αιτ. παράρτ. 28), όσον αφορά την περίοδο Ιανουαρίου-Ιουλίου 1982. Σχετικώς, ο θεωρητικός χαρακτήρας της ποσοστώσεως που χρησιμεύει ως μέτρο συγκρίσεως για τις πραγματικές μηνιαίες πωλήσεις προκύπτει από το γεγονός ότι καμμία ποσόστωση δεν κατέστη δυνατόν να συμφωνηθεί για ολόκληρο το 1981· ωστόσο, δεν στερεί τη σύγκριση αυτή της σημασίας της ως μεθόδου επιτηρήσεως του περιορισμού των μηνιαίων πωλήσεων δι' αναγωγής στο προηγούμενο έτος.

228 Τα μέτρα που ελήφθησαν για το δεύτερο εξάμηνο αποδεικνύονται από τα πρακτικά της συναντήσεως της 6ης Οκτωβρίου 1982 (γ. αιτ. παράρτ. 31), στα οποία αναφέρονται τα εξής: « In October this would also mean restraining sales to the Jan/June achieved market share of a market estimated at 100 kt »· « Performance against target in September was reviewed » (« Τον Οκτώβριο, αυτό σήμαινε επίσης ότι έπρεπε να περιοριστούν οι πωλήσεις στο μερίδιο της αγοράς που είχε επιτευχθεί κατά το διάστημα Ιανουαρίου-Ιουνίου σε μια αγορά εκτιμώμενη σε 100 χιλιοτόννους »· « εξετάστηκαν τα αποτελέσματα του Σεπτεμβρίου σε σύγκριση προς τον στόχο που είχε τεθεί »). Στα πρακτικά αυτά είναι συνημμένος ένας πίνακας, επιγραφόμενος « September provisional sales versus target [based on Jan-June market share applied to demand est(imated) at 120 Kt] » [« Προσωρινά στοιχεία πωλήσεων Σεπτεμβρίου σε σύγκριση προς τον στόχο (στηριζόμενα στα μερίδια αγοράς Ιανουαρίου-Ιουνίου αναγόμενα σε ζήτηση εκτιμώμενη σε 120 χιλιοτόννους) »]. Η διατήρηση αυτών των μέτρων επιβεβαιώνεται από τα πρακτικά της συναντήσεως της 2ας Δεκεμβρίου 1982 (γ. αιτ. παράρτ. 33), στα οποία είναι συνημμένος ένας πίνακας, όπου συγκρίνονται, για τον Νοέμβριο του 1982, οι πωλήσεις « actual » (« πραγματοποιηθείσες ») προς

τους αριθμούς « theoretical » (« θεωρητικούς »), υπολογισθέντες βάσει του « J-June % of 125 Kt » (« κατανομής των 125 χιλιοτόννων βάσει των ποσοστών Ιανουαρίου-Ιουνίου »).

229 Το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι η ανάμιξη της προσφεύγουσας σ' αυτό το σύστημα ποσοστώσεων προκύπτει από τις συχνές επαφές που είχε με όσους συμμετείχαν στις συναντήσεις « διευθυντών » και « εμπειρογνωμόνων », ιδίως μέσω της συμμετοχής των εταιριών εκμεταλλεύσεως του ομίλου Shell σε πολυαριθμότατες τοπικές συναντήσεις, των οποίων τα λίγα διατιθέμενα πρακτικά προδίδουν ότι αφορούσαν την επιτήρηση του όγκου των πωλήσεων των κατ' ιδίαν παραγωγών σε κάθε κράτος μέλος· περαιτέρω, η ανάμιξη αυτή προκύπτει και από τη συμμετοχή της σε διμερείς συναντήσεις με άλλους παραγωγούς. Συναφώς, πρέπει να επισημανθεί ότι, σε μια διμερή συνάντηση την οποία πραγματοποίησε με την ICI στις 26 Νοεμβρίου 1982, σημειώθηκε ότι ο εκπρόσωπος της προσφεύγουσας « was quick to pick up that in October only Shell' s market share was in line with their Jan-June performance » (« ευθύς αμέσως επισήμανε ότι, τον Οκτώβριο, μόνο της Shell το μερίδιο αγοράς ήταν σύμφωνο προς την απόδοσή της κατά τον Ιανουάριο-Ιούνιο »· γ. αιτ. παράρτ. 99).

230 Στα παραπάνω στοιχεία πρέπει να προστεθεί το γεγονός ότι τα αριθμητικά στοιχεία της προσφεύγουσας περιέχονται στα πρακτικά των συναντήσεων που είχαν ως αντικείμενο την επιτήρηση της εφαρμογής του συστήματος ποσοστώσεων (βλ. πρακτικά των συναντήσεων της 10ης Μαρτίου, 9ης Ιουνίου, 12ης Αυγούστου, 20ής Αυγούστου και 2ας Νοεμβρίου 1982, γ. αιτ. παραρτ. 23, 25, 26, 28 και 32 αντιστοίχως). Την αποδεικτική αξία αυτών των αριθμητικών στοιχείων ενισχύει το γεγονός ότι, στα πρακτικά των συναντήσεων της 12ης Αυγούστου, της 6ης Οκτωβρίου και της 2ας Δεκεμβρίου (γ. αιτ. παραρτ. 27, 31 και 33), τα αριθμητικά στοιχεία της προσφεύγουσας αντικαθίστανται από τα αρχικά « N. A. » (« not available » — « δεν διατίθενται »), πράγμα που δείχνει ότι οι άλλοι παραγωγοί δεν ήσαν σε θέση να εκτιμήσουν τα αριθμητικά στοιχεία της προσφεύγουσας βάσει των στατιστικών του συστήματος Fides, όταν δεν τους τα παρείχε η ίδια. Εξ άλλου, πρέπει να υπομνηστεί ότι τα στοιχεία που αφορούσαν την προσφεύγουσα τα παρέσχε όντως η ίδια (βλ. σκέψεις 114 και 115 ανωτέρω).

231 Στα παραπάνω αποδεικτικά στοιχεία πρέπει να προστεθεί το γεγονός ότι, κατά τη συνάντηση της 13ης Μαΐου 1982, έγινε λόγος για επανέναρξη λειτουργίας κάποιων εγκαταστάσεων της Shell· κατά τη συνάντηση της 9ης Ιουνίου 1982 (γ. αιτ. παράρτ. 25), έγινε λόγος για την ανάγκη να επανέλθει η Shell στους κόλπους της συμπράξεως· στα πρακτικά της συναντήσεως της 20ής και 21ης Ιουλίου 1982 (γ. αιτ. παράρτ. 26), αναφέρεται ότι πρέπει να πραγματοποιηθεί επαφή με τους απόντες παραγωγούς, στα

δε πρακτικά της συναντήσεως της 21ης Σεπτεμβρίου 1982 (γ. αιτ. παράρτ. 30), αναφέρονται τα εξής:

« pressure was needed on Shell Italy to restrain themselves to the agreed levels for October. SCIT + SCUK were reported to be fully supportive + good meeting had been held by ICI, DSM with Shell Netherlands. It was reported that SCIT had agreed to attend a " big four " meeting subsequently fixed for 13 October ».

(« χρειαζόταν να ασκηθεί πίεση στη Shell Ιταλίας για να περιοριστεί στα επίπεδα που συμφωνήθηκαν για τον Οκτώβριο. Για τη SCIT και τη SCUK, αναφέρθηκε πως παρείχαν πλήρη υποστήριξη και ότι είχε γίνει μια καλή συνάντηση μεταξύ της ICI, της DSM και της Shell Κάτω Χωρών. Αναφέρθηκε ότι η SCIT είχε συμφωνήσει να παραστεί σε συνάντηση των " τεσσάρων μεγάλων ", που στη συνέχεια ορίστηκε για τις 13 Οκτωβρίου »).

232 Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι ορθώς η Επιτροπή συνήγαγε από την αλληλοεπιτήρηση κατά τις συναντήσεις « διευθυντών » και « εμπειρογνωμόνων » — την οποία κατέστησε δυνατή η προσφεύγουσα παρέχοντας τα σχετικά με τις πωλήσεις της στοιχεία — την εφαρμογή κατά το 1982 ενός συστήματος περιορισμού των μηνιαίων πωλήσεων δι' αναγωγής σε προγενέστερη περίοδο και ότι το σύστημα αυτό το είχαν συναποδεχθεί οι παραγωγοί πολυπροπυλενίου.

233 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμον ότι η προσφεύγουσα συγκαταλεγόταν μεταξύ των παραγωγών πολυπροπυλενίου μεταξύ των οποίων επήλθε σύμπτωση βουλήσεων όσον αφορά τις πρωτοβουλίες καθορισμού τιμών Ιουνίου-Ιουλίου 1982 και Σεπτεμβρίου-Νοεμβρίου 1982, ως προς τα μέτρα που αποσκοπούσαν στη διευκόλυνση της εφαρμογής των πρωτοβουλιών καθορισμού τιμών και όσον αφορά τον περιορισμό των μηνιαίων πωλήσεών τους δι' αναγωγής σε προγενέστερη περίοδο.

Γ'4 — Το έτος 1983

α') Η προσβαλλόμενη πράξη

234 Κατά την Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 47), η προσφεύγουσα μετέσχε στην πρωτοβουλία καθορισμού τιμών του Ιουλίου-Νοεμβρίου 1983. Συγκεκριμένα, κατά τη

συνάντηση της 3ης Μαΐου 1983, συμφωνήθηκε ότι οι παραγωγοί θα προσπαθούσαν να εφαρμόσουν την τιμή-στόχο των 2,00 DM/kgτον Ιούνιο 1983. Κατά τη συνάντηση, όμως, της 20ής Μαΐου 1983, ο ταχθείς προηγουμένως στόχος αναβλήθηκε για τον Σεπτέμβριο, καθορίστηκε δε ενδιάμεσος στόχος για την 1η Ιουλίου (1,85 DM/kg). Στη συνέχεια, κατά τη συνεδρίαση της 1ης Ιουνίου 1983, οι παρόντες παραγωγοί επαναβεβαίωσαν τη σταθερή τους πρόθεση να εφαρμόσουν την αύξηση στο 1,85 DM/kg.Τότε, η Shell «ανέλαβε σχετική δέσμευση [εννοείται: ότι θα προβεί στην ανατίμηση] και θα ανακοίνωνε πρώτη την αύξηση στο [(...) ECN]». Η Απόφαση επισημαίνει ακόμη ότι η Hercules, η οποία αναφέρεται ότι «υποστήριξε θερμά» την ανατίμηση, θα ανακοίνωνε νέες τιμές τον Ιούνιο. Όλοι οι παριστάμενοι στη συνάντηση αυτή ειδοποίησαν τις μονάδες πωλήσεών τους να ενημερώσουν τους πελάτες τους για τη σχεδιαζόμενη ανατίμηση.

235 Η Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 47) επισημαίνει ότι, αντανακλώντας την είδηση ότι η Shell θα ηγείτο «δημοσία» της πρωτοβουλίας, ένα άρθρο, που δημοσιεύθηκε στο ECN στις 13 Ιουνίου 1983, ανέφερε ότι οι παραγωγοί επιζητούσαν υψηλότερες τιμές και ότι η Shell σχεδίαζε αύξηση στα 1,90 DM/kgτουλάχιστον για την 1η Ιουλίου και περαιτέρω αύξηση τον Σεπτέμβριο. Το άρθρο ανέφερε επίσης ότι ανάλογες αυξήσεις θα εφάρμοζαν η ICI και η Monte. Η Απόφαση επισημαίνει ότι, από τον Οκτώβριο 1982, η Shell συμμετείχε στις περισσότερες μηνιαίες «προκαταρκτικές συναντήσεις» των «τεσσάρων μεγάλων». Το άρθρο του ECN ανέφερε ότι η αγορά καθίστατο «ολοένα και περισσότερο συμπαγής»· ένα κάπως τηλεγραφικό σημείωμα το οποίο συνετάχθη από την ICI περί τα τέλη Μαΐου, ανέφερε τα εξής: «ποσότητα Ιουνίου — περιορισμός 122 ½ = πρόβλεψη για αγορά μηνός Ιουνίου βλέπε 130 περίπου». Το ίδιο σημείωμα συνεχίζει: «ανακοινώνει πρώτη η Shell — Άρθρο ECNσε 2 εβδομάδες. Ενημερώθηκε η ICI».

236 Η Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 49) επισημαίνει ότι, μετά τη συνάντηση της 20ής Μαΐου 1983, η ICI, η DSM, η BASF, η Hoechst, η Linz, η Shell, η Hercules, η ATO, η Petrofina και η Solvay έδωσαν οδηγίες στα γραφεία πωλήσεών τους να εφαρμόσουν από 1ης Ιουλίου την τιμή του 1,85 DM/kgγια τη raffia. Έγγραφα της Shell για το Ηνωμένο Βασίλειο και τη Γαλλία αποκαλύπτουν ότι η εταιρία αυτή γνώριζε τις τιμές που είχαν συμφωνηθεί για την 1η Ιουλίου και βάσιζε την πολιτική πωλήσεών της στις τιμές αυτές. Σ' ένα έγγραφο, το οποίο επιγράφεται «PP W. Europe-Pricing» («Διαμόρφωση των τιμών του πολυπροπυλενίου στη Δυτική Ευρώπη», η Shell αναφέρεται ρητά σε ένα «στόχο του Ιούλιο» ανερχόμενο σε 1,85 DM/kgή σε 480 UK£/τόννο. Έκθεση της Shell σχετικά με την «ποιότητα της αγοράς», με ημερομηνία 14 Ιουνίου 1983, ανέφερε επίσης ότι, «στη Δυτική Ευρώπη, οι εθνικές εταιρίες Shell διατηρούν σταθερό το μερίδιό τους της αγοράς (ενώ έχουν απώλειες στην Ολλανδία και στο Ηνωμένο Βασίλειο) για να διευκολυνθεί η σταθεροποίηση των τιμών». Προσθέτει ότι

οι οδηγίες τιμών που βρέθηκαν στην ATO και την Petrofina είναι μεν ελλιπείς, επιβεβαιώνουν όμως το γεγονός ότι οι εταιρίες αυτές ύψωσαν τις τιμές τους, με κάποια καθυστέρηση στην περίπτωση της Petrofina και της Solvay. Η Απόφαση καταλήγει στο συμπέρασμα ότι, με εξαίρεση την Hüls, για την οποία η Επιτροπή δεν βρήκε ίχνη οδηγιών για τον Ιούλιο του 1983, όλοι οι παραγωγοί που είχαν μετάσχει στις συναντήσεις ή είχαν υποσχεθεί στήριξη για τη νέα τιμή-στόχο του 1,85 DM/kg έδωσαν οδηγίες για την εφαρμογή της νέας τιμής.

237 Η Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 50) επισημαίνει, εξ άλλου, ότι πραγματοποιήθηκαν και νέες συναντήσεις στις 16 Ιουνίου, 6 και 21 Ιουλίου, 10 και 23 Αυγούστου, καθώς και στις 5, 15 και 29 Σεπτεμβρίου 1983, στις οποίες έλαβαν μέρος όλοι οι τακτικώς συμμετέχοντες. Στα τέλη Ιουλίου και στις αρχές Αυγούστου του 1983, η BASF, η DSM, η Hercules, η Hoechst, η Hüls, η ICI, η Linz, η Solvay, η Monte και η Saga έστειλαν στα διάφορα εθνικά τους γραφεία πωλήσεων οδηγίες εφαρμοστέες την 1η Σεπτεμβρίου, με βάση την τιμή των 2,00 DM/kg για τη raffia· εν τω μεταξύ, ένα εσωτερικό σημείωμα της Shell της 11ης Αυγούστου, που αφορούσε τις τιμές της στο Ηνωμένο Βασίλειο, ανέφερε ότι η θυγατρική της στο Ηνωμένο Βασίλειο προετοιμαζόταν για να «προωθήσει» βασικές τιμές που θα εφαρμόζονταν από την 1η Σεπτεμβρίου, σύμφωνες προς τους στόχους που είχαν καθορίσει οι άλλοι παραγωγοί. Από τα τέλη του μηνός, ωστόσο, η Shell έδωσε οδηγία στο γραφείο πωλήσεών της στο Ηνωμένο Βασίλειο να αναβάλει την πλήρη αύξηση, έως ότου φτάσουν την επιθυμητή βασική τιμή οι λοιποί παραγωγοί. Η Απόφαση διευκρινίζει ότι, με κάποιες περιορισμένης σημασίας εξαιρέσεις, οι οδηγίες αυτές είναι ταυτόσημες για κάθε ποιότητα και σε κάθε νόμισμα.

238 Κατά την Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 50, τελευταίο εδάφιο), οι οδηγίες που συγκεντρώθηκαν από τους παραγωγούς αποκαλύπτουν ότι αργότερα αποφασίστηκε να συνεχιστεί η πορεία που χαράχτηκε τον Σεπτέμβριο, με νέες σταδιακές αυξήσεις, που θα είχαν ως βάση την τιμή των 2,10 DM/kg την 1η Οκτωβρίου για τη raffia και μια νέα άνοδο στα 2,25 DM/kg την 1η Νοεμβρίου. Η Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 51, πρώτο εδάφιο) επισημαίνει ακόμη ότι η BASF, η Hoechst, η Hüls, η ICI, η Linz, η Monte και η Solvay έστειλαν όλες στα γραφεία πωλήσεών τους οδηγίες που καθόριζαν τις ίδιες τιμές για τον Οκτώβριο και τον Νοέμβριο, ενώ η Hercules καθόρισε στην αρχή τιμές ελαφρώς κατώτερες.

239 Η Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 51, τρίτο εδάφιο) επισημαίνει ότι ένα εσωτερικό σημείωμα που βρέθηκε στην ATO, με χρονολογία 28 Σεπτεμβρίου 1983, περιέχει πίνακα επιγραφόμενο «Rappel du prix de cota (sic)» («Υπόμνηση της τρέχουσας τιμής»), που δίνει, για διάφορες χώρες, τις τιμές που ίσχυαν τον Σεπτέμβριο και τον

Οκτώβριο για τις τρεις κύριες ποιότητες πολυπροπυλενίου· οι τιμές αυτές ήσαν οι ίδιες με τις τιμές της BASF, της DSM, της Hoechst, της Hüls, της ICI, της Linz, της Monte και της Solvay. Κατά τον έλεγχο που διενεργήθηκε στην ATO τον Οκτώβριο του 1983, οι εκπρόσωποι της επιχειρήσεως επιβεβαίωσαν ότι οι τιμές αυτές είχαν κοινοποιηθεί στα γραφεία πωλήσεων.

240 Κατά την Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 105, τέταρτο εδάφιο), όποια και αν ήταν η ημερομηνία της τελευταίας συναντήσεως, η παράβαση διήρκεσε μέχρι τον Νοέμβριο του 1983, εφόσον η συμφωνία εξακολούθησε να παράγει τα αποτελέσματά της τουλάχιστον μέχρι τότε· ο Νοέμβριος ήταν ο τελευταίος μήνας για τον οποίο είναι γνωστό ότι συμφωνήθηκαν τιμές-στόχοι και δόθηκαν οδηγίες για τις τιμές.

241 Η Απόφαση καταλήγει (αιτιολογική σκέψη 51, τελευταίο εδάφιο) επισημαίνοντας ότι, κατά τον εξειδικευμένο Τύπο, στα τέλη του 1983, οι τιμές του πολυπροπυλενίου σταθεροποιήθηκαν· η τιμή της raffia στην αγορά έφτανε τα 2,08 DM έως 2,15 DM/kg (έναντι του ορισθέντος στόχου των 2,25 DM/kg).

242 Κατά την Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 60), για το 1983, η ICI κάλεσε κάθε παραγωγό να ανακοινώσει τις δικές του φιλοδοξίες, καθώς και τις σκέψεις του σχετικά με το μερίδιο της αγοράς που θα έπρεπε να δοθεί σε καθέναν από τους λοιπούς. Έτσι, η Monte, η Anic, η ATO, η DSM, η Linz, η Saga και η Solvay, καθώς και οι παραγωγοί της Γερμανίας διά της BASF, υπέβαλαν λεπτομερείς προτάσεις. Κατόπιν τούτου, οι διάφορες αυτές προτάσεις υποβλήθηκαν σε επεξεργασία με ηλεκτρονικό υπολογιστή, για να εξαχθεί ο μέσος όρος, ο οποίος συγκρίθηκε, στη συνέχεια, με τις προσδοκίες κάθε παραγωγού. Βάσει των πράξεων αυτών, η ICI μπόρεσε να προτείνει κατευθυντήριες γραμμές για μια νέα συμφωνία-πλαίσιο για το 1983. Η ICI θεώρησε ότι ήταν αναγκαίο, για την επιτυχία οποιουδήποτε νέου σχεδίου, το να εμφανίσουν οι «τέσσερις μεγάλοι» ενιαίο μέτωπο έναντι των άλλων παραγωγών. Η γνώμη της Shell, την οποία κοινοποίησε στην ICI, ήταν ότι η Shell, η ICI και η Hoechst έπρεπε να έχουν ποσόστωση 11 % εκάστη. Η πρόταση της ICI για το 1983 έδινε 19,8 % στους παραγωγούς της Ιταλίας, 10,9 % στη Hoechst και τη Shell και 11,1 % στην ίδια την ICI (Απόφαση, αιτιολογική σκέψη 62). Οι προτάσεις αυτές συζητήθηκαν στις συναντήσεις του Νοεμβρίου και του Δεκεμβρίου του 1982. Κατά τη συνάντηση της 2ας Δεκεμβρίου 1982, συζητήθηκε μια πρόταση που περιοριζόταν, αρχικά, στο πρώτο τρίμηνο του έτους. Τα πρακτικά της συναντήσεως αυτής, τα οποία συνέταξε η ICI, αναφέρουν ότι η ATO, η DSM, η Hoechst, η Hüls, η ICI, η Monte και η Solvay, καθώς και η Hercules, θεώρησαν «αποδεκτή» την ποσόστωση που τους είχε δοθεί (Απόφαση, αιτιολογική σκέψη 63). Οι πληροφορίες αυτές επιρρωννύονται από ένα σημείωμα, με

ημερομηνία 3 Δεκεμβρίου 1982, που συνοψίζει μια τηλεφωνική συνδιάλεξη που είχε η ICI με τη Hercules. Τα πρακτικά της συναντήσεως αυτής δεν μνημονεύουν την αντίδραση της Shell στην πρόταση, αυτή πάντως παρέστη, στις 20 Δεκεμβρίου 1982, σε μια συνάντηση των « τεσσάρων μεγάλων », ενώ ένα αχρονολόγητο σημείωμα της ICI προπαρασκευαστικό μιας συναντήσεως με τη Shell που προβλεπόταν για τον Μάιο του 1983 αναφέρει ότι η Shell « αποδέχτηκε, για τη Δυτική Ευρώπη, ποσοστώσεις ισοδυναμούσες προς 39,5 kt/τρίμηνο για το πρώτο και το δεύτερο τρίμηνο του 1983 ».

243 Η Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 63, τρίτο εδάφιο) αναφέρει ότι ένα έγγραφο που βρέθηκε στη Shell επιβεβαιώνει την ύπαρξη συμφωνίας, εφόσον η επιχείρηση αυτή φρόντιζε να μην υπερβαίνει την ποσόστωσή της. Το ίδιο έγγραφο επιβεβαιώνει επίσης ότι, κατά το δεύτερο τρίμηνο του 1983, εξακολουθούσε να εφαρμόζεται ένα σύστημα ρυθμίσεως του όγκου, εφόσον, για να διατηρηθεί το μερίδιό της στην αγορά γύρω στο 11 % κατά το δεύτερο τρίμηνο, οι εθνικές εταιρίες πωλήσεων του ομίλου Shell έλαβαν την εντολή να μειώσουν τις πωλήσεις τους. Την ύπαρξη αυτής της συμφωνίας επιβεβαιώνουν και τα πρακτικά της συναντήσεως της 1ης Ιουνίου 1983, τα οποία, καίτοι δεν μνημονεύουν ποσοστώσεις, αναφέρουν ότι είχε μεσολαβήσει ανταλλαγή στοιχείων μεταξύ των εμπειρογνωμόνων σχετικά με τις ποσότητες που είχε πωλήσει κάθε παραγωγός κατά τον προηγούμενο μήνα, πράγμα που φαίνεται να αποτελεί ένδειξη για το ότι εφαρμοζόταν όντως σύστημα ποσοστώσεων (Απόφαση, αιτιολογική σκέψη 64).

244 Η Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 65) επισημαίνει ότι, μολονότι ουδέποτε καθιερώθηκε κάποιο σύστημα επιβολής κυρώσεων για υπέρβαση των ποσοστώσεων, το σύστημα βάσει του οποίου κάθε παραγωγός έδινε αναφορά κατά τις συναντήσεις για την ποσότητα που είχε πωλήσει κατά τον προηγούμενο μήνα, διατρέχοντας έτσι τον κίνδυνο να δεχθεί τις επικρίσεις άλλων παραγωγών για την απειθαρχία που επέδειξε, ωθούσε τους παραγωγούς στο να τηρούν την ποσόστωση που τους είχε οριστεί.

β') Τα επιχειρήματα των διαδίκων

245 Κατά την άποψη της προσφεύγουσας, η Απόφαση προσάπτει στις εταιρίες Shell όχι μόνον ότι συμμετείχαν σε πρωτοβουλία καθορισμού τιμών τον Ιούλιο του 1983, αλλά και ότι η εν λόγω πρωτοβουλία προήλθε απ' αυτές. Όπως, όμως, απάντησε ήδη η προ-

σφεύγουσα, με την απάντησή της στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, αυτή η μομφή δεν στηρίζεται σε καμμία απτή απόδειξη. Ναι μεν είναι αληθές ότι μια συνάντηση των «τεσσάρων μεγάλων» (γ. αιτ. παράρτ. 101) διενεργήθηκε στις 19 Μαΐου 1983, η προσφεύγουσα όμως είχε ήδη αποφασίσει σχετικά με τη δική της τιμή-στόχο πριν από τη συνάντηση αυτή· εξ άλλου, κατά τη συνάντηση αυτή, δεν δεσμεύτηκε να αναλάβει πρωτοβουλία καθορισμού τιμών, ούτε ήταν άλλωστε σε θέση να το πράξει τότε, εφόσον δεν είχε ακόμη συζητήσει με τις εταιρίες εκμεταλλεύσεως (με τις οποίες συναντήθηκε μόλις τον Ιούνιο, ήτοι μετά τη συνάντηση των παραγωγών). Δεν συμμετέσχε στη συνάντηση παραγωγών της 1ης Ιουνίου 1983, κατά την οποία αποφασίστηκε η καταγγελλόμενη από την Επιτροπή πρωτοβουλία καθορισμού τιμών· τα πρακτικά της συναντήσεως αυτής (γ. αιτ. παράρτ. 40) δεν είναι δυνατόν να αντανακλούν ορθά τη θέση της, η οποία εκφράστηκε ανακριβώς από κάποιον άλλον παραγωγό. Ναι μεν κάποια πρακτικά της ICI μνημονεύουν ότι η προσφεύγουσα υποστήριζε αυτήν την πρωτοβουλία (γ. αιτ. παράρτ. 40), αντικρούονται όμως από ένα άλλο σημείωμα της ICI, το οποίο καταγράφει τις συνομιλίες που έγιναν μεταξύ των «τεσσάρων μεγάλων» στις 19 Μαΐου (γ. αιτ. παράρτ. 101)· η Επιτροπή όμως αγνόησε το σημείωμα αυτό, διότι κατέρριπτε τη θέση της. Το άρθρο, άλλωστε, για τις τιμές του πολυπροπυλενίου (γ. αιτ. παράρτ. 41), το οποίο η προσφεύγουσα σκεφτόταν, εξ ιδίας πρωτοβουλίας, να προτείνει στο ECN, ήταν ένα άρθρο γενικού περιεχομένου, με το οποίο η Shell δεν είχε την πρόθεση να αναφερθεί σε κάποια συγκεκριμένη τιμή. Είναι αλήθεια ότι, τελικά, κατόπιν αιτήματος του ECN, περιέλαβε ειδικότερα στοιχεία, η τιμή-στόχος, όμως, την οποία η Shell έγραφε πως ήθελε να επιτύχει ήταν υψηλότερη από εκείνη που φέρεται ότι συμφωνήθηκε μεταξύ των παραγωγών.

246 Εξ άλλου, η προσφεύγουσα διατείνεται ότι εξεδήλωσε ανεξάρτητη τιμολογιακή συμπεριφορά.

247 Όσον αφορά τις ποσοστώσεις, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι οι μειώσεις όγκου που αποφασίστηκαν το 1983 δεν προέκυψαν από συμφωνίες μεταξύ παραγωγών, αλλά από αυτόνομη απόφαση των εταιριών Shell περί αυξήσεως των τιμών. Απαντά έτσι στην Επιτροπή — η οποία ισχυρίζεται πως, αν η Shell ακολουθούσε όντως ανεξάρτητη πολιτική μειώσεως των πωλήσεών της, οι επιδιωκόμενες πωλήσεις της θα καθορίζονταν όχι σε μερίδια αγοράς (βλ. παραρτ. 50 έως 54, αιτ. SC), αλλά σε τόννους — ότι, αν οι στόχοι της είχαν οριστεί σε απόλυτους αριθμούς, θα αναγκαζόταν, σε περίπτωση συρρικνώσεως της συνολικής ζητήσεως σε σχέση προς τις προβλέψεις, να αυξήσει το μερίδιό της στην αγορά, με κίνδυνο να προκαλέσει έτσι πόλεμο τιμών με τους άλλους παραγωγούς. Καλεί την Επιτροπή να αποδείξει, μέσω της μαρτυρίας ανεξαρτήτου οικονομικού πραγματογνώμονος, το βάσιμο της οικονομικής «θεωρίας» την οποία αναπτύσσει με το υπόμνημα αντικρούσεώς της. Προσθέτει ότι το γεγονός

ότι έλπιζε — χωρίς και να το προεξοφλεί — πως οι άλλοι παραγωγοί θα ακολουθούσαν, όπως και η ίδια, μια πολιτική σταθεροποιήσεως των μεριδίων αγοράς δεν σημαίνει πως συμμετείχε σε σύμπραξη.

248 Διατείνεται ότι, κατά τις « προκαταρκτικές » ή τις τοπικές συναντήσεις, στις οποίες ενδεχομένως συμμετέσχε η προσφεύγουσα ή άλλες εταιρίες του ομίλου Shell, ουδέποτε έγινε λόγος περί ποσοστώσεων. Αβάσιμα ισχυρίζεται η Επιτροπή, επικαλούμενη ένα σημείωμα της ICI (γ. αιτ. παράρτ. 87), πως η προσφεύγουσα δήλωσε στην ICI ότι, κατ' αυτήν, η Shell, η ICI και η Hoechst έπρεπε να έχουν, η κάθε μια, ποσόστωση 11 % για το 1983. Στην πραγματικότητα, καμμία εταιρία Shell δεν εξέφρασε σε οποιονδήποτε μια τέτοια επιθυμία· μια προσεκτική ανάλυση αυτού του σημειώματος της ICI δείχνει ότι την επιθυμία αυτή απέδιδε στη Shell ένας άλλος παραγωγός, πράγμα που εμφαίνεται από το ότι ο αποδιδόμενος στη Shell αριθμός είναι μέσα σε κύκλο. Το ίδιο ισχύει και ως προς έναν πίνακα της ICI, ο οποίος αφορά τις προσδοκίες κάθε παραγωγού για το 1983 (γ. αιτ. παράρτ. 84), όπου υπάρχει ένα ερωτηματικό δίπλα στον αριθμό που αποδίδεται στη Shell. Σε ένα χειρόγραφο, άλλωστε, της ICI, το οποίο αναφέρεται στην ίδια χρονική περίοδο (γ. αιτ. παράρτ. 99), η Επιτροπή έκανε σύγχυση μεταξύ « L. », ο οποίος είναι υπάλληλος της SCITCO, και « have ».

249 Η προσφεύγουσα εκθέτει ότι η κατάρτιση ποσοστώσεων θα ήταν αναγκαία μόνο σε περίπτωση καθιερώσεως συστήματος αντισταθμίσεων. Εφόσον όμως οι εταιρίες Shell αρνήθηκαν να συμμετάσχουν σε ένα τέτοιο σύστημα, αυτό δεν ήταν δυνατόν να καθιερωθεί.

250 Κατά την προσφεύγουσα, η Επιτροπή εμμένει στην πλάνη της και εξακολουθεί να θεωρεί τον εσωτερικής χρήσεως επιδιωκόμενο όγκο των εταιριών Shell ως ποσοστώσεις που συνομολογήθηκαν με τους άλλους παραγωγούς. Κατά το υπό κρίση χρονικό διάστημα, οι εταιρίες Shell είχαν ορίσει, κατά τρόπο ανεξάρτητο, για τον εαυτό τους τον στόχο του 11 % της αγοράς της Δυτικής Ευρώπης. Τα αντίστοιχα προγράμματα και οι προϋπολογισμοί για το πρώτο τρίμηνο του 1983 καταρτίστηκαν, πριν γίνουν γνωστοί οι στόχοι πωλήσεων που αποδόθηκαν στις εταιρίες Shell κατά τις συναντήσεις, και διατηρήθηκαν στη συνέχεια.

251 Για το δεύτερο τρίμηνο του 1983, υποστηρίζει ότι, αν είχε προβλεφθεί, εντός του ομίλου Shell, μείωση των πωλήσεων (γ. αιτ. παραρτ. 90 και 94; παραρτ. 53 και 54, αιτ.

SC), αυτό έγινε για να τηρηθεί ο επιδιωκόμενος όγκος που είχε συμφωνηθεί, κατά τρόπο ανεξάρτητο, εντός του ομίλου και όχι για να τηρηθούν ποσοστώσεις που είχαν τάχα συμφωνηθεί με άλλους παραγωγούς.

252 Η Επιτροπή απαντά ότι δεν έχει μεγάλη σημασία το αν η Shell είχε ήδη ορίσει για τον εαυτό της επιδιωκόμενη τιμή πριν από τη συνάντηση της 19ης Μαΐου 1983, εφόσον είναι αποδεδειγμένο ότι, κατά την εν λόγω συνάντηση, οι «τέσσερις μεγάλοι» συναποφάσισαν κοινή στάση, όπως δείχνει η απάντηση της ICI στην αίτηση παροχής πληροφοριών (γ. αιτ. παράρτ. 8). Κατά τη συνάντηση των παραγωγών της 1ης Ιουνίου 1983, αυτοί ενημερώθηκαν περί των προθέσεων της Shell, και ειδικότερα περί του άρθρου το οποίο αυτή προετίθετο να δημοσιεύσει στο ECN για να αναγγείλει τις προθέσεις της σχετικά με τις ανατιμήσεις (γ. αιτ. παράρτ. 40). Το ότι ο στόχος τον οποίο ανήγγειλε με το άρθρο η Shell ήταν λίγο υψηλότερος από την τιμή-στόχο που συμφωνήθηκε κατά τη συνάντηση της 1ης Ιουνίου πρέπει να εκτιμηθεί, κατά την Επιτροπή, λαμβανομένου υπόψη ότι αποτελεί τρέχουσα εμπορική πρακτική το να αναγγέλλεται μια τιμή κατά τι υψηλότερη από την προσδοκώμενη.

253 Εξ άλλου, η Επιτροπή δεν αποκλείει το ενδεχόμενο να υπήρξαν επαφές μεταξύ της Shell και των εταιριών εκμεταλλεύσεως πριν από την 1η Ιουνίου· εν πάση περιπτώσει, οι εταιρίες εκμεταλλεύσεως διέκειντο ευνοϊκώς έναντι της ανατιμήσεως, υπό τον όρον ότι αυτή δεν θα οδηγούσε σε μείωση του όγκου πωλήσεων (παράρτ. 15. απάντηση SC, ανακοίνωση των αιτιάσεων).

254 Η Επιτροπή τονίζει ότι, παρά τον σκεπτικισμό της όσον αφορά τα συστήματα ποσοστώσεων (γ. αιτ. παράρτ. 64), η προσφεύγουσα συμμετείχε στις προκαταρκτικές συναντήσεις των «τεσσάρων μεγάλων», οι δε εταιρίες εκμεταλλεύσεως του ομίλου Shell συμμετείχαν σε τοπικές συναντήσεις (γ. αιτ. παράρτ. 10· παράρτ. 18, αιτ. SC) σε ορισμένες χώρες. Πολλά έγγραφα (γ. αιτ. παραρτ. 8, 64, 95 έως 97 και 99 έως 101) αποδεικνύουν, όμως, ότι, κατά τις συναντήσεις αυτές, οι συζητήσεις αφορούσαν θέματα που ήσαν άρρηκτα συνδεδεμένα με τις ποσοστώσεις. Δήλωσε στην ICI το 1983 (γ. αιτ. παραρτ. 87 και 99) ότι της αρκούσε ένα μερίδιο αγοράς της τάξεως του 11 έως 12 % και πρότεινε, για το εν λόγω έτος, να οριστεί ποσόστωση 11 % στη ICI, τη Shell και τη Hoechst (γ. αιτ. παράρτ. 87). Η πρόταση αυτή δεν έγινε στο πλαίσιο συστήματος αντισταθμίσεων, αλλά «συμφωνίας-πλαισίου» για τις ποσοστώσεις του 1983. Η Επιτροπή επισημαίνει ότι, κατά τους ισχυρισμούς της προσφεύγουσας, το σύστημα αντισταθμίσεων απέτυχε λόγω της αρνήσεως της Shell να συμμετάσχει σ' αυτό,πράγμα που δείχνει ότι η σύμπραξη δεν μπορούσε να λειτουργήσει χωρίς τη συμ-

μετοχή της Shell. Η Επιτροπή εμμένει στο ότι το χειρόγραφο (γ. αιτ. παράρτ. 99) γράφει όντως « L. » και όχι « have », τόσο για λόγους γραμματικούς, όσο και διότι το περιεχόμενο του εγγράφου είναι παρόμοιο με εκείνο ενός άλλου εγγράφου (γ. αιτ. παράρτ. 87), όπου είναι αδιαμφισβήτητο ότι αναγράφεται το όνομα του L. Η προσφεύγουσα έπεισε τις εταιρίες εκμεταλλεύσεως να αποδεχθούν και να εφαρμόσουν αυτήν την πολιτική περιορισμού του όγκου (γ. αιτ. παραρτ. 90 και 94, παραρτ. 53 και 54, αιτ. SC). Παρ' όλον ότι εγνώριζε καλώς ότι επρόκειτο περί συμπράξεως (γ. αιτ. παράρτ. 37), έδινε, παρ' ολα αυτά, πληροφορίες στους άλλους συμμετέχοντες στη σύμπραξη και ελάμβανε πληροφορίες η ίδια. Τέλος, έλαβε γνώση της εκτιμήσεως την οποία εξέφρασαν οι « εμπειρογνώμονες » σχετικά με την αγορά για το πρώτο και το δεύτερο τρίμηνο του 1983 και προσάρμοσε τους δικούς της στόχους με βάση την ποσόστωση που της είχε οριστεί.

γ') Η εκτίμηση του Πρωτοδικείου

255 Το Πρωτοδικείο υπενθυμίζει ότι η συμμετοχή της προσφεύγουσας στις πρωτοβουλίες καθορισμού τιμών και στο σύστημα ποσοστώσεων κατά το 1983 πρέπει να εξεταστεί υπό το πρίσμα των επαφών τις οποίες διατηρούσε με όσους συμμετείχαν στις συναντήσεις « διευθυντών » και « εμπειρογνωμόνων » και, ειδικότερα, υπό το πρίσμα της συχνής συμμετοχής των εταιριών εκμεταλλεύσεως του ομίλου Shell στις τοπικές συναντήσεις και της συμμετοχής της προσφεύγουσας στις συναντήσεις των « τεσσάρων μεγάλων » που αποσκοπούσαν στην προετοιμασία των συναντήσεων « διευθυντών » και « εμπειρογνωμόνων ».

256 Όσον αφορά την πρωτοβουλία καθορισμού τιμών Ιουλίου-Νοεμβρίου 1983, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι η επιδιωκόμενη τιμή του 1,85 DM/kg για την 1η Ιουλίου 1983 δεν καθορίστηκε στη συνάντηση της 1ης Ιουνίου 1983, αλλ' απλώς επιβεβαιώθηκε κατά τη συνάντηση αυτή, όπως προκύπτει από τα πρακτικά της, κατά τα οποία: « Those present reaffirmed complete commitment to the 1.85 move to be achieved by 1st July. Shell was reported to have committed themselves to the move and would lead publicly in ECN » (« Οι παρόντες επαναβεβαίωσαν την πλήρη δέσμευσή τους ότι ο στόχος του 1,85 έπρεπε να επιτευχθεί την 1η Ιουλίου. Αναφέρθηκε ότι η Shell είχε δεσμευτεί σ' αυτή την κίνηση και θα έδινε δημόσια το έναυσμα μέσω του ECN »· γ. αιτ. παράρτ. 40). Αυτή η επιδιωκόμενη τιμή συμφωνήθηκε κατά τη συνάντηση των « τεσσάρων μεγάλων » της 19ης Μαΐου 1983, όπως προκύπτει από τα πρακτικά αυτής σε συνδυασμό προς τα πρακτικά της συναντήσεως της 1ης Ιουνίου 1983. Στα πρακτικά της συναντήσεως της 19ης Μαΐου 1983, αναφέρονται, πράγματι, τα εξής: « Shell to lead — ECN article 2 weeks. ICI informed/S. Shell B. (L.'s boss) — commitment —

but not absolute » [« ανακοινώνει πρώτη η Shell — Άρθρο ECN σε 2 εβδομάδες. Ενημερώθηκε η ICI/S. Shell B. (προϊστάμενος του L.) — δέσμευση — όχι όμως απόλυτη »· γ. αιτ. παράρτ. 101]. Ο εν λόγω στόχος προτάθηκε, στη συνέχεια, στη συνάντηση « διευθυντών » της 20ής Μαΐου 1983, κατά την οποία έγινε δεκτός από όλους τους παραγωγούς. Μετά τη συνάντηση αυτή, ένα υπόμνημα της Shell Γαλλίας της 25ης Μαΐου 1983 (παράρτ. SC C1, επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985) παρέθετε τιμές, οι οποίες συνέπιπταν προς τις επιδιωκόμενες τιμές που είχαν οριστεί κατά τη συνάντηση της 20ής Μαΐου και προς τις οδηγίες καθορισμού τιμών τις οποίες έδωσε την ίδια μέρα η DSM, δύο μέρες πριν η ICI και δύο μέρες μετά η BASF, συγκεκριμένα για τη raffia, το ομοπολυμερές και το συμπολυμερές. Ένα υπόμνημα της Shell UK της 24ης Ιουνίου 1983 (παράρτ. SC C2, επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985) επίσης παραθέτει όμοιες τιμές, πλην όσον αφορά το συμπολυμερές, για το οποίο παρατίθεται η τιμή των 550 UK£/τόννο, ενώ οι άλλοι παραγωγοί αναγγέλλουν την τιμή των 560 UK£/τόννο. Το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι το γεγονός ότι η τιμή του συμπολυμερούς ήταν ελαφρώς κατώτερη εκείνης που ζητούσαν οι άλλοι παραγωγοί μόνο στο υπόμνημα της 24ης Ιουνίου 1983 δεν αναιρεί τη συμμετοχή της προσφεύγουσας σ' αυτήν την πρωτοβουλία καθορισμού τιμών, καθ' όσον αυτή η μείωση του στόχου γι' αυτό το προϊόν συμβαίνει άλλη μια φορά, την εβδομάδα που προηγήθηκε της ημερομηνίας εφαρμογής της αυξήσεως που είχε αποφασισθεί. Το γεγονός, άλλωστε, ότι η τιμή που αναγγέλθηκε στο τεύχος του ECN της 13ης Ιουνίου 1983 ήταν ελαφρώς ανώτερη της συμφωνηθείσας τιμής-στόχου (1,90 DM/kgαντί του 1,85 DM/kg)προκύπτει από την ίδια βούληση με εκείνη την οποία εκφράζει η Shell και στο σημείωμά της της 24ης Ιουνίου 1983, να αναγγέλλει στους πελάτες αυξήσεις μεγαλύτερες από εκείνες που πράγματι προέβλεπε.

257 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η προσφεύγουσα δεν προσκόμισε στοιχεία ικανά να καταρρίψουν τις διαπιστώσεις ως προς τα πραγματικά περιστατικά στις οποίες προέβη η Επιτροπή στις αιτιολογικές σκέψεις 47 έως 49 της Αποφάσεως.

258 Ως προς το ζήτημα αν αυτή η πρωτοβουλία καθορισμού τιμών προήλθε από την προσφεύγουσα, το Πρωτοδικείο υπενθυμίζει ότι από μια ανάγνωση των πρακτικών της συναντήσεως των « τεσσάρων μεγάλων » της 19ης Μαΐου 1983 (γ. αιτ. παράρτ. 101), σε συνδυασμό προς τα πρακτικά της συναντήσεως της 1ης Ιουνίου 1983 (γ. αιτ. παράρτ. 40), μπορεί να συναχθεί ότι η πρωτοβουλία καθορισμού τιμών του Ιουλίου του 1983 προήλθε από τους « τέσσερις μεγάλους », οι οποίοι συμφώνησαν ότι την πρωτοβουλία αυτή θα την δημοσιοποιούσε η Shell μέσω άρθρου που θα δημοσιευόταν στο ECN. Πρέπει να τονιστεί ότι η διαπίστωση αυτή δεν αναιρείται από την έκφραση « L. in principle only » (« Ο L. κατ' αρχήν μόνον »), που περιέχεται στα πρακτικά της συναντήσεως της 19ης Μαΐου 1983, εφόσον στα πρακτικά αυτά είναι συνημμένο ένα σημείωμα, όπου αναγράφονται τα εξής: « B. (L.'s boss) — commitment — but not

absolute. » [« Β. (προϊστάμενος του L.) — δέσμευση — όχι όμως απόλυτη »], πράγμα που σημαίνει ότι η προσφεύγουσα δεσμεύτηκε μεν, χρειαζόταν όμως να έλθει εκ νέου σε επαφή με τις εταιρίες εκμεταλλεύσεως του ομίλου Shell για να μπορέσει να δηλώσει την οριστική της συμφωνία. Συναφώς, οι οδηγίες καθορισμού τιμών, τις οποίες έδωσε η προσφεύγουσα, και το άρθρο που δημοσιεύτηκε στο ECN αποδεικνύουν ότι η προσφεύγουσα εξασφάλισε, εν τω μεταξύ, τη συμφωνία των εταιριών εκμεταλλεύσεως, έστω και αν ισχυρίζεται το αντίθετο χωρίς να το αποδεικνύει. Ο ισχυρισμός της προσφεύγουσας ότι το άρθρο το οποίο είχε εκδηλώσει αρχικά την πρόθεση να δημοσιεύσει στο ECN έπρεπε να είναι γενικού περιεχομένου και να μην αναφέρεται σε συγκεκριμένη τιμή δεν ασκεί επιρροή, άπαξ το άρθρο που όντως δημοσιεύτηκε αναφερόταν σε συγκεκριμένη τιμή.

259 Κατά συνέπεια, η προσφεύγουσα ηγήθηκε όντως της πρωτοβουλίας καθορισμού τιμών του Ιουλίου του 1983 μαζί με τους άλλους τρεις μεγάλους.

260 Όσον αφορά τη συμμετοχή της προσφεύγουσας στην επιδίωξη μιας τιμής-στόχου για τον Σεπτέμβριο του 1983, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι ορθώς η Επιτροπή συνήγαγε τη συμμετοχή αυτή από τη σύμπτωση των τιμών που περιέχονται στο υπόμνημα της Shell UK της 11ης Αυγούστου 1983 (παράρτ. SC I, επιστολή της 29ης Μαρτίου 1985) με τις οδηγίες καθορισμού τιμών που έδωσαν άλλοι παραγωγοί για την 1η Σεπτεμβρίου 1983. Συγκεκριμένα, το υπόμνημα αυτό συνετάχθη την επομένη μιας συναντήσεως « εμπειρογνωμόνων » και κατά την εβδομάδα που ακολούθησε τις ταυτόσημες οδηγίες των BASF, Hercules, ICI, Linz και Saga. Έχει σημασία να επισημανθεί ότι — αντίθετα απ' ό,τι ισχυρίζεται η προσφεύγουσα — το υπόμνημα αυτό προβλέπει για την 1η Σεπτεμβρίου την ίδια τιμή με τους περισσότερους παραγωγούς (η Shell συγχέει την τιμή της για τον Αύγουστο με την του Σεπτεμβρίου). Το ότι η Shell UK διόρθωσε τις οδηγίες αυτές στις 31 Αυγούστου, ήτοι την παραμονή της ενάρξεως της ισχύος τους, δεν αναιρεί τη συμμετοχή της σ' αυτήν την πρωτοβουλία, για τους προεκτεθέντες λόγους.

261 Όσον αφορά το τέλος αυτής της πρωτοβουλίας καθορισμού τιμών, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι, όπως προκύπτει από την ανάγνωση του πίνακα 7Μ, σε συνδυασμό προς την αιτιολογική σκέψη 50 και το διατακτικό της Αποφάσεως, στην προσφεύγουσα προσάπτεται ότι συμμετείχε στην εν λόγω πρωτοβουλία κατά τον Οκτώβριο και τον Νοέμβριο του 1983. Πράγματι, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η προσφεύγουσα

συγκαταλέγεται μεταξύ των παραγωγών στους οποίους ανευρέθηκαν οδηγίες καθορισμού τιμών, οι οποίες προδίδουν ότι είχε αποφασιστεί να συνεχίσουν, με περαιτέρω βήματα, στην κατεύθυνση που είχαν χαράξει τον Σεπτέμβριο, με βάση τα 2,10 DM/kg για τη raffia την 1η Οκτωβρίου και μια ανατίμηση στα 2,25 DM/kg την 1η Νοεμβρίου, δεδομένου ότι το όνομά της εμφανίζεται στον πίνακα 7Μ της Αποφάσεως, ο οποίος συγκρίνει τις οδηγίες καθορισμού τιμών που έδωσαν οι κατ' ιδίαν παραγωγοί για τον Οκτώβριο. Την ερμηνεία αυτή της αιτιολογικής σκέψεως 50, τελευταίο εδάφιο, της Αποφάσεως επιρρωννύει το διατακτικό αυτής, όπου διαπιστώνεται ότι η Shell παρέβη το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ μέχρι τον Νοέμβριο του 1983 τουλάχιστον, ενώ, για τον Οκτώβριο και τον Νοέμβριο, η μόνη συμπεριφορά που προσάπτεται στις αποδέκτριες της Αποφάσεως επιχειρήσεις είναι η συμμετοχή τους σ' αυτήν την πρωτοβουλία καθορισμού τιμών.

262 Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι το μόνο αποδεικτικό στοιχείο το οποίο προσκόμισε η Επιτροπή, για να αποδείξει τη συμμετοχή της προσφεύγουσας σ' αυτήν την πρωτοβουλία, είναι ένα υπόμνημα της Shell UK της 21ης Σεπτεμβρίου 1983, το οποίο μνημονεύεται στον πίνακα 7Μ της Αποφάσεως. Στον πίνακα αυτόν, η εν λόγω οδηγία παραβάλλεται προς τις οδηγίες καθορισμού τιμών τις οποίες έδωσαν άλλοι παραγωγοί, είτε για την 1η Οκτωβρίου (BASF, Hoechst, Hüls και ICI), είτε για τον Οκτώβριο, χωρίς ειδικότερο προσδιορισμό (ATO, Hercules, Linz, Monte και Solvay). Στη στήλη που αφορά την προσφεύγουσα, εμφανίζονται δύο τιμές, η δεύτερη από τις οποίες συμπίπτει ακριβώς με την τιμή που ζητούσαν οι άλλοι παραγωγοί, ενώ η πρώτη είναι αισθητά κατώτερη, χωρίς να δίδεται περαιτέρω εξήγηση. Από την ανάγνωση του παραπάνω εγγράφου, όμως, προκύπτει ότι η πρώτη τιμή αποτελεί οδηγία καθορισμού τιμών για την 1η Οκτωβρίου, ενώ η δεύτερη, η οποία είναι η μόνη που συμπίπτει με την τιμή που ζητούσαν οι άλλοι παραγωγοί για τον Οκτώβριο του 1983, πρέπει να τεθεί σε ισχύ την 31η Οκτωβρίου. Κατά συνέπεια, έπρεπε να γίνει δεκτό ότι η Απόφαση δίνει την παραπλανητική εντύπωση ότι η οδηγία καθορισμού τιμής της προσφεύγουσας συνέπιπτε με εκείνες που έδωσαν άλλοι παραγωγοί. Περαιτέρω, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι στον πίνακα 7Ν, ο οποίος περιλαμβάνει τις οδηγίες καθορισμού τιμών των κατ' ιδίαν παραγωγών, οι οποίες προορίζονταν να τεθούν σε ισχύ είτε από 1ης Νοεμβρίου (BASF, Hoechst, Hüls), είτε κατά τη διάρκεια του Νοεμβρίου (Hercules, ICI, Linz, Monte και Solvay), η Επιτροπή δεν περιέλαβε καμμία οδηγία καθορισμού τιμών προερχόμενη από την προσφεύγουσα, παρ' όλον ότι το σκέλος της οδηγίας καθορισμού τιμών της προσφεύγουσας που προοριζόταν να τεθεί σε ισχύ στις 31 Οκτωβρίου θα έπρεπε να συγκριθεί προς τις οδηγίες καθορισμού τιμών τις οποίες έδωσαν οι άλλοι παραγωγοί για την 1η Νοεμβρίου. Από τη σύγκριση αυτή, όμως, προκύπτει ότι οι τιμές τις οποίες ζήτησε η προσφεύγουσα για τις 31 Οκτωβρίου είναι αισθητά κατώτερες από τις τιμές τις οποίες ζήτησαν οι άλλοι παραγωγοί για την 1η Νοεμβρίου 1983. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή, μη μνημονεύοντας την οδηγία καθορισμού τιμών της προσφεύγουσας της 21ης Σεπτεμβρίου 1983 στον πίνακα 7Ν, παρέλειψε να εμφανίσει τη διάσταση που υπήρχε μεταξύ των οδηγιών καθορισμού τιμών της προσφεύγουσας και των αντιστοίχων των άλλων παραγωγών.

263 Κατά συνέπεια, η Επιτροπή δεν απέδειξε επαρκώς κατά νόμον τη συμμετοχή της προσφεύγουσας στην πρωτοβουλία καθορισμού τιμών του Ιουλίου-Νοεμβρίου 1983 κατά τους μήνες Οκτώβριο και Νοέμβριο.

264 Πρέπει, εξ άλλου, να υπομνηστεί ότι η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμον τη συμμετοχή της προσφεύγουσας στο σύστημα του « account leadership » κατά τους τελευταίους μήνες του 1982 και το πρώτο ήμισυ του 1983.

265 Όσον αφορά τις ποσοστώσεις, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι, όπως προκύπτει από τα έγγραφα που προσκόμισε η Επιτροπή (γ. αιτ. παραρτ. 33, 85 και 87), κατά τα τέλη του 1982 και τις αρχές του 1983, οι παραγωγοί πολυπροπυλενίου συζήτησαν επί ενός συστήματος ποσοστώσεων για το έτος 1983, η δε προσφεύγουσα έδωσε, στο πλαίσιο αυτό, στοιχεία σχετικά με τις πωλήσεις της, συμμετέχοντας έτσι στις διαπραγματεύσεις που οργανώθηκαν με σκοπό την καθιέρωση συστήματος ποσοστώσεων για το 1983.

266 Όσο για το αν οι διαπραγματεύσεις αυτές κατέληξαν πράγματι σε αποτελέσματα όσον αφορά τα δύο πρώτα τρίμηνα του 1983, όπως διαπιστώνει η Απόφαση (αιτιολογικές σκέψεις 63, τρίτο εδάφιο, και 64), το Πρωτοδικείο σημειώνει ότι, όπως προκύπτει από τα πρακτικά της συναντήσεως της 1ης Ιουνίου 1983 (γ. αιτ. παράρτ. 40), στην οποία η προσφεύγουσα δεν συμμετέσχε, δέκα παραγωγοί ανέφεραν, κατά την εν λόγω συνάντηση, τα αριθμητικά στοιχεία των πωλήσεών τους για τον Μάιο. Εξ άλλου, στα πρακτικά μιας εσωτερικής συναντήσεως του ομίλου Shell της 17ης Μαρτίου 1983 (γ. αιτ. παράρτ. 90), αναφέρονται τα εξής:

« (...) and would lead to a market share of approaching 12 % and well above the agreed Shell target of 11 %. Accordingly the following reduced sales targets were set and agreed by the integrated companies ».

[« (...) και θα οδηγούσε σε ένα μερίδιο της αγοράς κοντά στο 12 %, πολύ πάνω από τον στόχο του 11 % που έχει συμφωνηθεί για τη Shell. Γι' αυτό, καθορίστηκαν και συμφωνήθηκαν από τις εταιρίες του ομίλου οι ακόλουθοι μειωμένοι στόχοι πωλήσεων »].

Παρατίθενται οι νέες ποσότητες και στη συνέχεια αναφέρονται τα εξής:

« this would be 11.2 Pct of a market of 395 kt. The situation will be monitored carefully and any change from this agreed plan would need to be discussed beforehand with the other PIMS members ».

(« αυτό αντιστοιχεί στο 11,2 % της αγοράς, η οποία υπολογίζεται σε 395 χιλιοτόννους. Η εξέλιξη της καταστάσεως θα παρακολουθηθεί προσεκτικά και, για οποιαδήποτε μεταβολή αυτού του συμφωνηθέντος σχεδίου, θα πρέπει να έχει προηγηθεί συζήτηση με τα άλλα μέλη του PIMS »).

267 Συναφώς, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι ορθώς η Επιτροπή συνήγαγε από το συνδυασμό των δύο αυτών εγγράφων ότι οι διαπραγματεύσεις μεταξύ παραγωγών είχαν οδηγήσει στην καθιέρωση ενός συστήματος ποσοστώσεων. Συγκεκριμένα, το εσωτερικό σημείωμα του ομίλου Shell δείχνει ότι η επιχείρηση αυτή ζητούσε από τις εθνικές της εταιρίες πωλήσεων να μειώσουν τις πωλήσεις τους, όχι για να μειωθεί ο συνολικός όγκος των πωλήσεων του ομίλου Shell, αλλά για να περιοριστεί στο 11 % το συνολικό μερίδιο του ομίλου αυτού στην αγορά. Ένας τέτοιος περιορισμός, εκφραζόμενος σε μερίδιο της αγοράς, μπορεί να εξηγηθεί μόνο στο πλαίσιο συστήματος ποσοστώσεων. Εξ άλλου, τα πρακτικά της συναντήσεως της 1ης Ιουνίου 1983 αποτελούν πρόσθετη ένδειξη για την ύπαρξη ενός τέτοιου συστήματος, εφόσον κύριος σκοπός της ανταλλαγής πληροφοριών για τις μηνιαίες πωλήσεις των διαφόρων παραγωγών είναι ο έλεγχος της τηρήσεως των ανειλημμένων υποχρεώσεων.

268 Πρέπει, τέλος, να σημειωθεί ότι ο αριθμός 11 %, ως μερίδιο της Shell στην αγορά, εμφανίζεται όχι μόνο στο εσωτερικό σημείωμα της Shell, αλλά και σε άλλα δύο έγγραφα· πρόκειται, αφενός, για ένα εσωτερικό σημείωμα της ICI, με το οποίο αυτή η τελευταία παρατηρεί ότι η Shell προτείνει τον αριθμό αυτόν για τον εαυτό της, για τη Hoechst και για την ICI (γ. αιτ. παράρτ. 87) και, αφετέρου, για τα πρακτικά — τα οποία συνέταξε η ICI — μιας συναντήσεως της 29ης Νοεμβρίου 1982, μεταξύ της ICI και της Shell, κατά την οποία έγινε μνεία της παραπάνω προτάσεως (γ. αιτ. παράρτ. 99).

269 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμον, πλην του Οκτωβρίου και του Νοεμβρίου του 1983, ότι η προσφεύγουσα συγκαταλεγόταν

μεταξύ των παραγωγών πολυπροπυλενίου μεταξύ των οποίων επήλθε σύμπτωση βουλήσεων όσον αφορά την πρωτοβουλία καθορισμού τιμών Ιουλίου-Νοεμβρίου 1983, τα μέτρα που αποσκοπούσαν στη διευκόλυνση της εφαρμογής των πρωτοβουλιών καθορισμού τιμών και τον επιδιωκόμενο όγκο πωλήσεων για τα δύο πρώτα τρίμηνα του 1983.

Δ' — Εκτίμηση των επιχειρημάτων γενικού χαρακτήρα

270 Η προσφεύγουσα γενικώς διατείνεται ότι η Επιτροπή δεν μπορεί να αποκρούει τα επιχειρήματα τα σχετικά με την τάδε ή τη δείνα συγκεκριμένη ενέργεια επικαλούμενη κάποια υποτιθέμενη συμφωνία-πλαίσιο, διότι ακριβώς το ζήτημα είναι να θεμελιώσει την ύπαρξη αυτής της συμφωνίας-πλαισίου αποδεικνύοντας τη συμμετοχή των εταιριών Shell σε επί μέρους ενέργειες. Με το υπόμνημα απαντήσεως, τονίζει ότι η Επιτροπή δεν παρέχει κανένα έρεισμα στο συμπέρασμά της ότι οι εταιρίες εκμεταλλεύσεως του ομίλου Shell αποδέχθηκαν και έθεσαν σε εφαρμογή τις προταθείσες τιμές ή ότι συμμετέσχαν σε σύστημα ποσοστώσεων, η ύπαρξη του οποίου δεν αποδεικνύεται ούτε άμεσα ούτε έμμεσα, αλλά στο οποίο αναγκάστηκε να καταφύγει η Επιτροπή για να αναπληρώσει την ανεπάρκεια των αποδεικτικών στοιχείων τα οποία διαθέτει όσον αφορά τις επί μέρους φερόμενες παραβάσεις.

271 Ειδικότερα, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η Επιτροπή, ισχυριζόμενη πως όλοι οι παραγωγοί κάλεσαν τα τμήματα πωλήσεών τους να υλοποιήσουν τις συμφωνηθείσες κατά τις συναντήσεις τιμές-στόχους (Απόφαση, αιτιολογική σκέψη 74), η Επιτροπή παραγνωρίζει τη δομή του ομίλου Shell. Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι οι εταιρίες εκμεταλλεύσεως του ομίλου, οι οποίες παράγουν ή προμηθεύουν πολυπροπυλένιο εντός της ΕΟΚ, διαθέτουν ευρέα περιθώρια αυτονομίας, η δε Shell τους παρέχει συμβουλές και συστάσεις, χωρίς όμως να διαθέτει καμμία εξουσία εξαναγκασμού έναντι αυτών· οι απόψεις της Shell και των εταιριών εκμεταλλεύσεώς της μπορούν να διαφέρουν· ενδέχεται, παραδείγματος χάριν, οι τελευταίες να προτιμούν να διατηρήσουν τον όγκο της παραγωγής τους εις βάρος των τιμών· τα στοιχεία αυτά είχαν επιπτώσεις στις σχέσεις της Shell με τους άλλους παραγωγούς πολυπροπυλενίου. Η Shell δεν ήταν σε θέση να επιβάλει στις εταιρίες εκμεταλλεύσεως του ομίλου Shell την εφαρμογή οποιασδήποτε τιμής-στόχου και αδυνατούσε να αναλάβει δέσμευση για λογαριασμό των εταιριών αυτών.

272 Περαιτέρω, εκθέτει ότι, όταν περιγράφει τις πρωτοβουλίες καθορισμού τιμών, η Επιτροπή αντιμετωπίζει την περίπτωση της Shell σαν να είχαν όλες οι εταιρίες εκμεταλλεύσεως του ομίλου αποδεχθεί και θέσει σε εφαρμογή τις συμφωνηθείσες τιμές και

σαν να είχαν δώσει τις προς τούτο οδηγίες καθορισμού τιμών, ενώ, σε όλες σχεδόν τις περιπτώσεις, αναφερόταν αποκλειστικά στις ανακοινώσεις τις οποίες απηύθυναν στο προσωπικό των υπηρεσιών πωλήσεών τους η Shell UK ή, περιστασιακά, η Shell. Απ' αυτό δεν μπορεί να συναχθεί ότι όλες οι εταιρίες εκμεταλλεύσεως του ομίλου Shell ενήργησαν κατά τον ίδιο τρόπο, διότι κάτι τέτοιο συνιστά υπερβάλλουσα γενίκευση.

273 Η προσφεύγουσα προσθέτει ότι, εφόσον η Απόφαση προσάπτει στους παραγωγούς ότι «προέβησαν σε ταυτόχρονες αυξήσεις τιμών εφαρμόζοντας τους εν λόγω στόχους», η Επιτροπή δεν μπορεί να ισχυρίζεται, με το υπόμνημα αντικρούσεως, ότι αρκεί το ότι η Shell ανακοίνωνε τιμές στις εταιρίες εκμεταλλεύσεως, έστω και αν οι εταιρίες αυτές ούτε αποδέχτηκαν ούτε έθεσαν σε εφαρμογή τις οδηγίες που τους εδίδοντο. Ο ισχυρισμός αυτός αντιφάσκει προς το άρθρο 1, στοιχείο δ', της Αποφάσεως, το οποίο λέει ότι «(...) προέβησαν σε ταυτόχρονες αυξήσεις τιμών εφαρμόζοντας τους εν λόγω στόχους».

274 Διατείνεται ακόμη ότι η διαφορά μεταξύ των τιμών τις οποίες πράγματι εφάρμοζε στην αγορά και των φερομένων τιμών-στόχων αποδεικνύει ότι καθόριζε τη συμπεριφορά της με πλήρη ανεξαρτησία.

275 Η προσφεύγουσα υπενθυμίζει ότι, με την απάντησή της στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, απέκρουσε τους ισχυρισμούς της Επιτροπής ότι οι εταιρίες Shell ήσαν συμβαλλόμενα μέρη στις συμφωνίες ποσοστώσεων· διατείνεται ειδικότερα ότι οι εταιρίες αυτές καθόριζαν τους δικούς τους στόχους ως προς τον όγκο κατά τρόπο αυτόνομο, η δε κατάρτιση του προϋπολογισμού τους και των προγραμμάτων τους σχετικά με την παραγωγή και τις πωλήσεις συνήθως προηγείτο των συναντήσεων και δεν ανεθεωρείτο στη συνέχεια βάσει των αποτελεσμάτων των συναντήσεων αυτών, έστω και αν το μερίδιο αγοράς το οποίο όριζαν οι άλλοι παραγωγοί στη Shell ήταν μεγαλύτερο από το μερίδιο-στόχο, το οποίο η ίδια η Shell είχε ορίσει για τον εαυτό τους· τα μεγέθη τα οποία προέβλεπαν οι εταιρίες και ο όγκος πωλήσεων τον οποίο πραγματοποιούσαν διέφεραν αισθητά από τα αντίστοιχα μεγέθη τα οποία είχαν ορίσει στη Shell οι άλλοι παραγωγοί· τέλος, οι εταιρίες Shell δεν είχαν συμμετάσχει στις συναντήσεις, η δε Shell δεν εγνώριζε τις ποσοστώσεις που ορίζονταν στους άλλους παραγωγούς, ούτε αντάλλασσε πληροφορίες με αυτούς. Κατά την προσφεύγουσα, δηλαδή, οι εταιρίες Shell ακολουθούσαν τη δική τους πολιτική, την οποία καθόριζαν με πλήρη αυτονομία, όσον αφορά τον όγκο των πωλήσεών τους.

276 Η Επιτροπή απαντά, κατ' αρχάς, ότι δεν προσάπτει στη Shell ότι επιδόθηκε σε κάθε μια από τις δραστηριότητες που περιγράφονται στο άρθρο 1, στοιχεία α' έως ε', της Αποφάσεως. Αντιθέτως, ισχυρίζεται ότι η Shell ήταν αναμεμειγμένη στην όλη συμφωνία, κατ' εφαρμογή της οποίας οι παραγωγοί επιδόθηκαν στις προαναφερθείσες δραστηριότητες, και ότι δεν μπορεί, επομένως, να αποσείσει την ευθύνη της αποδεικνύοντας ότι υποστήριζε λιγότερο ένθερμα την μια ή την άλλη ενέργεια ή ότι συνεργαζόταν λιγότερο πρόθυμα ή ότι δεν παρέστη σε ορισμένου είδους συναντήσεις (Απόφαση, αιτιολογικές σκέψεις 81 και 83).

277 Κατά την Επιτροπή, είναι αδιάφορο αν η Shell ήταν σε θέση να «εξαναγκάσει» τις εταιρίες εκμεταλλεύσεως ή αν τους έδινε «απλώς συμβουλές», τις οποίες δυσχερώς μπορούσαν να αντιπαρέλθουν. Η αποκεντρωμένη δομή του ομίλου Shell ουδόλως εμπόδιζε τη σύναψη και την εφαρμογή της συμπράξεως, όπως δείχνει ένα έγγραφο το οποίο περιγράφει τη σχέση εντολής που συνέδεε τη Shell με τις εταιρίες εκμεταλλεύσεως του ομίλου Shell (γ. αιτ. παράρτ. 96). Όταν η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι η Επιτροπή παραγνώρισε την ακριβή δομή του ομίλου Shell, τον ισχυρισμό αυτόν τον στηρίζει στην υπερβολή της σημασίας ορισμένων εκφράσεων, τις οποίες απομονώνει από την αλληλουχία τους. Στην πραγματικότητα, τα έγγραφα τα οποία προσκόμισε η Επιτροπή δείχνουν ότι η προσφεύγουσα ευθυγράμμιζε την τιμολογιακή της πολιτική προς τους στόχους οι οποίοι καθορίζονταν κατά τις συναντήσεις και τους οποίους κάλλιστα εγνώριζε μέσω των επαφών της με την ICI, απηύθυνε δε σχετικές συστάσεις στις εταιρίες εκμεταλλεύσεως, οι οποίες δεν μπορούσαν να τις αγνοήσουν.

278 Η Επιτροπή τονίζει ότι το ότι η μια ή η άλλη εταιρία του ομίλου Shell αποφάσιζε τελικά να εφαρμόσει μια κατώτερη τιμή δεν σημαίνει ότι η Shell δεν είχε αποδεχθεί αρχικά την τιμή-στόχο· το ότι αυτή τελικά δεν τηρήθηκε μπορεί κάλλιστα να εξηγηθεί από πρόθεση παρασπονδίας. Συναφώς, η Επιτροπή διατείνεται, γενικώς, ότι δεν προσπαθεί να αποδείξει ότι οι επιδιωκόμενες τιμές τελικά επιβάλλονταν πάντα στην αγορά ή ότι γίνονταν πάντα αποδεκτές από τις εταιρίες εκμεταλλεύσεως, αλλ' απλώς ότι καθορίζονταν και εφαρμόζονταν συνεννοημένα· αυτό θέλει να πει το άρθρο 1, στοιχείο δ', της Αποφάσεως, το οποίο προσάπτει στους παραγωγούς ότι προέβαιναν σε ταυτόχρονες αυξήσεις τιμών, «ως στόχους». Σύμφωνα με τη συλλογιστική της προσφεύγουσας, η αυτονομία των υπηρεσιών πωλήσεως, καθ' ό μέτρο προκαλούσε ενίοτε διαφορές στις εφαρμοζόμενες τιμές, αναιρούσε, υπό το πρίσμα του δικαίου του ανταγωνισμού, την επιρροή των συμφωνιών που συνήπτοντο μεταξύ των κεντρικών οργάνων διαφόρων επιχειρήσεων.

279 Η Επιτροπή διατείνεται ότι η Shell απηύθυνε στις εταιρίες εκμεταλλεύσεως συστάσεις που έτειναν σε περιορισμό των πωλήσεών τους· παραδέχεται ότι δεν έχει σημασία αν ο περιορισμός αυτός εκφραζόταν σε όγκο ή σε μερίδια της αγοράς. Αυτό αποδεικνύει ότι η προσφεύγουσα είχε τη βεβαιότητα ή, τουλάχιστον, μπορούσε να προεξοφλεί — και όχι απλώς έλπιζε — ότι οι άλλοι παραγωγοί θα ακολουθούσαν την ίδια πολιτική περιορισμού, όταν μάλιστα η ίδια η Shell ισχυρίζεται πως οι εταιρίες εκμεταλλεύσεώς της επικέντρωναν την πολιτική τους στις ποσότητες μάλλον παρά στις τιμές.

280 Το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι η δομή του ομίλου Shell και η θέση την οποία κατείχε εντός αυτής η προσφεύγουσα δεν εμπόδισαν τη συμμετοχή της στις πρωτοβουλίες καθορισμού τιμών, στο σύστημα του « account leadership » ή στο σύστημα ποσοστώσεων. Συγκεκριμένα, όπως προκύπτει από μια ανάλυση της δομής του ομίλου Shell, η προσφεύγουσα είναι επιφορτισμένη με δύο, κατά βάση, αποστολές: αφενός προεδρεύει των συναντήσεων του PSBU (Polyolefins Strategic Business Unit), όπου συμμετέχουν, εκτός από την προσφεύγουσα, οι εταιρίες εκμεταλλεύσεως του ομίλου Shell (παράρτ. 5, σ. 3) και η οποία είναι υπεύθυνη για την εκπόνηση της (μακροπρόθεσμης) στρατηγικής, στο πλαίσιο της οποίας οι εταιρίες εκμεταλλεύσεως του ομίλου ορίζουν τη δική τους στρατηγική υπό τη δική τους ευθύνη. Αφετέρου, αποστολή της είναι να παρέχει συμβουλές στις εταιρίες εκμεταλλεύσεως σχετικά με την κατάσταση της αγοράς.

281 Κατά συνέπεια, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι η προσφεύγουσα επενέβαινε τόσο στην επεξεργασία της μακροπρόθεσμης πολιτικής των εταιριών εκμεταλλεύσεως, όσο και στην βραχυπρόθεσμη πολιτική τους. Ναι μεν είναι αλήθεια ότι η προσφεύγουσα δεν μπορούσε να επιβάλει αποφάσεις ούτε στο ένα, ούτε στο άλλο πεδίο, παραμένει όμως γεγονός ότι, δεδομένου ότι τα συμφέροντα των κατ' ιδίαν εταιριών εκμεταλλεύσεως του ομίλου γενικώς συνέκλιναν και ότι τα συμφέροντα του ομίλου Shell και των άλλων παραγωγών συνέκλιναν — το να επιτευχθεί δηλαδή άνοδος του γενικού επιπέδου των τιμών, έστω και με κόστος κάποιες παραχωρήσεις ως προς τον όγκο των πωλήσεων —, δεν ήταν αναγκαίο, για να μπορεί η προσφεύγουσα να μεταδίδει τις απόψεις της στις εταιρίες εκμεταλλεύσεως, να διαθέτει κάποια εξουσία εξαναγκασμού επ' αυτών. Πολλώ μάλλον που οι εν λόγω εταιρίες εκμεταλλεύσεως ήξεραν πως οι « συμβουλές » τις οποίες τους απηύθυνε η προσφεύγουσα στηρίζονταν σε στόχους που είχαν συμφωνηθεί από τους παραγωγούς πολυπροπυλενίου. Πράγματι, η προσφεύγουσα δήλωσε, με την απάντησή της στην αίτηση παροχής πληροφοριών:

« ICI often communicated to SCITCO " target prices " for certain polypropylene grades in the local currencies of the Western European market. It was understood by SCITCO that such " target prices " were those which had been prepared at " bosses " or " experts " meetings — SCITCO do not know which. »

(« Η ICI ανακοίνωνε συχνά στη SCITCO " τιμές-στόχους " για ορισμένες ποιότητες πολυπροπυλενίου στα εθνικά νομίσματα της δυτικο-ευρωπαϊκής αγοράς. Η SCITCO αντιλαμβανόταν ότι αυτές οι " τιμές-στόχοι " ήσαν εκείνες που είχαν εκπονηθεί κατά τις συναντήσεις " διευθυντών " και " εμπειρογνωμόνων " — η SCITCO δεν ξέρει ποιες ακριβώς. »)

Περαιτέρω, οι εταιρίες εκμεταλλεύσεως του ομίλου Shell συμμετείχαν σε τοπικές συναντήσεις με εκπροσώπους των άλλων παραγωγών, οι οποίες αποσκοπούσαν στην υλοποίηση των επιδιωκομένων τιμών που είχαν συμφωνηθεί.

282 Την ανάλυση αυτή δεν αναιρούν, αλλά μάλλον επιρρωννύουν, οι δυσχέρειες τις οποίες ενδεχομένως συνάντησε περιστασιακά η προσφεύγουσα, όταν γίνονταν συζητήσεις για ένα σύστημα αντισταθμίσεων, το οποίο θα απαιτούσε σημαντικές παραχωρήσεις από τις εταιρίες εκμεταλλεύσεως του ομίλου Shell. Όταν τον Οκτώβριο του 1982 βρέθηκε αντιμέτωπη με τέτοιου είδους δυσχέρειες, η προσφεύγουσα τις εξέθεσε στους ανταγωνιστές της και τους είπε με ποιο τρόπο σκεφτόταν να τις επιλύσει. Έτσι, σε ένα σημείωμα της ICI, που φέρει ημερομηνία 18 Οκτωβρίου 1982 και τιτλοφορείται « Polypropylene Compensation Scheme » (« Σύστημα αντισταθμίσεων για το πολυπροπυλένιο ») (γ. αιτ. παράρτ. 96), αναφέρονται τα εξής:

« L. of SCITCO said that he & his colleagues were under pressure to improve margins on PP and that he would be willing to attend meetings of the big four but not wider gatherings. The problems of the Shell organisation were discussed and whilst the local companies were autonomous L. requested that approaches should be channelled through SCITCO. He had not been able to meet with J., V. L., etc. before this meeting but had agreement to talk about a compensation scheme. L. would be meeting with J. & others on 20/10/82 (...)

L. raised the problem of not having any centralised profit centre but after discussion accepted that it was really up to Shell to agree internally who would draw or conversely provide any compensation. »

[« Ο L. της SCITCO είπε ότι αυτός και οι συνάδελφοί του υφίσταντο πιέσεις προκειμένου να βελτιώσουν τα περιθώρια κέρδους για το πολυπροπυλένιο και ότι ήταν μεν

διατεθειμένος να παρίσταται σε συναντήσεις των τεσσάρων μεγάλων, αλλ' όχι και σε ευρύτερες συγκεντρώσεις. Συζητήθηκαν τα προβλήματα της οργανώσεως της Shell, δεδομένου δε ότι οι τοπικές εταιρίες ήσαν αυτόνομες, ο L. ζήτησε οι προσεγγίσεις να διοχετεύονται μέσω της SCITCO. Δεν είχε μπορέσει να συναντηθεί με τον J., τον V. L., κλπ., πριν από τη συνάντηση, είχε εξουσιοδοτηθεί όμως να συζητήσει επί ενός συστήματος αντισταθμίσεων. Ο L. επρόκειτο να συναντηθεί με τον J. και άλλους στις 20-10-82 (...)

Ο L. έθιξε το πρόβλημα ότι δεν διέθετε κάποιο σημείο συγκεντροποιήσεως των κερδών· κατόπιν συζητήσεως, όμως, δέχτηκε ότι ήταν εσωτερικό θέμα της Shell να συμφωνήσει ποιος θα ελάμβανε ή, αντιστρόφως, θα παρείχε τις ανακύπτουσες αντισταθμίσεις.»]

Συναφώς, έχει σημασία να επισημανθεί ότι η συνάντηση της 20ής Οκτωβρίου 1982 έλαβε όντως χώρα, έστω και αν δεν προσκομίστηκαν πρακτικά της, δεδομένου ότι τα πρακτικά της συναντήσεως της 7ης Σεπτεμβρίου 1982 εγκρίθηκαν κατ' αυτήν, όπως πιστοποιεί η ημερομηνία «20/10/1982» που αναγράφεται σ' αυτά τα τελευταία.

283 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι η εσωτερική οργάνωση του ομίλου Shell δεν εμπόδιζε τη συμμετοχή της προσφεύγουσας στις πρωτοβουλίες καθορισμού τιμών, στο σύστημα του «account leadership» και στο σύστημα ποσοστώσεων.

284 Όσον αφορά τις τιμές τις οποίες εφάρμοζε στην αγορά η προσφεύγουσα, πρέπει να επισημανθεί ότι η Απόφαση ουδόλως λέει πως η προσφεύγουσα εφάρμοζε τιμές που αντιστοιχούσαν πάντοτε προς τις επιδιωκόμενες τιμές τις οποίες όριζαν οι παραγωγοί· αυτό περαιτέρω σημαίνει ότι η προσβαλλόμενη πράξη, για να στοιχειοθετήσει τη συμμετοχή της προσφεύγουσας στις πρωτοβουλίες καθορισμού τιμών, δεν στηρίζεται στο ότι αυτή υλοποίησε όντως τους στόχους αυτούς στην αγορά.

285 Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι η προσφεύγουσα ισχυρίστηκε, χωρίς να το αποδείξει, ότι οι εταιρίες Shell καθόριζαν την πολιτική τους ως προς τον όγκο των πωλήσεών τους με πλήρη ανεξαρτησία. Συγκεκριμένα, όπως προκύπτει από τις παραπάνω διαπι-

στώσεις των πραγματικών περιστατικών, η προσφεύγουσα γνώριζε τις ποσοστώσεις που ορίζονταν στους άλλους παραγωγούς, αντήλλασσε πληροφορίες με αυτούς και διατηρούσε μαζί τους τακτικές επαφές, που αφορούσαν ιδίως τον καθορισμό επιδιωκομένου όγκου πωλήσεων. Το ότι οι πωλήσεις της προσφεύγουσας δεν αντιστοιχούσαν πάντα προς τις ποσοστώσεις που της είχαν οριστεί δεν ασκεί επιρροή, καθ' όσον η προσβαλλόμενη πράξη, για να αποδείξει τη συμμετοχή της προσφεύγουσας στο σύστημα αυτό, δεν στηρίζεται στην παραδοχή ότι αυτή υλοποίησε όντως στην αγορά το σύστημα ποσοστώσεων. Υπό το ίδιο πρίσμα, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει, άλλωστε, ότι αναπόδεικτα η προσφεύγουσα ισχυρίζεται πως οι εταιρίες Shell συνήθως κατάρτιζαν τους προϋπολογισμούς και τα προγράμματά τους για την παραγωγή και τις πωλήσεις τους πριν από τις συναντήσεις και ότι αυτοί οι προϋπολογισμοί και τα προγράμματα δεν ετίθεντο αργότερα υπό αμφισβήτηση με βάση τα αποτελέσματα των εν λόγω συναντήσεων, έστω και αν το μερίδιο αγοράς το οποίο όριζαν στη Shell οι άλλοι παραγωγοί ήταν μεγαλύτερο από εκείνο που η ίδια η Shell είχε ορίσει για τον εαυτό της. Συγκεκριμένα, για τα έτη 1979 και 1980, εφόσον η Επιτροπή δεν μπόρεσε να προσδιορίσει πότε είχε συνομολογηθεί σύστημα ποσοστώσεων, η προσφεύγουσα δεν μπορεί να ισχυρίζεται ότι οι εταιρίες Shell είχαν καταρτίσει τα προγράμματα και τους προϋπολογισμούς τους πριν από τις συναντήσεις κατά τις οποίες επιτεύχθηκαν συμφωνίες ποσοστώσεων. Για τα έτη 1981 και 1982, η Επιτροπή δεν ισχυρίζεται πως είχε γίνει δεκτό ένα σύστημα ποσοστώσεων για ολόκληρο το έτος, αλλ' απλώς ότι είχε συνομολογηθεί ένα προσωρινό σύστημα μηνιαίας ισχύος. Για το 1983, η επιχειρηματολογία της προσφεύγουσας στηρίζεται στην εσφαλμένη παραδοχή ότι το ποσοστό 11 % για το μερίδιο αγοράς της Shell, το οποίο αναγράφεται στο εσωτερικό σημείωμα της Shell της 17ης Μαρτίου 1983 (γ. αιτ. παράρτ. 90) το καθόρισε η ίδια με πλήρη αυτονομία. Το Πρωτοδικείο υπενθυμίζει, όμως, ότι, όπως διαπίστωσε, αυτό δεν συνέβη πράγματι.

286 Από το σύνολο των προεκτεθέντων προκύπτει, πρώτον, ότι η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμον ότι η προσφεύγουσα συγκαταλεγόταν μεταξύ των παραγωγών πολυπροπυλενίου μεταξύ των οποίων επήλθε σύμπτωση βουλήσεων όσον αφορά τις κατώτατες τιμές και τις διάφορες πρωτοβουλίες καθορισμού τιμών που μνημονεύονται στην Απόφαση, πλην της αρχής της πρωτοβουλίας Ιανουαρίου-Μαΐου 1981 και του τέλους της πρωτοβουλίας Ιουλίου-Νοεμβρίου 1983.

287 Πρέπει να προστεθεί ότι καλώς η Επιτροπή συνήγαγε από την απάντηση της ICI στην αίτηση παροχής πληροφοριών, όπου αναφέρεται ότι: « " Target prices " for the basic grade of each principal category of polypropylene as proposed by producers from time to time since 1 January 1979 are set forth in Schedule (...) » (« Οι κατά καιρούς προταθείσες από τους παραγωγούς " τιμές-στόχοι ", από την 1η Ιανουαρίου 1979 και εντεύθεν, για τη βασική ποιότητα καθεμιάς από τις βασικές κατηγορίες πολυπροπυλενίου εκτίθενται στο παράρτημα (...) »), ότι οι πρωτοβουλίες αυτές εντάσσονταν σε σύστημα καθορισμού επιδιωκομένων τιμών.

288 Δεύτερον, προκύπτει ότι η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμον ότι η προσφεύγουσα συγκαταλεγόταν μεταξύ των παραγωγών πολυπροπυλενίου μεταξύ των οποίων επήλθε σύμπτωση βουλήσεων όσον αφορά τα μέτρα που αποσκοπούσαν στη διευκόλυνση της εφαρμογής των πρωτοβουλιών καθορισμού τιμών που μνημονεύονται στην Απόφαση.

289 Τρίτον, προκύπτει ότι η Επιτροπή απέδειξε επαρκώς κατά νόμον ότι η προσφεύγουσα συγκαταλεγόταν μεταξύ των παραγωγών πολυπροπυλενίου μεταξύ των οποίων επήλθε σύμπτωση βουλήσεων όσον αφορά τον επιδιωκόμενο όγκο πωλήσεων για τα έτη 1979, 1980 και το πρώτο ήμισυ του 1983 και τον περιορισμό των μηνιαίων πωλήσεών τους δι' αναγωγής σε προγενέστερη περίοδο για τα έτη 1981 και 1982, στοιχεία μνημονευόμενα στην Απόφαση.

290 Πρέπει να προστεθεί ότι, λόγω της ταυτότητας του σκοπού των διαφόρων μέτρων περιορισμού του όγκου των πωλήσεων — που συνίστατο στη μείωση της πιέσεως που ασκούσε η υψηλότερη προσφορά πάνω στις τιμές —, ορθώς η Επιτροπή συνήγαγε ότι τα μέτρα αυτά εντάσσονταν στο πλαίσιο ενός συστήματος ποσοστώσεων.

291 Εξ άλλου, πρέπει να παρατηρηθεί ότι, για να μπορέσει να θεμελιώσει τις προεκτεθείσες διαπιστώσεις της ως προς τα πραγματικά περιστατικά, η Επιτροπή δεν χρειαζόταν να καταφύγει ούτε στο έγγραφο το οποίο ανευρέθηκε στη Solvay με ημερομηνία 6 Σεπτεμβρίου 1977 και μνημονεύεται στην αιτιολογική σκέψη 16, προτελευταίο εδάφιο, της Αποφάσεως, ούτε στα έγγραφα τα οποία συγκεντρώθηκαν στην ATO και μνημονεύονται στην αιτιολογική σκέψη 15, στοιχείο η', της Αποφάσεως, τα οποία η Επιτροπή δεν είχε κοινοποιήσει στη προσφεύγουσα.

2. *Η εφαρμογή του άρθρου* 85, *παράγραφος* 1, *της Συνθήκης ΕΟΚ*

α') Η προσβαλλόμενη πράξη

292 Κατά την Απόφαση (διατακτικό, άρθρο 1), η προσφεύγουσα παρέβη τις διατάξεις του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ, συμμετέχοντας, από τα μέσα του 1977 μέχρι τον Νοέμβριο του 1983 τουλάχιστον, σε συμφωνία και εναρμονισμένη πρακτική, που ανάγονται στα μέσα του 1977, βάσει των οποίων οι παραγωγοί οι οποίοι προμή-

θευαν πολυπροπυλένιο εντός του εδάφους της κοινής αγοράς: α΄) είχαν επαφές μεταξύ τους και τακτικές συναντήσεις (από τις αρχές του 1981, δύο φορές τον μήνα) στο πλαίσιο σειράς μυστικών συναντήσεων που αποσκοπούσαν στη συζήτηση και στον καθορισμό της εμπορικής τους πολιτικής· β΄) καθόριζαν περιοδικά «τιμές-στόχους» (ή κατώτατες τιμές) για την πώληση του προϊόντος σε κάθε κράτος μέλος της Κοινότητας· γ΄) συνομολόγησαν διάφορα μέτρα για τη διευκόλυνση της εφαρμογής των εν λόγω τιμών-στόχων, τα οποία περιλάμβαναν (κυρίως) παροδικούς περιορισμούς στην παραγωγή, ανταλλαγή λεπτομερών πληροφοριών σχετικά με τις παραδόσεις, πραγματοποίηση τοπικών συναντήσεων και, από τα τέλη του 1982, σύστημα «accountmanagement», το οποίο αποσκοπούσε στην εφαρμογή των αυξήσεων των τιμών σε μεμονωμένους πελάτες· δ΄) προέβησαν σε ταυτόχρονες αυξήσεις τιμών εφαρμόζοντας τους εν λόγω στόχους· και ε΄) κατένειμαν την αγορά παραχωρώντας σε κάθε παραγωγό έναν ετήσιο στόχο ή μια ετήσια «ποσόστωση» πωλήσεων (1979, 1980 και για μέρος τουλάχιστον του 1983) ή, ελλείψει οριστικής αποφάσεως που να καλύπτει ολόκληρο το έτος, υποχρεώνοντας τους παραγωγούς να περιορίζουν τις μηνιαίες πωλήσεις τους μέσω αναγωγής σε προηγούμενη περίοδο (1981, 1982).

β΄) Τα επιχειρήματα των διαδίκων

293 Η προσφεύγουσα αμφισβητεί ότι υπέπεσε στις διάφορες παραβάσεις που απαριθμούνται στο άρθρο 1, στοιχεία α΄ έως ε΄, της Αποφάσεως· φρονεί ότι η Επιτροπή δεν μπορεί, επικαλούμενη τον υποτιθέμενο ενιαίο χαρακτήρα της παραβάσεως, να απαλλαγεί από το βάρος να αποδείξει τη συμμετοχή της Shell σε κάθε μια από τις παραβάσεις αυτές. Συναφώς, διατείνεται ότι η επίκληση της εννοίας της «συμφωνίας-πλαισίου» είναι αλυσιτελής για την Επιτροπή, εφόσον δεν διαθέτει καμμία απόδειξη περί της συνάψεως τέτοιας συμφωνίας, διακρινομένης από τις επί μέρους παραβάσεις που ισχυρίζεται ότι υπήρξαν.

294 Συμπεραίνει ότι, και αν ακόμη υποτεθούν αποδεδειγμένες οι διαπιστώσεις ως προς τα πραγματικά περιστατικά που περιέχονται στην Απόφαση, αυτές ουδόλως δικαιολογούν το συμπέρασμα ότι υπήρξε παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ.

295 Η Επιτροπή, από την πλευρά της, υπενθυμίζει ότι δεν προσάπτει στη Shell ότι επιδόθηκε σε κάθε μια από τις δραστηριότητες που περιγράφονται στο άρθρο 1, στοιχεία α΄ έως ε΄, της Αποφάσεως, αλλ' ότι ήταν αναμεμειγμένη στην όλη συμφωνία, βάσει της οποίας οι παραγωγοί επιδόθηκαν στις προαναφερθείσες δραστηριότητες. Αυτές δεν πρέπει να εκλαμβάνονται ως σειρά από μεμονωμένες παραβάσεις, αλλά ως στοιχεία

συναρτημένα με μια διαρκή παράβαση. Όλες οι αποδείξεις πρέπει, επομένως, να θεωρηθούν ως συναποτελούσες ένα όλον, το οποίο στοιχειοθετεί τη συμμετοχή της Shell σε μία συνολική συμφωνία.

296 Η Επιτροπή, τέλος, επισημαίνει ότι, έστω και αν ήθελε γίνει δεκτό ότι η προσφεύγουσα δεν είχε πλήρως αποδεχθεί αυτή τη συμφωνία ως προς όλες της τις πλευρές, διατήρησε πάντως στενές επαφές με τους άλλους μεγάλους παραγωγούς επί μακρό χρονικό διάστημα, παρέσχε τη συνολική της υποστήριξη στα διάφορα προγράμματα, μέχρι σημείου μάλιστα να διατυπώνει συγκεκριμένες προτάσεις, συμπεριφέρθηκε δε σε συνέπεια προς τα παραπάνω· η συμπεριφορά της αυτή, επομένως, ανταποκρίνεται, και με το παραπάνω, στα κριτήρια συντονισμού και συνεργασίας τα οποία διατύπωσε το Δικαστήριο με την απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 1975 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 40/73 έως 48/73, 50/73, 54/73 έως 56/73, 111/73, 113/73 και 114/73, Suiker Unie, ECR 1975, σ. 1663), κριτήρια που πρέπει να πληρούνται για να υφίσταται εναρμονισμένη πρακτική.

γ') Η εκτίμηση του Πρωτοδικείου

297 Πρέπει να διαπιστωθεί ότι η Επιτροπή χαρακτήρισε κάθε πραγματικό στοιχείο το οποίο έκρινε αποδεδειγμένο εις βάρος της προσφεύγουσας είτε ως συμφωνία είτε ως εναρμονισμένη πρακτική, κατά την έννοια του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ. Συγκεκριμένα, όπως προκύπτει από την ανάγνωση των συνδυασμένων αιτιολογικών σκέψεων 80, δεύτερο εδάφιο, 81, τρίτο εδάφιο, και 82, πρώτο εδάφιο, της Αποφάσεως, η Επιτροπή χαρακτήρισε καθένα από τα επί μέρους αυτά στοιχεία, κυρίως, ως «συμφωνία».

298 Ομοίως, από την ανάγνωση των συνδυασμένων αιτιολογικών σκέψεων 86, δεύτερο και τρίτο εδάφιο, 87, τρίτο εδάφιο, και 88 της Αποφάσεως, η Επιτροπή χαρακτήρισε, επικουρικώς, ως «εναρμονισμένες πρακτικές» τα στοιχεία παραβάσεως, οσάκις αυτά είτε δεν αρκούσαν για να στηρίξουν το συμπέρασμα ότι τα μέρη είχαν συνεννοηθεί προηγουμένως επί κοινού σχεδίου καθορίζοντος τη δράση τους στην αγορά, είχαν όμως δεχτεί ή είχαν προσχωρήσει σε μηχανισμούς συμπαιγνίας που διευκόλυναν τον συντονισμό της εμπορικής τους πολιτικής, είτε δεν αρκούσαν, λόγω του περίπλοκου χαρακτήρα της συμπράξεως, για να αποδειχθεί ότι ορισμένοι παραγωγοί είχαν εκφράσει τη ρητή τους συγκατάθεση στη συμπεριφορά που υιοθέτησαν οι άλλοι, παρ' όλο που εκδήλωναν την υποστήριξή τους στο όλο σχέδιο και δρούσαν αναλόγως. Έτσι, η Απόφαση καταλήγει στο συμπέρασμα ότι, υπό ορισμένες επόψεις, η συνεχής συνεργασία και συμπαιγνία των παραγωγών κατά τη θέση σε εφαρμογή μιας συνολικής συμφωνίας μπορεί να εμφανίζει ορισμένα χαρακτηριστικά της εναρμονισμένης πρακτικής.

299 Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι, εφόσον από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι, για να υφίσταται συμφωνία κατά την έννοια του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ, αρκεί οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις να έχουν εκδηλώσει την κοινή τους βούληση να συμπεριφέρονται στην αγορά κατά ορισμένο τρόπο (βλ. αποφάσεις της 15ης Ιουλίου 1970 στην υπόθεση 41/69, ACF Chemiefarma κατά Επιτροπής, ECR 1970, σ. 661, σκέψη 112· και της 29ης Οκτωβρίου 1980 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 209/78 έως 215/78 και 218/78, όπ. π., σκέψη 86), δικαιολογημένα η Επιτροπή χαρακτήρισε ως συμφωνία, κατά την έννοια του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ, τη σύμπτωση που επήλθε μεταξύ των βουλήσεων της προσφεύγουσας και άλλων παραγωγών πολυπροπυλενίου, την οποία απέδειξε επαρκώς κατά νόμον και η οποία αφορούσε τις ελάχιστες τιμές το 1977, τις πρωτοβουλίες καθορισμού τιμών, τα μέτρα που αποσκοπούσαν στη διευκόλυνση της υλοποιήσεως των πρωτοβουλιών καθορισμού τιμών, τον επιδιωκόμενο όγκο πωλήσεων για το 1979, το 1980 και για το πρώτο ήμισυ του 1983, καθώς και τα μέτρα περιορισμού των μηνιαίων πωλήσεων δι' αναγωγής σε προηγούμενη περίοδο για το 1981 και το 1982.

300 Για τον ορισμό της έννοιας της εναρμονισμένης πρακτικής, είναι αναγκαία η παραπομπή στη νομολογία του Δικαστηρίου, από όπου προκύπτει ότι τα κριτήρια συντονισμού και συνεργασίας τα οποία έθεσε προηγουμένως πρέπει να γίνονται νοητά υπό το πρίσμα της βαθύτερης αντίληψης που διέπει τις διατάξεις περί ανταγωνισμού της Συνθήκης ΕΟΚ, ότι κάθε επιχειρηματίας πρέπει να διαμορφώνει αυτόνομα την πολιτική που προτίθεται να ακολουθήσει στην κοινή αγορά. Και ναι μεν η επιταγή αυτή της αυτονομίας δεν αναιρεί το δικαίωμα των επιχειρήσεων να προσαρμόζονται ευφυώς στην ήδη εκδηλωθείσα ή στην προβλεπόμενη συμπεριφορά των ανταγωνιστών τους, αποκλείει όμως αυστηρώς κάθε άμεση ή έμμεση επαφή μεταξύ τους, επιδιώκουσα είτε να επηρεάσει τη συμπεριφορά ενός υπάρχοντος ή δυνητικού ανταγωνιστή στην αγορά, είτε να αποκαλύψει σ' έναν τέτοιο ανταγωνιστή τη συμπεριφορά που οι ίδιες έχουν αποφασίσει ή έχουν κατά νουν να τηρήσουν στην αγορά (προαναφερθείσα απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 1975 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 40/73 έως 48/73,50/73, 54/73 έως 56/73, 111/73, 113/73 και 114/73, σκέψεις 173 και 174).

301 Εν προκειμένω, η προσφεύγουσα διατηρούσε επαφές με άλλους παραγωγούς και συμμετείχε στις συναντήσεις των « τεσσάρων μεγάλων », οι δε εταιρίες εκμεταλλεύσεώς της συμμετείχαν σε τοπικές συναντήσεις, οι οποίες αποσκοπούσαν στον καθορισμό επιδιωκόμενων τιμών και επιδιωκόμενου όγκου πωλήσεων· κατά τις εν λόγω επαφές και συναντήσεις ανταλλάσσονταν μεταξύ των ανταγωνιστών πληροφορίες σχετικά με τις τιμές που επιθυμούσαν να εφαρμοστούν στην αγορά, σχετικά με τις τιμές που είχαν κατά νουν να εφαρμόσουν, σχετικά με το κατώτατο όριο συμφέρουσας λειτουργίας τους, τους περιορισμούς του όγκου πωλήσεων που έκριναν αναγκαίους, τα αριθμητικά στοιχεία των πωλήσεών τους ή την ταυτότητα των πελατών τους. Μετέχοντας σ' αυτές τις επαφές και σ' αυτές τις συναντήσεις, συνέπραξε με τους ανταγωνιστές της

σε διαβούλευση που είχε ως σκοπό να επηρεάσει τη συμπεριφορά τους στην αγορά και να αποκαλύψει τη συμπεριφορά που κάθε παραγωγός είχε κατά νουν να τηρήσει ο ίδιος στην αγορά.

302 Έτσι, η προσφεύγουσα όχι μόνο επιδίωξε να άρει προληπτικά την αβεβαιότητα σχετικά με τη μελλοντική συμπεριφορά των ανταγωνιστών της, αλλά και πρέπει ασφαλώς να έλαβε υπόψη, άμεσα ή έμμεσα, τις πληροφορίες που συνέλεξε κατ' αυτές τις επαφές και συναντήσεις, για να καθορίσει την πολιτική που θα ακολουθούσε στην αγορά. Ομοίως, και οι ανταγωνιστές της πρέπει ασφαλώς να έλαβαν υπόψη, άμεσα ή έμμεσα, τις πληροφορίες που τους αποκάλυψε η προσφεύγουσα σχετικά με τη συμπεριφορά που είχε αποφασίσει ή που είχε κατά νουν να τηρήσει η ίδια στην αγορά, για να καθορίσουν την πολιτική που θα ακολουθούσαν στην αγορά.

303 Επομένως, δικαιολογημένα η Επιτροπή χαρακτήρισε, ως εκ του σκοπού τους, επικουρικώς ως εναρμονισμένη πρακτική, κατά την έννοια του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ, τις επαφές και τις συναντήσεις με άλλους παραγωγούς πολυπροπυλενίου, στις οποίες συμμετείχε η προσφεύγουσα από το 1977 μέχρι τον Σεπτέμβριο του 1983.

304 Όσον αφορά το ζήτημα αν η Επιτροπή δικαιολογημένα έκρινε ότι υπήρχε ενιαία παράβαση, το Πρωτοδικείο υπενθυμίζει ότι οι διάφορες παρατηρηθείσες εναρμονισμένες πρακτικές και οι διάφορες συναφθείσες συμφωνίες εντάσσονταν, ως εκ της ταυτότητας του σκοπού τους, σε συστήματα καθορισμού επιδιωκομένων τιμών και ποσοστώσεων.

305 Πρέπει να τονιστεί ότι τα συστήματα αυτά εντάσσονταν σε σειρά προσπαθειών των εμπλεκομένων επιχειρήσεων που συνέκλιναν σε ένα και τον αυτό οικονομικό σκοπό: να νοθευθεί η φυσιολογική εξέλιξη των τιμών στην αγορά του πολυπροπυλενίου. Είναι, επομένως, τεχνητή η απόπειρα να υποδιαιρεθεί αυτή η συνεχής συμπεριφορά, που χαρακτηρίζεται από ένα και τον αυτό σκοπό, αναλυόμενη σε πλείονες και χωριστές παραβάσεις. Συγκεκριμένα, η προσφεύγουσα έλαβε μέρος — επί σειράν ετών — σε ολοκληρωμένο σύνολο συστημάτων, τα οποία συνιστούν ενιαία παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ, η οποία συγκεκριμενοποιήθηκε προοδευτικά τόσο με συμφωνίες όσο και με αθέμιτες εναρμονισμένες πρακτικές.

306 Κατά συνέπεια, η αιτίαση της προσφεύγουσας πρέπει να απορριφθεί.

3. *Συμπέρασμα*

307 Από το σύνολο των προεκτεθέντων προκύπτει, πρώτον, ότι, εφόσον οι διαπιστώσεις στις οποίες προέβη ως προς τα πραγματικά περιστατικά η Επιτροπή έναντι της προσφεύγουσας για τον μετά τον Σεπτέμβριο του 1983 χρόνο δεν αποδείχθηκαν επαρκώς κατά νόμον, το άρθρο 1 της Αποφάσεως πρέπει να ακυρωθεί καθ' όσον διαπιστώνει ότι η προσφεύγουσα συμμετείχε στην παράβαση κατά το εν λόγω χρονικό διάστημα· δεύτερον, ότι, εφόσον οι διαπιστώσεις στις οποίες προέβη ως προς τα πραγματικά περιστατικά η Επιτροπή έναντι της προσφεύγουσας σχετικά με τη συμμετοχή της στην αρχή της πρωτοβουλίας καθορισμού τιμών Ιανουαρίου-Μαΐου 1981 δεν αποδείχθηκαν επαρκώς κατά νόμον, το άρθρο 1 της Αποφάσεως πρέπει να ακυρωθεί καθ' όσον — σε συνδυασμό προς το σκεπτικό της Αποφάσεως — διαπιστώνει ότι η προσφεύγουσα συμμετείχε σ' αυτό το σκέλος της εν λόγω πρωτοβουλίας καθορισμού τιμών. Κατά τα λοιπά, οι αιτιάσεις της προσφεύγουσας σχετικά με τις διαπιστώσεις των πραγματικών περιστατικών και την εφαρμογή του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ, στις οποίες προέβη με την προσβαλλόμενη πράξη η Επιτροπή, πρέπει να απορριφθούν.

Επί της δυνατότητας καταλογισμού της παραβάσεως στην προσφεύγουσα (SICC)

Α' — Η προσβαλλόμενη πράξη

308 Η Απόφαση (αιτιολογική σκέψη 102) λέει ότι, εντός του ομίλου Shell, η επιχείρηση που είναι υπεύθυνη για τον συντονισμό και τον στρατηγικό προγραμματισμό στον τομέα των θερμοπλαστικών είναι η εταιρία «Εσωτερικής διοικήσεως» Shell International Chemical Company. Πρόκειται για την επιχείρηση που συμμετείχε στις συναντήσεις με τους άλλους «μεγάλους» και λειτούργησε ως δίαυλος πληροφοριών μεταξύ του καρτέλ και διαφόρων εταιριών εκμεταλλεύσεως του ομίλου Shell (παραγωγής και πωλήσεων) εντός της κοινής αγοράς, οι οποίες, από την πλευρά τους, έλαβαν μέρος στις εθνικές ή τοπικές συναντήσεις. Δεδομένου ότι η Shell είχε τη συνολική ευθύνη για τον προγραμματισμό και τον συντονισμό των δραστηριοτήτων των εταιριών του ομίλου Shell στον κλάδο του πολυπροπυλενίου, η Επιτροπή έκρινε εύλογο να την θεωρήσει ως την ενδεδειγμένη αποδέκτρια της Αποφάσεως.

Β' — Τα επιχειρήματα των διαδίκων

309 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι κακώς η Επιτροπή καταλόγισε την παράβαση σ' αυτήν. Και τούτο διότι, εντός του ομίλου Shell, η Shell, η οποία είναι η αποδέκτρια της Αποφάσεως, δεν είναι ούτε παραγωγός ούτε προμηθευτής πολυπροπυλενίου στην κοινοτική αγορά, αλλά μία από τις εταιρίες « υπηρεσιών » του ομίλου Shell, η οποία αφενός μεν παρέχει συμβουλές στις εταιρίες που δρουν στη Δυτική Ευρώπη για τις βραχυπρόθεσμες εμπορικές υποθέσεις, αφετέρου δε ασχολείται με το διεθνές εμπόριο. Εφόσον η προσφεύγουσα δεν ήταν παραγωγός δυνάμενος να καθορίζει τις τιμές και τον όγκο πωλήσεων του πολυπροπυλενίου, η Επιτροπή δεν μπορούσε να της καταλογίσει την ευθύνη της περιγραφόμενης στην Απόφαση παραβάσεως. Προσθέτει ότι, λόγω της έντονης αυτονομίας την οποία διέθεταν οι εταιρίες εκμεταλλεύσεως του ομίλου Shell, η προσφεύγουσα δεν ήταν σε θέση να τους επιβάλει την παραμικρή απόφαση ούτε να αναλάβει την παραμικρή δέσμευση για λογαριασμό τους.

310 Η Επιτροπή απαντά ότι η Shell εκπροσωπούσε τον όμιλο Shell σε διεθνές επίπεδο και ότι αυτή συμμετείχε στις συναντήσεις των « τεσσάρων μεγάλων » και διατηρούσε επαφές με την ICI. Ακόμη, ένα από τα ανώτερα στελέχη της προέδρευε στις ομάδες εργασίας, οι οποίες λειτουργούσαν εντός της Shell και συντόνιζαν την πολιτική του ομίλου στον κλάδο του πολυπροπυλενίου. Υπ' αυτές τις συνθήκες, είναι αδιάφορο το αν η Shell ήταν ή όχι σε θέση να εξαναγκάσει τις εταιρίες εκμεταλλεύσεως ή αν απλώς τους έδινε συμβουλές, τις οποίες δυσχερώς αυτές θα μπορούσαν να αντιπαρέλθουν.

Γ' — Η εκτίμηση του Πρωτοδικείου

311 Το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ, απαγορεύοντας στις επιχειρήσεις, μεταξύ άλλων, να συνάπτουν συμφωνίες ή να συμμετέχουν σε εναρμονισμένες πρακτικές που δύνανται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και που έχουν ως σκοπό ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς, απευθύνεται σε οικονομικές μονάδες, εκάστη των οποίων περικλείει ενιαία οργάνωση προσωπικών, υλικών και αλων στοιχείων, τα οποία έχουν ταχθεί στη διαρκή επιδίωξη ορισμένου οικονομικού σκοπού, η οποία οργάνωση δύναται να συντελέσει στη διάπραξη παραβάσεως προβλεπομένης από τη διάταξη αυτήν.

312 Εν προκειμένω, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι η Shell και οι εταιρίες εκμεταλλεύσεως του ομίλου Shell, οι οποίες παράγουν και εμπορεύονται χημικά προϊόντα, συνιστούν μία και μόνη ενιαία οργάνωση προσωπικών, υλικών και αλων στοιχείων, τα οποία έχουν ταχθεί στη διαρκή επιδίωξη του σκοπού, ιδίως, της παραγωγής και πωλήσεως πολυπροπυλενίου, αποβλέποντας στη μεγιστοποίηση των κερδών της, ακόμη και εις βάρος των ατομικών κερδών των επί μέρους συνιστωσών της. Στο πλαίσιο αυτής της οργανώσεως, κάθε εταιρία παίζει ένα συγκεκριμένο ρόλο. Οι εταιρίες εκμεταλλεύσεως παράγουν ή πωλούν πολυπροπυλένιο, ενώ η προσφεύγουσα έχει αναλάβει τον ρόλο να προωθεί και να συντονίζει τις κατ' ιδίαν εταιρίες εκμεταλλεύσεως του ομίλου. Κατά συνέπεια, η Shell και οι εταιρίες εκμεταλλεύσεως του ομίλου Shell συνιστούν μία και μόνη επιχείρηση.

313 Τον ρόλο της προσφεύγουσας μέσα στην επιχείρηση αυτή πιστοποιούν πέντε τουλάχιστον έγγραφα: το πρώτο απ' αυτά χρονολογείται από τις 15 Φεβρουαρίου 1982 και τιτλοφορείται « Market quality PP » (γ. αιτ. παράρτ. 94), το δεύτερο συνίσταται στα πρακτικά τηλεφωνικών συνδιαλέξεων μεταξύ του εκπροσώπου της προσφεύγουσας και της ICI, που έγιναν στις 9 και 10 Σεπτεμβρίου 1982 (γ. αιτ. παράρτ. 97), το τρίτο είναι ένα έγγραφο που τιτλοφορείται « Polypropylene compensation scheme » και χρονολογείται από τις 18 Οκτωβρίου 1982 (γ. αιτ. παράρτ. 96), το τέταρτο συνίσταται στα πρακτικά μιας τηλεφωνικής συνδιαλέξεως μεταξύ ενός υπαλλήλου της προσφεύγουσας και της ICI, που έγινε στις 8 Νοεμβρίου 1982 (γ. αιτ. παράρτ. 97) και το πέμπτο είναι τα πρακτικά μιας διμερούς συναντήσεως μεταξύ υπαλλήλων της προσφεύγουσας και της ICI με ημερομηνία 26 Νοεμβρίου 1982 (γ. αιτ. παράρτ. 99). Στο πρώτο, αναφέρονται τα εξής:

« Integrated companies (SCUK, SNC, SC) plus SCITCO have met in group chaired by CITP, and agreed:

a) Will meet regularly (approx. quarterly) to review current state of market & formulate marketing/pricing policies for Shell PP in Europe;

b) CITP/2 will collect & disseminate market intelligence (Demand, Competition, prices) approximately monthly;

c) SCITCO will *NOT* participate in any poly-competitor meetings, but will try to keep informed of their activities & ambitions through CITP bi-lateral contacts;

(...)

ALSO SCITCO/CITP/2 is taking the following actions to try & improve European PP market quality:

e) continental liaison with Shell QUIMICLY POLIBRAZIL to (...) move exportation surplus PP in (...) through Shell MKT2 (...) in LATIN AMERICA & S. E. ASIA: and prevent its export to W. Europe (...)»

[«Οι συνδεδεμένες επιχειρήσεις (SCUK, SNC, SC), μαζί με τη SCITCO, συναντήθηκαν στο πλαίσιο μιας ομάδας υπό την προεδρία της CITP και συμφώνησαν στα εξής:

α') Θα συναντώνται τακτικά (περίπου ανά τρίμηνο) για να επισκοπούν την τρέχουσα κατάσταση της αγοράς και να διαμορφώνουν την εμπορική/τιμολογιακή πολιτική για το πολυπροπυλένιο της Shell στην Ευρώπη·

β') Η CITP/2 θα συγκεντρώνει και θα διαδίδει τις πληροφορίες για τη αγορά (ζήτηση, ανταγωνισμός, τιμές) ανά μήνα περίπου·

γ') Η SCITCO *ΔΕΝ* θα συμμετάσχει σε καμμιά πολυμερή συνάντηση των ανταγωνιστών, θα προσπαθήσει όμως να τηρείται ενήμερη για τις δραστηριότητες και τις φιλοδοξίες τους μέσω διμερών επαφών σε επίπεδο CITP.

(...)

ΕΠΙΣΗΣ η SCITCO/CITP/2προωθεί τις ακόλουθες ενέργειες στην προσπάθειά της να βελτιώσει την ποιότητα της ευρωπαϊκής αγοράς πολυπροπυλενίου:

ε') Θα εξασφαλίσει τον σύνδεσμο στην ηπειρωτική Ευρώπη με τη ShellQUIMICLY POLIBRAZILγια να (...) μετακινήσει το πλεόνασμα εξαγωγών πολυπροπυλενίου (...) διά της Shell MKT2 (...) στη ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΑΜΕΡΙΚΗκαι στη Ν. Α. ΑΣΙΑ και θα αποτρέψει την εξαγωγή του στη Δ. Ευρώπη (...)»].

Στο δεύτερο έγγραφο, η προσφεύγουσα ανέφερε τα εξής:

« I spoke with L. again today to give him the elements of the proposed scheme. His reaction was to say that he felt the group should meet to talk the scheme through & that he would be willing to join in. Particular points raised were:

1) The group as a whole should agree the point at which they would react i. e. if x % market share was lost the scheme would be abandoned.

2) Any target for Shell might have to be broken down territorially to make it organisationally operable (...) »

[« Μίλησα σήμερα πάλι με τον L., για να του δώσω τα στοιχεία του προτεινομένου συστήματος. Αυτός είπε ότι, κατά την άποψή του, έπρεπε να συναντηθεί η ομάδα για να συζητήσει αναλυτικά πάνω στο σύστημα και ότι ευχαρίστως θα συμμετείχε σ' αυτή τη συνάντηση. Εθίγησαν ειδικότερα τα ακόλουθα ζητήματα:

1) Ο όμιλος στο σύνολό του έπρεπε να συμφωνήσει ως προς τη στιγμή κατά την οποία θα αντιδρούσε· αν, π. χ., επρόκειτο να επέλθει απώλεια ενός μεριδίου αγοράς της τάξεως του x %, το σύστημα θα έπρεπε να εγκαταλειφθεί.

2) Οποιοσδήποτε στόχος για τη Shell, για να είναι οργανωτικά εφαρμόσιμος, μπορεί να χρειαστεί να κατανεμηθεί περαιτέρω κατά γεωγραφικές ζώνες (...) »].

Στο τρίτο έγγραφο, αναφέρονται τα εξής:

« L. of SCITCO said that he & his colleagues were under pressure to improve margins on PP and that he would be willing to attend meetings of the big four but not wider

gatherings. The problems of the Shell organisation were discussed and whilst the local companies were autonomous L. requested that approaches should be channelled through SCITCO. He had not been able to meet with J., V. L., etc. before this meeting but had agreement to talk about a compensation scheme. L. would be meeting with J. & others on 20/10/82

(...)

L. raised the problem of not having any centralised profit centre but after discussion accepted that it was really up to Shell to agree internally who would draw or conversely provide any compensation »

[« Ο L. της SCITCO είπε ότι αυτός και οι συνάδελφοί του υφίσταντο πιέσεις προκειμένου να βελτιώσουν τα περιθώρια κέρδους για το πολυπροπυλένιο και ότι ήταν μεν διατεθειμένος να παρίσταται σε συναντήσεις των τεσσάρων μεγάλων, αλλ' όχι και σε ευρύτερες συγκεντρώσεις. Συζητήθηκαν τα προβλήματα της οργανώσεως της Shell, δεδομένου δε ότι οι τοπικές εταιρίες ήσαν αυτόνομες, ο L. ζήτησε οι προσεγγίσεις να διοχετεύονται μέσω της SCITCO. Δεν είχε μπορέσει να συναντηθεί με τον J., τον V. L., κ. λπ., πριν από τη συνάντηση, είχε εξουσιοδοτηθεί όμως να συζητήσει επί ενός συστήματος αντισταθμίσεων. Ο L. επρόκειτο να συναντηθεί με τον J. και άλλους στις 20-10-82 (...)

(...)

Ο L. έθιξε το πρόβλημα ότι δεν διέθετε κάποιο σημείο συγκεντροποιήσεως των κερδών· κατόπιν συζητήσεως, όμως, δέχτηκε ότι ήταν εσωτερικό θέμα της Shell να συμφωνήσει ποιος θα ελάμβανε ή, αντιστρόφως, θα παρείχε τις ανακύπτουσες αντισταθμίσεις »].

Στο τέταρτο έγγραφο, διαβάζει κανείς τα εξής:

« P. said L. would be back in the office on Mon. 15th November. In the meantime he passed on the following information on the reaction of the various Shell units to the proposed compensation arrangements »

(« Ο P. είπε ότι ο L. θα επανέλθει στο γραφείο τη Δευτέρα 15 Νοεμβρίου. Εν τω μεταξύ, κοινοποίησε τις ακόλουθες πληροφορίες σχετικά με τις αντιδράσεις των διαφόρων μονάδων της Shell απέναντι στους προταθέντες συμψηφιστικούς διακανονισμούς »).

Τέλος, στο πέμπτο έγγραφο, αναφέρονται τα εξής:

« John L. was very interested in the new organisation within P & P Divis(ion) & in particular the responsibilities on polyolefins (...) Compensation will be discussed with the local Shell companies at a meeting with J. E. L. (employé de la requérante) on 30 November. I said the scheme was not dead by any means & that it was Shell who were holding things up. J. E. L. was quick to pick up that in October only Shell' s market share was in line with their Jan-June performance. »

[« Ο John L. εξεδήλωσε ζωηρό ενδιαφέρον για τη νέα οργάνωση εντός του τμήματος P & P και ειδικότερα για την ανακατανομή των ευθυνών για τις πολυολεφίνες (...) Το σύστημα συμψηφισμού θα συζητηθεί με τις κατά τόπους εταιρίες Shell σε συνάντηση με τον J. E. L. (υπάλληλο της προσφεύγουσας) στις 30 Νοεμβρίου. Εγώ είπα πως το σύστημα επ' ουδενί δεν είχε εγκαταλειφθεί και ότι η Shell ήταν εκείνη που συγκρατούσε μια τέτοια εξέλιξη. Ο J. E. L. ευθύς αμέσως επισήμανε ότι, τον Οκτώβριο, μόνο της Shell το μερίδιο αγοράς ήταν σύμφωνο προς την απόδοσή της κατά τον Ιανουάριο-Ιούνιο ».]

314 Το ότι η οργάνωση των επί μέρους προσωπικών, υλικών και αλων στοιχείων συνιστά ένα ενιαίο σύνολο επιρρωννύει ακόμη το γεγονός ότι, σε όλα τα έγγραφα τα οποία προσκόμισε η Επιτροπή, τα αριθμητικά στοιχεία των πωλήσεων που εμφανίζονται για την προσφεύγουσα αναφέρονται στο σύνολο των εταιριών Shell.

315 Ορθώς, επομένως, έκρινε η Επιτροπή ότι η προσφεύγουσα ήταν υπεύθυνη για τον συντονισμό της δράσεως του ομίλου Shell στο πλαίσιο της παραβάσεως και της καταλόγισε, ως εκ τούτου, την ευθύνη της διαπραχθείσας παραβάσεως.

316 Επομένως, η αιτίαση της προσφεύγουσας πρέπει να απορριφθεί.

Περί της αιτιολογίας

317 Η προσφεύγουσα διατείνεται ότι είχε αποδείξει ότι η τιμολογιακή της συμπεριφορά ήταν ανεξάρτητη και ότι η Επιτροπή δεν εξήγησε γιατί απέρριπτε αυτή την απόδειξη, παρά μόνον επικαλέστηκε τη μεγάλη έκταση της Αποφάσεως.

318 Η Επιτροπή, από την πλευρά της, θεωρεί ότι διευκρίνισε επαρκώς με την Απόφασή της τα στοιχεία στα οποία στήριξε το συμπέρασμα ότι η Shell συμμετείχε σε συμφωνία επί των τιμών. Φρονεί ότι δεν ήταν υποχρεωμένη να αποκρούσει τα επιχειρήματα τα οποία επικαλέστηκε η προσφεύγουσα για να αποδείξει την υποτιθέμενη ανεξαρτησία της τιμολογιακής της πολιτικής.

319 Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι, όπως προκύπτει από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου (βλ. ιδίως τις αποφάσεις της 29ης Οκτωβρίου 1980, στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 209/78 έως 215/78 και 218/78, όπ. π., και της 10ης Δεκεμβρίου 1985 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 240/82 έως 242/82, 261/82, 262/82, 268/82 και 269/82, Stichting Sigarettenindustrie κατά Επιτροπής, Συλλογή 1985, σ. 3831, σκέψη 88), ναι μεν, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 190 της Συνθήκης, η Επιτροπή υποχρεούται να αιτιολογεί τις αποφάσεις της, αναφέροντας τα νομικά και πραγματικά στοιχεία από τα οποία εξαρτάται η νομιμότητα του μέτρου, καθώς και τις σκέψεις που την οδήγησαν στη λήψη της αποφάσεώς της, δεν απαιτείται όμως να εξετάζει όλα τα νομικά και πραγματικά ζητήματα που έχουν εγείρει οι ενδιαφερόμενοι κατά τη διοικητική διαδικασία. Εξ αυτού έπεται ότι η Επιτροπή δεν υποχρεούται να απαντά σε όσα ζητήματα θεωρεί ότι δεν ασκούν καμμία επιρροή.

320 Συναφώς, πρέπει να επισημανθεί ότι η Επιτροπή απάντησε στα επιχειρήματα της προσφεύγουσας τα σχετικά με τις τιμές τις οποίες πράγματι εφάρμοζε στην αγορά, στις αιτιολογικές σκέψεις 74 έως 76 της Αποφάσεως.

321 Επομένως, η αιτίαση δεν μπορεί να γίνει δεκτή.

Περί του προστίμου

322 Η προσφεύγουσα προσάπτει στην Απόφαση ότι εκδόθηκε κατά παράβαση του άρθρου 15 του κανονισμού 17, καθ' ότι δεν εκτιμήθηκε προσηκόντως η διάρκεια και η σοβαρότητα της παραβάσεως που της καταλογίστηκε.

1. *Η παραγραφή*

323 Η προσφεύγουσα διατείνεται, στο στάδιο του υπομνήματος απαντήσεως, ότι, εφόσον δεν υπάρχει συνάρτηση μεταξύ της συμφωνίας για τις κατώτατες τιμές που ορίστηκαν το 1977 και των μεταγενεστέρων συναντήσεων, οι παραβάσεις που φέρεται ότι διεπράχθησαν το 1977 καλύπτονται, ούτως ή άλλως, από την πενταετή παραγραφή που προβλέπεται στον κανονισμό (ΕΟΚ) 2988/74 του Συμβουλίου, της 26ης Νοεμβρίου 1974, περί παραγραφής του δικαιώματος διώξεως και εκτελέσεως των αποφάσεων στους τομείς του δικαίου των μεταφορών και του ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 07/001, σ. 241, στο εξής: κανονισμός 2988/74).

324 Η Επιτροπή διατείνεται ότι η παραγραφή την οποία επικαλείται η προσφεύγουσα συνιστά νέο ισχυρισμό κατά την έννοια του άρθρου 42 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, ο οποίος, δυνάμει του άρθρου 11, τρίτο εδάφιο, της αποφάσεως του Συμβουλίου της 24ης Οκτωβρίου 1988, εφαρμόζεται κατ' αναλογίαν στην ενώπιον του Πρωτοδικείου διαδικασία· γι' αυτό και ο ισχυρισμός αυτός είναι απαράδεκτος. Επί πλέον, εκθέτει ότι η επίδικη παράβαση είναι διαρκής, για την οποία η παραγραφή αρχίζει να τρέχει μόνον αφ' ής η παράβαση περατώθηκε.

325 Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι, κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2, του κανονισμού 2988/74, η πενταετής παραγραφή της εξουσίας της Επιτροπής να επιβάλλει πρόστιμα αρχίζει, προκειμένου περί διαρκών ή κατ' εξακολούθηση παραβάσεων, μόνο από την ημέρα της λήξεως της παραβάσεως.

326 Εν προκειμένω, όπως προκύπτει από την κρίση που σχημάτισε το Πρωτοδικείο σχετικά με την απόδειξη της παραβάσεως, η προσφεύγουσα μετέσχε, χωρίς διακοπή, σε μία ενιαία παράβαση, από τα μέσα του 1977 μέχρι τον Σεπτέμβριο του 1983.

327 Κατά συνέπεια, δεν ευσταθεί ο ισχυρισμός της προσφεύγουσας περί παραγραφής των προστίμων.

2. *Η διάρκεια της παραβάσεως*

328 Η προσφεύγουσα υπενθυμίζει ότι εσφαλμένως η Επιτροπή ανάγει την έναρξη της συμμετοχής της στην παράβαση στα μέσα του 1977, οπότε συνήφθη συμφωνία επί των κατωτάτων τιμών, ή στις συζητήσεις που έγιναν εκείνη την εποχή για τις τιμές.

329 Η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι η προσφεύγουσα συμμετείχε στη συμφωνία επί των κατωτάτων τιμών του 1977. Προσθέτει, όμως, ότι, για να υπολογίσει το ύψος του προστίμου, εθεώρησε ότι, « ενώ η παράβαση χρονολογείται από τα μέσα του 1977, ο μηχανισμός με τον οποίο επρόκειτο να τεθεί σε λειτουργία δεν είχε καθορισθεί πλήρως πριν από τις αρχές του 1979 περίπου » (Απόφαση, αιτιολογική σκέψη 105, τελευταίο εδάφιο).

330 Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι, όπως προκύπτει από την κρίση την οποία σχημάτισε όσον αφορά την απόδειξη της παραβάσεως, η διαπιστωθείσα εις βάρος της προσφεύγουσας παράβαση υπήρξε βραχύτερη απ' όσο έγινε δεκτό στην Απόφαση, καθ' όσον η παράβαση περατώθηκε στα τέλη Σεπτεμβρίου του 1983 και όχι τον Νοέμβριο του 1983.

331 Γι' αυτόν, επομένως, τον λόγο, το ύψος του επιβληθέντος στην προσφεύγουσα προστίμου πρέπει να μειωθεί.

3. *Η σοβαρότητα της παραβάσεως*

Α' — Ο ρόλος της προσφεύγουσας

332 Η προσφεύγουσα υπενθυμίζει ότι η Επιτροπή διόγκωσε σε μεγάλο βαθμό τον ρόλο τον οποίο διαδραμάτισε στο πλαίσιο της παραβάσεως η προσφεύγουσα· ειδικότερα, κακώς η Επιτροπή ισχυρίζεται πως, επειδή η προσφεύγουσα ήταν ένας από τους «τέσσερις μεγάλους», βρισκόταν στο επίκεντρο των αθεμίτων διακανονισμών, ότι αυτοί ηγούντο εκ περιτροπής των πρωτοβουλιών καθορισμού τιμών και ότι, ως εκ τούτου, η Shell ήταν κατ' ανάγκην ένας από τους «leaders» στην κατάρτιση και στην εκτέλεση των αθεμίτων συμφωνιών.

333 Όσον αφορά την αιτιολογική σκέψη 68 της Αποφάσεως, όπου γίνεται λόγος για «κοινή θέση», την οποία υποτίθεται ότι συνδιαμόρφωναν οι «τέσσερις μεγάλοι», εφιστά την προσοχή στο ότι το ίδιο το σημείωμα της ICI στο οποίο στηρίζεται η Επιτροπή (γ. αιτ. παράρτ. 64) δεν παρείχε καμμία ένδειξη για την εν λόγω θέση· με την απάντησή της στην αίτηση παροχής πληροφοριών, η οποία μνημονεύεται στην αιτιολογική σκέψη 68 της Αποφάσεως, η ICI εξήγησε, σχετικά με το περιεχόμενο αυτής της θέσεως, ότι «οι τέσσερις μεγάλοι συμφωνούσαν στο ότι, *αν* ήθελαν να αυξήσουν τις τιμές, *θα έπρεπε* αυτοί, ως επί κεφαλής, να διευθύνουν με στιβαρό χέρι την κίνηση, ακόμη και εις βάρος του όγκου των δικών τους πωλήσεων». Η προσφεύγουσα φρονεί ότι η εξήγηση αυτή στηριζόταν στην πεποίθηση ότι η συμφωνία των τεσσάρων αυτών παραγωγών επί ενός συστήματος αντισταθμίσεων θα τους επέτρεπε να αντιμετωπίσουν ευκολότερα το ενδεχόμενο να δεσμευτούν με τιμές-στόχους. Η προσφεύγουσα αρνήθηκε να λάβει μέρος σε οποιοδήποτε σύστημα αντισταθμίσεων (πράγμα, άλλωστε, που δεν αμφισβητεί η Επιτροπή) ή σε οποιονδήποτε τυχόν διακανονισμό τον οποίον έθετε ή είχε κατά νουν να θέσει σε λειτουργία η ICI. Προσθέτει ότι οι δηλώσεις της στην επιθεώρηση ECN, ότι οι εταιρίες Shell είχαν κατά νουν μια ανατίμηση, στηρίχτηκαν σε δική της εκτίμηση των συνθηκών της αγοράς και όχι σε οποιονδήποτε διακανονισμό με την ICI, τη Monte και τη Hoechst.

334 Εκθέτει ότι η Επιτροπή, για να στηρίξει, παρ' όλα αυτά, τον ισχυρισμό της ότι οι «τέσσερις μεγάλοι» προσπαθούσαν να συνδιαμορφώσουν μια κοινή θέση και να σχη-

ματίσουν ενιαίο μέτωπο, στηρίχτηκε σε ένα έγγραφο της ICI (γ. αιτ. παράρτ. 87), το οποίο δεν αποτελεί σημείωμα σχετικό με κάποια προκαταρκτική συνάντηση, αλλά σημείωμα που αντανακλά τις άκαρπες συνομιλίες που είχαν γίνει τον Οκτώβριο του 1982 σχετικά με το σύστημα αντισταθμίσεως των ποσοστώσεων. Η Επιτροπή στηρίζεται επίσης σε ένα σημείωμα της Shell της 20ής Οκτωβρίου 1982 (γ. αιτ. παράρτ. 100 και παράρτ. 30, αιτ. SC), το ερμηνεύει όμως εσφαλμένα (το σημείωμα αυτό παρουσιάζει απλώς τη λειτουργία των νόμων της αγοράς, υποστηρίζοντας ότι η κατανομή του 51 % της αγοράς από τους «τέσσερις μεγάλους» ήταν στοιχείο που θα έπρεπε να ενθαρρύνει μια προσπάθεια σταθεροποιήσεως των τιμών)· η Επιτροπή δεν επικαλέστηκε το έγγραφο αυτό στην ανακοίνωση των αιτιάσεων προς στήριξη του ισχυρισμού της ότι η προσφεύγουσα ήταν ένας από τους «leaders» της «συμπράξεως», ούτε καν προς στήριξη της λιγότερο βαρειάς αιτιάσεως ότι η Shell συνήψε συμφωνία επί των τιμών και/ή επί των ποσοστώσεων με τους άλλους τρεις λεγομένους «leaders» στα τέλη του 1982. Η ανακοίνωση των αιτιάσεων έκανε μνεία του εγγράφου αυτού μόνο και μόνο για να αποδείξει ότι, ενώ οι εταιρίες Shell δεν ήσαν διατεθειμένες να χάσουν μεγαλύτερο κομμάτι του μεριδίου τους στην αγορά για να ακολουθήσουν αλογίστως μια «σκληρή» πολιτική τιμών, «ήσαν εν γνώσει των τιμών-στόχων και είχαν (υποτίθεται) ορίσει την εμπορική τους πολιτική έτσι ώστε να τις λαμβάνουν υπόψη». Κατά την προσφεύγουσα, όσον αφορά τόσο το έγγραφο της ICI όσο και το σημείωμα της Shell της 20ής Οκτωβρίου 1982, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι δεν συνήγαγε απ' αυτά πως οι «τέσσερις μεγάλοι» υιοθετούσαν κοινή θεώρηση, αλλά μόνον ότι είχαν συνειδητοποιήσει πως θα ήταν χρήσιμο αν μπορούσαν να υιοθετήσουν μια τέτοια κοινή θεώρηση. Η Επιτροπή, τέλος, στηρίζεται σε σημειώματα που φέρεται ότι αφορούν τις προκαταρκτικές συναντήσεις (γ. αιτ. παραρτ. 64, 100, 101), τα οποία, κατά την προσφεύγουσα, δεν είναι κρίσιμα και αναιρούνται από άλλα έγγραφα.

335 Υποστηρίζει ότι οι εταιρίες Shell κάθε άλλο παρά συνέδραμαν στην προσπάθεια ενορχηστρώσεως των δραστηριοτήτων της φερομένης συμπράξεως· αντιθέτως, παρέμειναν εντελώς έξω από όλους τους αθέμιτους διακανονισμούς που ενδεχομένως υπήρξαν. Οι εταιρίες Shell, εφόσον δεν συμμετείχαν στις συναντήσεις «διευθυντών» και «εμπειρογνωμόνων», δεν έλαβαν ενεργό μέρος στις προσπάθειες που απέβλεπαν στην επίτευξη συντονισμένων ανατιμήσεων και στον σχεδιασμό συντονισμένων περιορισμών του όγκου. Δεν ενήργησαν ως «account leader», αλλά περιθωριακό μόνο ρόλο διαδραμάτισαν, πράγμα το οποίο η Επιτροπή δεν εξετίμησε κατά την επιμέτρηση του προστίμου. Η προσφεύγουσα επισημαίνει ότι η Επιτροπή, όπως λέει η ίδια με τις παρατηρήσεις τις οποίες κατέθεσε ενώπιον του Πρωτοδικείου, δεν προσάπτει στη Shell ότι συμμετέσχε σε όλες τις παραβάσεις που απαριθμούνται στο άρθρο 1, στοιχεία α' έως ε', της Αποφάσεως, διατείνεται δε ότι η Επιτροπή δεν δικαιούται να μεταβάλλει ενώπιον του Πρωτοδικείου τις αιτιάσεις τις οποίες διαπίστωσε με το διατακτικό της Αποφάσεως, όταν μάλιστα αυτές επρυτάνευσαν κατά τον καθορισμό του ύψους του προστίμου.

336 Συμπεραίνει ότι το πρόστιμο που της επιβλήθηκε δεν θα μπορούσε να ήταν υψηλότερο αν είχε συμμετάσχει σε όλες τις παραβάσεις που περιγράφονται στην Απόφαση.

337 Η Επιτροπή απαντά ότι οι έγγραφες αποδείξεις δείχνουν ότι οι διακανονισμοί που άρχισαν να τίθενται σε εφαρμογή στα μέσα του 1977 ήσαν ενορχηστρωμένοι από τους « τέσσερις μεγάλους », ότι πάντα βρισκόταν κάποιος απ' αυτούς για να ηγηθεί στην προσπάθεια ανατιμήσεως (αυτός ήταν η Shell τον Φεβρουάριο του 1981 και τον Ιούλιο του 1983) και ότι, από τον Σεπτέμβριο του 1982 και εντεύθεν, οι « τέσσερις μεγάλοι » συναντώντο σε προσυναντήσεις που διεξήγοντο την παραμονή των συναντήσεων « διευθυντών ».

338 Η Επιτροπή υπενθυμίζει ότι η προσφεύγουσα συμμετέσχε σε όλες τις προσυναντήσεις οι οποίες περιήλθαν εις γνώση της Επιτροπής και ότι η κοινή στάση την οποία υιοθέτησαν οι « τέσσερις μεγάλοι » για να υψώσουν τις τιμές συνηρτάτο προς τις συναντήσεις αυτές, οι συζητήσεις των οποίων είχαν εντελώς συγκεκριμένο αντικείμενο. Συμπεραίνει, κατά συνέπεια, ότι η Shell έλαβε μέρος στις δραστηριότητες οι οποίες βρίσκονταν στο επίκεντρο της παραβάσεως.

339 Κατά την Επιτροπή, δυσχερώς μπορεί να ερμηνευθούν διαφορετικά ορισμένα έγγραφα, όπως τα πρακτικά τηλεφωνικών συνδιαλέξεων μεταξύ της Shell και της ICI (γ. αιτ. παράρτ. 95), αν όχι ως ένδειξη του ότι υπήρχε η συμφωνία οι « τέσσερις μεγάλοι » να αναλάβουν συγκεκριμένη ευθύνη στην αγορά· αυτό συμφωνεί και προς τη θέση της ICI, η οποία, χωρίς τη συμμετοχή της Shell, δεν θα μπορούσε να εξακολουθεί να οργανώνει τη σύμπραξη.

340 Το Πρωτοδικείο υπενθυμίζει ότι η συμμετοχή της προσφεύγουσας στις προπαρασκευαστικές συναντήσεις των « τεσσάρων μεγάλων » είναι ένα από τα στοιχεία που πρέπει να ληφθούν υπόψη για να εκτιμηθεί ο ρόλος τον οποίο διαδραμάτισε η προσφεύγουσα στο πλαίσιο της παραβάσεως.

341 Συναφώς, είναι σκόπιμο να υπομνηστεί ότι, όπως προκύπτει από ένα σημείωμα, το οποίο αφορά τη συνάντηση των εκπροσώπων της ICI, της Shell και της Monte της

15ης Ιουνίου 1981 (γ. αιτ. παράρτ. 64b), οι παραγωγοί αυτοί μελετούσαν από κοινού τις λύσεις με τις οποίες θα επέλυαν τις δυσχέρειες τις οποίες συναντούσαν στην αγορά. Ομοίως, ένα σημείωμα το οποίο συνέταξε ένας υπάλληλος της ICI, τιτλοφορούμενο « Sharing the pain » (« Πώς θα καταμεριστούν οι θυσίες ») και χρονολογούμενο από το δεύτερο ήμισυ του 1982 (γ. αιτ. παράρτ. 98), διευκρινίζει ότι η καθιέρωση ενός συστήματος αντισταθμίσεων για τις μειώσεις όγκου πωλήσεων « mightprovide useful elements for the understanding between the " Big Four " » (« θα μπορούσε να παράσχει στοιχεία που θα διευκόλυναν την κατανόηση μεταξύ των " τεσσάρων μεγάλων " »). Σχετικά με αυτό το έγγραφο, η ICI δήλωσε, με την απάντησή της στην αίτηση παροχής πληροφοριών (γ. αιτ. παράρτ. 8), τα εξής:

« The " understanding " between the " Big Four " was recognition that if the prices were to be increased then the " Big Four " producers would have to give a strong lead, even at the expense of their own sales volume. It was thought that a " Compensation Arrangement " between these four producers might have made it easier for them to contemplate the possibility of a commitment on " Target Prices ". »

(« Η " κατανόηση " μεταξύ των " τεσσάρων μεγάλων " αφορούσε την αναγνώριση του ότι, για να αυξηθούν οι τιμές, θα έπρεπε οι " τέσσερις μεγάλοι " να ηγηθούν σ' αυτήν την προσπάθεια, ακόμη και εις βάρος του όγκου των δικών τους πωλήσεων. Θεωρήθηκε ότι μια " αντισταθμιστική ρύθμιση " μεταξύ των τεσσάρων αυτών παραγωγών ίσως θα τους διευκόλυνε να σκεφτούν το ενδεχόμενο να δεσμευτούν για τις " τιμές-στόχους ". »)

Τα στοιχεία αυτά δείχνουν ότι οι « τέσσερις μεγάλοι » είχαν επίγνωση του ιδιαίτερου ρόλου που είχαν να διαδραματίσουν στο πλαίσιο των πρωτοβουλιών που αποσκοπούσαν στην αύξηση των τιμών. Στις τιμολογιακές πρωτοβουλίες των « τεσσάρων μεγάλων » αναφέρεται ακόμη ένα εσωτερικό σημείωμα της Shell του Οκτωβρίου του 1982 (γ. αιτ. παράρτ. 94).

342 Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι, όπως προκύπτει από τα προεκτεθέντα στοιχεία, καθώς και από την κρίση που σχημάτισε σχετικά με την απόδειξη της παραβάσεως, η Επιτροπή, πλην της ενάρξεως της πρωτοβουλίας καθορισμού τιμών Ιανουαρίου-Μαΐου 1981, εξετίμησε ορθώς τον ρόλο που είχε διαδραματίσει στην παράβαση η προσφεύγουσα και ανέφερε, στην αιτιολογική σκέψη 109, πρώτο εδάφιο, της Αποφάσεως, ότι έλαβε υπόψη αυτόν τον ρόλο εν όψει του καθορισμού του ύψους του προστίμου.

343 Εξ άλλου, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι τα αποδειχθέντα πραγματικά περιστατικά — και ιδίως ο καθορισμός επιδιωκομένων τιμών και επιδιωκομένου όγκου πωλήσεων —, με την εγγενή τους σοβαρότητα, αποκαλύπτουν ότι η προσφεύγουσα δεν ενήργησε από απερισκεψία, ούτε καν από αμέλεια, αλλ' εκ προθέσεως.

344 Από τα παραπάνω έπεται ότι το πρόστιμο πρέπει να μειωθεί κατά το μέτρο που συνυπολογίστηκε σ' αυτό η συμμετοχή της προσφεύγουσας κατά την έναρξη της πρωτοβουλίας καθορισμού τιμών Ιανουαρίου-Μαΐου 1981 και να απορριφθεί η αιτίαση κατά τα λοιπά.

Β' — Η ανεπαρκής συνεκτίμηση των συνθηκών οικονομικής κρίσεως

345 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η Επιτροπή, για να καθορίσει το ύψος του προστίμου, εξετίμησε κατά τρόπο ανεπαρκή και ανεξέλεγκτο τις σοβαρές ζημίες τις οποίες υπέστησαν οι παραγωγοί. Παρέλειψε, εξ άλλου, να λάβει υπόψη το γεγονός ότι οι παραγωγοί δεν είχαν κανένα λόγο να ελπίζουν ότι η φυσιολογική λειτουργία των νόμων του ανταγωνισμού θα οδηγούσε, μέσα σε ένα εύλογο χρονικό διάστημα, σε μια φυσιολογική ισορροπία του ανταγωνισμού στην αγορά. Συναφώς, η προσφεύγουσα δεν ικανοποιείται από την απάντηση της Επιτροπής, ότι, αν ελαμβάνετο το στοιχείο αυτό υπόψη, θα ενεθαρρύνοντο οι παραβάσεις του δικαίου· μια τέτοια αντίρρηση, μπορεί, κατά την προσφεύγουσα, να διατυπωθεί έναντι οποιουδήποτε στοιχείου το οποίο προβάλλεται ως ελαφρυντική περίσταση.

346 Η Επιτροπή απαντά ότι, προς μετριασμό του ύψους των προστίμων, δέχτηκε ότι οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις υπέστησαν επί μακρότατο χρονικό διάστημα σημαντικές ζημίες στην εκμετάλλευση του κλάδου τους του πολυπροπυλενίου, παρ' όλον ότι θεωρεί ότι, όταν επιμετρούνται τα πρόστιμα λόγω παραβάσεως των κανόνων του ανταγωνισμού, δεν πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι δυσμενείς οικονομικές συνθήκες ενός τομέα. Ως προς το ότι δεν υπήρχε λόγος να ελπίζουν οι παραγωγοί ότι η φυσιολογική λειτουργία των δυνάμεων του ανταγωνισμού θα αποκαθιστούσε, μέσα σε ένα εύλογο χρονικό διάστημα, την ισορροπία του ανταγωνισμού στην αγορά, η Επιτροπή λέει ότι η ανάγκη εξορθολογισμού της αγοράς και η αδυναμία τού να γίνει αυτό αμέσως είναι στοιχεία που δεν δικαιολογούν τις παραβάσεις του δικαίου του ανταγωνισμού. Σε αντίθετη περίπτωση, πράγματι, θα ήταν μεγάλος ο πειρασμός να αντιδρούν οι επιχειρήσεις στις δύσκολες συνθήκες με μέτρα αντίθετα προς τον ανταγωνισμό, τη στιγμή ακριβώς που είναι κατ' εξοχήν αναγκαίο οι δυνάμεις του ανταγωνισμού να εξορθολογίσουν την αγορά.

347 Το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι, για να εκτιμήσει την αιτίαση αυτή, πρέπει προηγουμένως να αναλύσει πώς η Επιτροπή καθόρισε το ύψος του προστίμου που επέβαλε στην προσφεύγουσα.

348 Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι η Επιτροπή αφενός μεν όρισε τα κριτήρια καθορισμού της τάξεως μεγέθους των προστίμων που θα επέβαλλε στις αποδέκτριες της Αποφάσεως επιχειρήσεις (αιτιολογική σκέψη 108 της Αποφάσεως), αφετέρου δε όρισε τα κριτήρια με τα οποία θα στάθμιζε ακριβοδίκαια τα πρόστιμα που θα επέβαλλε σε καθεμιά απ' αυτές τις επιχειρήσεις (αιτιολογική σκέψη 109 της Αποφάσεως).

349 Το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι τα κριτήρια που εκτίθενται στην αιτιολογική σκέψη 108 δικαιολογούν επαρκώς την τάξη μεγέθους των προστίμων που επιβλήθηκαν στις αποδέκτριες της Αποφάσεως επιχειρήσεις. Συναφώς, πρέπει να τονιστεί ειδικότερα το κατάφωρον της παραβάσεως του άρθρου 85, παράγραφος 1, και ιδίως των στοιχείων α', β' και γ', της Συνθήκης ΕΟΚ, το οποίο δεν αγνοούσαν οι παραγωγοί πολυπροπυλενίου, οι οποίοι ενήργησαν εκ προθέσεως και με τη μεγαλύτερη μυστικότητα.

350 Το Πρωτοδικείο θεωρεί επίσης ότι τα τέσσερα κριτήρια που μνημονεύονται στην αιτιολογική σκέψη 109 είναι πρόσφορα και επαρκή για να οδηγήσουν σε ακριβοδίκαιη στάθμιση των προστίμων που επιβλήθηκαν σε κάθε επιχείρηση.

351 Σ' αυτό το πλαίσιο, πρέπει να διαπιστωθεί ότι η Επιτροπή δεν υπεχρεούτο να εξατομικεύσει, ούτε να διευκρινίσει κατά ποιο τρόπο είχε λάβει υπόψη τις σημαντικές ζημίες που είχαν υποστεί οι καθ' έκαστον παραγωγοί στον τομέα του πολυπροπυλενίου, κατά το μέτρο που αυτό ήταν ένα από τα στοιχεία που μνημονεύονται στην αιτιολογική σκέψη 108 που συνεκτιμήθηκαν για τον προσδιορισμό της τάξεως μεγέθους των προστίμων, την οποία το Πρωτοδικείο έκρινε δικαιολογημένη. Η Επιτροπή ανέφερε ρητά, στην αιτιολογική σκέψη 108, τελευταία περίπτωση, της Αποφάσεως, ότι έλαβε υπόψη το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις υπέστησαν σημαντικές ζημίες κατά την άσκηση των επιχειρηματικών τους δραστηριοτήτων στον τομέα του πολυπροπυλενίου επί πολύ μακρό χρονικό διάστημα· αυτό δείχνει όχι μόνον ότι η Επιτροπή έλαβε υπόψη τις ζημίες, αλλά και ότι έλαβε υπόψη, κατ' επέκταση, τις δυσμενείς οικονομικές συνθήκες του κλάδου, για να καθορίσει, συνεκτιμώντας και τα λοιπά κριτήρια τα οποία μνημονεύει στην αιτιολογική σκέψη 108, την τάξη μεγέθους των προστίμων.

352 Επομένως, η αιτίαση αυτή της προσφεύγουσας δεν μπορεί να γίνει δεκτή.

Γ — Η συνεκτίμηση των αποτελεσμάτων της παραβάσεως

353 Η προσφεύγουσα διατείνεται ότι, αν υποτεθεί ότι ορισμένοι παραγωγοί αποπειράθηκαν να επιτύχουν από τους πελάτες τους τιμές ίσες προς τις τιμές-στόχους, αυτό δεν αποδεικνύει ότι η επιτευχθείσα τιμή διέφερε αισθητά λόγω αυτής της αποπείρας. Στην πραγματικότητα, τόσο το ύψος των τιμών όσο και ο όγκος των πωλήσεων καθορίστηκαν, κατά το χρονικό διάστημα 1977 έως 1984, από τις δυνάμεις της αγοράς.

354 Εκθέτει ότι, με την απάντησή της στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, είχε προσκομίσει στοιχεία τα οποία επιβεβαίωναν ότι οι τιμές έκειντο πράγματι στα επιπεδα που υπαγόρευε ο ανταγωνισμός. Όπως προκύπτει από τις μελέτες και τις συγκρίσεις τις οποίες έκανε η Shell, οι τιμές τις οποίες επιτύγχαναν στην κοινοτική αγορά οι εταιρίες Shell ήσαν παγίως κατώτερες από τις τιμές-στόχους και ήσαν πάντα πολύ κοντινές προς τις παγκόσμιες τιμές που προέκυπταν από τον ανταγωνισμό, οι τιμές τις οποίες επιτύγχαναν οι εταιρίες Shell στη Δυτική Ευρώπη ήσαν, κατά μέσο όρο, κατώτερες από τις τιμές τους κατά την εξαγωγή και, τέλος, οι μέσες τιμές που καταγράφηκαν στις Ηνωμένες Πολιτείες από τις αρχές του 1977 μέχρι τα τέλη του 1982 ήσαν περίπου οι ίδιες με τις μέσες τιμές τις οποίες πραγματοποίησε η Shell UK.

355 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι, ενώ η Επιτροπή δεν αμφισβήτησε τα στοιχεία αυτά σε κανένα στάδιο της διοικητικής διαδικασίας — και δεν τα αμφισβητεί ούτε με την Απόφαση (ούτε άλλωστε με τις παρατηρήσεις τις οποίες κατέθεσε ενώπιον του Πρωτοδικείου) —, από την άλλη πλευρά, ουδόλως έλαβε υπόψη τις επιπτώσεις των αποδεδειγμένων πραγματικών περιστατικών. Λέει, παρ' όλα αυτά, στην Απόφαση ότι οι φερόμενες αθέμιτες συμφωνίες «επηρέασαν αισθητά» τις συνθήκες ανταγωνισμού (αιτιολογική σκέψη 90). Δεν διευκρινίζει τί εννοεί με τον όρο «αισθητά», δημοσιεύτηκαν όμως στον Τύπο εκτιμήσεις της Επιτροπής, κατά τις οποίες η αύξηση των τιμών η οφειλόμενη στη σύμπραξη ήταν σημαντική (από 15 % έως 40 % ανάλογα με την περίοδο). Η προσφεύγουσα συμπεραίνει απ' αυτό είτε ότι η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα αυτό αγνοώντας τις περί του αντιθέτου αποδείξεις της Shell και χωρίς να στηρίζεται η ίδια στην παραμικρή απόδειξη, είτε ότι η Επιτροπή στηρίχτηκε σε πραγματικά περιστατικά και στοιχεία που δεν αποκαλύπτονται στην Απόφαση.

356 Φρονεί ότι έχει σημασία να διευκρινιστεί το ζήτημα αυτό,πολλώ μάλλον που, βάσει μιας μελέτης που παρατίθεται στη *Δέκατη τρίτη Έκθεση της Επιτροπής επί της πολιτικής ανταγωνισμού*, η Επιτροπή κατέληγε στο συμπέρασμα ότι η βιομηχανία θερμοπλαστικών (στην οποία ανήκει και η του πολυπροπυλενίου) χαρακτηριζόταν από έντονο ανταγωνισμό και ειδικότερα από πλεονάζον παραγωγικό δυναμικό, « το οποίο οδηγεί σε έντονο ανταγωνισμό ως προς τις τιμές ». Η προσφεύγουσα ζητεί, επομένως, από το Πρωτοδικείο να διατάξει τη διεξαγωγή αποδείξεων, για να υποχρεώσει την Επιτροπή να πει για ποιους λόγους απέρριψε τα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία είχε προσκομίσει η προσφεύγουσα και να προσκομίσει τα έγγραφα στα οποία στηρίχτηκε για να προσδιορίσει τα αποτελέσματα της συμπράξεως. Αν αυτοί οι λόγοι και αυτά τα έγγραφα δεν αποδειχθούν πρόσφορα — και η προσφεύγουσα νομίζει όντως ότι δεν θα αποδειχθούν —, το Πρωτοδικείο θα μπορούσε, αν το κρίνει αναγκαίο, να διατάξει τη διενέργεια πραγματογνωμοσύνης.

357 Η προσφεύγουσα εκθέτει ότι, εφόσον η σύμπραξη δεν επέφερε κανένα αποτέλεσμα, οι καταναλωτές δεν υπέστησαν καμμία ζημία. Εξ άλλου, η Επιτροπή παρέλειψε να λάβει υπόψη τις σημαντικές προσπάθειες τις οποίες κατέβαλαν οι παραγωγοί για να μειώσουν το κόστος λειτουργίας τους και τις τεχνολογικές προόδους τις οποίες συνετέλεσαν κατά την καλυπτόμενη από τη σύμπραξη περίοδο.

358 Η Επιτροπή απαντά ότι οι αιτιολογικές σκέψεις 90 έως 92 της Αποφάσεως είναι αρκετά σαφείς όσον αφορά την επίδραση της συμπράξεως στην αγορά και ότι δεν ήταν υποχρεωμένη να απαντήσει σε κάθε ένα από τα επιχειρήματα τα οποία διατύπωσε η κάθε επιχείρηση. Τα στοιχεία στα οποία στηρίχτηκε η Επιτροπή περιέχονται στην Απόφαση. Όπως δέχτηκε το Δικαστήριο με τη διάταξη της 11ης Δεκεμβρίου 1986, στην υπόθεση 212/86 R, ICI κατά Επιτροπής (που δεν έχει δημοσιευθεί στη Συλλογή), η Επιτροπή δεν έλαβε υπόψη άλλα στοιχεία. Καμμία διεξαγωγή αποδείξεων ή διενέργεια πραγματογνωμοσύνης δεν είναι, επομένως, αναγκαία.

359 Η Επιτροπή θεωρεί ότι οι τιμές-στόχοι που συνομολογούντο μεταξύ των παραγωγών χρησίμευαν ως βάση για τις διαπραγματεύσεις με τους πελάτες τους· παρατηρείται ότι οι πραγματικές τιμές ακολουθούν ομαλά παράλληλη εξέλιξη προς τις τιμές-στόχους (Απόφαση, πίνακας 9). Έστω και αν είναι αλήθεια ότι εξακολούθησαν να υπάρχουν διαφορές μεταξύ των τιμών-στόχων και των πραγματικών τιμών λόγω των συνθηκών της αγοράς (πίεση των πελατών, εξέλιξη της τιμής της πρώτης ύλης, εθνικές διατιμήσεις, κ. λπ.), παραμένει γεγονός ότι οι παραγωγοί κατάφεραν να αμβλύνουν, ως ένα βαθμό, τις διακυμάνσεις των τιμών, οι οποίες θα ανέκυπταν χωρίς τη σύμπραξη, και

να σταθεροποιήσουν τις τιμές σε κάποιο επίπεδο, που, συνηθέστερα, πλησίαζαν προς τις συμφωνηθείσες τιμές-στόχους. Ομοίως, οι παραδόσεις των περισσοτέρων παραγωγών, επί όσα χρόνια ίσχυσε ένα σύστημα που αποσκοπούσε στη σταθεροποίηση των μεριδίων αγοράς του καθενός, συνήθως αντιστοιχούσαν προς τις ποσοστώσεις που είχαν οριστεί ή προς τους στόχους που είχαν συμφωνηθεί.

360 Συμπεραίνει ότι η σύμπραξη δεν παρέμεινε άνευ αποτελεσμάτων στην αγορά, δηλώνει όμως ότι, κατά την εκτίμηση του ύψους των προστίμων, έλαβε όντως υπόψη το γεγονός ότι, σε γενικές γραμμές, οι πρωτοβουλίες καθορισμού τιμών δεν επέτυχαν πλήρως τον στόχο τους (Απόφαση, αιτιολογική σκέψη 108). Κατ' αυτόν τον τρόπο έπραξε παραπάνω απ' ό,τι υπεχρεούτο να πράξει.

361 Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι η Επιτροπή διέκρινε δύο είδη αποτελεσμάτων της παραβάσεως. Το πρώτο συνίσταται στο γεγονός ότι οι παραγωγοί, αφού συνομολόγησαν τιμές-στόχους κατά τις συναντήσεις, κάλεσαν όλοι τα τμήματα πωλήσεών τους να υλοποιήσουν τις τιμές αυτές, χρησιμοποιώντας τους «στόχους» ως βάση διαπραγματεύσεως των τιμών με τους πελάτες. Βάσει αυτού, η Επιτροπή συνήγαγε ότι υπάρχουν, εν προκειμένω, ισχυρές ενδείξεις ότι η συμφωνία επέδρασε όντως αισθητά στις συνθήκες του ανταγωνισμού (Απόφαση, αιτιολογική σκέψη 74, δεύτερο εδάφιο, που παραπέμπει στην αιτιολογική σκέψη 90). Το δεύτερο συνίσταται στο γεγονός ότι η εξέλιξη των τιμών που χρεώνονταν στους διαφόρους πελάτες, συγκρινόμενη με τις τιμές-στόχους που καθορίζονταν στο πλαίσιο συγκεκριμένων πρωτοβουλιών καθορισμού τιμών, συμφωνεί με τον απολογισμό της εφαρμογής των πρωτοβουλιών καθορισμού τιμών, όπως αυτός προκύπτει από τα έγγραφα που αποκαλύφθηκαν στην ICI και σε άλλους παραγωγούς (Απόφαση, αιτιολογική σκέψη 74, έκτο εδάφιο).

362 Πρέπει να σημειωθεί ότι το πρώτο είδος αποτελεσμάτων αποδείχθηκε από την Επιτροπή επαρκώς κατά νόμον, βάσει πολυαρίθμων οδηγιών καθορισμού τιμών που έδιναν οι διάφοροι παραγωγοί, οδηγιών που συμφωνούν τόσο μεταξύ τους, όσο και προς τις τιμές-στόχους που καθορίζονταν κατά τις συναντήσεις, χρησίμευαν δε προφανώς ως βάση για τη διαπραγμάτευση των τιμών με τους πελάτες.

363 Ως προς το δεύτερο είδος αποτελεσμάτων, πρέπει να επισημανθεί, αφενός, ότι η Επιτροπή δεν είχε κανένα λόγο να αμφιβάλλει για την ακρίβεια των αναλύσεων στις οποίες προέβαιναν οι ίδιοι οι παραγωγοί κατά τις συναντήσεις τους (βλ. ειδικότερα τα πρακτικά των συναντήσεων της 21ης Σεπτεμβρίου, της 6ης Οκτωβρίου, της 2ας Νοεμβρίου και της 2ας Δεκεμβρίου 1982, γ. αιτ. παραρτ. 30 έως 33), που δείχνουν ότι οι τιμές-στόχοι που καθορίζονταν κατά τις συναντήσεις μεταφέρονταν, σε μεγάλο βαθμό, στην αγορά, και, αφετέρου, ότι, έστω και αν το πόρισμα το οποίο συνέταξε το ανεξάρτητο γραφείο ορκωτών λογιστών Coopers & Lybrand, καθώς και οι οικονομικές μελέτες που εκπονήθηκαν κατά παραγγελία ορισμένων παραγωγών, αποδείκνυαν το εσφαλμένο των αναλύσεων στις οποίες είχαν προβεί οι ίδιοι οι παραγωγοί κατά τις συναντήσεις τους, η διαπίστωση αυτή δεν θα ήταν ικανή να οδηγήσει σε μείωση του προστίμου, εφόσον η Επιτροπή ανέφερε, στην αιτιολογική σκέψη 108, τελευταία περίπτωση, της Αποφάσεως, ότι, για να μετριάσει το ύψος των ποινών, στηρίχτηκε στο γεγονός ότι οι πρωτοβουλίες καθορισμού τιμών δεν είχαν εν γένει επιτύχει πλήρως τον στόχο τους και ότι, τέλος, δεν υπήρχε κανένα μέτρο καταναγκασμού ικανό να διασφαλίσει την τήρηση των ποσοστώσεων ή των λοιπών διακανονισμών.

364 Δεδομένου ότι οι αιτιολογικές σκέψεις της Αποφάσεως που αφορούν τον καθορισμό του ύψους των προστίμων πρέπει να ερμηνευθούν υπό το φως και των λοιπών αιτιολογικών σκέψεων της Αποφάσεως, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η Επιτροπή καλώς έλαβε πλήρως υπόψη το πρώτο είδος αποτελεσμάτων και έλαβε υπόψη τον περιορισμένο χαρακτήρα του δευτέρου είδους αποτελεσμάτων. Συναφώς, πρέπει να σημειωθεί ότι η προσφεύγουσα δεν ανέφερε σε ποιο βαθμό δεν ελήφθη επαρκώς υπόψη ο περιορισμένος χαρακτήρας του δευτέρου είδους αποτελεσμάτων, για τον μετριασμό του ύψους των προστίμων.

365 Το Πρωτοδικείο θεωρεί, εξ άλλου, ότι οι δηλώσεις που έγιναν κατά τη συνέντευξη Τύπου που επακολούθησε την έκδοση της Αποφάσεως, ότι η παράβαση είχε ως αποτέλεσμα την άνοδο του γενικού επιπέδου των τιμών μεταξύ 15 και 40 %, δεν χρειάζεται να ληφθούν υπόψη ως προς το σημείο αυτό, καθ' όσον αντιφάσκουν προς τις αιτιολογικές σκέψεις της ίδιας της Αποφάσεως. Γι' αυτό, θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν μόνο προς απόδειξη του ότι η Απόφαση στηρίχτηκε στην πραγματικότητα σε άλλους λόγους από εκείνους που εμφανίζει, πράγμα που θα συνιστούσε κατάχρηση εξουσίας (βλ. προαναφερθείσα διάταξη του Δικαστηρίου της 11ης Δεκεμβρίου 1986, 212/86 R, σκέψεις 11 έως 16). Το Πρωτοδικείο, όμως, έκρινε δυνάμει της αρμοδιότητάς του πλήρους δικαιοδοσίας, ότι το γενικό επίπεδο των προστίμων ήταν δικαιολογημένο εν όψει του σκεπτικού της Αποφάσεως (αιτιολογική σκέψη 108, σε συνδυασμό προς το σύνολο των αιτιολογικών σκέψεων της Αποφάσεως). Κατά συνέπεια, δεν μπορεί να γίνει λόγος για κατάχρηση εξουσίας.

366 Επομένως, η αιτίαση της προσφεύγουσας πρέπει να απορριφθεί.

Δ' — Η έλλειψη προηγουμένης παραβάσεως

367 Η προσφεύγουσα προσάπτει στην Επιτροπή ότι δεν έλαβε υπόψη το γεγονός ότι — αντιθέτως προς ό,τι ισχύει με άλλους παραγωγούς — ουδέποτε στο παρελθόν αποδόθηκε στη Shell κάποια παράβαση των κοινοτικών κανόνων του ανταγωνισμού.

368 Η Επιτροπή παρατηρεί ότι δεν είχε καμμία νομική υποχρέωση να επιβάλει βαρύτερα πρόστιμα στις επιχειρήσεις που είχαν ήδη διωχθεί στο παρελθόν λόγω παραβάσεως των κανόνων του ανταγωνισμού.

369 Το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι το γεγονός ότι η Επιτροπή έχει ήδη διαπιστώσει, στο παρελθόν, ότι μια επιχείρηση είχε παραβεί τους κανόνες του ανταγωνισμού και της έχει, ενδεχομένως, επιβάλει κυρώσεις για τον λόγο αυτόν, μπορεί να ληφθεί ως επιβαρυντική για την επιχείρηση αυτή περίσταση· αντιθέτως, η έλλειψη προηγουμένης παραβάσεως συνιστά κανονική περίσταση, την οποία η Επιτροπή δεν υποχρεούται να λάβει υπόψη ως ελαφρυντική, πολλώ μάλλον που πρόκειται εδώ για κατάφωρη παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΟΚ.

370 Επομένως, η αιτίαση πρέπει να απορριφθεί.

371 Από το σύνολο των προεκτεθέντων προκύπτει ότι το επιβληθέν στην προσφεύγουσα πρόστιμο πρέπει να μειωθεί κατά 10 %, αφενός μεν διότι η διαπιστωθείσα εις βάρος της προσφεύγουσας παράβαση των κοινοτικών κανόνων του ανταγωνισμού ήταν βραχύτερης διάρκειας, αφετέρου δε διότι η εν λόγω παράβαση ήταν λιγότερο βαρεία, καθ' όσον η προσφεύγουσα δεν συμμετέσχε στην έναρξη της πρωτοβουλίας καθορισμού τιμών Ιανουαρίου-Μαΐου 1981.

Επί της επαναλήψεως της προφορικής διαδικασίας

372 Με επιστολή που κατέθεσε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 6 Μαρτίου 1982, η προσφεύγουσα ζήτησε από το Πρωτοδικείο να επαναλάβει την προφορική διαδικασία και να διατάξει τη διεξαγωγή αποδείξεων, επικαλούμενη προς τούτο τις δηλώσεις στις οποίες προέβη η Επιτροπή κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση που διεξήχθη στις υποθέσεις Τ-79/89, Τ-84/89 έως Τ-86/89, Τ-89/89, Τ-91/89, Τ-92/89, Τ-94/89, Τ-96/89, Τ-102/89 και Τ-104/89 και κατά τη συνέντευξη Τύπου, την οποία έδωσε η Επιτροπή στις 28 Φεβρουαρίου 1992, μετά τη δημοσίευση της αποφάσεως στις παραπάνω υποθέσεις.

373 Αφού άκουσε εκ νέου τον γενικό εισαγγελέα, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι δεν συντρέχει λόγος να διατάξει την επανάληψη, σύμφωνα με το άρθρο 62 του Κανονισμού Διαδικασίας του, της προφορικής διαδικασίας, ούτε να διατάξει τη διεξαγωγή αποδείξεων την οποία ζήτησε η προσφεύγουσα.

374 Πρέπει να επισημανθεί ότι η απόφαση που εκδόθηκε στις προαναφερθείσες υποθέσεις (απόφαση της 27ης Φεβρουαρίου 1992 στις υποθέσεις Τ-79/89, Τ-84/89 έως Τ-86/89, Τ-89/89, Τ-91/89, Τ-92/89, Τ-94/89, Τ-96/89, Τ-102/89 και Τ-104/89, BASF κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-315) δεν δικαιολογεί αφ' εαυτής την επανάληψη της προφορικής διαδικασίας στην παρούσα υπόθεση. Συγκεκριμένα, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι μια πράξη κοινοποιηθείσα και δημοσιευθείσα πρέπει να τεκμαίρεται έγκυρη. Επομένως, όποιος επικαλείται την έλλειψη τυπικού κύρους ή το ανυπόστατον μιας πράξεως, αυτός φέρει και το βάρος να προβάλει στο Πρωτοδικείο τους λόγους για τους οποίους θα έπρεπε αυτό να αντιπαρέλθει τη φαινομενική εγκυρότητα της πράξεως η οποία κοινοποιήθηκε και δημοσιεύθηκε νομοτύπως. Εν προκειμένω, οι προσφεύγουσες στην παρούσα υπόθεση δεν προέβαλαν καμμία ένδειξη πιθανολογούσα ότι η κοινοποιηθείσα και δημοσιευθείσα πράξη δεν είχε εγκριθεί ή εκδοθεί από τα μέλη της Επιτροπής δρώντα ως συλλογικό όργανο. Ειδικότερα, αντιθέτως προς τις υποθέσεις PVC (προαναφερθείσα απόφαση της 27ης Φεβρουαρίου 1992 στις υποθέσεις Τ-79/89, Τ-84/89 έως Τ-86/89, Τ-89/89, Τ-91/89, Τ-92/89, Τ-94/89, Τ-96/89, Τ-102/89 και Τ-104/89, σκέψεις 32 επ.), οι προσφεύγουσες, εν προκειμένω, δεν προέβαλαν καμμία ένδειξη περί παραβιάσεως της αρχής ότι μια πράξη, άπαξ εκδοθείσα, δεν θίγεται, διότι, όπως ισχυρίστηκαν, το κείμενο της Αποφάσεως τροποποιήθηκε, μετά τη συνεδρίαση του σώματος των Επιτρόπων κατά την οποία αυτό είχε εγκριθεί.

Επί των δικαστικών εξόδων

75 Κατά το άρθρο 87, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Κατά την παράγραφο 3, όμως, του ιδίου άρθρου, το Πρωτοδικείο μπορεί να κατανείμει τα δικαστικά έξοδα ή να αποφασίσει ότι κάθε διάδικος φέρει τα δικά του δικαστικά έξοδα, σε περίπτωση μερικής ήττας των διαδίκων. Επειδή η προσφυγή έγινε μερικώς δεκτή, αμφότεροι δε οι διάδικοι ζήτησαν να καταδικαστεί ο έτερος στα δικαστικά έξοδα, η προσφεύγουσα θα φέρει, πέρα από τα δικά της δικαστικά έξοδα, και τα δύο τρίτα των δικαστικών εξόδων της Επιτροπής, η οποία θα φέρει το λοιπό εν τρίτον αυτών.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ (πρώτο τμήμα)

αποφασίζει:

1) Ακυρώνει το άρθρο 1 της αποφάσεως της Επιτροπής, της 23ης Απριλίου 1986 (IV/31.149 — Πολυπροπυλένιο, ΕΕ 1986 L 230, σ. 1), κατά το μέτρο που αναγνωρίζει ότι η Shell μετείχε στην παράβαση

— μετά τον Σεπτέμβριο του 1983·

— στις αρχές της πρωτοβουλίας καθορισμού τιμών του Ιανουαρίου-Μαΐου 1981.

2) Καθορίζει το ύψος του προστίμου που επιβάλλεται στην προσφεύγουσα με το άρθρο 3 της αποφάσεως αυτής σε 8 100 000 ECU, ήτοι 5 222 855,7 UK£.

3) Απορρίπτει την προσφυγή κατά τα λοιπά.

4) Η προσφεύγουσα φέρει τα δικά της δικαστικά έξοδα και τα δύο τρίτα των δικαστικών εξόδων της Επιτροπής. Η Επιτροπή φέρει το λοιπό εν τρίτον των δικαστικών της εξόδων.

Cruz Vilaça Schintgen

Edward Kirschner Lenaerts

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 10 Μαρτίου 1992.

Ο Γραμματέας

H. Jung

Ο Πρόεδρος

J. L. Cruz Vilaça